

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mawrth, 6 Gorffennaf 2010
Tuesday, 6 July 2010**

Cynnwys
Contents

3	Cyflwyno Veronica German Introduction of Veronica German
3	Ethol Aelodau i Bwyllgorau Election of Members to Committees
4	Atal Rheolau Sefydlog Suspension of Standing Orders
5	Ethol Aelodau i Bwyllgorau Election of Members to Committees
6	Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister
36	Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement
51	Yr Economi The Economy
87	Y Papur Ymgynghori ar y Strategaeth Fwyd The Food Strategy Consultation Paper
103	Cynnig i Gymeradwyo Egwyddorion Cyffredinol y Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru) Motion to Approve the General Principles of the Proposed Waste (Wales) Measure
126	Penderfyniad Ariannol ynghylch y Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru) Financial Resolution for the Proposed Waste (Wales) Measure
127	Cyfnod Pleidleisio Voting Time

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad o'r areithiau hynny.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation of those speeches has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Dafydd Elis-Thomas) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Dafydd Elis-Thomas) in the Chair.*

Cyflwyno Veronica German Introduction of Veronica German

Y Llywydd: Trefn yn y Cynulliad. Fy mraint a'm pleser y prynhawn yma yw croesawu Aelod newydd, sef Veronica German, yr Aelod Democraidd Rhyddfrydol dros y de-ddwyrain.

It is a delight to have you here, Veronica. No sooner do we lose one German to another house than we gain another.

Veronica German: Thank you, Presiding Officer. Some of you may be aware that I first stood for election to the National Assembly for Wales in 1999, so it just shows that patience prevails if you keep on, and you eventually get rewarded. However, I must admit that I have to keep pinching myself every morning to remind myself that this has actually happened. Being number two on the list sometimes makes you think strange thoughts that you should not think. However, we have managed to make it to here, so we are all right.

Being here is an honour and a privilege, and I do not take this role on lightly. There is an important job to do, here in the Assembly and for my constituents in the South Wales East region, which I look forward to doing. I also look forward to speaking on health and local government, and I look forward to speaking to the relevant Ministers on these subjects. It is an exciting time to be here, given that the referendum will be held in the near future. I shall be working with many people here to ensure a 'yes' vote in the referendum in Wales, so that we get the type of Assembly that we deserve for the people of Wales. Thank you for your kind thoughts and wishes, and I look forward to working with you all in the future. [*Applause.*]

The Presiding Officer: Order in the Assembly. It is my pleasure and privilege to welcome a new Member this afternoon, namely, Veronica German, the Liberal Democrat Member for the south-east.

Mae'n hyfryd eich cael yma, Veronica. A ninnau newydd golli un German i dŷ arall, dyma ni'n ennill German arall.

Veronica German: Diolch, Lywydd. Efallai fod rhai ohonoch yn gwybod imi sefyll etholiad ar gyfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn 1999, felly mae'n profi mai dyfal donc piau hi, ac y cewch eich gwobr maes o law. Serch hynny, rhaid imi gyfaddef ei bod yn rhaid imi fy mhinsio fy hun bob bore i'm hatgoffa bod hyn wedi digwydd mewn gwirionedd. Mae bod yn rhif dau ar y rhestr weithiau'n gwneud ichi feddwl pethau rhyfedd na ddylech feddwl amdanynt. Fodd bynnag, yr ydym wedi llwyddo i gyrraedd y fan hon, felly, mae popeth yn iawn.

Mae'n ffrainc ac yn anrhydedd cael bod yma, ac nid wyf yn ysgwyddo'r rôl hon yn ysgafn. Mae gwaith pwysig i'w wneud yma yn y Cynulliad ac ar ran fy etholwyr yn rhanbarth Dwyrain De Cymru. Edrychaf ymlaen at wneud hynny. Yr wyf hefyd yn edrych ymlaen at siarad am iechyd a llywodraeth leol, ac yn edrych ymlaen at siarad â'r Gweinidogion perthnasol am y pynciau hyn. Mae'n gyfnod cyffrous i fod yma, a'r refferendwm i'w gynnal cyn bo hir. Byddaf yn gweithio gyda llawer o bobl yma i sicrhau pleidlais 'ie' yn y refferendwm yng Nghymru, er mwyn inni gael y math o Gynulliad yr ydym yn ei haeddu i bobl Cymru. Diolch ichi am eich meddyliau a'ch dymuniadau caredig, ac edrychaf ymlaen at gydweithio â chi i gyd yn y dyfodol. [*Cymeradwyaeth.*]

Ethol Aelodau i Bwyllgorau Election of Members to Committees

The Minister for Business and Budget Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb

(Jane Hutt): I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Peter Black (Liberal Democrat) as a member of the Finance Committee in place of Kirsty Williams (Liberal Democrat). (NDM4509)

I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Peter Black (Liberal Democrat) as a member of Legislation Committee No. 4 in place of Kirsty Williams (Liberal Democrat). (NDM4510)

I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Peter Black (Liberal Democrat) as a member of the Public Accounts Committee in place of Jenny Randerson (Liberal Democrat). (NDM4511)

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod cytuno ar y cynigion i ethol Aelodau i bwyllgorau. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynigion eu derbyn.

*Derbyniwyd y cynigion.
Motions agreed.*

Atal Rheolau Sefydlog Suspension of Standing Orders

The Minister for Business and Budget
(Jane Hutt): I move that

the National Assembly for Wales in accordance with Standing Orders Nos. 35.6 and 35.8:

suspends Standing Order No. 7.18(i) and that part of Standing Order No. 6.10 that requires the weekly announcement under Standing Order No. 6.3 to constitute the timetable for business in Plenary for the following week, to allow the motions under item 2 to be considered in Plenary on Tuesday 6 July

(Jane Hutt): Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Peter Black (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Cyllid yn lle Kirsty Williams (Democratiaid Rhyddfrydol). (NDM4509)

Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Peter Black (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4 yn lle Kirsty Williams (Democratiaid Rhyddfrydol). (NDM4510)

Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Peter Black (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus yn lle Jenny Randerson (Democratiaid Rhyddfrydol). (NDM4511)

The Presiding Officer: The proposal is that the motions on the election of Members to committees be agreed. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 7.35, the motions are therefore agreed.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb
(Jane Hutt): Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheolau Sefydlog Rhifau 35.6 a 35.8:

yn atal Rheol Sefydlog Rhif 7.18(i) a'r rhan honno o Reol Sefydlog Rhif 6.10 sy'n ei gwneud yn ofynnol bod y cyhoeddiad wythnosol o dan Reol Sefydlog Rhif 6.3 yn darparu'r amserlen ar gyfer busnes yn y Cyfarfod Llawn yr wythnos ganlynol, er mwyn caniatáu i'r cynigion o dan eitem 2

2010. (NDM4524)

gael eu hystyried yn y Cyfarfod Llawn ddydd Mawrth 6 Gorffennaf 2010. (NDM4524)

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod y cynnig i ohirio'r Rheolau Sefydlog yn cael ei dderbyn. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynnig ei dderbyn.

The Presiding Officer: The proposal is that the motion to suspend Standing Orders be agreed. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 7.35, the motion is therefore agreed.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Ethol Aelodau i Bwyllgorau Election of Members to Committees

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): I move that

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Cynigiau fod

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Veronica German (Liberal Democrat) as a member of the Health, Wellbeing and Local Government Committee in place of Peter Black (Liberal Democrat). (NNDM4516)

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Veronica German (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol yn lle Peter Black (Democratiaid Rhyddfrydol). (NNDM4516)

I move that

Cynigiau fod

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Veronica German (Liberal Democrat) as a member of Legislation Committee No. 3 in place of Peter Black (Liberal Democrat). (NNDM4517)

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Veronica German (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 3 yn lle Peter Black (Democratiaid Rhyddfrydol). (NNDM4517)

I move that

Cynigiau fod

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Veronica German (Liberal Democrat) as a member of the Committee on Equality of Opportunity in place of Eleanor Burnham (Liberal Democrat). (NNDM4518)

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Veronica German (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Cyfle Cyfartal yn lle Eleanor Burnham (Democratiaid Rhyddfrydol). (NNDM4518)

I move that

Cynigiau fod

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Veronica German (Liberal Democrat) as a member of the Petitions Committee. (NNDM4519)

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Veronica German (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Deisebau. (NNDM4519)

I move that

Cynigiau fod

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Eleanor Burnham (Liberal Democrat) as a member of the Committee on European and External Affairs. (NNDM4520)

I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Kirsty Williams (Liberal Democrats) as a member of the Sustainability Committee. (NNDM4521)

I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Jenny Randerson (Liberal Democrat) as a member of Legislation Committee No. 2. (NNDM4522)

I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 10.3, elects Kirsty Williams (Liberal Democrat) as a member of the Constitutional Affairs Committee. (NNDM4523)

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod cytuno ar y cynigion i ethol Aelodau i bwyllgorau. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynigion eu derbyn.

*Derbyniwyd y cynigion.
Motions agreed.*

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Eleanor Burnham (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Materion Ewropeaidd ac Allanol. (NNDM4520)

Cynigiaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Kirsty Williams (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Cynaliadwyedd. (NNDM4521)

Cynigiaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Jenny Randerson (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 2. (NNDM4522)

Cynigiaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 10.3, yn ethol Kirsty Williams (Democratiaid Rhyddfrydol) yn aelod o'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol. (NNDM4523)

The Presiding Officer: The proposal is that the motions on the election of Members to committees be agreed. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 7.35, the motions are therefore agreed.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

Effeithlonrwydd Ynni

C1 Paul Davies: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i wella effeithlonrwydd ynni yng nghartrefi Cymru? OAQ(3)3019(FM)

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Y cynllun effeithlonrwydd ynni cartref, sydd wedi helpu dros 124,000 o gartrefi, yw prif

Energy Efficiency

Q1 Paul Davies: Will the First Minister make a statement on what the Welsh Assembly Government is doing to improve energy efficiency in Welsh homes? OAQ(3)3019(FM)

The First Minister (Carwyn Jones): The main Assembly Government vehicle for improving energy efficiency in Welsh homes

ddull Llywodraeth y Cynulliad o wella effeithlonrwydd ynni yng nghartrefi Cymru.

Paul Davies: Yr wyf yn ddiolchgar i'r Prif Weinidog am yr ateb hwnnw. Mae'n hanfodol ein bod i gyd yn hyrwyddo effeithlonrwydd ynni yn ein cartrefi gymaint â phosibl. Mewn cwestiwn i chi rai wythnosau yn ôl, eglurais nad yw Cyngor Sir Penfro na Tai Sir Benfro yn gymwys i gynnig am arian Ewropeaidd i wella effeithlonrwydd ynni yn eu stoc tai. Yn eich ymateb, dywedasoch eich bod eisiau sicrhau bod mwy o dai yn cael eu hadeiladu yn unol â safon ansawdd tai Cymru, hyd nes y codir pob tŷ i gydymffurfio â'r safon honno. O dan yr amgylchiadau hyn, pa fesurau penodol y mae Llywodraeth y Cynulliad yn eu cymryd i sicrhau bod hyn yn digwydd, ac a oes ffynonellau ariannol eraill ar gael i fy etholwyr yn sir Benfro i wneud yn siŵr eu bod yn gallu gwella effeithlonrwydd ynni eu tai?

Y Prif Weinidog: Mae gennym y cynllun Arbed, sydd o les i lawer o bobl. Yr ydym hefyd eisiau sicrhau bod pob adeilad sy'n cael ei adeiladu yng Nghymru o'r flwyddyn nesaf ymlaen yn cael ei adeiladu i safon digarbon. O edrych ar gynlluniau eraill, fel y cynllun peiriannau berwi dŵr a'r cynllun effeithlonrwydd ynni yr wyf wedi cyfeirio ato, a'r cynllun a ddatblygwyd i arbed ynni mewn tai i'r dyfodol, gwelwn fod sawl cynllun a sawl ffynhonnell gyllid ar gael i sicrhau bod pob person mewn sefyllfa i arbed ynni a chael budd o wario llai ar filiau.

Andrew Davies: First Minister, there is increasing speculation and mounting concern about the future of the UK Government's Warm Front fuel poverty programme. Can you confirm that, whatever decision is taken by the Conservative-Liberal Democrat coalition Government regarding Warm Front funding in England, the equivalent scheme in Wales—the successor to the home energy efficiency scheme—will not be affected by any Barnett consequential cuts?

The First Minister: The current scheme comes to an end at the end of March 2011 and the proposals for the replacement scheme were consulted upon in the fuel poverty

is the home energy efficiency scheme, which has helped over 124,000 households.

Paul Davies: I am grateful to the First Minister for that answer. It is essential that we all promote energy efficiency in our homes as much as possible. In a question to you some weeks ago, I explained that Pembrokeshire County Council and Pembrokeshire Housing are not eligible to bid for European funding to improve energy efficiency in their housing stock. In your response, you indicated that you want to ensure that more houses are built in accordance with the Welsh housing quality standard, until all houses are built to comply with that standard. Under these circumstances, what specific measures is the Assembly Government taking to ensure that this happens, and are there any other sources of funding available to my constituents in Pembrokeshire to ensure that they can improve the energy efficiency of their homes?

The First Minister: We have the Arbed scheme that benefits many people. We also want to ensure that all buildings built in Wales from next year will meet the zero-carbon standard. Looking at other schemes, such as the boiler scrappage scheme and the energy efficiency scheme to which I referred earlier, and the scheme that was developed to save energy in houses of the future, we see that there are many schemes and funding sources available to ensure that everyone is in a position to save energy and to benefit from spending less on bills.

Andrew Davies: Brif Weinidog, mae pobl yn dyfalu ac yn poeni fwyfwy am ddyfodol rhaglen tloedi tanwydd Warm Front Llywodraeth y Deyrnas Unedig. A allwch gadarnhau, beth bynnag fydd penderfyniad Llywodraeth glymblaid y Ceidwadwyr-Democratiaid Rhyddfrydol ynglŷn ag ariannu Warm Front yn Lloegr, nad effeithir ar y cynllun cyfatebol yng Nghymru—olynydd y cynllun effeithlonrwydd ynni cartref—yn sgil unrhyw doriadau i arian canlyniadol Barnett?

Y Prif Weinidog: Daw'r cynllun presennol i ben ddiwedd mis Mawrth 2011 ac ymgynghorwyd ynglŷn â'r cynigion ar gyfer y cynllun i'w ddisodli yn y strategaeth tloedi

strategy. The programme's major procurement exercise was issued in May, and the new programme will be in place for the start of the next financial year and last for a period of five years. As a Government, we take very seriously the need to reduce and, finally, eliminate fuel poverty in Wales. We will continue to strive to do so.

Peter Black: First Minister, as you pointed out, the home energy efficiency scheme has not been ideal in tackling fuel poverty—in fact, the 2006 review identified that it was, ultimately, failing to deal with the most fuel poor households. Can you explain how the new scheme will address this point? What improvements do you expect to see in terms of reaching those who are fuel poor and helping them to improve the energy efficiency of their homes?

The First Minister: We have learned from the scheme, which I believe has been a tremendous success as so many households have received help over its duration. We are looking to try to extend the scheme to other households, particularly for those people who live in homes that are of an older structure, if I can put it that way, to see whether it is possible to use external cladding to save energy. We will continue to ensure that the scheme expands its scope in terms of the number of people that it can help.

Leanne Wood: First Minister, the South Wales Central region that I represent has a high proportion of older houses, built at a time when insulation standards were nowhere near today's level. The lack of space between the exterior and interior walls means that, for the majority of these houses, cavity wall insulation is not an option, and so much heat is lost through the walls—some estimates say that up to 50 per cent of heat is lost in this way. At the moment, there seems to be very little in the way of grants available to assist with the solid wall insulation to which you have just referred, which can reduce energy loss by around 30 per cent. Will you agree to look into this issue, First Minister, and let the Assembly know what can be done to help with the insulation of our older housing

tanwydd. Cyhoeddwyd ymarfer caffael mawr y rhaglen ym mis Mai. Bydd y rhaglen newydd ar waith erbyn dechrau'r flwyddyn ariannol nesaf a bydd yn para pum mlynedd. I ni'r Llywodraeth, mae'r angen i leihau tlodi tanwydd yng Nghymru, ac, yn y pen draw, ei ddileu, yn rhywbeth yr ydym yn wir o ddifrif yn ei gylch. Byddwn yn parhau i ymdrechu i wneud hynny.

Peter Black: Brif Weinidog, fel y dywedaso, nid yw'r cynllun effeithlonrwydd ynni cartref wedi bod yn ddelfrydol o ran mynd i'r afael â thlodi tanwydd—a dweud y gwir, yr oedd yr adolygiad yn 2006 yn dangos ei fod, yn y pen draw, yn methu â chynorthwyo'r aelwydydd tlotaf o ran tanwydd. A allwch esbonio sut yr aiff y cynllun newydd i'r afael â'r pwynt hwn? Pa welliannau yr ydych yn disgwyl eu gweld o ran cyrraedd y rheini sy'n dlawd o ran tanwydd a'u cynorthwyo i wella effeithlonrwydd ynni eu cartrefi?

Y Prif Weinidog: Yr ydym wedi dysgu yn sgil y cynllun, a chredaf iddo fod yn llwyddiant aruthrol gan fod cynifer o aelwydydd wedi cael cymorth yn ystod ei oes. Yr ydym yn gobeithio ceisio ymestyn y cynllun i aelwydydd eraill, yn enwedig i'r bobl hynny sy'n byw mewn cartrefi hŷn eu strwythur, os gallaf ei roi felly, er mwyn gweld a oes modd defnyddio gorchudd allanol i arbed ynni. Byddwn yn dal i sicrhau bod y cynllun yn ehangu ei gwmpas o ran nifer y bobl y gall eu cynorthwyo.

Leanne Wood: Brif Weinidog, tai hŷn yw cyfran fawr o'r tai yn rhanbarth Canol De Cymru, y rhanbarth yr wyf yn ei gynrychioli. Fe'u hadeiladwyd ar adeg pan nad oedd safonau insiwleiddio'n ddim byd tebyg i'r safon a ddisgwylir heddiw. Mae'r diffyg lle rhwng y waliau allanol a'r waliau mewnol yn golygu nad oes modd insiwleiddio'r ceudod yn y rhan fwyaf o'r tai hyn, a cholllir cymaint o wres drwy'r waliau—dywed rhai amcangyfrifon fod hyd at 50 y cant o'r gwres yn cael ei golli fel hyn. Ar hyn o bryd, ychydig o grantiau sydd ar gael, i bob golwg, i gynorthwyo gyda gwaith insiwleiddio waliau solet yr ydych newydd gyfeirio ato. Gall hyn ostwng yr ynni a gollir oddeutu 30 y cant. A wnewch gytuno i ystyried y mater hwn, Brif Weinidog, a rhoi gwybod i'r

stock?

The First Minister: Yes. I can confirm, Leanne, that the new scheme, which will replace HEES, will take a more holistic approach to dealing with the energy efficiency of homes. It will include measures such as external wall insulation for solid-walled homes, which normally make up the older housing stock.

Mick Bates: First Minister, in a reply to Paul Davies you mentioned the boiler scrappage scheme, which, in principle, I very much welcome, as it is intended to improve the efficiency of boilers in people's homes. You will be aware that the scheme is already closed, due to its overwhelming popularity—that is excellent news. The Welsh scheme was run on different criteria to the English scheme, and, in my view, it could have been more effective if it had included some kind of means testing, so that it could be tightly targeted, possibly with a higher grant for installation and low-cost loans afterwards. However, my concern is about its targeting.

1.40 p.m.

What assessment has your Government made of the scheme, since its closure, to look at the profile of the recipients of the £500 voucher to determine the scheme's effectiveness in targeting those in greatest need? If you have not already done that, would you commit to doing so, First Minister?

The First Minister: I believe that the boiler scrappage scheme, as implemented in Wales, has been targeted effectively at those most in need. It has helped up to 5,000 households in Wales, and you are quite right to say that it has been so successful and the take-up has been so good that we are now coming to the end of the scheme. We took a deliberate decision here to ensure that the scheme in Wales was targeted more at those who needed help most.

Cynulliad beth y gellir ei wneud i gynorthwyo i insiwleiddio'n stoc tai hŷn?

Y Prif Weinidog: Gwnaf. Gallaf gadarnhau, Leanne, y bydd y cynllun newydd, a fydd yn disodli'r Cynllun Effeithlonrwydd Ynni Cartref, yn mynd ati mewn ffordd fwy cyfannol i ymdrin ag effeithlonrwydd ynni cartrefi. Bydd yn cynnwys pethau megis insiwleiddio waliau allanol mewn cartrefi a chanddynt waliau solet, sef y math o gartrefi a geir ymhlith y stoc tai hŷn fel rheol.

Mick Bates: Brif Weinidog, wrth ichi ateb Paul Davies, soniwyd am y cynllun sgrapio boeleri. Mewn egwyddor, yr wyf yn croesawu hynny'n fawr, gan mai'r bwriad yw gwella effeithlonrwydd boeleri yng nghartrefi pobl. Gwyddoch fod y cynllun wedi cau eisoes, oherwydd ei fod mor eithriadol o boblogaidd—mae hynny'n newyddion rhagorol. Seiliwyd y cynllun yng Nghymru ar feini prawf gwahanol i'r rheini a ddefnyddiwyd yn Lloegr, ac, yn fy marn i, gallasai fod yn fwy effeithiol petai wedi cynnwys rhyw fath o brawf modd, er mwyn ei dargedu'n ofalus, gan roi grant uwch o bosibl ar gyfer y gosod ac wedyn cynnig benthyciadau rhad. Serch hynny, poeni am ei dargedu yr wyf fi.

Pa asesiad mae eich Llywodraeth wedi'i wneud o'r cynllun, ers ei gau, i edrych ar broffil y rhai a gafodd y daleb gwerth £500, er mwyn gweld pa mor effeithiol oedd y cynllun o ran targedu'r rhai mwyaf eu hangen? Os nad ydych eisoes wedi gwneud hynny, a fydddech yn barod ymrwymo i wneud hynny, Brif Weinidog?

Y Prif Weinidog: Credaf fod y cynllun sgrapio boeleri, fel y'i rhoddwyd ar waith yng Nghymru, wedi'i dargedu'n effeithiol at y rhai mwyaf eu hangen. Mae wedi cynorthwyo hyd at 5,000 o aelwydydd yng Nghymru, ac yr ydych yn llygad eich lle'n dweud iddo fod mor llwyddiannus a bod cynifer wedi manteisio arno nes ein bod yn awr yn dod at ddiwedd y cynllun. Ein penderfyniad bwriadol yma oedd sicrhau bod y cynllun yng Nghymru'n cael ei dargedu mwy at y rheini yr oedd angen y cymorth arnynt fwyaf.

Brian Gibbons: Would the First Minister agree that the accreditation of sustainable house building techniques, such as, for example, Tŷ Unnos, which uses indigenous Welsh timber, provides a unique opportunity for sustainable housing development in Wales, not least in my constituency, which is one of the most densely afforested in Wales and, indeed, in the United Kingdom? Not only will this project reduce our carbon footprint, but, hopefully, it will create job opportunities in Wales. Sadly, at the moment, much of the fabrication takes place across the border, but if we can provide better opportunities then we may be able to provide jobs as well as more sustainable housing.

Brian Gibbons: A fyddai'r Prif Weinidog yn cytuno bod achredu technegau cynaliadwy ym maes codi tai, megis Tŷ Unnos, er enghraifft, sy'n defnyddio coed cynhenid o Gymru, yn cynnig cyfle unigryw i ddatblygu tai mewn ffordd gynaliadwy yng Nghymru? Mae hyn yn arbennig o wir yn fy etholaeth i, un o'r ardaloedd lle y ceir y nifer fwyaf o goedwigoedd yng Nghymru, ac yn wir, yn y Deyrnas Unedig. Nid yn unig y gwnaiff y prosiect hwn leihau ein hól troed carbon, bydd hefyd, gobeithio, yn creu cyfleoedd ar gyfer swyddi yng Nghymru. Yn anffodus, ar hyn o bryd, bydd llawer o'r gwaith cynhyrchu'n digwydd dros y ffin, ond, os gallwn ddarparu gwell cyfleoedd, yna, efallai y gallwn ddarparu swyddi yn ogystal â rhagor o dai cynaliadwy.

The First Minister: You are right, Brian, that where local materials are available, they should be used. It is not just a question of energy efficiency, but of architectural style and, of course, creating jobs locally, which we very much welcome. We are promoting the 'Code for Sustainable Homes' as the assessment framework for new housing and we will be requiring at least code level 3 for all new housing that we influence through grant funding, investment, and land disposals. The aim is to move to higher levels as quickly as possible.

Y Prif Weinidog: Yr ydych yn iawn, Brian, y dylid defnyddio deunyddiau lleol pan fyddant ar gael. Mae a wnelo hyn â mwy nag effeithlonrwydd ynni'n unig. Mae a wnelo hefyd ag arddull pensaernïol, ac, wrth gwrs, â chreu swyddi'n lleol, sy'n rhywbeth yr ydym yn ei groesawu'n fawr. Yr ydym yn hyrwyddo'r 'Cod Cartrefi Cynaliadwy'. Dyma fydd y fframwaith asesu ar gyfer tai newydd a byddwn yn mynnu bod pob tŷ newydd y byddwn yn dylanwadu arno drwy roi arian grant, drwy fuddsoddi, a thrwy waredu tir yn cyrraedd lefel 3 y cod fan leiaf. Y nod fydd cyrraedd lefelau uwch cyn gynted ag y bo modd.

Active Lifestyles

Q2 William Graham: Will the First Minister outline policies to promote active lifestyles for those over 50 years old? OAQ(3)3017(FM)

The First Minister: As a Government, we are committed to promoting opportunities for older people to be physically active and have a number of initiatives, such as free swimming and the national exercise referral scheme. We are also funding Age Cymru to develop Nordic walking opportunities and peer-led exercise classes.

William Graham: Thank you very much for your answer, First Minister. You will recall

Ffyrdd Gweithgar o Fyw

C2 William Graham: A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu'r polisiau i hybu ffyrdd gweithgar o fyw ar gyfer y rheini dros 50 oed? OAQ(3)3017(FM)

Y Prif Weinidog: Yr ydym ni'r Llywodraeth wedi ymrwymo i hyrwyddo cyfleoedd i bobl hŷn fod yn egnïol ac mae gennym nifer o gynlluniau, megis nofio am ddim a'r cynllun cenedlaethol i atgyfeirio cleifion i wneud ymarfer corff. Yr ydym hefyd yn ariannu Age Cymru i ddatblygu cyfleoedd cerdded Nordig a dosbarthiadau ymarfer corff o dan arweiniad cyfoedion.

William Graham: Diolch yn fawr iawn ichi am eich ateb, Brif Weinidog. Mi gofiwch fod

that the 'One Wales' agreement included a commitment to encourage greater participation by people of all ages and social backgrounds in sport and physical activity. A particular concern is that while the Wales average for participation is 46 per cent for those aged over 50, the figure falls to 19 per cent in Merthyr Tydfil, 23 per cent in Torfaen and 36 per cent for South Wales East as a whole. Bearing in mind the considerable health benefits of exercise, how is your Government acting on the findings of the survey and publicising the attempts already made to increase participation?

The First Minister: We have our physical activity action plan, which highlights the importance of developing opportunities for older people to become and remain physically active and I have made reference to the schemes that have been funded and are being taken forward to ensure that there are more opportunities for older people to exercise.

Jeff Cuthbert: I am grateful to William Graham for raising this topic, because, as you know, I chair the all-party group on healthy living. One of the most popular WAG initiatives to support healthy lifestyles for older people is the free swimming initiatives for those aged over 60. Over 35,000 free swims have been enjoyed by people aged over 60 in Caerphilly county borough since 2004. Unfortunately, people in England will lose their similar benefits as a result of another swathe of cuts by the Conservative and Liberal Democrat coalition Government. Will you confirm, First Minister, that this will remain a key part of the Health Challenge Wales programme and that we will continue to promote healthy lifestyles for those aged over 50, and, indeed, those aged over 60 in this particular case, and will you join me in condemning the backwards step taken by the UK Government?

The First Minister: Even as we face difficult financial times, we should not lose track of the fact that we need to invest for the

cytundeb 'Cymru'n Un' yn cynnwys ymrwymiad i annog pobl o bob oed ac o bob cefndir cymdeithasol i gymryd mwy o ran mewn chwaraeon a gweithgareddau corfforol. Un peth sy'n destun pryder penodol yw, er mai'r cyfartaledd cymryd rhan yng Nghymru yw 46 y cant i'r rheini dros 50 oed, bod y ffigur yn disgyn i 19 y cant ym Merthyr Tudful, i 23 y cant yn Nhor-faen ac i 36 y cant yn Nwyrain De Cymru drwyddo draw. A chofio bod ymarfer corff yn cynnig manteision sylweddol o ran iechyd, beth mae eich Llywodraeth yn ei wneud ynglŷn â chanfyddiadau'r arolwg a sut mae'n rhoi cyhoeddusrwydd i'r ymdrechion a wnaethpwyd eisoes i gynyddu'r nifer sy'n cymryd rhan?

Y Prif Weinidog: Mae gennym ein cynllun gweithredu ar gyfer gweithgarwch corfforol, sy'n tynnu sylw at bwysigrwydd datblygu cyfleoedd i bobl hŷn wneud ymarfer corff a pharhau'n egniol ac yr wyf wedi cyfeirio at y cynlluniau yr ydym wedi'u noddi ac y bwir ymlaen â hwy i sicrhau bod rhagor o gyfleoedd i bobl hŷn wneud ymarfer corff.

Jeff Cuthbert: Yr wyf yn ddiolchgar i William Graham am godi'r pwnc hwn, oherwydd, fel y gwyddoch, yr wyf yn cadeirio'r grŵp hollbleidiol ar fyw'n iach. Un o gynlluniau mwyaf poblogaidd Llywodraeth y Cynulliad i gefnogi ffyrdd iach o fyw i bobl hŷn yw'r cynlluniau nofio am ddim i bobl dros 60 oed. Mae pobl dros 60 oed wedi mwynhau mwy na 35,000 o sesiynau nofio am ddim ym mwrdeistref sirol Caerffili er 2004. Yn anffodus, bydd pobl yn Lloegr yn colli'r manteision tebyg a gânt hwythau yn sgil rhagor o doriadau gan Lywodraeth glymblaid y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol. A wnewch gadarnhau, Brif Weinidog, y bydd hyn yn dal yn rhan allweddol o raglen Her Iechyd Cymru ac y byddwn yn dal i hybu ffyrdd iach o fyw i'r rheini sydd dros 50 oed, ac, yn wir, i'r rheini sydd dros 60 oed yn yr achos arbennig hwn, ac a wnewch ymuno â mi i gondemnio'r cam yn ôl a gymerwyd gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig?

Y Prif Weinidog: Hyd yn oed wrth inni wynebu cyfnod ariannol anodd, ni ddylem golli golwg ar y ffaith bod angen inni

future, and that means ensuring that we have programmes in place that will enable people to live active lives for longer. That will mean less pressure on the NHS and social services, and we believe that that is a sound investment for the future.

Veronica German: According to research, a healthy and active brain is just as important as a healthy and active body. Could you outline what steps your Government is taking to ensure that people aged over 50 can continue to exercise their brains as well as their bodies to save money for the future?

David Melding: Send them to the House of Lords. [*Laughter.*]

The First Minister: Thank you for that, Veronica. I also take this opportunity to welcome you to the Chamber.

David Melding has made one suggestion, which I may be able to support in certain circumstances. It is important that people keep their minds active. We know that there may well be a link between not keeping mentally active and getting early onset dementia, so it is essential that people continue to read, to socialise, and to take part in classes, for example. That is why we have developed the concept of lifelong learning over the years and have looked to support initiatives such as the University of the Third Age, to ensure that people keep not just physically but also mentally active for as long as possible.

Janet Ryder: First Minister, a number of the physical activities that you outlined entail walking or being mobile. One thing that can hamper people from being mobile, but mainly those over 55, is having something wrong with their feet. A number of the little treatments that they need can be amply provided by having access to a good chiropodist. There are certain groups in society, such as those with diabetes or who have suffered a stroke, who need access to those services more than other groups and, generally, the over-50s will need to draw on those services a lot more than others. Access

fuddsoddi ar gyfer y dyfodol, ac mae hynny'n golygu sicrhau bod gennym raglenni ar waith a fydd yn galluogi pobl i fyw bywydau egniol yn hwy. Bydd hynny'n golygu llai o bwysau ar y GIG ac ar y gwasanaethau cymdeithasol, a chredwn fod hynny'n fuddsoddiad cadarn ar gyfer y dyfodol.

Veronica German: Yn ôl gwaith ymchwil, mae ymennydd iach ac egniol yr un mor bwysig â chorff iach ac egniol. A allech sôn am y camau y mae'ch Llywodraeth yn eu cymryd i sicrhau bod pobl dros 50 oed yn gallu parhau i ymarfer eu hymennydd, yn ogystal â'u corff, er mwyn arbed arian at y dyfodol?

David Melding: Anfonwch hwy i Dŷ'r Arglwyddi. [*Chwerthin.*]

Y Prif Weinidog: Diolch ichi am hynny, Veronica. Achubaf ar y cyfle hwn hefyd i'ch croesawu i'r Siambr.

Mae David Melding wedi awgrymu un peth, y gallwn o bosibl ei gefnogi o dan rai amgylchiadau. Mae'n bwysig i bobl gadw'u hymennydd yn effro. Gwyddom y gall yn wir fod cysylltiad rhwng peidio â chadw'r ymennydd yn effro a chael demensia'n ifanc, ac felly mae'n hollbwysig bod pobl yn dal i ddarllen, i gymdeithasu ac i gymryd rhan mewn dosbarthiadau, er enghraifft. Dyna pam yr ydym wedi datblygu'r cysyniad dysgu gydol oes dros y blynyddoedd ac wedi ceisio cefnogi cynlluniau megis Prifysgol y Drydedd Oes, er mwyn sicrhau bod pobl nid yn unig yn dal i wneud ymarfer corff ond yn dal i ymarfer eu meddwl hefyd gyhyd ag y bo modd

Janet Ryder: Brif Weinidog, mae nifer o'r gweithgareddau a grybwyllwyd gennych yn golygu cerdded neu allu symud o le i le. Un peth sy'n gallu rhwystro pobl rhag symud o gwmpas, ond yn enwedig y rheini sydd dros 55 oed, yw bod rhywbeth o'i le ar eu traed. Gellir darparu nifer o'r triniaethau bychain y mae eu hangen arnynt yn rhwydd drwy sicrhau bod ciropodydd da ar gael. Bydd rhai grwpiau penodol yn ein cymdeithas, megis y rheini ac arnynt ddiabetes neu'r rhai sydd wedi cael strôc, yn fwy felly na grwpiau eraill, yn gweld angen gallu cael gafael ar y gwasanaethau hynny. Yn gyffredinol, bydd

to those services is not uniform across Wales and is sometimes not that easy. As you have committed your Government to supporting many programmes to keep over-50s active, is access to good chiropody services for everyone throughout Wales not a basic provision that we need to get right?

The First Minister: That is a matter for the local health boards, but the Minister for Health and Social Services has asked health service planners across Wales to make improvements in the supply and delivery of therapy services, including chiropody and podiatry.

Gwahaniaethu

C3 Nerys Evans: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i sicrhau bod ysgolion Cymru yn amddiffyn plant a phobl ifanc rhag gwahaniaethu? OAQ(3)2997(FM)

Y Prif Weinidog: Ymysg y camau yr ydym wedi'u cymryd, yr ydym wedi comisiynu arolwg gan Estyn o bolisiau cydraddoldeb hiliol mewn ysgolion, wedi cynnal arolwg o fwlio ledled Cymru, ac wedi neilltuo £4.5 miliwn eleni ar gyfer gwasanaeth cwnsela i ysgolion.

Nerys Evans: Diolch am yr ateb hwnnw. Mynegwyd pryder yn dilyn darganfyddiad bod disgybl yn un o'r ysgolion yn nhref Caerfyrddin wedi creu gwefan hiliol, asgell dde. Yr wyf wedi trafod y mater â Chyngor Sir Gâr ac mae'n galonogol gwybod bod y cyngor wedi cymryd camau call i fynd i'r afael â'r mater. Mae pryder yn parhau, fodd bynnag, fod plentyn 15 oed wedi creu'r fath wefan yn y lle cyntaf, yn enwedig o ystyried ei chynnwys. Mae'n debyg bod y disgybl wedi ailadrodd llawer o bethau yr oedd wedi eu darllen ar wefannau eraill. Mae dau fater yn codi o hyn. Sut y gallwch chi, fel Llywodraeth, sicrhau bod plant a phobl ifanc Cymru yn cael eu haddysgu i ddeall nad yw hiliaeth yn dderbyniol? Yn ail, pa gynlluniau

pobl dros eu 50 oed, yn fwy o lawer felly na phobl eraill, yn gweld mwy o angen defnyddio'r gwasanaethau hynny. Nid yw'r gwasanaethau hynny ar gael i'r un graddau drwy Gymru, ac weithiau nid yw mor hawdd â hynny i bobl gael gafael arnynt. A chithau wedi ymrwymo'ch Llywodraeth i gefnogi cynifer o raglenni i gadw pobl dros 50 oed yn egniol, onid yw sicrhau bod gwasanaethau ciropodi da ar gael i bawb ledled Cymru yn ddarpariaeth sylfaenol y mae angen inni ei chael yn iawn?

Y Prif Weinidog: Mater i'r byrddau iechyd lleol yw hynny, ond mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi gofyn i gynllunwyr y gwasanaeth iechyd ledled Cymru wella'r gwasanaethau a'r ddarpariaeth therapi sydd ar gael, gan gynnwys gwasanaethau ciropodi a phodiatri.

Discrimination

Q3 Nerys Evans: Will the First Minister make a statement on what the Welsh Assembly Government is doing to ensure that Welsh schools are protecting children and young people against discrimination? OAQ(3)2997(FM)

The First Minister: Among the actions that we have taken, we have commissioned an Estyn review of schools' race equality policies, we have conducted a Wales-wide survey of bullying, and we have committed £4.5 million this year for a school counselling service.

Nerys Evans: Thank you for that response. Concerns have been raised following the discovery that a pupil in one of the schools in Carmarthen town has created a racist, right-wing website. I have discussed the matter with Carmarthenshire County Council and it is encouraging to know that the council has taken sensible steps to deal with the matter. A concern persists, however, that a 15-year-old created such a website in the first place, particularly considering its content. Apparently, the pupil repeated much of what had been read on other websites. Two issues arise from this. How can you, as a Government, ensure that the children and young people of Wales are educated to understand that racism is not acceptable?

neu fecanwaith sydd ar waith i sicrhau nad yw plant a phobl ifanc yn gallu cael mynediad at wefannau o'r fath yn y lle cyntaf?

Y Prif Weinidog: Byddwn yn erfyn ar bob awdurdod lleol i gael polisi ynghylch mynediad at y we. Gwn fod sawl awdurdod lleol eisoes wedi datblygu polisiâu ar yr hyn y gall pobl gael mynediad ato mewn llyfrgelloedd ac ysgolion. Wrth gwrs, mae'n bwysig ein bod hefyd yn sicrhau bod pobl yn cael eu haddysgu mai parch yw'r ffordd ymlaen at y dyfodol, nid ymladd. Mae'n siom fawr fod y wefan hon wedi'i datblygu gan o leiaf un plentyn.

Dywedodd adroddiad Estyn fod athrawon yn gwneud eu gorau glas i sicrhau bod pawb yn cael eu trin yn yr un ffordd a'u bod yn ceisio sicrhau bod pobl yn gwybod bod cydraddoldeb hiliol yn bwysig dros ben. Mae hwn yn fater i awdurdodau lleol wrth gwrs, ond mae'n bwysig sicrhau bod pob ysgol yn rhoi cynllun cydraddoldeb ar waith i sicrhau nad oes bwlio hiliol nac unrhyw fath arall o fwlio yn digwydd, gan fod hynny'n mynd yn groes i'r syniad o gydraddoldeb yn gyffredinol.

1.50 p.m.

Mohammad Asghar: First Minister, as I am sure you are aware, last week was Deaf Awareness Week, which aims to highlight the simple steps that people can take to help to improve communication with the 9 million people in Britain who are deaf or hard of hearing, placing a particular focus on children and young people. What steps can the Welsh Assembly Government take to promote the aims of such causes to ensure that people are aware of the challenges faced, for example, by children and young people in our schools who suffer from hearing problems?

The First Minister: It is important that people are made aware of the problems faced by deaf children in particular. The Assembly was among the first of such institutions in Europe to ensure that people could communicate using British Sign Language, and we know that BSL interpreters are available here if required. It is also important

Secondly, what plans or mechanisms are in place to ensure that children and young people cannot access such websites in the first place?

The First Minister: I would expect all local authorities to have a policy on web access. I know that several local authorities have already developed policies on what people can access in libraries and schools. Of course, it is also important that we ensure that people are educated that respect is the way forward for the future, not conflict. It is a great disappointment that this website was developed by at least one child.

The Estyn report states that teachers do their level best to ensure that everyone is treated in the same way and that they try to ensure that everyone knows that racial equality is vital. This is a matter for local authorities, of course, but it is important to ensure that every school has an equality scheme in place to ensure that there is no racist bullying or any other kind of bullying taking place, as that goes against the idea of equality generally.

Mohammad Ashgar: Brif Weinidog, yr wyf yn siŵr eich bod yn gwybod mai Wythnos Ymwybyddiaeth o Fyddardod oedd hi'r wythnos diwethaf. Y nod yw tynnu sylw at y camau syml y gall pobl eu cymryd i gynorthwyo i wella'r cyfathrebu â'r 9 miliwn o bobl ym Mhrydain sy'n fyddar neu'n drwm eu clyw, gan ganolbwyntio'n benodol ar blant a phobl ifanc. Pa gamau y gall Llywodraeth y Cynulliad eu cymryd i hyrwyddo nodau o'r fath gan sicrhau bod pobl yn ymwybodol o'r heriau a wynebir, er enghraifft, gan blant a phobl ifanc sy'n dioddef o broblemau clyw yn ein hysgolion?

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig bod pobl yn cael gwybod am y problemau a wynebir gan blant byddar yn benodol. Y Cynulliad oedd un o'r sefydliadau cyntaf o'i fath yn Ewrop i sicrhau bod pobl yn gallu cyfathrebu drwy ddefnyddio Iaith Arwyddion Prydain, a gwyddom fod dehonglwyr BSL ar gael yma os oes gofyn. Mae'n bwysig hefyd sicrhau

to ensure that more BSL interpreters are available. They are a rare breed, but we have looked at what we can do to ensure that more interpreters are available across Wales.

The UK Government's Budget

Q4 Sandy Mewies: Will the First Minister make a statement on the effects of the UK Government's budget on Wales? OAQ(3)3005(FM)

Q5 Helen Mary Jones: Will the First Minister make a statement on the impact of the UK Government's budget statement on Wales? OAQ(3)3000(FM)

C7 Rhodri Glyn Thomas: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am effaith cyllideb y DU ar Gymru? OAQ(3)2998(FM)

The First Minister: We are concerned that the budget will hit Wales's most vulnerable people and that it will risk our economic recovery. It does not recognise the excellent work that has been done by the Holtham commission. While the funding of Northern Ireland and Scotland has received explicit recognition in the budget, it is a disappointment to us that Wales's has not. We continue to urge the UK Government to take note of the findings of the Holtham commission and, at the very least, to impose a Barnett floor to ensure that Welsh public spending does not converge with English public spending to the detriment of this institution and the people of Wales.

Sandy Mewies: You will also be aware that a new study by the economist Howard Reed of Landman Economics and Tim Horton of the Fabian Society has analysed the budget and concluded that those earning less than £14,200 a year will be hit six times harder than those earning nearly £50,000 a year, at the top of the pay scale. The Conservatives had promised that the budget would not balance on the backs of the poorest, and the Liberal Democrats appear to have forgotten all their concerns about VAT increases, throwing them to the wind. Do you agree, First Minister, that the people of Wales can expect a string of broken promises from this Tory-Lib Dem Government and that the only

bod rhagor o ddehonglwyr BSL ar gael. Maent yn bobl brin, ond yr ydym wedi edrych i weld beth y gallwn ei wneud i sicrhau bod rhagor o ddehonglwyr ar gael ledled Cymru.

Cyllideb Llywodraeth y DU

C4 Sandy Mewies: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am effeithiau cyllideb Llywodraeth y DU ar Gymru? OAQ(3)3005(FM)

C5 Helen Mary Jones: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am effaith datganiad cyllideb Llywodraeth y DU ar Gymru? OAQ(3)3000(FM)

Q7 Rhodri Glyn Thomas: Will the First Minister make a statement on the impact of the UK budget on Wales? OAQ(3)2998(FM)

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn poeni y bydd y gyllideb yn taro'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru ac y bydd yn peryglu ein hadferiad economaidd. Nid yw'n cydnabod gwaith rhagorol comisiwn Holtham. Er bod y gyllideb yn rhoi cydnabyddiaeth amlwg i ariannu Gogledd Iwerddon a'r Alban, mae'n siom i ni nad oes cydnabyddiaeth o'r fath i Gymru. Yr ydym yn dal i bwyso ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i roi sylw i ganfyddiadau comisiwn Holtham ac i gyflwyno terfyn isaf ar gyfer Barnett, fan leiaf, er mwyn sicrhau nad yw gwariant cyhoeddus yng Nghymru yn cydgyfeirio â gwariant cyhoeddus yn Lloegr gan niweidio'r sefydliad hwn a phobl Cymru.

Sandy Mewies: Byddwch yn gwybod hefyd fod astudiaeth newydd gan yr economegydd Howard Reed o Landman Economics a Tim Horton o'r Fabian Society wedi dadansoddi'r gyllideb ac wedi casglu y bydd y rheini sy'n ennill llai na £14,200 y flwyddyn yn cael eu taro chwe gwaith yn galetach na'r rheini sy'n ennill bron £50,000 y flwyddyn, ar ben uchaf y gyfradd gyflogau. Yr oedd y Ceidwadwyr wedi addo nad ar ysgwyddau'r tlotaf y disgynnai'r gyllideb, ac mae'r Democratiaid Rhyddfrydol, i bob golwg, wedi anghofio'u holl bryderon am gynyddu TAW, gan eu taflu i'r gwynt. Oni chytunwch, Brif Weinidog, y gall pobl Cymru ddisgwyl cyfres o doraddewidion gan Lywodraeth y Toriaid

certainty is that it will hit the poorest harder?
[*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order. Before I call the First Minister to reply to the question, I must point out that I have noticed that a number of the people who are bawling and shouting during other Members' questions are on my list to speak. I have made it quite clear that I want a proper, rational debate about the impact of the UK coalition Government's policy on Wales, and we will have it here.

The First Minister: While we accept that there needs to be a reduction in the deficit, our concern has always been that that reduction should be achieved in such a way as to ensure that those who are the poorest in society do not have to pay disproportionately more. I do not believe that this budget has done that. The burden has fallen disproportionately on those who are least able to pay. That is one of the many regrets that we have in respect of this budget.

Helen Mary Jones: First Minister, you will be aware that your Government is about to roll out an innovative programme of advocacy services that will be accessible to all children across Wales. In a recent visit to the north of Ireland, I was able to make some positive comparisons between what has been achieved here and an agenda of children's rights that is rather further back there, and so we have an opportunity to set a good example. These services are to be put on a statutory basis, which is to be welcomed, but, as your Government considers how the Conservative and Liberal Democrat cuts will impact on public services in Wales, will you do what you can to protect the budgets for advocacy services? I am not asking you to commit to protecting them completely, because I know that you cannot do so at this stage. However, if there must be a reduction in the budget that is available, will you ensure that the regulations and guidance are amended so that the services to the most vulnerable children, particularly looked-after children, can be ring-fenced and protected?

The First Minister: As you know, we

a'r Democratiaid Rhyddfrydol ac mai'r unig beth sicr yw y bydd yn taro'r tlotaf yn galetach? [*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn. Cyn imi alw ar y Prif Weinidog i ymateb i'r cwestiwn, rhaid imi ddweud fy mod wedi sylwi bod nifer o'r bobl sy'n bloeddio ac yn gweiddi yn ystod cwestiynau Aelodau eraill ar fy rhestr i siarad. Yr wyf wedi'i gwneud yn eithaf clir fy mod am gael dadl iawn, resymol ynglŷn ag effaith polisi Llywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig ar Gymru, a dyna a gawn yma.

Y Prif Weinidog: Er ein bod yn derbyn bod angen lleihau'r diffyg, yr ydym wedi bod o'r farn erioed y dylid sicrhau gostyngiad hwnnw mewn modd sy'n sicrhau nad yw'r tlotaf yn ein cymdeithas yn gorfod talu cyfran uwch nag sy'n deg. Ni chredaf fod y gyllideb hon wedi gwneud hynny. Mae'r baich wedi disgyn yn drymach ar ysgwyddau'r rhai lleiaf abl i dalu. Dyna un o lawer o bethau sy'n ofid inni yn y gyllideb hon.

Helen Mary Jones: Brif Weinidog, gwyddoch fod eich Llywodraeth ar fin lledaenu rhaglen gwasanaethau eiriolaeth arloesol a fydd ar gael i bob plentyn drwy Gymru. Wrth ymweld â gogledd Iwerddon yn ddiweddar, llwyddais i gymharu'n gadarnhaol yr hyn sydd wedi'i gyflawni yma ag agenda hawliau plant sydd heb ei datblygu gymaint yno, ac felly mae'n gyfle inni gynnig esiampl dda. Gosodir y gwasanaethau hyn ar sylfaen statudol, sydd i'w groesawu, ond, wrth i'ch Llywodraeth ystyried sut y bydd toriadau'r Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn effeithio ar wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru, a wnewch bopeth yn eich gallu i warchod y cyllidebau ar gyfer gwasanaethau eiriolaeth? Nid wyf yn gofyn ichi ymrwymo i'w gwarchod yn llwyr, oherwydd gwn na allwch wneud hynny ar hyn o bryd. Serch hynny, os oes yn rhaid lleihau'r gyllideb sydd ar gael, a wnewch sicrhau bod y rheoliadau a'r canllawiau'n cael eu diwygio er mwyn i'r gwasanaethau ar gyfer y plant mwyaf agored i niwed, yn enwedig plant sy'n derbyn gofal, gael eu neilltuo a'u gwarchod?

Y Prif Weinidog: Fel y gwyddoch, ni allwn

cannot give a commitment to protecting particular funding streams at this stage, but I can give the simple assurance that we will look to protect front-line services as best we can. We have gone through the budget line by line to prioritise the spending that we think is important for the next financial year, but we are fully aware that some difficult decisions will have to be made in this and the next financial year. We will look to do what we can to protect the services that are badly needed by the most vulnerable.

Rhodri Glyn Thomas: Pan gyhoeddwyd adroddiad cyntaf Holtham, yr oedd y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yma yn gefnogol iawn o'i gasgliadau. Fodd bynnag, wedi'r ail gyhoeddiad gan Gerry Holtham yr wythnos hon am oblygiadau fformiwla Barnett i gyllideb Cymru, mae'r Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn y lle hwn wedi mynd yn rhyfeddol o dawel.

O ran effeithiau'r gyllideb ar y sefyllfa yng Nghymru, byddwch yn gyfarwydd ag adroddiad a dadansoddiad y *Financial Times* ynghylch effaith y toriadau ar rannau gwahanol o'r Deyrnas Unedig. Dengys y dadansoddiad hwnnw y bydd swydd Gaer, sy'n cynnwys etholaeth y Canghellor, yn profi bron hanner yr effaith ar yr economi yn gyffredinol y bydd yr ardal yr wyf fi'n ei chynrychioli yn ne-orllewin Cymru yn ei phrofi.

Y Prif Weinidog: Mae hynny'n wir. Yng Nghymru, mae 24 y cant o'r boblogaeth yn gweithio yn y sector cyhoeddus, ac 20 y cant yw'r ffigur ar draws y Deyrnas Unedig. Felly, byddai unrhyw doriadau yn y sector cyhoeddus yn cael mwy o effaith ar Gymru nag ar weddill y Deyrnas Unedig. Rhaid cofio bod llawer o gwmnïau yn y sector preifat yn dibynnu am waith ar gytundebau o'r sector cyhoeddus, felly byddai unrhyw doriad mawr o'r fath yn cael effaith ar swyddi yn y sector preifat hefyd. Deallwn hynny'n iawn. Er y gwyddom y bydd llai o arian ar gael y flwyddyn nesaf a'r blynyddoedd wedi hynny, byddwn yn ceisio gwarchod y meysydd hynny sy'n bwysig i'r sawl sy'n dibynnu ar y gwasanaethau.

ymrwymo i warchod ffrydiau ariannu penodol ar hyn o bryd, ond gallaf eich sicrhau'n syml y byddwn yn ceisio gwarchod gwasanaethau'r rheng flaen gystal ag y gallwn. Yr ydym wedi mynd drwy'r gyllideb fesul llinell i flaenoriaethu'r gwariant sydd, yn ein tyb ni, yn bwysig yn y flwyddyn ariannol nesaf, ond yr ydym yn sylweddoli'n llwyr y bydd yn rhaid gwneud sawl penderfyniad anodd eleni ac yn y flwyddyn ariannol nesaf. Byddwn yn ceisio gwneud yr hyn a allwn i warchod y gwasanaethau y mae mawr eu hangen ar y rhai mwyaf agored i niwed.

Rhodri Glyn Thomas: When the first Holtham report was published, the Conservatives and Liberal Democrats here were very supportive of its findings. However, following the second publication by Gerry Holtham this week about the implications of the Barnett formula for Wales's budget, the Conservatives and Liberal Democrats in this place have gone strangely quiet.

On the effects of the budget on the situation in Wales, you will be familiar with the report and analysis in the *Financial Times* about the effect of the cuts on various parts of the United Kingdom. That analysis reveals that Cheshire, which includes the Chancellor's constituency, will experience almost half the impact on the economy generally as the area that I represent in south-west Wales will experience.

The First Minister: That is true. In Wales, 24 per cent of the population works in the public sector, and that figure is 20 per cent throughout the United Kingdom. Therefore, any public sector cuts will have more of an impact on Wales than on the remainder of the United Kingdom. We must also bear in mind that many companies in the private sector are dependent on public sector contracts for work, and so any significant cuts would have an impact on jobs in the private sector, too. We fully understand that. Although we know that less money will be available next year and the years after that, we will try to protect those areas that are important to those people who are dependent on the services.

The Leader of the Opposition (Nick Bourne): The First Minister has acknowledged this afternoon and previously that Labour would have had to deal with the budget deficit position had it been returned to Government, which, happily, it was not. We know, for example, that it was considering a value added tax rate of 21 per cent, as the paperwork demonstrates, and we also know that Liam Byrne apologised for leaving no money at all in the Treasury when he left office. Given the concerns and comments of a Government backbencher about Communities First, will the First Minister confirm that that is being looked at? A Government backbencher said that unless it can be proven that Communities First is delivering value for money—and she rather doubted that it was—it should be considered for scrapping. Bearing in mind that it costs £140 million in staffing and administration costs, are you examining that?

The First Minister: The governance arrangements of Communities First are under review, but I need to make it clear that Communities First is a flagship scheme that seeks to provide confidence to individuals and communities that were hammered hard by your Government in the 1980s and 1990s. Even though there are some examples of problems with the governance in some Communities First partnerships, that is not a reason to damn the entire scheme. We will continue to review it, but the scheme is a good scheme at heart, and it helps the most vulnerable.

Nick Bourne: The all-party Public Accounts Committee, which was previously called the Audit Committee, stated that

‘overall, the Communities First programme has not delivered good value for the significant amount of public money spent on it’.

It was not me doubting that, I hasten to add, but a Government backbencher. I am sure that the programme does deliver in part, but it costs an awful lot of money in staffing and administration costs. The First Minister did

Arweinydd yr Wrthblaid (Nick Bourne): Mae'r Prif Weinidog wedi cydnabod y prynhawn yma ac o'r blaen y byddai'r blaid Lafur wedi gorfod ymdrin â sefyllfa'r diffyg yn y gyllideb petai wedi'i hethol i Lywodraethu eto. Yn ffodus, ni ddigwyddodd hynny. Gwyddom, er enghraifft ei bod yn ystyried cyfradd treth ar werth 21 y cant, fel y dengys y gwaith papur, a gwyddom hefyd i Liam Byrne ymddiheuro am adael coffrau'r Trysorlys yn gwbl wag pan adawodd ei swydd. A chofio pryderon a sylwadau un o feincwyr cefn y Llywodraeth ynglŷn â Chymunedau yn Gyntaf, a wnaiff y Prif Weinidog gadarnhau bod hynny'n cael sylw? Mae un o feincwyr cefn y Llywodraeth wedi dweud, oni ellir profi bod rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yn darparu gwerth am arian—ac yr oedd yn amau efallai nad oedd—y dylid ystyried rhoi'r gorau iddi. A chofio ei bod yn costio £140 miliwn i'w staffio a'i gweinyddu, a ydych yn edrych ar hynny?

Y Prif Weinidog: Mae trefniadau llywodraethu Cymunedau yn Gyntaf wrthi'n cael eu hadolygu, ond mae angen imi ei gwneud yn glir bod cynllun Cymunedau yn Gyntaf yn gynllun blaengar a'i nod yw rhoi hyder i unigolion a chymunedau a gafodd eu llorio gan eich Llywodraeth chi yn yr 1980au a'r 1990au. Er bod ambell enghraifft o broblemau'n gysylltiedig â llywodraethu ambell un o'r partneriaethau Cymunedau yn Gyntaf, nid yw hynny'n rheswm dros ddamnio'r cynllun cyfan. Byddwn yn dal i'w adolygu, ond mae'r cynllun yn gynllun da yn ei hanfod, ac mae'n cynorthwyo'r bobl fwyaf agored i niwed.

Nick Bourne: Dywedodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus hollbleidiol, a elwid gynt yn Bwyllgor Archwilio

‘nad yw rhaglen Cymunedau yn Gyntaf, yn gyffredinol, wedi rhoi gwerth da am y swm sylweddol o arian cyhoeddus a wariwyd arni’

Nid fi oedd yn amau hynny, prysuraf ddweud ond un o feincwyr cefn y Llywodraeth. Yr wyf yn siŵr bod y rhaglen yn cyflawni rhai pethau, ond mae'n costio llawer iawn o arian i'w staffio a'i gweinyddu. Nid ymdriniodd y

not deal with the particular points that I raised in my question.

Given the pressures on the budget, I also want to raise the issue of the £1 billion misspent in the national health service. I do not want you to cancel that from the health budget, First Minister, but to ensure, as we would do—and I hope you would, too—that the money is reinvested into health. What efforts are you making to ensure that that money is properly spent, rather than misspent, as was identified by Paul Davies, the chair of the NHS's all-Wales directors of finance?

2.00 p.m.

The First Minister: We do not accept that £1 billion has been misspent. On Communities First, as I have said, it is, at heart, a good scheme. It is right that it should be reviewed, as transparency is a good thing in Government. That does not mean that it is a bad scheme.

With regard to the NHS, we are looking to ensure that every penny in the NHS is spent on front-line services. It is often said on the benches opposite that we should look at cutting the number of managers and so on, but someone has to run the NHS. You cannot ask doctors to do it, because that would mean taking surgeons away from operating tables, and physicians, in particular, from their clinics. That is not the way to do it. We will ensure, as we have been doing over many years, that the NHS in Wales is run as efficiently and effectively as possible.

Nick Bourne: I am sure that the First Minister is familiar with where that £1 billion comes from. It is not spent on administration; a large portion of it relates to people being in hospital inappropriately. That demands urgent attention.

I will move on to the issue of the Barnett formula. It has been raised by Plaid Cymru, but clearly it is not up to date with what has been happening, because we issued a press

Prif Weinidog â'r pwyntiau penodol a godais yn fy nghwestiwn.

A chofio'r pwysau sydd ar y gyllideb, yr wyf hefyd am sôn am y £1 biliwn a gamwariwyd ar y gwasanaeth iechyd gwladol. Nid wyf am ichi ganslo hynny o'r gyllideb iechyd, Brif Weinidog, ond i sicrhau, fel y byddai pawb ohonom—a chithau hefyd, gobeithio—bod yr arian yn cael ei ail-fuddsoddi ym maes iechyd. Pa ymdrechion yr ydych yn eu gwneud i sicrhau bod yr arian yn cael ei wario'n iawn, yn hytrach nag yn cael ei gamwario, fel y canfu Paul Davies, cadeirydd cyfarwyddwyr cyllid GIG Cymru gyfan?

Y Prif Weinidog: Nid ydym yn derbyn bod £1 biliwn wedi'i gamwario. O ran Cymunedau yn Gyntaf, fel yr wyf wedi dweud, mae'n gynllun da yn ei hanfod. Mae'n iawn iddo gael ei adolygu, oherwydd mae bod yn agored yn beth da mewn Llywodraeth. Nid yw hynny'n golygu ei fod yn gynllun gwael.

O ran y GIG, ein nod yw sicrhau bod pob ceiniog yn y GIG yn cael ei gwario ar wasanaethau'r rheng flaen. Dywedir yn aml ar y meinciau gyferbyn y dylem ystyried torri nifer y rheolwyr ac ati, ond mae'n rhaid i rywun redeg y GIG. Ni allwch ofyn i feddygon wneud y gwaith, oherwydd byddai hynny'n golygu tynnu llawfeddygon oddi wrth y byrddau llawdriniaeth, a thynnu fffisigwyr, yn benodol, o'u clinigau. Nid dyna'r ffordd o fynd ati. Byddwn yn sicrhau, fel yr ydym wedi gwneud ers blynnyddoedd lawer, bod y GIG yng Nghymru'n cael ei redeg mor effeithlon ac mor effeithiol ag y bo modd.

Nick Bourne: Yr wyf yn siŵr bod y Prif Weinidog yn gyfarwydd ag o ble y daw'r £1 biliwn hwnnw. Ni chaiff ei wario ar weinyddu; mae cyfran helaeth ohono'n cael ei wario ar bobl sydd yn yr ysbyty heb fod hynny'n briodol. Mae angen rhoi sylw i hynny ar frys.

Symudaf ymlaen at fater fformiwla Barnett. Mae Plaid Cymru wedi codi hyn, ond mae'n amlwg nad yw'n gwybod am y datblygiadau diweddaraf, oherwydd cyhoeddwyd

release this morning that welcomed Gerry Holtham's report with warm words, and I will be meeting him later to discuss it. Could the First Minister tell us where the Labour Party stands on this at the moment? He said that continual pressure is put on the Government at Westminster—there has been continual pressure for the last six weeks, but there was no continual pressure in the 12 and three quarter years before that. Will he tell us where he stands in relation to Ed Balls's statement that he did not think that the Barnett formula should be reformed and that Wales was already being grossly subsidised? Does that represent Labour's position at Westminster?

The First Minister: Your party is in Government, Nick. The point is that your own people do not believe that the Barnett formula should be reformed. You are the party that has your hands on the levers of power at Westminster, and yet nothing is being done. The reason that it took some years for Barnett reform to be taken forward is that we did not have the Holtham report. It has provided us with the evidence that we need to make a case, as have done, to show that Wales is underfunded. What we want to see from your party and the Liberal Democrats is a commitment to fair funding for Wales. That has been lost in the coalition agreement.

Christine Chapman: First Minister, tackling unemployment is integral to driving economic recovery in Wales. It is right that we target support at young people, to ensure that training and employment opportunities are available to help to build the skills base of Wales's workforce. However, George Osborne's budget statement was dominated by the message of 'no work, no welfare'. His Government is axing vital support to get people back into work and is slashing benefits for families and the most vulnerable. Would you agree that it must be a priority for Labour, in Government in Wales, to protect those who are most at risk from the ruthless Liberal Democrat and Conservative cuts, to make economic recovery in Wales possible?

datganiad i'r wasg gennym y bore yma a oedd yn croesawu adroddiad Gerry Holtham yn gynnes, a byddaf yn cyfarfod ag ef yn nes ymlaen i'w drafod. A allai'r Prif Weinidog ddweud wrthym ymhle y mae'r Blaid Lafur yn sefyll yn y cyswllt hwn ar hyn o bryd? Dywedodd ei fod yn rhoi pwysau parhaus ar y Llywodraeth yn San Steffan—mae pwysau parhaus wedi bod yn y chwech wythnos diwethaf, ond ni fu pwysau parhaus yn y 12 mlynedd a thri chwarter cyn hynny. A wnaiff ddweud wrthym beth yw ei safbwynt yn wyneb datganiad Ed Balls nad oedd yn meddwl y dylid diwygio fformiwla Barnett a bod Cymru'n cael llawer mwy na'i chyfran eisoes. Ai dyna safbwynt Llafur yn San Steffan?

Y Prif Weinidog: Eich plaid chi sy'n llywodraethu, Nick. Y pwynt yw nad yw eich pobl chi'ch hun yn credu y dylid diwygio fformiwla Barnett. Chi yw'r blaid a'ch bys ar fotwm grym yn San Steffan, ac eto nid oes dim yn cael ei wneud. Y rheswm y cymerodd nifer o flynyddoedd inni fwrw ymlaen i geisio diwygio Barnett oedd nad oedd adroddiad Holtham gennym. Mae wedi rhoi'r dystiolaeth yr oedd ei hangen arnom inni ddadlau'n hachos a dangos bod Cymru yn cael ei thanariannu ac yr ydym wedi gwneud hynny. Yr hyn yr ydym am ei weld gan eich plaid chi a'r Democratiaid Rhyddfrydol yw ymrwymiad i ariannu Cymru yn deg. Mae hynny wedi mynd ar goll yng nghytundeb y glymblaid.

Christine Chapman: Brif Weinidog, mae mynd i'r afael â diweithdra'n elfen hollbwysig o sbarduno adferiad economaidd yng Nghymru. Mae'n iawn inni dargedu'r cymorth at bobl ifanc, er mwyn sicrhau bod cyfleoedd ar gael iddynt gael hyfforddiant a gwaith er mwyn cynorthwyo i feithrin sylfaen sgiliau gweithlu Cymru. Serch hynny, neges gryfaf datganiad cyllideb George Osborne oedd 'dim gwaith, dim budd-dal'. Mae ei Lywodraeth yn dileu'r cymorth hanfodol i bobl ddychwelyd i'r gwaith ac yn slaesio budd-daliadau i deuluoedd a'r rhai mwyaf agored i niwed. A gytunech mai un o flaenoriaethau Llafur, sy'n llywodraethu yng Nghymru, o reidrwydd, fydd gwarchod y rhai mwyaf diamddiffyn yn sgil toriadau didostur y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Ceidwadwyr, er mwyn i adferiad economaidd

fod yn bosibl yng Nghymru?

The First Minister: The appalling axing of the Future Jobs fund was a bad start, but we will do what we can, through Pathways to Apprenticeships and by looking to produce a comprehensive way of dealing with youth unemployment, to make sure that people are not left behind and forgotten. It has to be ensured that the jobs are there if you want people to move from welfare and into work. The Tories have done one thing with their Lib Dem partners, but they are not doing the other.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): First Minister, would you agree that your performance this afternoon demonstrates perfectly why we need the Government in London to take forward the second Holtham review? As we have seen this afternoon, there is no concept of accountability any more. It now seems that you are responsible for nothing, including the poor performance of your Government. Instead, you are blaming everything on the Government in London. Would you agree that it is imperative that the Government takes that forward so that we can reintroduce accountability to the Welsh Assembly Government?

The First Minister: I remember a debate in the Chamber in February in which the Lib Dems said that under no circumstances would they support the referendum on powers for the Assembly taking place on the same day as our election—but, surprise, surprise, that has changed with regard to the referendum on the alternative-vote system. The one thing that we have on this side of the Chamber is consistency, unlike the Lib Dems. The point is that this is a democratically elected Assembly for the people of Wales, which has produced a report, namely the Holtham report, which clearly shows that Wales is underfunded to the tune of £300 million a year, and yet the Tories and Lib Dems in London want to do nothing about that. Kirsty, get a grip; your party is in power in London now, and it needs to start doing things for the people of Wales.

Y Prif Weinidog: Yr oedd dileu cronfa Swyddi'r Dyfodol yn gam erchyll ac yn gychwyn gwael, ond gwnawn yr hyn a allwn, drwy Lwybrau at Brentisiaethau a thrwy geisio creu ffordd gynhwysfawr o ymdrin â diweithdra ymhlith pobl ifanc, i sicrhau na chaiff pobl eu gadael ar ôl a'u hanghofio. Rhaid sicrhau bod y swyddi yno os ydych am i bobl symud oddi ar fudd-daliadau i waith. Mae'r Torïaid wedi gwneud un peth gyda'u partneriaid, y Democratiaid Rhyddfrydol, ond nid ydynt yn gwneud y llall.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Brif Weinidog, a fydech yn cytuno bod eich perfformiad y prynhawn yma yn dangos i'r dim pam mae angen i'r Llywodraeth yn Llundain fwrw ymlaen ag ail adolygiad Holtham? Yr ydym wedi gweld y prynhawn yma nad yw atebolrwydd yn ystyriaeth rhagor. Nid ydych bellach, i bob golwg, yn gyfrifol am ddim, gan gynnwys perfformiad gwael eich Llywodraeth. Yn hytrach, yr ydych yn beio popeth ar y Llywodraeth yn Llundain. A fydech yn cytuno ei bod yn rhaid i'r Llywodraeth fwrw ymlaen â hynny er mwyn inni ailgyflwyno atebolrwydd yn Llywodraeth Cynulliad Cymru?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn cofio dadl yn y Siambr ym mis Chwefror pan ddywedodd y Democratiaid Rhyddfrydol na fyddent ar unrhyw gyfrif yn cefnogi cynnal y refferendwm ynglŷn â phwerau i'r Cynulliad ar yr un diwrnod â'n hetholiad—ond, synnech chi fyth, maent wedi newid eu barn wrth ystyried y refferendwm ynglŷn â system y bleidlais amgen. Un peth sydd gennym ar yr ochr hon o'r Siambr yw cysondeb, yn wahanol i'r Democratiaid Rhyddfrydol. Y pwynt yw mai Cynulliad sydd wedi'i ethol yn ddemocrataidd i bobl Cymru yw hwn. Mae wedi cyhoeddi adroddiad, sef adroddiad Holtham, sy'n dangos yn glir bod Cymru'n cael ei thanariannu o £300 miliwn y flwyddyn. Eto i gyd, nid yw'r Torïaid a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn Llundain am wneud dim ynghylch hynny. Kirsty, wynebwich y gwir; mae eich plaid mewn grym yn Llundain yn awr, ac mae angen iddi ddechrau gwneud pethau dros bobl Cymru.

Kirsty Williams: I do not know whether you have ever watched the television series *Shameless*, but you are doing a good impression of it this afternoon. You had 13 years to sort out the Barnett formula, and your Government chose to do nothing about it. If Ed Balls wins the leadership election of your party—God forbid—you will do nothing about it for the next 13 years.

As we have seen this afternoon, we need the second Holtham report to be implemented so that we can get some accountability back into this Chamber. At the moment, it is obvious that your tactics are to do nothing for the people of Wales and to blame London for the dying days of your Government. What will you do to address the situation that has been highlighted in the media today, of a report to your Government that shows that Welsh children outperform their English counterparts at the start of their education but that they have fallen behind by the time they are teenagers? Something is obviously happening in Welsh classrooms that is stopping Welsh children from reaching their full potential. Is that London's fault?

The First Minister: I have certainly seen the television series *Lost*, which is how I would describe the speech given by Kirsty. That is, no doubt, the word that will be used to describe the Liberal Democrats' performance next May—it is apparently 31 seats—that was fair for the Liberal Democrats in Wales in the council elections, but I am not so sure about the Assembly elections.

The point is that we support the Holtham report. We believe that Wales is underfunded to the tune of £300 million a year and we believe that that needs to be addressed. It is your party and your Government that does not believe that. We will continue to make the case for Wales at Westminster and we will continue to show the evidence that has been presented by the Holtham report, but you have to do your bit as well.

Kirsty Williams: I am doing my bit. The question is, what have you and your party done in the 13 or 14 months since the

Kirsty Williams: Ni wn a ydych wedi gwyllo'r gyfres deledu *Shameless* erioed, ond yr ydych yn rhoi dynwarediad da ohoni y prynhawn yma. Cawsoch 13 blynedd i ddatrys fformiwla Barnett, a dewis eich Llywodraeth oedd gwneud dim yn ei gylch. Os bydd Ed Balls yn ennill yr etholiad i arwain eich plaid—Duw a'n gwaredo—ni wnewch dim yn ei gylch am y 13 blynedd nesaf.

Fel y gwelsom y prynhawn yma, mae angen inni weld ail adroddiad Holtham yn cael ei roi ar waith er mwyn inni gael rhywfaint o atebolrwydd yn ôl yn y Siambr hon. Ar hyn o bryd, mae'n amlwg mai eich tactegau yw gwneud dim dros bobl Cymru a beio Llundain am ddyddiau tranc eich Llywodraeth. Beth a wnewch i fynd i'r afael â'r sefyllfa y tynnwyd sylw ati yn y cyfryngau heddiw? Mae'n sôn am adroddiad i'ch Llywodraeth sy'n dangos bod plant Cymru'n gwneud yn well na'u cyfoedion yn Lloegr ar ddechrau eu haddysg ond eu bod wedi llithro ar ei hôl hi erbyn iddynt gyrraedd eu harddegau. Mae'n amlwg bod rhywbeth yn digwydd yn ystafelloedd dosbarth Cymru sy'n atal plant Cymru rhag cyflawni eu potensial llawn. Ai bai Llundain yw hynny?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn sicr wedi gweld y gyfres deledu *Lost*, a dyna sut y byddwn yn disgrifio araith Kirsty. Dyna'r gair, yn sicr, a ddefnyddir i ddisgrifio perfformiad y Democratiaid Rhyddfrydol fis Mai nesaf—31 sedd yn ôl pob sôn—byddai hynny'n ddigon teg i'r Democratiaid Rhyddfrydol yng Nghymru yn etholiadau'r cynghorau, ond nid wyf mor siŵr am etholiadau'r Cynulliad.

Y pwynt yw ein bod yn cefnogi adroddiad Holtham. Credwn fod Cymru'n cael ei thanariannu o £300 miliwn y flwyddyn, a chredwn fod angen rhoi sylw i hynny. Eich plaid chi a'ch Llywodraeth chi yw'r rhai nad ydynt yn credu hynny. Byddwn yn dal i ddadlau dros Gymru yn San Steffan a byddwn yn dal i ddangos y dystiolaeth sydd wedi'i chyflwyno yn adroddiad Holtham ond rhaid i chithau wneud eich rhan hefyd.

Kirsty Williams: Yr wyf yn gwneud fy rhan. Y cwestiwn yw, beth yr ydych chi a'ch plaid wedi ei wneud yn y 13 neu'r 14 mis ers

Holtham report was published. You had ample time, when your party was still in Government in Westminster, to implement the recommendations of the first Holtham report. The Labour Government chose not to do so and the people running for the leadership of your party maintain that Wales is overfunded. We are doing our bit; you did not do your bit. I will take you back to the question: what are you doing to ensure that Welsh children fulfil their potential, given that they are not doing so at the moment?

The First Minister: We could do with the money that the Holtham report has identified as being due to Wales. The Holtham report has been published and presents clear, well-researched evidence that Wales is underfunded. It has been produced by the One Wales Government, and it now the job of the Conservative-Liberal Democrat coalition in Westminster to implement it. You support it, I support it, but the Westminster Government does not.

Gareth Jones: Mae'n edrych yn debygol, yn sgîl y toriadau bondigrybwyll, y gwelwn ostyngiad sylweddol mewn gwasanaethau ar bob lefel gan awdurdodau lleol ac awdurdodau'r heddlu. Cefais ar ddeall ddoe gan brif gwinstabl a chadeirydd Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru y byddai gostyngiad o 25 y cant yn eu cyllid yn gorfodi 600 o swyddi plismona i ddiplannu yn y gogledd, ac fel y gwyddoch, mae sôn am ostyngiad o 40 y cant.

A fydddech yn cytuno â mi, pe gwelwn gwtogi mewn gwasanaethau cyhoeddus ar y lefel honno, y byddai'n gwbl anghyfrifol i unrhyw awdurdod lleol hyd yn oed ystyried codi graddfeydd trethi cyngor y flwyddyn nesaf?

Y Prif Weinidog: Os bydd niferoedd yr heddlu yn cael eu torri, bydd hynny'n golygu y bydd troseddau'n cynyddu—nid oes amheuaeth am hynny. Gallech newid y system ddedfrydu i sicrhau bod pobl yn treulio mwy o amser yn y carchar, ond nid yw hynny'n effeithiol iawn. Yr hyn sy'n effeithiol yw sicrhau bod pobl yn gweld yr heddlu ar y ffyrdd, mewn ceir, gan mai dyna sy'n sicrhau nad yw pobl yn troseddu yn y

cyhoeddi adroddiad Holtham. Cawsoch ddigon o amser, pan oedd eich plaid chi'n dal i lywodraethu yn San Steffan, i roi argymhellion adroddiad cyntaf Holtham ar waith. Dewisodd y Llywodraeth Lafur beidio â gwneud hynny ac mae'r bobl sy'n cystadlu i arwain eich plaid yn dadlau bod Cymru'n cael gormod o arian. Yr ydym ni'n gwneud ein rhan; ni wnaethoch chi'ch rhan chithau. Fe'ch tywysaf yn ôl at y cwestiwn: beth yr ydych yn ei wneud i sicrhau bod plant Cymru'n cyflawni eu potensial, gan nad ydynt yn gwneud hynny ar hyn o bryd?

Y Prif Weinidog: Byddai'n dda cael yr arian sydd, yn ôl adroddiad Holtham, yn ddyledus i Gymru. Mae adroddiad Holtham wedi'i gyhoeddi ac mae'n cyflwyno tystiolaeth glir sy'n seiliedig ar waith ymchwil da, bod Cymru'n cael ei thanariannu. Fe'i cynhyrchwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un, a gwaith clymblaid y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn San Steffan yn awr yw ei roi ar waith. Yr ydych chi'n ei gefnogi, yr wyf fi'n ei gefnogi, ond nid yw'r Llywodraeth yn San Steffan yn ei gefnogi.

Gareth Jones: It appears likely, given the terrible cuts, that we will see a significant reduction in services at all levels from local authorities and police authorities. I learned yesterday from the chief constable and chairman of the North Wales Police Authority that a reduction of 25 per cent in funding for the force would lead to the loss of 600 police jobs in north Wales, and, as you know, there is talk of a reduction of 40 per cent.

Would you agree with me that, if we see cuts in public services at that level, it would be totally irresponsible of any local authority to even consider raising council tax rates next year?

The First Minister: If police numbers are cut, it will mean that crime rates will go up—there is no doubt about that. You could change the sentencing system to ensure that people spend more time in prison, but that is not very effective. What is effective is to ensure that people see the police on the roads, in cars, because that is the way to ensure that people do not offend in the future. If fewer officers are on the road, and the public see

dyfodol. Os bydd llai o swyddogion ar y ffordd, a'r cyhoedd yn gweld llai ohonynt, bydd lefelau troseddu yn codi.

Nick Ramsay: First Minister, I am sure that you and your Government will join me in welcoming the coalition Government's commitment to release around £200 million of end-of-year flexibility resources, from unspent funding from previous years, to the Assembly. Given that we are still waiting—seemingly endlessly—for a decision from your Government as to whether you intend to defer this year's cuts to next year, will the release of this funding to the Assembly have an effect on your decision and will deferral be less likely?

2.10 p.m.

The First Minister: We are grateful that we are now being allowed to spend the money that was ours in the first place. That is the reality of it. So, it is helpful, but let us not pretend that this is a £200 million cheque being sent to us courtesy of the Government in London. The Minister for Business and Budget will be looking to make a statement next week—she will outline this in her business statement today—on the future process of the budget.

Alun Davies: The Institute for Fiscal Studies described this budget as being a regressive one. We know that it will have a devastating impact on the poorest and most vulnerable across Wales. There is the VAT bombshell and we know that public spending cuts will create unemployment and will have an impact on the private sector, creating the possibility of a double-dip recession in Wales. We know that the Welsh Assembly Government has been answering through the public services summit, but do you agree that it is high time that leaders of the opposition parties here used some influence on their colleagues in London and fought Wales's corner rather than come to the Chamber bleating and apologising for the devastation that has been wreaked on this country by this Liberal-Tory Government?

The First Minister: I regret that no influence appears to be exerted by opposition Members

less of them, crime levels will rise.

Nick Ramsay: Brif Weinidog, yr wyf yn siŵr y gwnewch chi a'ch Llywodraeth ymuno â mi i groesawu ymrwymiad y Llywodraeth glymblaid i ryddhau oddeutu £200 miliwn o adnoddau hyblygrwydd diwedd blwyddyn, o'r arian nas gwariwyd mewn blynnyddoedd blaenorol, i'r Cynulliad. Gan ein bod yn dal i aros—yn ddiddiwedd i bob golwg—am benderfyniad gan eich Llywodraeth ynglŷn ag a yw'n fwriad gennyh ohirio'r toriadau eleni tan y flwyddyn nesaf, a gaiff rhyddhau'r arian hwn i'r Cynulliad effaith ar eich penderfyniad ac a yw'n llai tebygol y byddwch yn gohirio'r toriadau?

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn ddiolchgar inni gael caniatâd yn awr i wario'r arian a oedd yn eiddo i ni yn y lle cyntaf. Dyna'r gwir. Felly, mae'n gymorth, ond gadewch inni beidio ag esgus mai sic am £200 miliwn sy'n cael ei hanfon atom drwy garedigrwydd y Llywodraeth yn Llundain yw hon. Mae'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb yn bwriadu rhoi datganiad yr wythnos nesaf—bydd yn sôn am hyn yn ei datganiad busnes heddiw—ynglŷn â dyfodol proses y gyllideb.

Alun Davies: Yn ôl y Sefydliad Astudiaethau Ariannol, cyllideb atchweliadol yw hon. Gwyddom y caiff ddylanwad dinistriol ar y tlotaf a'r mwyaf agored i niwed ledled Cymru. Dyna daranfollt y TAW a gwyddom y bydd toriadau ar wariant cyhoeddus yn creu diweithdra ac yn effeithio ar y sector preifat, gan greu'r posibilrwydd o ddirwasgiad deugafn yng Nghymru. Gwyddom fod Llywodraeth y Cynulliad wedi bod yn ymateb drwy gynnal yr uwchgynhadledd i wasanaethau cyhoeddus, ond a gytunwch ei bod yn hen bryd i arweinwyr y gwrthbleidiau yma ddylanwadu rywfaint ar eu cyfeillion yn Llundain a sefyll yn y bwlch dros Gymru yn hytrach na dod i'r Siambr yn cwynfan ac yn ymddiheuro am y distryw y mae'r Llywodraeth Ryddfrydol-Dorïaidd hon wedi'i orfodi ar y wlad hon?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn gresynu nad yw Aelodau'r gwrthbleidiau yma'n dylanwadu i

here on their colleagues at Westminster. We saw that through the budget process and we are seeing it now on the issue of the Holtham commission. It is fair to say that Wales no longer has any influence on Government in London and that that is a job that the opposition parties need to start doing.

Bus Regulation

Q6 Bethan Jenkins: Will the First Minister make a statement on bus regulation in Wales? OAQ(3)2996(FM)

The First Minister: The bus industry in Wales was deregulated in the 1980s. Powers to regulate the industry rest with the UK Government and the traffic commissioner is responsible for compliance.

Bethan Jenkins: As everyone in the Chamber knows, Huw Lewis tried to put forward a proposed LCO on this, but failed on a UK level. Could the Welsh Assembly Government re-establish discussions on the regulation of bus services? Not only are disability groups campaigning on this issue but, in the Swansea valley, it can take up to two hours to get from one place to another and it is up to the local bus services to decide what services they provide. Could you communicate with your UK colleagues to see whether this debate can be reopened?

The First Minister: There has been some movement since the quality contract scheme, for example, which is similar to the franchise arrangements that were proposed by Huw in his proposed LCO. We have to consider what happens next in terms of what powers we would seek over transport, but by far the easiest way of doing it would be by way of the wholesale transfer of full powers, following a successful referendum.

David Melding: At the heart of effective regulation is the desire to produce safe and efficient services. It seems to me that there is a good argument for devolving these areas to the Assembly, but we need to focus on what we want to do with those powers. There is a

bob golwg ar eu cyfeillion yn San Steffan. Gwelsom hynny drwy broses y gyllideb ac yr ydym yn ei weld yn awr yng nghyswllt comisiwn Holtham. Mae'n deg dweud nad oes gan Gymru ddim dylanwad bellach ar y Llywodraeth yn Llundain ac mae hynny'n rhywbeth y mae angen i'r gwrthbleidiau ddechrau ei wneud.

Rheoleiddio Bysiau

C6 Bethan Jenkins: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am reoleiddio bysiau yng Nghymru? OAQ(3)2996(FM)

Y Prif Weinidog: Cafodd y diwydiant bysiau yng Nghymru ei ddadreoli yn ystod yr 1980au. Llywodraeth Prydain sydd â'r pwerau i reoleiddio'r diwydiant, a'r comisiynydd traffig sy'n gyfrifol am gydymffurfio.

Bethan Jenkins: Fel y gwyddom oll yn y Siambr, ceisiodd Huw Lewis gyflwyno gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol arfaethedig ynglŷn â hyn ond methodd ar lefel y Deyrnas Unedig. A allai Llywodraeth y Cynulliad aildechrau trafodaethau ynglŷn â rheoleiddio gwasanaethau bysiau? Nid yn unig y mae grwpiau anabledd yn ymgyrchu ynglŷn â hyn, ond yng nghwm Tawe, gall gymryd hyd at ddwyawr i fynd o'r naill le i'r llall. Gwasanaethau'r bysiau lleol sy'n cael penderfynu pa wasanaethau y byddant yn eu darparu. A allech drafod â'ch cyfeillion yn llywodraeth y Deyrnas Unedig i weld a oes modd ailagor y drafodaeth hon?

Y Prif Weinidog: Mae rhywfaint o symud wedi bod ers cynllun y contract ansawdd, er enghraifft, sy'n debyg i'r trefniadau masnachfrait a gynigiodd Huw yn ei orchymyn arfaethedig. Rhaid inni ystyried beth fydd yn digwydd nesaf o ran pa bwerau y byddem yn eu ceisio dros drafndiaeth, ond y ffordd hawsaf o lawer o wneud hyn fyddai drwy drosglwyddo pwerau llawn yn eu crynswth ar ôl refferendwm llwyddiannus.

David Melding: Yr awydd i sicrhau gwasanaethau diogel ac effeithlon sydd wrth wraidd rheoleiddio effeithiol. Mae'n ymddangos i mi fod dadl dda o blaid datganoli'r meysydd hyn i'r Cynulliad, ond mae angen inni ganolbwyntio ar yr hyn yr

particular need to increase the number of bus services, particularly during the rush hour, so that their frequency becomes such that more people will take the bus instead of the private car, often just taking one person to work. We need to think more laterally because, at the moment, the pricing structure increases during rush hour—that has been the norm for generations—when we need to reduce the barriers to people taking the bus as a cheaper as well as more effective option.

The First Minister: We have the powers to support bus services in Wales and we have been doing so in many parts of Wales for some years. However, there are financial constraints that we will have to face this year and in years to come.

Joyce Watson: I take this opportunity to highlight the dependency of rural communities on bus services given that train services to rural areas were cut under Beeching and that they are not as effective as they are in city centres. There is a greater need in rural communities for regular and reliable bus services so that people can go about their daily business. With painful cuts being promised by the coalition in Westminster, threatening a number of services across the country, could you give an assurance that you will do all that you can to defend these essential services to rural communities from the savage cuts proposed by the Conservatives and Liberal Democrats?

The First Minister: Once when I was out canvassing, I was asked why I had not done enough to fight the Beeching cuts. I had to point out to the gentleman who asked that question that they took place three years before I was born. That did not seem to satisfy him particularly at the time, but I nevertheless made my point.

We realise that transport services, particularly public transport services, are exceptionally important in rural areas, and as

ydym am ei wneud gyda'r pwerau hynny. Yn benodol, mae angen cynyddu nifer y gwasanaethau bysiau, yn enwedig yn ystod yr awr frig. Mae angen iddynt redeg mor aml nes bod mwy o bobl yn dewis teithio ar fws yn hytrach na defnyddio car preifat, a hwnnw'n aml ond yn cludo un person i'r gwaith. Mae angen inni feddwl yn fwy creadigol, oherwydd, ar hyn o bryd, mae'r strwythur prisio'n cynyddu yn ystod yr awr frig—dyna'r norm ers cenedlaethau—er bod angen lleihau'r rhwystrau sy'n atal pobl rhag teithio ar fysiau, drwy sicrhau ei fod yn ddewis rhatach yn ogystal ag yn ddewis mwy effeithiol.

Y Prif Weinidog: Mae'r pwerau gennym i gynorthwyo gwasanaethau bysiau yng Nghymru ac yr ydym wedi bod yn gwneud hynny mewn sawl rhan o'r wlad ers sawl blwyddyn. Serch hynny, mae cyfyngiadau ariannol y bydd yn rhaid inni eu hwynebu eleni ac yn y blynyddoedd a ddaw.

Joyce Watson: Achubaf ar y cyfle hwn i dynnu sylw at ddibyniaeth cymunedau gwledig ar wasanaethau bysiau a chofio bod gwasanaethau i ardaloedd gwledig wedi'u torri o dan Beeching ac nad ydynt mor effeithiol ag y maent yng nghanol dinasoedd. Mae mwy o angen gwasanaethau bysiau rheolaidd a dibynadwy mewn cymunedau gwledig er mwyn i bobl fyw eu bywyd beunyddiol. A'r glymblaid yn San Steffan yn addo toriadau poenus sy'n bygwth nifer o wasanaethau ledled y wlad, a allech ein sicrhau y gwnewch bopeth yn eich gallu i amddiffyn y gwasanaethau hanfodol hyn mewn cymunedau gwledig rhag y toriadau creulon a gynigir gan y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol?

Y Prif Weinidog: Un tro, pan oeddwn allan yn canfasio, gofynnwyd imi pam nad oeddwn wedi gwneud digon i ymladd toriadau Beeching. Bu'n rhaid imi egluro i'r gŵr bonheddig a ofynnodd y cwestiwn hwnnw i'r toriadau hynny ddigwydd dair blynedd cyn imi gael fy ngeni. Nid oedd hynny, i bob golwg, yn ei fodloni ar y pryd, ond beth bynnag, gwneuthum fy mhwynt.

Sylweddolwn fod gwasanaethau trafndiaeth, yn enwedig gwasanaethau trafndiaeth cyhoeddus, yn eithriadol o bwysig mewn

we go through the budget process, we shall look to see what we can do to protect budgets for such services. As I have said to many Members in this Chamber this afternoon, it is not possible at the moment to give specific guarantees on specific funding streams, although we do realise, of course, how important public transport services are for rural areas.

ardaloedd gwledig, ac wrth inni fynd drwy broses y gyllideb, byddwn yn ystyried beth y gallwn ei wneud i warchod cyllidebau ar gyfer gwasanaethau o'r fath. Fel yr wyf wedi dweud wrth lawer o Aelodau yn y Siambur hon y prynhawn yma, nid oes modd ar hyn o bryd imi warantu ffrydiau ariannu penodol er ein bod yn sylweddoli, wrth gwrs, pa mor bwysig yw gwasanaethau trafndiaeth cyhoeddus i ardaloedd gwledig.

Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Demensia

National Dementia Action Plan

C8 David Lloyd: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y cynllun gweithredu cenedlaethol ar gyfer demensia? OAQ(3)3013(FM)

Q8 David Lloyd: Will the First Minister make a statement on the national dementia action plan? OAQ(3)3013(FM)

Y Prif Weinidog: Cafwyd datganiad ar 11 Mai ynghylch demensia, ac fe eir â hynny yn ei blaen.

The First Minister: A statement was made on 11 May about dementia, and that is being taken forward.

David Lloyd: Diolch am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Fel y gwyddoch, Wythnos Ymwybyddiaeth o Ddemensia ydyw, sydd wedi'i threfnu gan Gymdeithas Alzheimer. Fel cadeirydd y grŵp ambleidiol ar ddemensia, yr oedd yn bleser croesawu pawb i ddigwyddiad arbennig yn y Pierhead neithiwr, lle yr oedd pwyslais ar bwysigrwydd gwella ansawdd gofal i'r unigolion sy'n dioddef o ddemensia, a chyda phwyslais ar fwy o siarad a mwy o gyfathrebu gydag unigolion i atal y dirywiad a achosir gan y clefyd, a fyddai'n golygu hefyd ostwng nifer y cyffuriau y mae eu hangen.

David Lloyd: Thank you for that answer, First Minister. As you know, this week is Dementia Awareness Week, which has been organised by the Alzheimer's Society. As chair of the all-party group on dementia, it was my pleasure to welcome everyone to a special event in the Pierhead last night, where there was an emphasis on the importance of improving the quality of care for individuals suffering from dementia, and with an emphasis on greater dialogue and communication with individuals to prevent the decline caused by the disease, which would also mean a reduction in the number of drugs needed.

Gyda hynny o gefndir, a chan y bydd demensia'n her sylweddol yn y blynyddoedd sydd i ddod, gyda phobl yn byw'n hŷn, mae her sylweddol, nid yn unig i'r gwasanaeth iechyd, ond ar draws sawl portffolio yn y Cynulliad. Felly, pa drafodaethau yr ydych wedi eu cynnal gyda'ch cyd-Weinidogion o ran cael ymgyrch i godi ymwybyddiaeth am ddemensia ymysg y cyhoedd yng Nghymru?

Given that background, and given that dementia will pose a significant challenge in years to come, with people living longer, there is a significant challenge not only for the health service, but across a number of Assembly portfolios. Therefore, what discussions have you had with your fellow Ministers about having a campaign to raise awareness of dementia among the public in Wales?

Y Prif Weinidog: Fel y gwyddoch, mae bwrdd wedi cael ei sefydlu i sicrhau cydweithio rhwng y sector iechyd, llywodraeth leol a'r trydydd sector er mwyn sicrhau bod gwasanaethau i'r dyfodol ar

The First Minister: As you know, a board has been established to ensure collaboration between the health sector, local government and the third sector in order to ensure that future services are on a collaborative basis.

syfaen cydweithredol. Mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi gofyn i'w swyddogion ddatblygu system a gweledigaeth newydd i sicrhau bod y gwasanaethau o'r safon orau ar gael i bobl â demensia. Mae sicrhau bod pobl yn deall problemau demensia ac yn deall yr hyn y gellir ei wneud i arafu symptomau demensia yn rhan bwysig o'r gwaith hwnnw.

Mohammad Asghar: Recent figures have shown that 37,000 people in Wales suffer from dementia. Over the next 15 years, this figure could reach 50,000. In October 2008, the Minister for health established a task and finish group to develop a national dementia plan. Almost two years later, four individual reports seem to have been published. Given the lack of a single overarching national dementia plan, is the First Minister confident that the Welsh Assembly Government will provide members of the workforce across all sectors with the training and knowledge needed to deal with this increasingly prevalent condition in a timely manner, given that that is so important in slowing the progression of the disease and in providing appropriate treatment and care in Wales?

The First Minister: As I mentioned earlier, officials are taking forward the task of producing a vision for dementia services in Wales. With regard to the practical issues that are being taken forward, we provide support and funding, which we did to establish the Medical Research Council centre at Cardiff University—the first facility dedicated to harnessing the genetics revolution in taking forward research into mental health disorders and degenerative brain disorders such as Alzheimer's disease. Also, the new 60-bed mental health unit for older people at the Cefn Coed Hospital in Swansea has been given the go-ahead, with £19 million-worth of funding.

2.20 p.m.

Val Lloyd: First Minister, as Dr Dai Lloyd pointed out, it is important that there is

The Minister for Health and Social Services has asked her officials to develop a new system and vision to ensure that services of the highest standard are available to people with dementia. Ensuring that people understand the problems of dementia and what can be done to slow down the symptoms is an important part of that work.

Mohammad Asghar: Dengys ffigurau diweddar fod 37,000 o bobl yng Nghymru'n dioddef o ddemensia. Yn ystod y 15 mlynedd nesaf, gallai'r ffigur hwn gyrraedd 50,000. Ym mis Hydref 2008, sefydlodd y Gweinidog dros iechyd grŵp gorchwyl a gorffen i ddatblygu cynllun demensia cenedlaethol. Bron dwy flynedd yn ddiweddarach, ymddengys fod pedwar adroddiad wedi'u cyhoeddi. Gan nad oes gennym un cynllun demensia cenedlaethol cyffredinol, a yw'r Prif Weinidog yn ffyddiog y bydd Llywodraeth y Cynulliad yn darparu'r hyfforddiant a'r wybodaeth angenrheidiol i aelodau'r gweithlu ym mhob sector er mwyn iddynt allu ymdrin â'r cyflwr hwn yn ddigon buan? Mae'n gyflwr sy'n dod yn fwyfwy cyffredin, ac mae ymdrin ag ef yn fuan mor bwysig er mwyn arafu cynnydd y clefyd ac er mwyn darparu'r driniaeth a'r gofal priodol yng Nghymru.

Y Prif Weinidog: Fel y soniais gynnu, mae swyddogion yn bwrw ymlaen â thasg creu gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau demensia yng Nghymru. O ran y materion ymarferol yr ymdrinnir â hwy, byddwn yn darparu'r cymorth a'r arian. Gwnaethom hynny i sefydlu canolfan y Cyngor Ymchwil Meddygol ym Mhrifysgol Caerdydd—y cyfleuster cyntaf sy'n ymwneud yn benodol â ffrwyno'r chwyldro ym maes geneteg er mwyn datblygu gwaith ymchwil ar anhwylderau iechyd meddwl ac anhwylderau dirywiol ar yr ymennydd megis clefyd Alzheimer. Hefyd, rhoddwyd rhwydd hynt i fwrw ymlaen â'r uned iechyd meddwl 60 gwely newydd i bobl hŷn yn Ysbyty Cefn Coed, Abertawe, gan ddarparu £19 miliwn ar ei chyfer.

Val Lloyd: Brif Weinidog, fel y nododd y Dr Dai Lloyd, mae'n bwysig bod pobl yn

awareness of the dementia action plan. How will the dementia action plan be communicated to people with dementia and their carers, so that they are clear about what the Assembly Government expects to see in terms of improved dementia care services?

The First Minister: It is critical that people are aware of the work that is being taken forward to improve services and to help to support people who develop dementia. Work has been published on the Welsh Assembly Government's website, and we are looking at how we will take forward the work that has been done by these groups in the past to ensure that a vision is produced for dementia and other degenerative brain diseases in Wales, and we will also look at how those services can be accessed by people and how people can be made aware of them.

Policy Priorities

Q9 Andrew R.T. Davies: Will the First Minister explain the Welsh Assembly Government's policy priorities for South Wales Central? OAQ(3)3016(FM)

The First Minister: We are implementing the 'One Wales' agreement, and taking additional measures in response to the economic situation.

Andrew R.T. Davies: Thank you, First Minister, for that answer. A key plank in driving the NHS forward is to retain and develop staff skills. In the annual operating framework document that your Government has put to the local health boards, there is set to be a reduction of 3 per cent per annum in posts of grade 5 and above on the 'Agenda for Change' banding. On what basis has the Welsh Assembly Government made the decision to incorporate this in the annual operating framework, which LHBs will now have to develop? In Cardiff and Vale University Local Health Board, in particular, which has a strong teaching tradition, this will diminish staff's ability to progress through a career structure.

The First Minister: I do not see how that is

ymwybodol o'r cynllun gweithredu ar gyfer demensia. Sut y cyflëir gwybodaeth am y cynllun gweithredu hwn i bobl a demensia arnynt ac i'w gofawyr, er mwyn iddynt wybod beth yw disgwyliadau Llywodraeth y Cynulliad o ran gwella gwasanaethau gofal i bobl a demensia arnynt?

Y Prif Weinidog: Mae'n hollbwysig bod pobl yn gwybod am y gwaith sy'n cael ei wneud i wella gwasanaethau ac i gynorthwyo pobl a demensia arnynt. Cyhoeddwyd gwaith ar wefan Llywodraeth y Cynulliad ac yr ydym yn ystyried sut y byddwn yn datblygu'r gwaith sydd wedi'i wneud gan y grwpiau hyn yn y gorffennol er mwyn sicrhau bod gweledigaeth yn cael ei datblygu ar gyfer demensia a chlefydau dirywiol eraill ar yr ymennydd yng Nghymru. Byddwn hefyd yn ystyried sut y gall pobl gael gafael ar y gwasanaethau hynny a sut y gellir rhoi gwybod i bobl amdanynt.

Blaenoriaethau Polisi

C9 Andrew R.T. Davies: A wnaiff y Prif Weinidog egluro blaenoriaethau polisi Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer Canol De Cymru? OAQ(3)3016(FM)

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn rhoi cytundeb 'Cymru'n Un' ar waith, ac yn cymryd camau ychwanegol er mwyn ymateb i'r sefyllfa economaidd.

Andrew R.T. Davies: Diolch am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Un o'r elfennau allweddol sydd ynghlwm wrth yrru'r GIG yn ei flaen yw cadw a datblygu sgiliau'r staff. Yn y ddogfen fframwaith gweithredu blynyddol y mae eich Llywodraeth wedi'i chyflwyno i'r byrddau iechyd lleol, y bwriad yw y bydd gostyngiad o 3 y cant y flwyddyn yn nifer y swyddi ar raddfa 5 neu uwch ar fandiau'r 'Agenda ar gyfer Newid'. Ar ba sail y mae Llywodraeth y Cynulliad wedi penderfynu cynnwys hyn yn y fframwaith gweithredu blynyddol, y bydd yn rhaid i'r byrddau iechyd lleol ei ddatblygu yn awr? Ym Mwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Caerdydd a'r Fro, yn arbennig, lle mae traddodiad addysgu cryf, bydd hyn yn golygu bod llai o gyfle i staff ddringo ysgol gyrfa.

Y Prif Weinidog: Ni chredaf fod hynny'n

right. We set great store by being able to retain skills within the NHS. Nevertheless, decisions have to be taken from time to time to ensure that we are able to achieve best value for money as we seek to retain those skills. We have done many other things in South Wales Central; for example, I announced only last week the funding that will take forward phase 2 of the children's hospital for Wales.

Leanne Wood: First Minister, we have seen ambitious plans to transform the Welsh economy unveiled this week and I hope that they will have a significant impact on job creation. Many people will welcome the ending of the grant culture whereby some multinational companies were able to take advantage of grants and then leave us in the lurch as soon as the aid come to an end, or labour became cheaper elsewhere. I am also hoping that the next generation broadband and general improvements to our infrastructure will stimulate business growth in the South Wales Central region that I represent. If we are to mitigate the inevitable job losses in the public sector and build a strong Welsh economy that is able to punch above its weight, job creation must be a priority. Can you confirm that you will be making jobs a priority in your role as First Minister?

The First Minister: Absolutely, Leanne; I have made it clear several times that we need to grow the private sector in Wales, and the economic renewal programme is an important part of that process. I have expressed concern in the past that the broadband levy is not being taken forward by the UK Government, which raises the immense problem of most of Wales not being able to access superfast broadband. Those parts of Wales that cannot do so will be at an economic disadvantage in the future, and we need to deal with that.

You mentioned the issue of grants and that there have been examples of companies that have come to Wales, having received grants, and have then gone, such as Bosch, but

wir. Yr ydym yn meddwl ei bod yn bwysig iawn gallu cadw sgiliau yn y GIG. Serch hynny, rhaid gwneud penderfyniadau o bryd i'w gilydd i sicrhau ein bod yn gallu cael y gwerth gorau am arian wrth inni geisio cadw'r sgiliau hynny. Yr ydym wedi gwneud llawer o bethau eraill yng Nghanol De Cymru; er enghraifft, cyhoeddais yr wythnos diwethaf yr arian ar gyfer bwrw ymlaen â cham 2 ysbyty plant Cymru.

Leanne Wood: Brif Weinidog, yr ydym wedi gweld cyhoeddi cynlluniau uchelgeisiol i weddnewid economi Cymru yr wythnos hon, ac yr wyf yn gobeithio y cânt ddylanwad sylweddol ar greu swyddi. Bydd llawer o bobl yn croesawu rhoi diwedd ar y diwylliant grantiau lle'r oedd rhai cwmnïau amlwladol yn gallu manteisio ar grantiau ac wedyn yn ein gadael mewn twll cyn gynted ag y deuai'r cymorth i ben, neu pan fyddai llafur ar gael yn rhatach yn rhywle arall. Yr wyf yn gobeithio hefyd y bydd band eang y genhedlaeth nesaf a gwella'n seilwaith yn gyffredinol yn ysgogi busnesau i dyfu yn rhanbarth Canol De Cymru, y rhanbarth yr wyf yn ei gynrychioli. Er mwyn lliniaru'r colli swyddi sy'n anochel yn y sector cyhoeddus ac adeiladu economi gref yng Nghymru sy'n gallu gwneud yn well na'r disgwyl ac ystyried ein maint, rhaid i greu swyddi fod yn flaenoriaeth. A allwch gadarnhau y byddwch chi, a chithau'n Brif Weinidog, yn gwneud creu swyddi'n flaenoriaeth?

Y Prif Weinidog: Yn sicr, Leanne; yr wyf wedi'i gwneud yn glir sawl tro bod angen i'r sector preifat dyfu yng Nghymru ac mae rhaglen adnewyddu'r economi'n rhan bwysig o'r broses honno. Yr wyf wedi dweud yn y gorffennol fy mod yn poeni nad yw Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn bwrw ymlaen â'r ardoll band eang. Mae hynny'n codi'r broblem enfawr na all y rhan fwyaf o Gymru fanteisio ar fand eang cyflym iawn. Bydd y rhannau hynny o Gymru na allant wneud hynny o dan anfantais economaidd yn y dyfodol, ac mae angen inni fynd i'r afael â hynny.

Crybwyllwyd gennyh fater grantiau ac inni weld enghreifftiau o gwmnïau megis Bosch sydd wedi dod i Gymru ar ôl cael grant, ac wedyn wedi diflannu, ond mae eraill wedi

others have stayed, such as Ford. There will always be a place for grants, but we must ensure that firms in Wales do not see grants as something to be aimed for so that firms move from grant to grant. Grants are something extra, not something that forms an integral part of the Welsh economy. That is why we are also looking at steering more spending into infrastructure so that we can prepare the ground for new businesses to start up in Wales, and prepare the ground more thoroughly for new businesses that want to come into Wales. It is not a question of getting rid of grants and spending the money entirely on infrastructure; it is a question of rebalancing our spending to make it more effective.

Jenny Randerson: First Minister, I was delighted to read on page 6 of the economic renewal programme document issued yesterday the section on the three challenges underpinning Wales's employment rate and productivity—and hence its growth rate—which says that:

'The absence of a major conurbation...is associated with wages and productivity levels that are lower than would otherwise be the case...there is a key opportunity in the medium term to build on the projected rapid population growth of Cardiff'.

I was delighted to read that recognition by the Assembly Government, which I assume means that it is abandoning its unofficial policy on investment, known as 'ABC'—'anywhere but Cardiff'. However, I cannot see any specific reference later in the document as to how the strand of developing Cardiff as a prosperous economic region, said to be one of the three key challenges facing Wales, and which would, of course, assist the Valleys tremendously, is going to be developed. Could you give us some details as to how that would apply in practice?

The First Minister: When you said 'anywhere but Cardiff', there was a sharp intake of breath even among those on your own benches. Many of us represent areas of Wales that would be surprised to hear that Cardiff has somehow lost out over the past

aros, megis Ford. Bydd lle i grantiau o hyd, ond rhaid inni sicrhau nad yw cwmnïau yng Nghymru'n gweld grantiau'n rhywbeth i anelu amdanynt a bod cwmnïau'n symud o'r naill grant i'r llall. Rhywbeth ychwanegol yw grantiau, nid rhywbeth sy'n rhan hanfodol o economi Cymru. Dyna pam yr ydym yn ceisio llywio mwy o wariant i gyfeiriad y seilwaith er mwyn inni fraenaru'r tir i fusnesau newydd gychwyn yng Nghymru, a braenaru'r tir yn fwy trwyadl ar gyfer busnesau newydd sydd am ddod i Gymru. Nid mater o gael gwared ar grantiau a gwario'r arian i gyd ar seilwaith ydyw ond mater o ail-fantoli'n gwariant er mwyn sicrhau ei fod yn fwy effeithiol.

Jenny Randerson: Brif Weinidog, yr oeddwn wrth fy modd o ddarllen ar dudalen 6 dogfen rhaglen adnewyddu'r economi a gyhoeddwyd ddoe yr adran am y tair her sy'n sail i gyfradd cyflogaeth a chynhyrchiant Cymru—ac sydd felly'n sail i'w chyfradd twf—sy'n dweud:

'Mae absenoldeb cytrefiad mawr...yn gysylltiedig â chyflogau a lefelau cynhyrchiant sy'n is nag y byddent fel arall...mae cyfle allweddol yn y tymor canolig i adeiladu ar y twf cyflym a ragwelir ym mhoblogaeth Caerdydd'.

Yr oeddwn wrth fy modd yn darllen y gydnabyddiaeth honno gan Lywodraeth y Cynulliad gan dybio bod hynny'n golygu ei bod yn rhoi'r gorau i'w pholisi buddsoddi answyddogol, sef 'yn rhywle heblaw Caerdydd'. Fodd bynnag, ni allaf weld yr un cyfeiriad penodol yn nes ymlaen yn y ddogfen at sut y bwriedir datblygu'r llinyn hwnnw, sef meithrin Caerdydd yn rhanbarth economaidd llewyrchus. Dywedir mai dyma un o'r tair prif her sy'n wynebu Cymru, ac wrth gwrs, byddai hynny'n gymorth aruthrol i'r Cymoedd. A allech roi ychydig o fanylion inni ynglŷn â sut y byddai hynny'n gweithio'n ymarferol?

Y Prif Weinidog: Wrth ichi ddweud 'yn rhywle heblaw Caerdydd', clywais rai'n ebychu, rhai ohonynt ar eich meinciau chi'ch hun hyd yn oed. Mae llawer ohonom yn cynrychioli ardaloedd yng Nghymru a fyddai'n synnu o glywed bod Caerdydd

10 years; Cardiff has prospered. You need only look at Cardiff bay to see the great development work that has been done. The St David's 2 development was a long time in coming, but it is now open in the centre of Cardiff. Much redevelopment work has been done, and Cardiff has done very well over the past decade. Therefore, it is not the case that the Assembly Government is somehow trying to ignore Cardiff. It makes a change from our being accused of being Cardiff-centric, which is an accusation that is thrown out from time to time.

We want to promote the virtues of our capital city. We know that some businesses will come to Cardiff because they want to be in a capital city; they will not go anywhere else, and we have to accept that. We also want to promote more and better transport links into the city, which is why we have invested so much money in improving railway links into the city. We have made sure that there are four-carriage trains instead of two-carriage trains available on a number of Valleys lines, and we have introduced the half-hourly service to Merthyr. We have also opened up the Vale of Glamorgan line and the Ebbw valley line to ensure access to Cardiff. A great deal has been done to promote prosperity in Cardiff, and the evidence is there for all to see.

Additional Rolling Stock

Q10 Chris Franks: Will the First Minister make a statement on the provision of additional rolling stock? OAQ(3)3011(FM)

The First Minister: The national transport plan, published in March, sets out our plans to refurbish and invest in rolling stock.

Chris Franks: Would you accept that the failure to promote electrification of the main south Wales railway line by the UK Government is indeed an example of anti-Cardiff bias—in this case by people who are 150 miles down the M4? Also, Plaid is very disappointed that UK Ministers have stopped

rywsut wedi cael cam yn y 10 mlynedd diwethaf; mae Caerdydd wedi ffynnu. Nid oes ond angen ichi edrych ar fae Caerdydd i weld y gwaith datblygu gwych sydd wedi'i wneud. Bu'n rhaid disgwyl yn hir am ddatblygiad Dewi Sant 2, ond mae ar agor yn awr yng nghanol Caerdydd. Mae llawer o waith ailddatblygu wedi'i wneud, ac mae Caerdydd wedi gwneud yn dda iawn dros y degawd diwethaf. Felly, nid yw'n wir bod Llywodraeth y Cynulliad rywsut yn ceisio anwybyddu Caerdydd. Mae'n newid braidd o gael ein cyhuddo o ganolbwyntio popeth ar Gaerdydd. Dyna'r cyhuddiad a glywir o bryd i'w gilydd.

Yr ydym am hyrwyddo rhinweddau ein prifddinas. Gwyddom y daw rhai busnesau i Gaerdydd oherwydd eu bod am fod mewn prifddinas; nid ânt i unman arall, a rhaid inni dderbyn hynny. Yr ydym hefyd am hyrwyddo mwy o gysylltiadau trafniadaeth â'r ddinas, a'r rheini'n gysylltiadau gwell. Dyna pam yr ydym wedi buddsoddi cymaint i wella cysylltiadau rheilffyrdd â'r ddinas. Yr ydym wedi sicrhau bod trenau pedwar cerbyd yn hytrach na threnau dau gerbyd ar gael ar nifer o reilffyrdd y Cymoedd ac yr ydym wedi cyflwyno gwasanaeth bob hanner awr i Ferthyr. Yr ydym hefyd wedi agor lein Bro Morgannwg a lein Cwm Ebwy er mwyn sicrhau bod pobl yn gallu cyrraedd Caerdydd. Mae llawer iawn wedi'i wneud i hyrwyddo ffyniant Caerdydd, ac mae'r dystiolaeth yno i bawb ei gweld.

Cerbydau Trên Ychwanegol

C10 Chris Franks: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ddarpariaeth cerbydau trên ychwanegol? OAQ(3)3011(FM)

Y Prif Weinidog: Mae'r cynllun trafniadaeth cenedlaethol, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth, yn cynnwys ein cynlluniau i adnewyddu cerbydau a buddsoddi ynddynt.

Chrs Franks: A fydddech yn derbyn mai enghraifft go iawn o agwedd wrth-Gaerdydd yw honno a welir gan bobl 150 milltir yr M4, sef methiant Llywodraeth y Deyrnas Unedig i hyrwyddo trydaneiddio prif reilffordd de Cymru? Hefyd, mae Plaid Cymru yn siomedig iawn bod Gweinidogion y Deyrnas

plans to invest in new rolling stock as a result of the cuts by the coalition Government. What discussions have you had with the Department for Transport in London about the provision of additional rolling stock? Would you agree that the UK Government is hampering the Welsh Government—and Ieuan Wyn Jones in his role as Minister for transport—in promoting rail? Conservative and Lib Dem Members call frequently for better rail services; in reality, however, that requires additional rolling stock and the UK Government is frustrating such progress.

The First Minister: If you look at our record as a Government, you will see that we have invested heavily, not just in rolling stock but also in line re-openings. The quality of trains has improved across the whole of Wales compared to where we were even five years ago, and certainly compared to 10 years ago. However, the reality is that, unless the main lines are electrified—let us not only concentrate on the south Wales main line, but let us also think about the north Wales main line—we will end up in a situation where the rolling stock ages and the technology ages. Electric trains have better technology than diesel trains as a rule, and they are used across the whole of Europe and beyond. Therefore, we will end up with a second-class rail service. The last introduction of new rolling stock, in terms of new models on the south Wales main line, took place in the 1970s, with the introduction of high-speed trains and the welding of the tracks. That is more than 30 years ago. We have to ensure that we do not lose out, and we need to ensure that electrification does not stop at Bristol and continues at least as far as Swansea.

Darren Millar: First Minister, there are hugely important economic links between north Wales and the north west of England. However, rail services between Liverpool and some of the tourist hot spots in north Wales, for example, are not direct.

Unedig wedi atal cynlluniau i fuddsoddi mewn cerbydau newydd yn sgil y toriadau gan y Llywodraeth glymblaid. Pa drafodaethau yr ydych wedi'u cael gyda'r Adran Drafnidiaeth yn Llundain ynglŷn â darparu cerbydau ychwanegol? A gytunech fod Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn llesteirio Llywodraeth Cymru—ac Ieuan Wyn Jones, y Gweinidog dros drafnidiaeth—rhag hyrwyddo'r rheilffyrdd? Bydd Aelodau'r Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn galw'n aml am well gwasanaeth trenau; ond, mae hynny mewn gwirionedd yn golygu bod angen rhagor o gerbydau ac mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn llesteirio cynnydd yn hynny o beth.

Y Prif Weinidog: Os edrychwch ar yr hyn yr ydym ni'r Llywodraeth wedi'i wneud, gwelwch inni fuddsoddi'n helaeth, nid dim ond mewn cerbydau, ond hefyd mewn ailagor rheilffyrdd. Mae ansawdd trenau wedi gwella drwy Gymru benbaladr o gymharu'r sefyllfa yn awr â'r sefyllfa bum mlynedd yn ôl hyd yn oed, ac yn sicr o'i chymharu â'r sefyllfa 10 mlynedd yn ôl. Fodd bynnag, y gwirionedd yw, oni thrydaneiddir y prif reilffyrdd—gadewch inni beidio â chanolbwyntio ar brif reilffordd de Cymru'n unig, ond gadewch inni feddwl hefyd am brif reilffordd y gogledd—byddwn maes o law yn ein cael ein hunain mewn sefyllfa lle bydd y cerbydau'n heneiddio a'r dechnoleg yn heneiddio. Mae technoleg trenau trydan yn well na thechnoleg trenau disel fel rheol, ac fe'u defnyddir ym mhob cwr o Ewrop a'r tu hwnt. Felly, yn y pen draw, gwasanaeth trenau ail ddsbarth fydd gennym. Y tro diwethaf y cyflwynwyd cerbydau newydd, o ran modelau newydd ar brif reilffordd y de, pan gyflwynwyd trenau cyflym a weldio'r cledrau, oedd yn yr 1970au. Mae hynny dros 30 mlynedd yn ôl. Rhaid inni sicrhau nad ydym ar ein colled, a rhaid inni sicrhau nad yw'r trydaneiddio'n dod i ben ym Mryste. Rhaid sicrhau ei fod yn mynd cyn belled ag Abertawe fan leiaf.

Darren Millar: Brif Weinidog, mae cysylltiadau economaidd eithriadol o bwysig rhwng gogledd Cymru a gogledd orllewin Lloegr. Serch hynny, nid yw'r gwasanaethau trenau rhwng Lerpwl a rhai o'r cyrchfannau mwyaf poblogaidd i dwristiaid yng ngogledd

Cymru, er enghraifft, yn gysylltiadau uniongyrchol.

2.30 p.m.

What is your Government doing to ensure that those services can be established as a direct service in the future, to benefit the north Wales economy?

The First Minister: I believe that it would be difficult to provide a Liverpool to Pwllheli service, given the route of the line. However, there are regular services across the north Wales mainline, through Chester. It is true that people have to change, but, nevertheless, it is one change, and people then go on to services that are reasonably frequent. I travel on the north Wales mainline frequently, and I am always impressed by the numbers of people who are using the train, even at off-peak times. It shows that, although the electrification of the south Wales mainline was a priority for the last Labour Government—which it no longer is for the Tory-Lib Dem Government—we should also ensure that the days when diesel had to be bolted onto the train at Crewe to take the train into Holyhead are over. We need to ensure that the electrification of the north Wales mainline is also very much in focus.

Jeff Cuthbert: In your answer to an earlier question from Andrew R.T. Davies, you referred to the Valleys lines trains, and the need to have longer trains on that service. You will be aware that I have raised this issue many times, with regard to the Rhymney valley rail line, which runs the length of my constituency. I have recently been alerted by constituents about overcrowding on evening rush-hour services out of Cardiff Queen Street station; Arriva Trains does not have six-car trains, and sometimes does not even provide four-car trains. When I have contacted the company, Arriva has assured me that it is in close discussion with the Welsh Assembly Government. Could I therefore have your assurance that you are actively pursuing this matter?

The First Minister: I can give you that

Beth mae eich Llywodraeth yn ei wneud i sicrhau bod modd sefydlu'r gwasanaethau hyn yn wasanaeth uniongyrchol yn y dyfodol, er budd economi'r gogledd?

Y Prif Weinidog: Credaf y byddai'n anodd darparu gwasanaeth rhwng Lerpwl a Phwllheli, oherwydd llwybr y rheilffordd. Serch hynny, ceir gwasanaethau rheolaidd ar hyd prif reilffordd gogledd Cymru, drwy Gaer. Mae'n wir ei bod yn rhaid i bobl newid, ond, fodd bynnag, un newid yw hwnnw, ac wedyn, bydd pobl yn mynd ymlaen at wasanaethau sy'n mynd yn weddol aml. Byddaf yn teithio'n aml ar brif reilffordd y gogledd, ac mae nifer y bobl sy'n defnyddio'r trê'n, hyd yn oed ar gyfnodau tawel, bob tro'n creu argraff arnaf. Mae'n dangos, er bod trydaneiddio prif reilffordd de Cymru yn flaenoriaeth i'r Llywodraeth Lafur ddiwethaf—ac nad yw hynny'n flaenoriaeth rhagor i Lywodraeth y Toriaid a'r Democratiaid Rhyddfrydol—dylem hefyd sicrhau bod y dyddiau pan fu'n rhaid bolltio disel wrth y trê'n yn Crewe i'w gludo i Gaergybi ar ben. Mae angen inni sicrhau ein bod yn canolbwyntio hefyd ar drydaneiddio prif reilffordd gogledd Cymru.

Jeff Cuthbert: Wrth ichi ateb cwestiwn gynnu gan Andrew R.T. Davies, crybwyllwyd trenau rheilffyrdd y Cymoedd gennych a bod angen cael trenau hwy ar y gwasanaeth hwnnw. Gwyddoch imi godi hyn lawer gwaith, wrth sôn am reilffordd cwm Rhymni, sy'n mynd o'r naill ben o'm hetholaeth i'r llall. Yn ddiweddar, mae fy etholwyr wedi sôn wrthyf am orlenwi trenau gwasanaethau'r awr frig gyda'r nos o orsaf Stryd y Frenhines yng Nghaerdydd; nid oes gan Arriva drenau chwe cherbyd, ac weithiau, nid yw hyd yn oed yn darparu trenau pedwar cerbyd. Wrth imi holi'r cwmni, mae Arriva wedi fy sicrhau ei fod yn trafod hyn â Llywodraeth y Cynulliad. A allwn gael sicrwydd gennych eich bod yn mynd ar drywydd hyn o ddifrif?

Y Prif Weinidog: Gallaf eich sicrhau o

assurance, Jeff. We are committed to deploying six-carriage trains on the Rhymney railway. We intend to do that as peak demand requires it. You are right to point out that at least one of the morning peak services is close to the point of needing to run as a six-carriage train. We therefore aim to meet that demand as the demand increases.

Eleanor Burnham: Regrettably, despite the fact that you believe that the new coalition Government in London, which has been there barely a month or two, should have done all these things, neither you nor the previous Labour London Government has done anything for the last 13 years in terms of electrification and rolling stock. Therefore, what will you be doing to try to press the suit so that we can have some improved rolling stock, particularly for the long-standing, patient travellers who take at least five hours to come down from Holyhead to Cardiff? What discussions will you be having with Deutsche Bahn, which I believe is now the owner of the lacklustre Arriva Trains, to try to make some improvements? Will you also be having a word with Virgin Trains, which has some innovative views about how to have electric and diesel in the same type of train, so that they can double up, or use the alternative?

The First Minister: When we first assembled here in 1999, there were, to my memory, no trains at all between the north and the south of Wales. There was then one a day in both directions, and they now run every two hours, together with the express train—the Gerallt Gymro—which runs in both directions once a day. Therefore, an enormous amount has been invested in north-south services, and the rolling stock has improved; I say that as someone who has used the service for many years. I do not expect the new Government in London to have electrified the railway by now. However, what I would like to see, as we would all on this side of the Chamber, is the continuation of the commitment from the last Government to electrify the line. Sadly, that commitment is no longer there.

hynny, Jeff. Yr ydym wedi ymrwymo i sicrhau trenau chwe cherbyd ar reilffordd cwm Rhymni. Bwriadwn wneud hynny i ymateb i'r galw ar oriau brig. Yr ydych yn llygad eich lle bod o leiaf un o wasanaethau oriau brig y bore'n ymylu ar fod mor llawn nes bod angen trêen chwe cherbyd. Felly, ein nod yw ymateb i'r galw hwnnw wrth i'r galw gynyddu.

Eleanor Burnham: Yn anffodus, er eich bod yn credu y dylai'r Llywodraeth glymblaid newydd yn Llundain, a hithau prin wedi bod yno fis neu ddau, fod wedi gwneud yr holl bethau hyn, nid ydych chi na'r Llywodraeth Lafur flaenorol yn Llundain wedi gwneud dim ynglŷn â thrydaneiddio a'r cerbydau yn y 13 blynedd diwethaf. Felly, beth y byddwch yn ei wneud i geisio dwyn perswâd er mwyn inni gael rhywfaint o gerbydau gwell, yn enwedig ar gyfer y teithwyr amyneddgar hynny sydd wedi bod yn treulio o leiaf bum awr ers tro'n teithio o Gaerdydd i Gaerdydd? Pa drafodaethau y byddwch yn eu cael gyda Deutsche Bahn, sef, fel y caf ar ddeall, y cwmni sydd bellach yn berchen ar gwmni difflach Trenau Arriva, er mwyn ceisio gwella pethau? A fyddwch hefyd yn cael gair â Virgin Trains? Mae gan y cwmni hwnnw ambell syniad arloesol ynglŷn â sut y gellir defnyddio trydan a disel yn yr un math o drêen, er mwyn iddynt ddyblu'r tanwydd, neu ddefnyddio'r tanwydd amgen.

Y Prif Weinidog: Wrth inni gynnwll yma gyntaf yn 1999, hyd y cofiaf, nid oedd yr un trêen o gwbl yn teithio rhwng gogledd a de Cymru. Wedyn byddai un yn teithio bob ffordd unwaith y diwrnod. Erbyn hyn, maent yn mynd bob dwyawr, ynghyd â'r trêen cyflym—y Gerallt Gymro—sy'n mynd bob ffordd unwaith y diwrnod. Felly, mae swm aruthrol wedi'i fuddsoddi mewn gwasanaethau rhwng y gogledd a'r de, ac mae'r cerbydau wedi gwella; dywedaf hynny a minnau'n rhywun sydd wedi defnyddio'r gwasanaeth ers blynyddoedd lawer. Nid wyf yn disgwyl i'r Llywodraeth newydd yn Llundain fod wedi trydaneiddio'r rheilffordd eisoes. Serch hynny, yr hyn y byddwn i a phawb ar yr ochr hon i'r Siambr yn hoffi'i weld, fyddai iddi barhau ag ymrwymiad y Llywodraeth ddiwethaf i drydaneiddio'r rheilffordd. Yn anffodus, nid yw'r ymrwymiad hwnnw yna rhagor.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): The only change to report to this week's planned Government business is that, in view of the pressure on today's Plenary business, Elin Jones's statement on the Breeding of Dogs Act 1973 will be issued as a written statement. Business for the next three weeks is as set out on the business statement announcement, which can be found in the agenda papers that are available to Members electronically.

Nick Bourne: I thank the Minister for Business and Budget for her statement. Could she ask the Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport if he could make a statement on the Dyfi bridge, which is causing massive concern for local people? It has been hit three times in the last week. As the Minister knows, it is 200 years old, and will have to be closed for repairs. It is an important link on the north-south road, just north of Machynlleth, on the A487, and it is causing massive concern to people who live in the area.

Jane Hutt: As you say, this bridge is a scheduled ancient monument, and it must be repaired using original masonry. I understand that, although it was closed to all traffic last Thursday, the bridge was reopened for light traffic on Thursday evening.

Alun Davies: Minister, I want to ask for two debates. First, may we have a debate regarding next year's Assembly elections on 5 May? There was unanimous feeling in the Chamber earlier in the year that the election should not be clouded by any other issue and should not coincide with any referendum. That was the position of all four parties in this place when we voted on 9 February. It now appears that the UK Government has, as far as I know, without any consultation, taken the decision that our election will now be clouded by other issues with a real threat that people across Wales will not be able to take

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Yr unig newid i sôn amdano yn y busnes y mae'r Llywodraeth wedi'i gynllunio ar gyfer yr wythnos hon, oherwydd bod cymaint o fusnes i'w drafod yn y cyfarfod llawn heddiw, yw y cyflwynir datganiad Elin Jones am Ddeddf Bridio Cŵn 1973 ar ffurf datganiad ysgrifenedig. Bydd y busnes ar gyfer y tair wythnos nesaf fel y'i gwelir yng nghyhoeddiad y datganiad busnes. Mae hwnnw i'w weld ymhlith papurau'r agenda sydd ar gael i'r Aelodau ar ffurf electronig.

Nick Bourne: Diolch i'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb am ei datganiad. A allai ofyn i'r Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth a allai roi datganiad am bont Ddyfi? Mae'r bobl leol yn poeni'n ofnadwy yn ei chylch. Mae wedi cael ei tharo deirgwaith yn yr wythnos diwethaf. Fel y gwyr y Gweinidog, mae'n 200 mlwydd oed, a bydd yn rhaid ei chau i'w hatgyweirio. Mae'n ddolen bwysig ar y ffordd rhwng y gogledd a'r de, fymryn i'r gogledd o Fachynlleth ar yr A487, ac mae'r bobl sy'n byw yn yr ardal yn poeni'n ofnadwy yn ei chylch.

Jane Hutt: Fel y dywedwch, mae'r bont hon yn heneb restredig a rhaid defnyddio'r gwaith maen gwreiddiol i'w hatgyweirio. Er iddi gael ei chau i bob cerbyd ddydd Iau diwethaf, caf ar ddeall iddi gael ei hailagor i gerbydau ysgafn gyda'r nos, nos Iau.

Alun Davies: Weinidog, yr wyf am ofyn am ddwy ddatl. Yn gyntaf, a allwn gael dadl ynglŷn ag etholiadau'r Cynulliad ar 5 Mai y flwyddyn nesaf? Yn gynharach yn y flwyddyn, y teimlad unfrydol yn y Siambr oedd na ddylai unrhyw fater arall gymylu'r etholiad ac na ddylai gyd-daro ag unrhyw refferendwm. Dyna oedd safbwynt pob un o'r pedair plaid yma yn y bleidlais ar 9 Chwefror. Mae'n ymddangos yn awr bod Llywodraeth y Deyrnas Unedig, heb ymgynghori o gwbl, hyd y gwn i, wedi penderfynu y bydd materion eraill yn awr yn cymylu'n hetholiad ni. Mae hynny'n golygu

part in a debate or discussions on the policies affecting the next four years in Wales. I ask for a Government debate on that.

The second issue, on which I ask for a statement or debate, is consultation. Welsh Assembly Government Ministers rely on consultation to ensure that they know the feelings of the population, but so do other public bodies, such as local authorities. I am concerned that some local authorities are not taking consultation seriously and do not publish sufficient background information for people to take part in an informed debate. They do not ensure that the consultation process involves people and works proactively to do so and then they do not take note of the result of that consultation. I want to hear from the Government what standards it sets for consultations held by local authorities and what standards people can expect from local authorities in consultation processes.

Jane Hutt: As the First Minister said earlier this afternoon, we do not believe that the UK alternative voting referendum should be held on the same day as the people of Wales choose their Assembly Members for the next four years. There should be no distraction from the National Assembly election. The First Minister will write to the Prime Minister to express his strong opposition to the AV referendum being held on the same day.

On your second point, if you have any instances that you want to refer to the Minister for Social Justice and Local Government, I am sure that you will do so. I would also make the point that, with regard to a number of programmes that are delivered in partnership between the Welsh Assembly Government and local government, there is clear guidance about consultation expectations.

Mick Bates: Thank you for your statement,

bod perygl go iawn na fydd pobl ledled Cymru yn gallu cymryd rhan mewn dadleuon neu drafodaethau ynglŷn â'r polisïau a fydd yn effeithio ar y pedair blynedd nesaf yng Nghymru. Gofynnaf am ddatl ynglŷn â hynny yn amser y Llywodraeth.

Yr ail fater yr wyf yn gofyn am ddatganiad neu ddatl yn ei gylch yw ymgynghori. Bydd Gweinidogion Llywodraeth y Cynulliad yn dibynnu ar ymgynghori er mwyn sicrhau eu bod yn deall teimladau'r boblogaeth, ond bydd cyrff cyhoeddus eraill, megis awdurdodau lleol, yn dibynnu ar hynny hefyd. Yr wyf yn poeni nad yw rhai awdurdodau lleol ddigon o ddifrif ynglŷn ag ymgynghori ac nad ydynt yn cyhoeddi digon o wybodaeth gefndir i bobl allu cyfrannu at drafodaethau ar sail gwybodaeth. Nid ydynt yn sicrhau bod y broses ymgynghori'n cynnwys pobl na'i bod yn mynd ati'n rhagweithiol i sicrhau hynny ac wedyn, nid ydynt yn rhoi sylw i ganlyniad yr ymgynghori hwnnw. Yr wyf am glywed gan y Llywodraeth pa safonau y mae'n eu gosod ar gyfer ymgynghoriadau gan awdurdodau lleol a pha safonau y gall pobl eu disgwyl gan awdurdodau lleol mewn prosesau ymgynghori.

Jane Hutt: Fel y dywedodd y Prif Weinidog gynnau y prynhawn yma, ni chredwn y dylid cynnal refferendwm y Deyrnas Unedig ynglŷn â'r bleidlais amgen ar yr un diwrnod ag y bydd pobl Cymru'n dewis eu Haelodau i'r Cynulliad ar gyfer y pedair blynedd nesaf. Ni ddylai dim byd dynnu sylw pobl oddi ar etholiad y Cynulliad Cenedlaethol. Bydd y Prif Weinidog yn ysgrifennu at Brif Weinidog Prydain i ddweud ei fod yn gwrthwynebu'n gryf gynnal y refferendwm ar y bleidlais amgen ar yr un diwrnod.

O ran eich ail bwynt, os oes gennych unrhyw enghreifftiau yr ydych am eu cyfeirio at y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol, yr wyf yn siŵr y gwnewch hynny. Hoffwn hefyd ddweud, gyda golwg ar nifer o raglenni sy'n cael eu darparu ar y cyd rhwng Llywodraeth y Cynulliad a llywodraeth leol, fod canllawiau clir ar gael ynglŷn â'r disgwyliadau o ran ymgynghori.

Mick Bates: Diolch am eich datganiad,

Minister. I want to highlight two recent announcements involving reasonably large amounts of Government money. The first is the dairy supply chain efficiency project. I very much welcome the £3.3 million that the Minister responsible has allocated to that project, since, only a few months ago, in response to a question, she told me that the dairy industry was in robust health and better than before. I am sure that this will help to correct some of the issues, but we should have a statement in the Chamber on this, because it involves rural development moneys and I would also like to see how that money is broken down to ensure that it is the most cost-effective expenditure.

Similarly, on the announcement about not spots made by the Minister for economic development, there is massive interest in the Chamber on improving broadband services throughout Wales and, in particular, in rural Wales. Is it possible to find time for a statement in the Chamber on the roll-out of the moneys announced by the Minister for the Economy and Transport?

Jane Hutt: On those issues, you are clearly welcoming the actions that the Minister for Rural Affairs has taken, particularly in relation to dairy supplies and the payments, which as you said are substantial, and the efficacious way that they are delivered. The written statement that was made by the Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport last week in relation to broadband and tackling those not spots will be of benefit across Wales, particularly in rural constituencies.

David Lloyd: I thank the Minister for business for her statement and, further to that, I also request a debate about the timing of the AV referendum along the same lines as Alun Davies enunciated earlier.

2.40 p.m.

We have to protest in the strongest possible terms because it was only a few short weeks

Weinidog. Yr wyf am sôn am ddau gyhoeddiad diweddar ynglŷn â symiau cymharol fawr a werir gan y Llywodraeth. Y cyntaf yw prosiect effeithlonrwydd cadwyn gyflenwi'r diwydiant llaeth. Yr wyf yn croesawu'n fawr y £3.3 miliwn y mae'r Gweinidog sy'n gyfrifol am hyn wedi'i ddyrannu i'r prosiect hwnnw oherwydd, prin ychydig fisoedd yn ôl, wrth ateb cwestiwn, dywedodd wrthyf fod y diwydiant llaeth yn iach fel cneuen ac yn well nag a fu. Yr wyf yn siŵr y bydd hyn yn gymorth i ddatrys rhai o'r problemau, ond dylem gael datganiad am hyn yn y Siambr, oherwydd mae'n cynnwys arian datblygu gwledig a hoffwn weld sut mae'r arian hwnnw wedi'i rannu er mwyn sicrhau mai dyma'r ffordd fwyaf cost-effeithiol o wario'r arian.

Yn yr un modd, ynglŷn â'r cyhoeddiad am y manau digyswllt a gafwyd gan y Gweinidog dros ddatblygu economaidd, mae diddordeb enfawr yn y Siambr mewn gwella gwasanaethau band eang drwy Gymru ac yn y Gymru wledig yn benodol. A oes modd dod o hyd i amser inni gael datganiad yn y Siambr am ledaenu'r arian a gyhoeddwyd gan y Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth?

Jane Hutt: Yng nghyswllt y materion hynny, yr ydych yn amlwg yn croesawu'r camau y mae'r Gweinidog dros Faterion Gwledig wedi'u cymryd, o ran cyflenwadau llaeth a'r taliadau, sydd, fel y dywedasoeh, yn swm sylweddol, a'r ffordd effeithiol o gyflawni hynny. Bydd y datganiad ysgrifenedig a wnaeth y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth yr wythnos diwethaf ynglŷn â band eang ac ynglŷn â mynd i'r afael â'r manau digyswllt hynny o fudd i bob rhan o Gymru, yn enwedig mewn etholaethau gwledig.

David Lloyd: Diolch i'r Gweinidog dros fusnes am ei datganiad, ac, yn sgil hynny, yr wyf finnu hefyd yn gofyn am ddatl ynglŷn ag amseru'r refferendwm ar y bleidlais amgen i'r un perwyl ag a awgrymwyd gan Alun Davies gynnu.

Rhaid inni leisio'n protest cyn gryfed byth ag y gallwn oherwydd prin ychydig

ago that the Liberal Democrats and the Conservatives in this place were against a referendum on more powers on the same day as the election for the National Assembly for Wales for fear of it clouding the issue. All of a sudden, it is no longer clouding the issue. We are all aware of the power and influence of the British media. Bearing that in mind, the alternative vote referendum has the potential to derail and undermine the March referendum on more powers here and the Assembly election next May. I would suggest that both of those are far more important to the people of Wales in terms of jobs, the economy, health, education and powers over our own future than the AV referendum.

I am wondering whether Nick Clegg's announcement is a deliberate attempt to derail the Assembly elections, or did he just forget that Wales and Scotland exist, given that, originally, he referred only to the local government elections in England? Or is this about the Lib Dems trying desperately to rescue something from their sell-out as part of the London coalition? We have seen the rise of VAT to 20 per cent, we have seen the child trust funds go, we have seen the poorest in society being attacked in the budget, and, yes, we have seen the bankers get off virtually scot-free. So, obviously, to reclaim the situation politically, the Lib Dems want their referendum on AV, which is not their policy and which nobody wants—the single transferrable vote system is the preferred proportional representation option. Cameron will be voting 'no'. It is all a farce. What a terrific concession that is, to have a referendum on a policy that is nobody's policy—[*Interruption.*] The Lib Dems have waited 70 years to be in Government. Are we not all glad?

The Presiding Officer: Order. Can we have the question?

David Lloyd: Sorry. I was just trying to explain the background, Llywydd.

wythnosau'n ôl yr oedd y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Ceidwadwyr yn y fan hon yn gwrthwynebu cynnal refferendwm ar ragor o bwerau ar yr un diwrnod â'r etholiad ar gyfer y Cynulliad Cenedlaethol, rhag ofn i hynny gymylu'r mater dan sylw. Yn sydyn iawn, nid yw'n cymylu pethau rhagor. Yr ydym i gyd yn gwybod am rym a dylanwad cyfryngau Prydain. A chofio hynny, gallai'r refferendwm ar y bleidlais amgen yrru'r refferendwm ar bwerau ychwanegol yma ym mis Mawrth a'r etholiad i'r Cynulliad fis Mai nesaf oddi ar y cledrau a'u tanseilio. Hoffwn awgrymu bod y ddau beth hynny'n bwysicach o lawer i bobl Cymru nag y mae'r refferendwm ar y bleidlais amgen, o ran swyddi, yr economi, iechyd, addysg a phwerau dros eu dyfodol hwy eu hunain

Tybed ai ymgais fwriadol i yrru etholiadau'r Cynulliad oddi ar y cledrau yw cyhoeddiad Nick Clegg, ynteu ai anghofio bod Cymru a'r Alban yn bodoli a wnaeth, oherwydd dim ond at yr etholiadau llywodraeth leol yn Lloegr y cyfeiriodd yn y lle cyntaf? Ynteu a oes a wnelo hyn â'r Democratiaid Rhyddfrydol yn mynd ati'n orffwyll i geisio achub rhywbeth ar ôl iddynt werthu eu henaid fel rhan o glymblaid Llundain? Yr ydym wedi gweld TAW yn cynyddu i 20 y cant, yr ydym wedi gweld diflannu'r gronfa ymddiriedolaeth plant, yr ydym wedi gweld ymosod ar bobl dlotaf ein cymdeithas yn y gyllideb, ac, ydym, yr ydym wedi gweld y bancwyr yn dianc fwy neu lai'n ddianaf. Felly, mae'n amlwg, er mwyn adfeddiannu eu tir gwleidyddol, mae'r Democratiaid Rhyddfrydol am gael eu refferendwm ar y bleidlais amgen, er nad dyna'u polisi ac er nad oes neb am gael hynny—system y bleidlais sengl drosglwyddadwy yw'r dewis a ffefrir o ran cynrychiolaeth gyfrannol. Bydd Cameron yn pleidleisio 'na'. Ffars yw'r cyfan. Am gonsesiwn gwych yw hwnnw—cael refferendwm ar bolisi nad yw'n bolisi gan neb—[*Torri ar draws.*] Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol wedi aros 70 mlynedd i lywodraethu. Onid ydym i gyd yn llawenhau?

Y Llywydd: Trefn. A gawn y cwestiwn?

David Lloyd: Mae'n ddrwg gennyf. Ceisio esbonio'r cefndir yr oeddwn, dyna'r cyfan,

[*Laughter.*] Coming to the question, we need to be pulling together to get us out of this huge financial crisis, not getting a referendum with a view to having more Lib Dem MPs with the least proportional form of PR possible and the worst proportional form of PR possible—

The Presiding Officer: Order. This item is supposed to be questions to the Minister for Business and Budget.

David Lloyd: The question with regard to a debate is: do you agree, Minister, that any debate on the AV supposed PR system is better postponed at least until the autumn next year or, preferably, far later in the new parliamentary term in another place?

Jane Hutt: Diolch yn fawr, Dai. You have made yourself very clear this afternoon. [*Laughter.*] I feel that it is very important that Members can raise these issues in business questions and make this point clear, because it will strengthen the message from the First Minister to the Prime Minister that there should be no distraction from the election for the National Assembly for Wales, which is for the people of Wales to elect their Assembly Members for the next four years. I know that, in writing to the Prime Minister, the First Minister will be drawing attention to the practicalities of how on earth this could happen on the same day, given the different boundary arrangements for the referendum and our elections, and asking how polling stations would manage and how the counts could be undertaken. These are all serious questions with regard to democracy and the representation of the people of Wales by this Assembly. I am sure that your contribution this afternoon will add to the strength of feeling on this side of the Chamber and point out, yet again, as was demonstrated by the statement by the Deputy Prime Minister yesterday afternoon, that that side of the Chamber—Welsh Conservatives and Welsh Liberal Democrats—has no influence in London whatsoever on this and many other matters. The key issue is to ensure that we get a fairer funding formula for Wales, as Gerry Holtham and his team said this morning.

Lywydd. [*Chwerthin.*] A throi at y cwestiwn, mae angen inni gyd-dynnu er mwyn inni ddianc o'r argyfwng ariannol enfawr hwn, nid cynnal refferendwm er mwyn i'r Democratiaid Rhyddfrydol gael rhagor o ASau drwy'r ffurf leiaf gyfrannol bosibl ar PR a'r ffurf gyfrannol waethaf bosibl ar PR—

Y Llywydd: Trefn. Cwestiynau i'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb yw'r eitem hon i fod.

David Lloyd: Y cwestiwn ynglŷn â dadl yw: a gytunwch, Weinidog, y byddai'n well gohirio unrhyw ddadl ynglŷn â'r system bleidleisio gyfrannol honedig—y bleidlais amgen—tan hydref y flwyddyn nesaf fan gynharaf, neu'n well byth yn hwyrach o lawer yn nhymor seneddol newydd mewn man arall?

Jane Hutt: Diolch yn fawr, Dai. Yr ydych wedi'ch gwneud eich hun yn glir iawn y prynhawn yma. [*Chwerthin.*] Teimlaf ei bod yn bwysig iawn bod Aelodau'n gallu codi'r materion hyn mewn cwestiynau busnes a gwneud y pwynt hwn yn glir, oherwydd bydd yn cryfhau neges y Prif Weinidog i Brif Weinidog Prydain na ddylai dim dynnu sylw pobl oddi ar yr etholiad i Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Etholiad yw hwnnw i bobl Cymru ethol eu Haelodau Cynulliad ar gyfer y pedair blynedd nesaf. Gwn, wrth ysgrifennu at Brif Weinidog Prydain, y bydd ein Prif Weinidog yn tynnu sylw at y trefniadau ymarferol a sut yn y byd y gallai hyn ddigwydd ar yr un diwrnod, ac ystyried bod gwahanol drefniadau ar waith o ran y ffiniau ar gyfer y refferendwm a'r ffiniau ar gyfer ein hetholiad ni, ac y bydd yn gofyn sut y byddai'r gorsafoedd pleidleisio'n ymdopi a sut y gellid cwblhau'r holl waith cyfrif. Mae'r rhain i gyd yn gwestiynau difrifol o ran democratiaeth ac o ran y ffordd y caiff pobl Cymru eu cynrychioli gan y Cynulliad hwn. Yr wyf yn siŵr y bydd eich cyfraniad y prynhawn yma yn ychwanegu at nerth y teimladau ar yr ochr hon i'r Siambr ac yn dangos unwaith eto, fel y dangoswyd yn natganiad y Dirprwy Brif Weinidog brynhawn ddoe, nad oes gan yr ochr honno i'r Siambr—y Ceidwadwyr Cymreig a Democratiaid Rhyddfrydol Cymru—ddim dylanwad yn Llundain ar hyn nac ar lawer o

faterion eraill. Y mater allweddol yw sicrhau ein bod yn cael fformiwla ariannu sy'n decach i Gymru, fel y dywedodd Gerry Holtham a'i dîm y bore yma.

Angela Burns: Minister, you have talked about influence. The cross-party group on sustainability produced a report on flooding that had everyone's support for the proposal that there should be one body for Wales that is able to respond to flooding incidents throughout Wales, wherever they are.

This has also been the cry of the Welsh Conservatives for months, if not years, now. Although the Minister has said that she agreed and that she will be looking to do that, would you please ask her whether she could produce a statement telling us where she is in this process, and when this is likely to be delivered? The reason for my concern is that, as we skip off for our summer recess and return in September, my constituents—those who live in flood-prone areas—are already approaching me, voicing their concerns, because during the last two Novembers they have been severely flooded, and some of them were flooded out of their homes. I know that this is repeated throughout great parts of Wales. I do not want the National Assembly, in all of our kerfuffle about everything else, to forget that we are here about just individual people and that they are what matters. I would like the Minister to come forward to tell us what she will do. While I appreciate that she may not be able to change an awful lot of her process in time, perhaps we need to take some short-term action so that the top 50 hot spots in Wales, for example, are looked at and dealt with, so that people are on standby. As sure as eggs are eggs, if we have the weather that we had last November and the November before that, people in places like St Clears, Llanddowror, Meidrim, Pendine and so on—and that is just in my constituency—will be flooded out of their homes again.

Jane Hutt: I know that you would agree that the Minister takes very seriously, not only the consultation that she has, but the report emerging from the cross-party group. I am

Angela Burnes: Weinidog, yr ydych wedi sôn am ddylanwad. Cyhoeddodd y grŵp trawsbleidiol ar gynaliadwyedd adroddiad am lifogydd a chafwyd cefnogaeth pawb i'r cynnig y dylid cael un corff yng Nghymru sy'n gallu ymateb i lifogydd drwy'r wlad, ym mha le bynnag y digwyddant.

Mae'r Ceidwadwyr Cymreig hefyd wedi bod yn galw am hyn ers misoedd, os nad ers blynnyddoedd, bellach. Er bod y Gweinidog wedi dweud ei bod yn cytuno ac y bydd yn ceisio gwneud hynny, a fydddech yn gofyn iddi os gwelwch yn dda a allai roi datganiad i ddweud wrthym ymhle y mae arni yn y broses hon, a pha bryd y mae hyn yn debygol o ddigwydd? Yr wyf yn poeni am hyn oherwydd, wrth i ni hel ein traed ar gyfer toriad yr haf a dychwelyd ym mis Medi, mae fy etholwyr—y rheini sy'n byw mewn ardaloedd agored i lifogydd—eisoës yn dod ataf yn lleisio'u pryder, am iddynt ddiodeff yn sgil llifogydd difrifol yn y ddau fis Tachwedd diwethaf, ac am fod rhai ohonynt wedi gorfod gadael eu cartrefi yn sgil hynny. Gwn fod hyn yn digwydd drwy rannau helaeth o Gymru. Nid wyf am i'r Cynulliad Cenedlaethol anghofio, yng nghanol ein holl ffwdan am bopeth arall, mai ein gwaith yw gwasanaethu unigolion ac mai hwy yw'r bobl sy'n cyfrif. Hoffwn i'r Gweinidog ddod ger ein bron i ddweud beth y bydd yn ei wneud. Sylweddolaf na all newid llawer iawn o'i phroses mewn pryd efallai, ond efallai fod angen inni weithredu yn y tymor byr gan edrych, er enghraifft, ar y 50 man gwaethaf yng Nghymru ac ymdrin â hwy, fel bod pobl yn barod. Yn sicr ddigon, os cawn y tywydd a gawsom fis Tachwedd diwethaf a'r mis Tachwedd cyn hynny, bydd pobl mewn mannau megis Sanclêr, Llanddowror, Meidrim, Pentywyn ac ati—a dim ond y mannau sydd yn fy etholaeth i yw'r rheini—yn gorfod gadael eu cartrefi eto oherwydd llifogydd.

Jane Hutt: Gwn y bydddech yn cytuno bod y Gweinidog yn rhoi sylw difrifol iawn, nid dim ond i'w hymgyngoriad, ond hefyd i'r adroddiad sy'n deillio o'r grŵp trawsbleidiol.

sure that she will do all that is within her power to ensure that there is a national strategic response.

Christine Chapman: Could we have a statement from the Minister for Health and Social Services on the current situation at Mountain Ash Hospital in my constituency? At the end of last week, I was notified by the local health board of environmental issues at the hospital. It has come to light that patients have been evacuated from wards as a result of the presence of rats. Obviously, I am very pleased that action was taken very quickly, but as you can imagine, Minister, there is a great deal of worry among patients, families and staff. I have stressed to the local health board that there should be as little disruption as possible. Therefore, I wish to ask the Minister to look into this matter and to come forward with a statement.

Jane Hutt: I understand that the Minister has ensured that action was taken swiftly in terms of the specific problem that arose. It is a matter for the health board to ensure that patient services on the site are provided safely; that the possible temporary location of in-patient areas is arranged for patients on particular wards; and that, in the coming days, the action taken in terms of suitable alternative care settings will ensure that patients, carers and staff are fully engaged in this process.

Mark Isherwood: I call for two statements. First, I call for a response from the Welsh Government to the Royal National Institute of Deaf People's report, 'Open to All', which was published last week, into the barriers faced by people who are deaf or hard of hearing in Wales. I know that you had an interest in this in a former ministerial role. The report includes a call to implement the Welsh Government's document, 'Delivering in British Sign Language: Advice for Public Services', issued in 2006. However, it stated that participants who use BSL identified a number of barriers to accessing communication support for a range of activities. It calls on the Welsh Government to further promote the advice developed in the 2006 publication. It also refers to the need for accredited deaf awareness training for

Yr wyf yn siŵr y gwnaiff bopeth yn ei gallu i sicrhau ymateb strategol cenedlaethol.

Christine Chapman: A allem gael datganiad gan y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol am y sefyllfa bresennol yn Ysbyty Aberpennar yn fy etholaeth? Ddiwedd wythnos diwethaf, cefais wybod gan y bwrdd iechyd lleol am broblemau amgylcheddol yn yr ysbyty. Deallir erbyn hyn fod cleifion wedi'u symud o'r wardiau oherwydd bod llygod mawr yno. Mae'n amlwg fy mod yn falch iddynt weithredu'n gyflym iawn, ond fel y gallwch ddychmygu, Weinidog, mae cleifion, teuluoedd a'r staff yn poeni'n fawr. Yr wyf wedi pwysleisio wrth y bwrdd iechyd lleol y dylai fod cyn lleied o darfu ag y bo modd. Felly, hoffwn ofyn i'r Gweinidog edrych ar hyn a rhoi datganiad inni.

Jane Hutt: Caf ar ddeall fod y Gweinidog wedi sicrhau bod camau wedi'u cymryd yn ddi-oed yng nghyswllt y broblem benodol a gododd. Mater i'r bwrdd iechyd lleol yw sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu darparu'n ddiogel ar gyfer cleifion ar y safle; bod lleoliad dros dro posibl yn cael ei drefnu ar gyfer cleifion mewnol wardiau penodol; ac, yn y diwrnodau nesaf, y bydd y camau a gymerwyd o ran darparu lleoliadau gofal amgen addas yn sicrhau bod cleifion, gofalwyr a staff yn ymwneud yn llawn â'r broses hon.

Mark Isherwood: Galwaf am ddau ddatganiad. Yn gyntaf, galwaf am ymateb gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol Pobl Fyddar, 'Open to All', a gyhoeddwyd yr wythnos diwethaf am y rhwystrau y bydd pobl fyddar neu drwm eu clyw'n eu hwynebu yng Nghymru. Gwn fod gennych ddiddordeb yn hyn pan oeddech yn Weinidog mewn adran arall. Mae'r adroddiad yn cynnwys cais ar i ddogfen Llywodraeth Cymru, 'Cyflawni drwy gyfrwng Iaith Arwyddion Prydain: Cyngor i Wasanaethau Cyhoeddus', a gyhoeddwyd yn 2006, gael ei rhoi ar waith. Serch hynny, dywedodd fod pobl sy'n defnyddio BSL wedi sôn am nifer o rwystrau wrth iddynt geisio cael gafael ar gymorth cyfathrebu mewn gwahanol weithgareddau. Mae'n galw ar Lywodraeth Cymru i

front-line staff; induction loop systems being fitted, maintained and regularly tested—a call that I would personally endorse; more opportunities for people who are deaf or hard of hearing to take part in art, entertainment and cultural activities; and the need for public services and service-providing organisations to be aware of their duties under the Disability Discrimination Act 2005.

hyrwyddo rhagor ar y cyngor a ddatblygwyd yng nghyhoeddiad 2006. Mae'n dweud hefyd bod angen hyfforddiant achrededig i staff rheng flaen i'w gwneud yn fwy ymwybodol o fyddardod; gosod systemau dolenni clyw, eu cynnal a'u cadw a'u profi'n rheolaidd—a byddwn innau'n bersonol yn cefnogi hynny; rhagor o gyfleoedd i bobl sy'n fyddar neu'n drwm eu clyw gymryd rhan mewn gweithgareddau celfyddydol, adloniannol a diwylliannol; a bod angen i wasanaethau cyhoeddus a chyrff sy'n darparu gwasanaethau fod yn ymwybodol o'u dyletswyddau o dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 2005.

Secondly, I call for a statement on a very good-news story on an emergency doctor service. Last Sunday, Gareth Jones, and I attended the launch of the North Wales Emergency Doctor Service by Drs Mitra, Warrick, Bloom and Sen, which is based on a model that already operates successfully in this part of Wales.

Yn ail, galwaf am ddatganiad am stori newyddion da iawn ynglŷn â gwasanaeth meddygon brys. Ddydd Sul diwethaf, aeth Gareth Jones a minnau i lansio Gwasanaeth Meddygon Brys Gogledd Cymru gan y doctoriaid Mitra, Warrick, Bloom a Sen. Fe'i seilir ar fodel sydd eisoes yn gweithio'n llwyddiannus yn y rhan hon o Gymru.

2.50 p.m.

They recognise that pre-hospital trauma care for people who sustain life-threatening injuries can be critical. Trauma is the fourth-biggest killer in the UK—the biggest for people aged under 34—and that treatment makes a huge difference to patient outcomes. They receive calls from the public emergency service call centres, and they are a charity, so they are not seeking massive Government funding, but they are saving the public sector potentially huge sums, and will be saving the lives of many people in the future.

Maent yn sylweddoli, pan fydd pobl yn cael anafiadau a all fod yn farwol, y gall fod yn hanfodol darparu gofal trawma cyn iddynt fynd i'r ysbyty. Trawma yw'r pedwerydd lladdwr mwyaf yn y Deyrnas Unedig—y mwyaf un i bobl o dan 34 oed—ac mae darparu triniaeth yn gwneud gwahaniaeth aruthrol i ganlyniadau cleifion. Byddant yn cael galwadau gan ganolfannau galw'r gwasanaeth cyhoeddus brys, ac elusen ydynt, felly nid ydynt yn ceisio nawdd enfawr gan y Llywodraeth, ond maent yn arbed symiau a allai fod yn enfawr i'r sector cyhoeddus a byddant yn achub bywydau llawer o bobl yn y dyfodol.

Jane Hutt: I followed through on the publication of the guidance on British Sign Language in relation to public services across the board. That was not only about ensuring that they meet their duties, but about making services accessible. That also applies to the messages and recommendations in the report by the Royal National Institute of Deaf People, 'Open to All'. We must ensure that they are taken on board, not only by the Assembly Government, but by public sector partners in local government and the health

Jane Hutt: Euthum ati i geisio sicrhau bod cyhoeddi'r canllawiau ar Iaith Arwyddion Prydain yng nghyswllt gwasanaethau cyhoeddus yn cael eu rhoi ar waith drwyddi draw. Yr oedd y canllawiau hynny'n ymwneud nid yn unig â sicrhau eu bod yn cyflawni eu dyletswyddau, ond hefyd â sicrhau bod gwasanaethau ar gael yn rhwydd. Mae hynny'n berthnasol hefyd i'r negeseuon a'r argymhellion yn yr adroddiad gan Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol Pobl Fyddar, 'Open to All'. Rhaid inni sicrhau bod

service.

Thank you for drawing attention to the good news on the launch of the emergency doctor service that you attended with Gareth Jones, when you met people engaged in that work. That is certainly good news that I am sure we will be sharing, and I am sure that the Minister for Health and Social Services will congratulate that charity on taking this forward.

Chris Franks: I would like to endorse the earlier comments made regarding Mountain Ash Hospital. Members need to be informed how the conditions at the hospital deteriorated to such a state that frail and vulnerable patients had to be removed from the wards. Secondly, I would like to ask for a statement regarding the possible impact of 40 per cent cuts by the UK Government and how they will impact on our Government and, potentially, on large-scale infrastructure projects. Plaid Cymru has already written to the UK Minister for Transport urging him not to delay plans to electrify the main line to Swansea. We must get the message to him that the UK Government should be supporting the Welsh economy and Ieuan Wyn Jones's economic plan, and not seeking ways to hinder it.

Jane Hutt: I have answered the point about the difficulties that have arisen at Mountain Ash Hospital. The figures that emerged over the weekend about the possible impact of cuts in relation to spending review decisions in October, which could rise to 40 per cent, are of great concern. We have responsibility in Wales to ensure that we protect front-line services, particularly those that impact most upon our poorest and most vulnerable people, families and communities. It is critical that we call upon the new UK coalition Government to respond to Professor Gerry Holtham's report, published today, and to take action. I am sure that the whole Chamber will back me on that. I was pleased to see the Welsh Conservatives' press

y rheini'n cael sylw, nid yn unig gan Lywodraeth y Cynulliad, ond gan ein partneriaid yn y sector cyhoeddus mewn llywodraeth leol ac yn y gwasanaeth iechyd.

Diolch ichi am dynnu sylw at y newyddion da am lansio'r gwasanaeth meddygon brys y buoch chi a Gareth Jones ynddo, pan gawsoch gyfarfod â phobl a oedd yn ymwneud â'r gwaith hwnnw. Mae hynny'n sicr yn newyddion da ac yr wyf yn siŵr y byddwn yn ei rannu. Yr wyf yn siŵr hefyd y bydd y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn llongyfarch yr elusen honno am fwrw ymlaen â hyn.

Chris Franks: Hoffwn ategu'r sylwadau gynnu ynglŷn ag Ysbyty Aberpennar. Mae angen i'r Aelodau gael gwybod sut y dirywiodd cyflwr yr ysbyty i'r fath raddau nes ei bod yn rhaid symud cleifion bregus ac agored i niwed o'r wardiau. Yn ail, hoffwn ofyn am ddatganiad ynglŷn ag effaith bosibl toriadau o 40 y cant gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig a sut y byddant yn effeithio ar ein Llywodraeth ni, ac o bosibl, ar brosiectau mawr i wella'r seilwaith. Mae Plaid Cymru eisoes wedi ysgrifennu at Weinidog y Deyrnas Unedig dros Drafnidiaeth yn pwyso arno i beidio â gohirio cynlluniau i drydaneiddio'r brif reilffordd i Abertawe. Rhaid inni sicrhau ei fod yn clywed y neges y dylai Llywodraeth y Deyrnas Unedig fod yn cefnogi economi Cymru a chynllun economaidd Ieuan Wyn Jones, yn hytrach na cheisio ffyrdd o'i lesteirio.

Jane Hutt: Yr wyf wedi ateb y pwynt am yr anawsterau sydd wedi codi yn Ysbyty Aberpennar. Mae'r ffigurau sydd wedi dod i'r golwg dros y penwythnos ynglŷn ag effaith bosibl toriadau yn sgil penderfyniadau'r adolygiad o wariant ym mis Hydref, a allai godi i 40 y cant, yn destun pryder mawr. Mae'n gyfrifoldeb arnom yng Nghymru i sicrhau ein bod yn gwarchod gwasanaethau'r rheng flaen, yn enwedig y rheini sy'n effeithio fwyaf ar ein teuluoedd a'n cymunedau tlotaf a'r rhai mwyaf agored i niwed. Mae'n hollbwysig inni alw ar Lywodraeth glymblaid newydd y Deyrnas Unedig i ymateb i adroddiad yr Athro Gerry Holtham a gyhoeddwyd heddiw, a gweithredu. Yr wyf yn siŵr y gwnaiff y

statement earlier, saying that they will not only back the call to address the underfunding of Wales by £300 million, which is the result of convergence under the Barnett formula, but that they will join us in calling for the Barnett floor to be implemented to ensure that there is no further convergence. We could then play our part in dealing responsibly with the difficult budget that has been forecast.

Andrew R.T. Davies: Minister, I seek two statements. The first concerns continuing care claims, which is an issue that I have raised on several occasions, both with the First Minister and with the Minister for health. I am led to believe that, despite supportive comments in the Chamber from both Ministers, people involved in the continuing care claims, including those in the legal profession and the families themselves, are seeing little movement on the ground. This is a great drain on the public purse because there is interest to be paid on the money until the claims are resolved. I would be most grateful—as I am sure would other Members—if we could have a detailed statement highlighting how the Government is working to get these claims resolved in a meaningful manner.

Secondly, could we have a statement on the Welsh Assembly Government's document on chronic conditions, and particularly with regard to arthritis and the ability of LHBs to have services in place to help those who have been diagnosed with arthritis to manage the condition and to seek some form of respite from the pain that it causes? I am led to believe that the Welsh Assembly Government has set December as a deadline by which local health boards are to come forward with plans, but it would be beneficial if the Minister could bring forward a statement that outlines how she believes the Welsh Assembly Government will support local health boards on the important issue of chronic conditions, particularly referring to the document that it brought forward in 2007 for health boards to work to.

Jane Hutt: It is important that you bring to

Siambr i gyd fy nghefnogi yn hynny o beth. Yr oeddwn yn falch o weld datganiad y Ceidwadwyr Cymreig i'r wasg gynnuau'n dweud y byddant nid yn unig yn cefnogi'r alwad am fynd i'r afael â'r ffaith bod Cymru'n cael ei thanariannu o £300 miliwn, sef canlyniad cydgyfeirio o dan fformiwla Barnett, ond y byddant yn ymuno â ni i alw am roi terfyn isaf ar waith yng nghyswllt Barnett er mwyn sicrhau nad oes rhagor o gydgyfeirio. Yna, gallem chwarae ein rhan ac ymdrin yn gyfrifol â'r gyllideb anodd a ragwelir.

Andrew R.T. Davies: Weinidog, gofynnaf am ddau ddatganiad. Mae a wnelo'r cyntaf â hawliadau gofal parhaus, sy'n fater yr wyf wedi'i godi sawl tro, gyda'r Prif Weinidog a chyda'r Gweinidog dros iechyd. Caf fy nhywys i gredu, er gwaethaf sylwadau cefnogol yn y Siambr gan y ddau Weinidog, mai ychydig o symud a welir gan bobl sy'n ymwneud â'r hawliadau gofal parhaus, gan gynnwys gan y rheini yn y proffesiwn cyfreithiol a'r teuluoedd eu hunain. Mae hyn yn draul fawr ar y pwrs cyhoeddus oherwydd rhaid talu llog ar yr arian nes y caiff yr hawliadau hyn eu datrys. Byddwn i—ac Aelodau eraill yr wyf yn siŵr—yn ddiolchgar iawn pe gallem gael datganiad manwl yn dweud sut mae'r Llywodraeth yn mynd ati i ddatrys yr hawliadau hyn mewn ffordd ystyrlon.

Yn ail, a allem gael datganiad am ddogfen Llywodraeth y Cynulliad ynglŷn â chyflyrau cronig, ac yn benodol gyda golwg ar arthritis a gallu'r BILLau i ddarparu gwasanaethau i gynorthwyo'r rheini sydd wedi cael gwybod bod arthritis arnynt i reoli'r cyflwr ac i geisio rhyw fath o ryddhad rhag y boen y mae'n ei achosi? Caf ar ddeall fod Llywodraeth y Cynulliad wedi gosod terfyn amser, sef mis Rhagfyr, a'i bod yn rhaid i fyrddau iechyd lleol gyflwyno cynlluniau erbyn hynny, ond byddai'n fuddiol pe gallai'r Gweinidog roi datganiad inni'n dweud sut mae'n gweld Llywodraeth y Cynulliad yn cynorthwyo'r byrddau iechyd lleol yng nghyswllt mater pwysig cyflyrau cronig, gan gyfeirio'n benodol at y ddogfen a gyflwynwyd ganddi yn 2007 i fod yn sail i waith y byrddau iechyd.

Jane Hutt: mae'n bwysig ichi dynnu sylw'r

the attention of the health board any examples of difficulties being experienced by your constituents in respect of continuing care claims. They should be dealt with according to the guidance from the Welsh Assembly Government. We have a well-evidenced pathway for care for chronic conditions, and we want to make sure that the delivery of that by health boards is robust. I am sure that that will be reported back to the Assembly.

Brian Gibbons: Thank you for your statement, Minister. Would you be able to find time for the Minister for Social Justice and Local Government to make a statement on his ongoing commitment to Communities First, and to confirm his recognition of its fundamental importance to the regeneration of the most disadvantaged communities in Wales? I think that we all recognise that the programme is not perfect and that it needs to improve further. However, we can never go back to the situation of malignant neglect that our most disadvantaged communities experienced during the recessions of the 1980s and 1990s.

Jane Hutt: You will be aware of the written statement that the Minister issued last week, and I am sure that Members across the Chamber will have taken note of it. In it, the Minister drew attention, importantly, to the findings of the audit inspections of the Communities First partnerships. Those audits did not identify any serious concerns or significant failings in those partnerships where there was deemed to be the highest risk. Most importantly, the Minister said that there is considerable commitment and dedication to delivering Communities First projects and programmes. There is clear evidence of delivery, beneficial outcomes and public money, which has been invested well, delivering well for local communities. The most important point about Communities First is that it is resident and community-led and it has brought about the empowerment and engagement of those communities that are often the most disadvantaged, which are turning themselves around. The Communities First scheme has demonstrated progress.

bwrdd iechyd at unrhyw enghreifftiau o anawsterau y mae'ch etholwyr yn eu hwynebu yng nghyswllt hawliadau gofal parhaus. Dylid ymdrin â'r rheini'n unol â chanllawiau Llywodraeth y Cynulliad. Mae gennym lwybr sy'n seiliedig ar dystiolaeth dda ar gyfer gofalu am gyflyrau cronig, ac yr ydym am sicrhau bod y byrddau iechyd yn darparu'r gwasanaeth hwnnw'n drylwyr. Yr wyf yn siŵr yr adroddir yn ôl i'r Cynulliad am hynny.

Brian Gibbons: Diolch am eich datganiad, Weinidog. A allech ddod o hyd i amser i'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol roi datganiad am ei ymrwymiad parhaus i raglen Gymunedau yn Gyntaf, ac i gadarnhau ei fod yn cydnabod ei bod yn hanfodol bwysig er mwyn adfywio cymunedau mwyaf di-fraint Cymru? Credaf ein bod i gyd yn gwybod nad yw'r rhaglen yn berffaith a bod angen iddi wella rhagor. Fodd bynnag, ni allwn byth fynd yn ôl i'r sefyllfa honno a welsom yn ystod dirwasgiadau'r 1980au a'r 1990au pan gafodd ein cymunedau mwyaf di-fraint eu hesgeuluso mewn ffordd mor ddinistriol.

Jane Hutt: Gwyddoch am y datganiad ysgrifenedig a gyhoeddodd y Gweinidog yr wythnos diwethaf, ac yr wyf yn siŵr y bydd yr Aelodau bob ochr i'r Siambr wedi rhoi sylw iddo. Ynndo, yr oedd y Gweinidog yn tynnu sylw at ganfyddiadau'r arolygiadau archwilio ar bartneriaethau Cymunedau yn Gyntaf, ac yr oedd hynny'n bwysig. Yn yr archwiliadau hynny, ni soniwyd am ddim a oedd yn destun pryder difrifol na dim methiannau sylweddol yn y partneriaethau hynny lle y tybiwyd y byddai'r perygl mwyaf o hynny. Y peth pwysicaf oedd bod y Gweinidog wedi dweud bod ymrwymiad ac ymroddiad sylweddol i wireddu prosiectau a rhaglenni Cymunedau yn Gyntaf. Mae tystiolaeth glir o wireddu, o ganlyniadau llesol a bod arian cyhoeddus, sydd wedi'i fuddsoddi'n dda, yn cyflawni pethau da dros gymunedau lleol. Y pwynt pwysicaf un ynglŷn â rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yw ei bod yn cael ei harwain gan drigolion a chan gymunedau a'i bod wedi grymuso'r cymunedau hynny sy'n aml yn wynebu'r anfanteision mwyaf ac yn meithrin cysylltiad â hwy. Mae'r cymunedau hynny'n eu gweddnewid eu hunain. Mae cynllun

Cymunedau yn Gyntaf wedi dangos cynnydd.

Brynle Williams: Good afternoon, Minister. I am sure that you would agree that animal health and welfare is high on the agenda in this Chamber. Given that the figures relating to sheep scab are rising dramatically in Wales, would the Minister bring a statement forward to the Chamber on how we can deal with that? Thankfully, it does not cross over to man, so we are safe in that respect. Nevertheless, it is a major health and welfare issue for the sheep industry, which, as you are aware, is worth many millions to this country.

Jane Hutt: I am sure that the Minister for Rural Affairs has taken note of the concerns that you have raised today.

Bethan Jenkins: Could we have a statement from the Government on whether there are guidelines for schools with regard to photographs being taken by parents at school events? There is concern in my region about a school that has banned photography at sports days and so on, allegedly for reasons to do with child protection. However, the Information Commissioner's Office says that there is no data protection issue in this respect, and the school is continuing to sell DVDs of events. Could a statement be made on a national level to guide local authorities and local schools as to the correct and appropriate way forward on this issue?

3.00 p.m.

Jane Hutt: It is an important aspect of our standard procedures for photography involving pupils and young people that parental consent be given. Such photography or filming can be of great benefit to the school, as with DVDs of shows and of children's work. I am sure that any concerns that have been raised about procedures and guidance will be considered by the Minister.

Darren Millar: Minister for business, it is ironic that we will later be discussing a Government proposed Measure on reducing waste and yet that, on the same day, I received a large packet in my inbox with a copy of the report issued by the Deputy First

Brynle Williams: Prynawn da, Weinidog. Yr wyf yn siŵr y cytunech fod iechyd a lles anifeiliaid yn uchel ar agenda'r Siambr hon. Gan fod y ffigurau sy'n ymwneud â'r claf ar ddefaid yn cynyddu'n ddramatig yng Nghymru, a fyddai'r Gweinidog yn cyflwyno datganiad i'r Siambr ynglŷn â sut y gallwn ymdrin â hynny? Diolch byth, nid yw'n trosglwyddo i bobl, felly yr ydym yn ddiogel yn y cyswllt hwnnw. Serch hynny, mae'n broblem iechyd a lles fawr i'r diwydiant defaid, a gwyddoch fod hwnnw'n werth miliynau lawer i'r wlad hon.

Jane Hutt: Yr wyf yn siŵr bod y Gweinidog dros Faterion Gwledig wedi gwrandao ar y pryderon yr ydych wedi'u codi heddiw.

Bethan Jenkins: A allem gael datganiad gan y Llywodraeth ynglŷn ag a oes canllawiau i ysgolion sy'n ymwneud â rhieni'n tynnu lluniau mewn digwyddiadau a gynhelir mewn ysgolion? Mae rhai'n poeni yn fy rhanbarth am ysgol sydd wedi gwahardd pobl rhag tynnu lluniau ar ddiwrnod mabolgampau ac ati, gan honni bod a wnelo hynny ag amddiffyn plant. Fodd bynnag, dywed Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth nad yw diogelu data'n ystyriaeth yn y cyswllt hwn, ac mae'r ysgol yn dal i werthu DVDs yn dangos digwyddiadau. A allem gael datganiad ar lefel genedlaethol i roi arweiniad i awdurdodau lleol ac ysgolion lleol ynglŷn â'r ffordd gywir a phriodol o ymdrin â hyn?

Jane Hutt: Agwedd bwysig ar ein gweithdrefnau safonol ar gyfer tynnu lluniau disgyblion a phobl ifanc yw bod angen cael caniatâd y rhieni. Gall ffotograffiaeth neu ffilmio o'r fath fod o fudd mawr i'r ysgol, fel sy'n wir am DVDs o sioeau a gwaith y plant. Yr wyf yn siŵr y bydd y Gweinidog yn ystyried unrhyw bryderon a godwyd ynglŷn â gweithdrefnau a chanllawiau.

Darren Millar: Weinidog dros fusnes, mae'n eironig y byddwn yn trafod Mesur a gynigir gan y Llywodraeth wedyn ynglŷn â lleihau gwastraff ac, eto i gyd, ar yr un diwrnod, cefais becyn mawr yn fy mlwch derbyn yn cynnwys copi o'r adroddiad a gyhoeddwyd

Minister and Minister for the Economy and Transport on economic renewal—it was big enough to take two or three copies of the report, to be frank. I wonder whether we can have a statement from the Government, from whichever Minister is appropriate, on what is being done to reduce excessive packaging in Wales, and what your Government departments are doing wasting resources and building up rubbish, which ends up in the bin. I wonder whether the Deputy First Minister could even refer to that in his statement later.

Jane Hutt: I find some of the questions that I get on the business statement extraordinary, as was that one from Darren Millar. This is an important day and we will shortly have an important debate on the publication of ‘Economic Renewal: a new direction’. Your constituents will want to know that you are engaged with that and that you have been given every opportunity to be briefed about this new direction in economic renewal: you have a hard copy of the document and online information that you can share with them. Of course we put waste and tackling bureaucracy at the forefront, but let us get our priorities right.

Leanne Wood: That last contribution by Darren Millar shows how the Tories believe that public cuts can be made by counting paper clips. Do you agree that he should get real? Do you share my concern, Minister, over the recent news regarding the closure of a number of magistrates’ courts throughout Wales? Within my region, Barry Magistrates’ Court and Aberdare Magistrates’ Court are modern, purpose-built buildings, and Rhondda Magistrates’ Court is a new building that also acts as a storage facility for court records. It is difficult to see another purpose for all three of those buildings. Do you share my concerns, Minister, about the implications, with people having to travel a long distance to participate in the justice system? Do you also share my concern about today’s news that there is £300 million-worth of uncollected fines throughout the UK, around £28 million of which is in Wales? Enforcement officers’ numbers are being cut and the collection of public fines is to be

gan y Dirprwy Brif Weinidog a’r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth ynglŷn ag adnewyddu’r economi—yr oedd yn ddigon mawr i gynnwys dau neu dri chopi o’r adroddiad, a dweud y gwir. Tybed a allem gael datganiad gan y Llywodraeth, gan ba Weinidog bynnag sy’n briodol, ynglŷn â’r hyn sy’n cael ei wneud i leihau gorbecynnu yng Nghymru, a beth mae adrannau eich Llywodraeth yn ei wneud yn gwastraffu adnoddau ac yn cynyddu sbwriel sy’n cael ei daflu i’r bin. Tybed a allai’r Dirprwy Brif Weinidog gyfeirio at hynny hyd yn oed yn ei ddatganiad wedyn.

Jane Hutt: Bydd rhai o’r cwestiynau a gaf ynglŷn â’r datganiad busnes yn rhai rhyfedd iawn, ac yr oedd hwnnw gan Darren Millar yn un ohonynt. Mae heddiw’n ddiwrnod pwysig a chyn bo hir, cawn ddatl bwysig ynglŷn â chyhoeddi ‘Adfywio’r Economi: cyfeiriad newydd’. Bydd eich etholwyr am wybod eich bod yn ymwneud â hynny a’ch bod wedi cael pob cyfle i gael gwybod am y cyfeiriad newydd hwn o ran adnewyddu’r economi: mae gennych gopi print o’r ddogfen a gwybodaeth ar-lein y gallwch ei rhannu â hwy. Wrth gwrs ein bod o ddifrif ynglŷn â gwastraff a mynd i’r afael â biwrocratiaeth, ond gadewch inni gael ein blaenoriaethau’n iawn.

Leanne Wood: Mae’r cyfraniad diwethaf hwnnw gan Darren Millar yn dangos sut y mae’r Torïaid yn meddwl y gellir torri ar wariant cyhoeddus drwy gyfrif clipiau papur. A gytunwch y dylai wynebu realiti? A ydych chi, fel minnau, Weinidog, yn poeni ynglŷn â’r newyddion diweddar am gau nifer o lysoedd ynadon drwy Gymru? Yn fy rhanbarth i, mae adeilad Llys Ynadon y Barri a Llys Ynadon Aberdâr yn adeiladau modern sydd wedi’u codi at y diben, ac mae Llys Ynadon y Rhondda’n adeilad newydd sydd hefyd yn gyfleuster storio ar gyfer cofnodion y llysoedd. Mae’n anodd gweld sut y gellid defnyddio unrhyw un o’r tri adeilad at ddiben arall. A ydych chi hithau hefyd yn poeni, Weinidog, am y goblygiadau, os bydd yn rhaid i bobl deithio ymhell i gymryd rhan yn y system cyfiawnder? A ydych chi hithau hefyd yn poeni am y newyddion heddiw bod gwerth dros £300 miliwn o ddirwyon heb eu casglu ledled y Deyrnas Unedig, ac oddeutu £28 miliwn o’r rheini yng Nghymru? Mae

transferred to private bailiff firms, who will inevitably cherry-pick the easiest fines to collect, because that is how they will maximise their profits. Do you agree that uncollected fines are similar to uncollected taxes, and that cutting the number of court staff who collect this money makes no sense at all in this economic climate? Will you agree to look further into this matter and to make representations to your counterparts at Westminster?

Do you also agree that the court victory that was recently won by the PCS union, which established that the previous UK Government's attempts to cut civil servants' redundancy payments was unlawful, was a vindication of the union's campaign against these unjust cuts? Do you share my concern that the new Government is seeking to legislate for changes that would go much further, cutting those payments on compulsory redundancies by two thirds? Will you agree then to make representations to the UK Government, asking it to reconsider this attempt to cut thousands of jobs on the cheap? The First Minister told me earlier that jobs are a priority for him. Given that, will you agree to make time for the Assembly to discuss the impact of non-devolved cuts on devolved priorities?

Jane Hutt: Although those issues are not devolved, they have an important impact on the delivery of local justice to our constituents, the people whom we serve, and the towns in which those facilities are located, and they are linked to services that are devolved. Therefore, the proposals that have come forward will have an impact, particularly those for the closure of magistrates' courts, many of which were given a reprieve from the closure programme following careful consideration by the previous Government. I am sure that we will all be addressing that impact throughout Wales. If closures and cuts to non-devolved services made by this new UK coalition Government have an impact on devolved services and the delivery of local justice and other public services, it is important that we

niferoedd y swyddogion gorfodi'n cael eu tocio a bwriedir trosglwyddo gwaith casglu dirwyon cyhoeddus i gwmnïau beiliod preifat. Mae'n anochel y bydd y rheini'n dewis a dethol y dirwyon hawsaf eu casglu, oherwydd dyna sut y byddant yn gwneud yr elw mwyaf. A gytunwch fod dirwyon heb eu casglu'n debyg i drethi heb eu casglu, ac nad yw tocio nifer staff y llysoedd sy'n casglu'r arian hwn yn gall o gwbl yn yr hinsawdd economaidd hon? A wnewch gytuno i edrych yn fanylach ar hyn a chyflwyno sylwadau i Weinidogion yn San Steffan?

A ydych yn cytuno hefyd fod y fuddugoliaeth a enillwyd yn y llys gan Undeb y PCS yn ddiweddar, gan sefydlu bod ymdrechion Llywodraeth flaenorol y Deyrnas Unedig i docio taliadau diswyddo i weision sifil yn anghyfreithlon, yn cyfiawnhau ymgyrch yr undeb yn erbyn y toriadau anghyfiawn hyn? A ydych chi, fel minnau, yn poeni bod y Llywodraeth newydd yn ceisio deddfu i sicrhau newidiadau a fyddai'n mynd ymhellach o lawer, gan dorri dwy ran o dair oddi ar y taliadau diswyddo gorfodol hynny? A wnewch gytuno felly i gyflwyno sylwadau i Lywodraeth y Deyrnas Unedig, gan ofyn iddi ailystyried yr ymdrech hon i dorri miloedd o swyddi am y nesaf peth i ddim? Dywedodd y Prif Weinidog wrthyf gynnu fod swyddi'n flaenoriaeth iddo. Os felly, a wnewch gytuno i neilltuo amser i'r Cynulliad drafod effaith toriadau sydd heb eu datganoli ar flaenoriaethau sydd wedi'u datganoli?

Jane Hutt: Er nad yw'r materion hynny yn faterion sydd wedi'u datganoli, maent yn cael effaith bwysig ar sicrhau cyfiawnder lleol i'n hetholwyr, y bobl yr ydym yn eu gwasanaethu, a'r trefi lle mae'r cyfleusterau hynny ac maent yn gysylltiedig â gwasanaethau sydd wedi'u datganoli. Felly, bydd y cynigion sydd gerbron yn cael effaith, yn enwedig y cynigion hynny i gau llysoedd ynadon. Eithriwyd llawer ohonynt rhag y rhaglen cau ar ôl i'r Llywodraeth flaenorol ystyried y peth yn ofalus. Yr wyf yn siŵr y byddwn i gyd yn mynd i'r afael â'r effaith honno ledled Cymru. Os bydd gwasanaethau sydd heb eu datganoli o dan fygythiad ac os bydd toriadau gan Lywodraeth glymblaid newydd y Deyrnas Unedig yn amharu ar wasanaethau sydd wedi'u datganoli ac ar ddarparu cyfiawnder lleol a gwasanaethau

comment on that.

The Presiding Officer: I call Nick Ramsay to ask the last question on the business statement.

Nick Ramsay: I have a couple of constituency issues that I want to raise with the Minister for business. First, could we have a statement on Arts Council of Wales funding for local projects? I am particularly concerned that the arts council has cut back funding on a number of projects in my area, specifically Gwent Theatre and Borough Theatre in Abergavenny, and Dance Blast, a community dance organisation in Chepstow. Those cutbacks mean that, in my area of south-east Wales, in Monmouthshire, few projects are being funded by the arts council. I know that it is up to the council to decide what to fund, but I also know that you require it to provide information on how it makes the decisions on what to fund. Therefore, could we have a statement from the relevant Minister on how he ensures that a fair share of the budget goes to projects across Wales?

The second issue is for the Deputy First Minister's transport brief, and it relates to the A465, the Heads of the Valleys road, which is currently undergoing regeneration as part of the Heads of the Valleys programme. Could we have a statement from the Deputy First Minister on what is being done to secure the safety of pedestrians along the A465? I have frequently written to him about the footbridge at Gilwern near Abergavenny over the A465. There are currently no plans to upgrade that footbridge despite many representations from local people and from councillors about its safety. I appreciate that certain parts of that road will not be progressed for a number of years but, in the meantime, pedestrians are in serious danger, and so I would like a statement on that.

Jane Hutt: You referred to constituency issues, but I am sure that they are of interest beyond your constituency. On your first request, the Minister for Heritage issued a written statement last week on the arts council investment review. He made the

cyhoeddus eraill, mae'n bwysig inni gyflwyno sylwadau am hynny.

Y Llywydd: Galwaf ar Nick Ramsay i ofyn y cwestiwn olaf am y datganiad busnes.

Nick Ramsay: Mae gennyf ychydig o faterion etholaethol yr wyf am eu codi gyda'r Gweinidog dros fusnes. Yn gyntaf, a allem gael datganiad am ariannu prosiectau lleol gan Gyngor Celfyddydau Cymru? Yr wyf yn poeni'n benodol bod y cyngor celfyddydau wedi torri'r arian ar gyfer nifer o brosiectau yn fy ardal, yn benodol, ar gyfer Theatr Gwent a Theatr y Fwrdeistref yn y Fenni, a DanceBlast, cymdeithas ddawns gymunedol yng Nghas-gwent. Mae'r toriadau hynny'n golygu, yn fy ardal i yn y de-ddwyrain, yn sir Fynwy, mai ychydig o brosiectau sy'n cael eu hariannu gan y cyngor y celfyddydau. Gwn mai'r cyngor sy'n penderfynu beth y dylid ei ariannu, ond gwn hefyd eich bod yn gofyn iddo roi gwybod ichi sut mae'n penderfynu beth i'w ariannu. Felly, a allem gael datganiad gan y Gweinidog perthnasol ynglŷn â sut mae'n sicrhau bod cyfran deg o'r gyllideb yn mynd i brosiectau ledled Cymru?

Mae a wnelo'r ail fater â briff trafndiaeth y Dirprwy Brif Weinidog, ac mae'n ymwneud â'r A465, ffordd Blaenau'r Cymoedd, sydd ar hyn o bryd yn rhan o raglen adnewyddu Blaenau'r Cymoedd. A allem gael datganiad gan y Dirprwy Brif Weinidog ynglŷn â'r hyn sy'n cael ei wneud i sicrhau diogelwch cerddwyr ar hyd yr A465? Yr wyf wedi ysgrifennu ato'n aml am y bont i gerddwyr yng Ngilwern ger y Fenni dros yr A465. Ar hyn o bryd, nid oes dim cynlluniau i wella'r bont honno er bod pobl leol a chynghorwyr wedi cyflwyno llawer o sylwadau ynglŷn â'i diogelwch. Sylweddolaf na fwir ymlaen â rhai rhannau o'r ffordd honno am nifer o flynyddoedd, ond, yn y cyfamser mae perygl difrifol i gerddwyr ac felly hoffwn gael datganiad am hynny.

Jane Hutt: Er mai cyfeirio at faterion etholaethol a wnaethoch, yr wyf yn siŵr eu bod o ddiddordeb y tu hwnt i'ch etholaeth. O ran eich cais cyntaf, cyhoeddodd y Gweinidog dros Dreftadaeth ddatganiad ysgrifenedig yr wythnos diwethaf am

point that revenue funding is not the only source of support for arts organisations, and some will be able to apply for other grants. I am sure that you will pursue these issues with the Arts Council of Wales.

On the second point, of course pedestrian safety issues form a part of our transport planning and policy in respect of existing and new road plans.

adolygiad buddsoddi'r cyngor celfyddydau. Dywedodd nad arian refeniw yw'r unig ffynhonnell cymorth i'r celfyddydau, ac y bydd rhai'n gallu gwneud cais am grantiau eraill. Yr wyf yn siŵr yr ewch ar drywydd y materion hyn gyda Chyngor Celfyddydau Cymru.

O ran yr ail bwynt, wrth gwrs bod diogelwch cerddwyr yn rhan o'n cynllunio a'n polisiâu ar gyfer trafniadaeth a hynny yng nghyswllt ein cynlluniau ar gyfer ffyrdd sydd gennym eisoes a rhai newydd.

Yr Economi The Economy

Y Llywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliannau 1, 4, 5 a 6 yn enw Nick Ramsay a gwelliannau 2, 3, 7 ac 8 yn enw Peter Black.

Y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth (Ieuan Wyn Jones): Cynigaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. yn croesawu'r ymgysylltu agored a thryloyw gan Lywodraeth Cynulliad Cymru â nifer o randdeiliaid ynghylch ei ffordd o fynd ati i weithio ar ddatblygu economaidd yn awr ac yn y dyfodol;

2. yn credu mewn gweledigaeth ynghylch economi Cymru sy'n ei gwneud yn lle da i fyw a gweithio ynddo, yn hyderus, yn greadigol ac yn uchelgeisiol ac yn seiliedig ar gryfderau a sgiliau ei phobl;

3. yn credu y dylai Llywodraeth y Cynulliad fynd ati'n weithredol i:

(a) buddsoddi mewn seilwaith cynaliadwy o safon uchel, gan gynnwys band eang a theleffoni symudol;

(b) gwneud Cymru yn lle mwy deniadol i wneud busnes;

(c) ehangu a dyfnhau'r sylfaen sgiliau;

(d) annog arloesi a masnacheiddio drwy ymchwil a datblygu;

The Presiding Officer: I have selected amendments 1, 4, 5 and 6 in the name of Nick Ramsay and amendments 2, 3, 7 and 8 in the name of Peter Black.

The Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport (Ieuan Wyn Jones): I move that

the National Assembly for Wales:

1. welcomes the open and transparent engagement undertaken by the Welsh Assembly Government with a wide range of stakeholders on its current and future approach to economic development;

2. believes in a vision of the Welsh economy which makes it a great place to live and work, confident, creative and ambitious and built upon the strengths and skills of its people;

3. believes the Assembly Government should actively pursue:

(a) investing in high quality and sustainable infrastructure, including broadband and mobile telephony;

(b) making Wales a more attractive place to do business;

(c) broadening and deepening the skills base;

(d) encouraging innovation and commercialisation through research and

development;

(e) targedu'r cymorth busnes sydd ar gael; a

(e) targeting the business support that is offered; and

4. yn galw ar Lywodraeth y Cynulliad i fynd ati i weithio ar lefel Llywodraeth gyfan ar ddatblygu economaidd sy'n adeiladu ar y partneriaethau a luniwyd drwy'r uwchgynadleddau economaidd Cymru gyfan. (NDM4512)

4. calls on the Assembly Government to pursue a whole-Government approach to economic development that builds on the partnerships forged through the all-Wales economic summits. (NDM4512)

Hoffwn ddweud ar y dechrau fy mod yn gwerthfawrogi'r cyfle buan hwn i gael trafodaeth am gyhoeddiad a wnaed ynghylch y ffordd newydd y byddwn yn cefnogi datblygu economaidd o hyn ymlaen. Fel y clywsom yn barod, mae'r Llywodraeth wedi cyhoeddi dogfen newydd, 'Adnewyddu'r Economi: cyfeiriad newydd' ac ynndi yr ydym yn dangos gweledigaeth newydd a rennir ar draws y Llywodraeth. Mae pob adran wedi cefnogi'r gwaith.

I would like to say at the outset that I appreciate this very early opportunity to have a debate on the announcement made about the new way that we will be supporting economic development from now on. As we have heard already, the Government has published a new document, 'Economic Renewal: a new direction' and in it we demonstrate a new vision that is shared across the Government. Every department has supported the work.

Yn y lle cyntaf, rhaid inni godi ein gêm yng Nghymru o safbwynt datblygu'r economi, ac mae'n weledigaeth gennyf sicrhau bod yr adran, yr wyf wedi cael y fraint o fod yn Weinidog arni, yn arwain yn y Deyrnas Gyfunol, yn wir yn Ewrop, wrth ddenu buddsoddiad a hyrwyddo datblygu economaidd. Felly, o safbwynt yr hyn yr ydym angen ei wneud yn awr, wedi cyhoeddi'r ddogfen, bydd y diwylliant o fewn yr adran yn ymwneud â chyflawni'r rhaglen newydd hon, edrych am gyfleoedd newydd, a ffocysu ar yr hyn sydd ei angen i ychwanegu gwerth.

In the first instance, we have to raise our game in Wales in respect of economic development, and my vision is to ensure that the department that I have the privilege of being Minister for leads in the United Kingdom and, indeed, in Europe, in attracting investment and promoting economic development. Therefore, with regard to what we need to do now, having published the document, the culture within the department will be one of implementing this new programme, seeking new opportunities, and focusing on what is required to add value.

3.10 p.m.

Yr ydym wedi cyrraedd y pwynt hwn drwy edrych ar ffordd newydd o ymgynghori. Yn hytrach na'n bod yn cyhoeddi dogfen ar ddechrau'r ymgynghoriad a gofyn i fyd busnes, yr undebau, y trydydd sector, prifysgolion ac yn y blaen ymateb iddi, bu inni ymgynghori ar y dechrau un a chyda llechen lân, gan ofyn i bobl pa bethau y byddent yn dymuno i'r adran hon eu cyflawni o hyn allan. Er bod y newid cyfeiriad hwn yn radical, ei sylfaen yw'r adborth a gawsom gan y rhanddeiliaid o bob sector.

We have arrived at this point through looking at a new way of consultation. Rather than publishing a document at the outset of the consultation and asking the business world, the unions, the third sector, universities and so on to respond to it, we consulted right from the very beginning with a clean slate, asking people what they wanted the department to deliver from now on. Although this change of direction is radical, it is based on the feedback that we received from stakeholders in all sectors.

Y peth sylfaenol i'w ddweud yw nad ein rôl

The fundamental point is that it is not the role

ni, na'n Llywodraeth nac yn adran, yw bod yn gyfrifol am redeg busnes o ddydd i ddydd. Ein rôl allweddol ni yw creu'r amgylchedd a'r awyrgylch iawn i hybu mentergarwch a galluogi'r sector preifat i dyfu a llwyddo.

Mae rhai wedi dadlau bod y sector cyhoeddus yn rhy fawr yng Nghymru o'i gymharu â'r sector preifat. Mae hynny'n wir yn yr ystyr bod y sector preifat yn fechan yng Nghymru, ac yr ydym eisiau ei weld yn tyfu. Wedi cynnal asesiad o faint y sector cyhoeddus yng Nghymru, cafwyd nad yw cymaint yn fwy na'r sector yn yr un rhanbarth neu wlad arall ym Mhrydain, ac mae gryn dipyn yn llai na'r sector yng Ngogledd Iwerddon.

Nid bod y sector cyhoeddus yn rhy fawr yw'r broblem, ond bod y sector preifat yn rhy fach. Dywedwn yn y ddogfen mai'r hyn sy'n bwysig yw inni gryfhau'r sector preifat a rhoi pob cefnogaeth iddo dyfu.

In recent weeks, I took the opportunity to brief the opposition spokespeople on the work that we have been doing on the document. I hope that there will be widespread support for the direction that we have set. I understand that there may be differences on the detail, but it is important for us to try to establish an all-party approach to this new direction, as it will mean a fundamental change in policy and delivery. We would like now to have a degree of continuity in our approach to this area.

I have said that we shall invest more in infrastructure, skills, and research and development thus creating better conditions within which businesses can operate. With economic renewal, therefore, you will see a fundamental shift away from direct and generic business support for companies towards a focus on creating the right environment in which businesses can succeed. One of the difficulties with the grant culture that we had was that only those companies that received grants benefited from Government policy. We want all small businesses in Wales to benefit from Government policy, and I shall explain why the wider levers that we shall use will also benefit them.

of the Government or of the department to run businesses from day to day. Our key role is to create the right environment and atmosphere to promote entrepreneurship and to enable the private sector to grow and succeed.

Some have argued that the public sector in Wales is too large in comparison with the private sector. That is true in the sense that the private sector is small in Wales, and we want to see it grow. Having made an assessment of the size of the public sector in Wales, it is not that much larger than that of the other regions and nations in Britain, and it is quite a bit smaller than that in Northern Ireland.

The problem is not that the public sector is too large, but that the private sector is too small. We state in the document that it is important that we strengthen the private sector and give it every support to grow.

Yn yr wythnosau diwethaf, yr wyf wedi achub ar y cyfle i roi gwybod i lefarwyr y gwrthbleidiau am y gwaith yr ydym wedi bod yn ei wneud ar y ddogfen. Yr wyf yn gobeithio y bydd cefnogaeth eang i'r trywydd yr ydym wedi'i bennu. Yr wyf yn deall y gall fod anghytundeb ynglŷn â'r manylion, ond mae'n bwysig inni geisio sicrhau cefnogaeth pob plaid i'r trywydd newydd hwn, oherwydd bydd yn golygu newid sylfaenol o ran polisi ac o ran cyflawni. Byddem yn awr yn hoffi cael rhywfaint o barhad yn ein hymagwedd at y maes hwn.

Yr wyf wedi dweud y byddwn yn buddsoddi rhagor mewn seilwaith, mewn sgiliau ac mewn ymchwil a datblygu, a thrwy hynny'n creu gwell amgylchiadau i fusnesau weithio ynddynt. O ran adnewyddu'r economi felly, byddwn yn symud yn bendant oddi wrth roi cymorth uniongyrchol a generig i gwmnïau ac yn lle hynny, yn canolbwyntio ar greu'r amgylchedd iawn lle y gall busnesau lwyddo. Un o anawsterau'r diwylliant grantiau a oedd gennym oedd mai dim ond y cwmnïau hynny a gâi grantiau a elwai yn sgil polisi'r Llywodraeth. Yr ydym am i bob busnes bach yng Nghymru elwa o bolisi'r Llywodraeth ac esboniaf sut y bydd sbardunau ehangach a ddefnyddir gennym o fudd iddynt hwy hefyd.

Some people have complained that this new direction will not help small and medium-sized enterprises. I say to the people of Wales that, with this new policy, every single business in Wales will benefit in future.

Rhodri Morgan: I am grateful to the Deputy First Minister for giving way. I think that we all warmly welcome that point about continuity. Can he therefore confirm that he is not taking any tools out of the toolbox, but is adding some new ones?

The Deputy First Minister: Yes, that is right. There will be a mixture of tools in the box, and they will be tools of different size and capacity. That is what we are seeking.

We want to create high-quality—

David Melding: That was an awkward moment, was it not?

The Deputy First Minister: I am sorry, but I did not hear that, David.

The Presiding Officer: Order. There was no need for you to hear it, Deputy First Minister.

The Deputy First Minister: We want to create high-quality infrastructure, so that businesses, large and small, are well connected within and beyond Wales. Our people, businesses and communities need the right facilities, skills and services where they live and work if we are to compete in the global economy. There is also the need to access start-up and growth investment. I am delighted that Chris Rowlands has agreed to work with us to identify where gaps currently exist and how best we can leverage in private sector investment and equity funding.

How will we achieve this vision? I believe that the culture of direct business support has run its course. Our aim is to encourage a culture in investment so that the finance that the economic development department provides moves towards repayable

Mae rhai pobl wedi cwyno na wnaiff y trywydd newydd hwn gynorthwyo busnesau bach a chanolig. Dywedaf wrth bobl Cymru y bydd pob un busnes yng Nghymru'n elwa yn y dyfodol, o dan y polisi newydd hwn.

Rhodri Morgan: Yr wyf yn ddiolchgar i'r Dirprwy Brif Weinidog am ildio. Credaf ein bod i gyd yn croesawu'n gynnes y pwynt hwnnw ynglŷn â pharhad. A all gadarnhau felly nad yw'n tynnu unrhyw arfau o'r blwch arfau, ond yn hytrach ei fod yn ychwanegu rhai newydd?

Y Dirprwy Brif Weinidog: Gallaf, mae hynny'n iawn. Bydd amrywiaeth o arfau yn y blwch, a bydd yr arfau hynny o wahanol faint ac yn gallu gwneud gwahanol bethau. Dyna'r nod.

Yr ydym am greu—

David Melding: Yr oedd hwnnw'n eiliad bach lletchwith, onid oedd?

Y Dirprwy Brif Weinidog: Mae'n ddrwg gennyf ond ni chlywais hynny, David.

Y Llywydd: Trefn. Nid oedd angen ichi ei glywed, Ddirprwy Brif Weinidog.

Y Dirprwy Brif Weinidog: Yr ydym am greu seilwaith o safon, er mwyn creu cysylltiadau da rhwng busnesau mawr a bach o fewn Cymru a'r tu hwnt i'n ffiniau. Mae angen y cyfleusterau, y sgiliau a'r gwasanaethau iawn ar ein pobl, ein busnesau a'n cymunedau yn y fan lle maent yn byw ac yn gweithio er mwyn inni gystadlu yn yr economi fyd-eang. Hefyd, mae angen gallu cael gafael ar arian i'w fuddsoddi er mwyn cychwyn busnesau ac er mwyn iddynt dyfu. Yr wyf wrth fy modd bod Chris Rowlands wedi cytuno i gydweithio â ni i weld ymhle mae'r bylchau ar hyn o bryd a sut orau mae denu buddsoddiadau gan y sector preifat ac arian ecwiti.

Sut y gwireddwn y weledigaeth hon? Credaf fod diwylliant cymorth uniongyrchol i fusnesau wedi dod i ben ei rawd. Ein nod yw annog diwylliant buddsoddi lle bydd yr arian a ddarperir gan yr adran datblygu economaidd yn symud i gyfeiriad

investments administered in a swift and responsive service. The single investment fund will, therefore, close, and half of its resources will go to support infrastructure. Our commitment to creating the right infrastructure is real. Therefore, we expect that all businesses in Wales will have accessed next-generation broadband by the middle of 2016, and that all households will be enabled by 2020. This means that the target date set by the European Union will be brought forward by a number of years in Wales. We will also work with the communications industry to improve mobile reception across the country.

The remaining half of the single investment fund will go towards supporting our six new key sectors. In the past, we have supported 14 sectors, but this is no longer sustainable and is not getting the results that we want. From now on, we will be focusing on six key sectors where Wales has clear advantages for growth. These are: the creative industries, information and communications technology, energy and environment, advanced manufacturing, life sciences and financial and professional services. The approach will see the full integration of our foreign direct investment and stimulating trade teams. International Business Wales will cease to exist as a separate function, and the brand will be replaced with the Wales brand that highlights success and counters negative perceptions of our country. However, the key expertise within International Business Wales will be retained within the focused sector teams.

We also believe that we have a role to play in working with regionally important growth businesses or anchor companies. We will make some of the funding available for this purpose. Flexibility will be important. We need to be agile to respond rapidly to opportunities. High-quality proposals for support, including inward investment, will be adopted if they represent significantly better value than the projects identified in the six sectors.

buddsoddiadau i'w had-dalu a gwasanaeth ymatebol sy'n cael ei weinyddu'n gyflym. Felly, bydd y gronfa buddsoddi sengl yn cau, a bydd hanner ei adnoddau'n mynd at gefnogi'r seilwaith. Mae ein hymrwymiad i greu'r seilwaith iawn yn ymrwymiad go iawn. Felly, byddwn yn disgwyl bod band eang y genhedlaeth nesaf gan bob busnes yng Nghymru erbyn canol 2016, a'i fod ar gael i bob aelwyd erbyn 2020. Golyga hyn y bydd y dyddiad targed a bennwyd gan yr Undeb Ewropeaidd yn cael ei ddwyn ymlaen nifer o flynyddoedd yng Nghymru. Byddwn hefyd yn gweithio gyda'r diwydiant cyfathrebu i wella'r derbyniad symudol drwy'r wlad.

Aiff hanner arall y gronfa buddsoddi sengl tuag at gefnogi'n chwe sector allweddol newydd. Yn y gorffennol, yr ydym wedi cefnogi 14 sector, ond nid oes modd cynnal hyn rhagor, ac nid yw hynny'n sicrhau'r canlyniadau yr ydym yn dymuno'u gweld. O hyn ymlaen, byddwn yn canolbwyntio ar chwe sector allweddol lle mae gan Gymru fanteision amlwg ar gyfer twf. Y sectorau hynny yw: y diwydiannau creadigol, technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ynni a'r amgylchedd, gweithgynhyrchu uwch, gwyddorau bywyd a gwasanaethau ariannol a phroffesiynol. Drwy fynd ati fel hyn, bydd ein holl fuddsoddi uniongyrchol tramor a'n timau ysgogi masnach yn cael eu hintegreiddio'n llwyr. Ni fydd Busnes Rhyngwladol Cymru yn bodoli fel swyddogaeth ar wahân rhagor, ac yn lle'r brand hwnnw, bydd gennym frand i Gymru sy'n pwysleisio llwyddiant ac yn croesddweud delweddau negyddol o'n gwlad. Serch hynny, cedwir arbenigedd allweddol Busnes Rhyngwladol Cymru drwy ei gynnwys yn y timau a fydd yn canolbwyntio ar y sectorau.

Credwn hefyd fod gennym ran i'w chwarae'n gweithio gyda busnesau twf sydd o bwys rhanbarthol neu gwmmniau angor. Byddwn yn darparu rhywfaint o'r arian at y diben hwn. Bydd hyblygrwydd yn bwysig. Mae angen inni fod yn ystwyth er mwyn ymateb yn gyflym i gyfleoedd. Os daw cynigion o safon am gymorth, gan gynnwys mewnfuddsoddi, mabwysiedir y rheini os byddant yn amlwg yn cynnig gwell gwerth na'r prosiectau a ddynodwyd yn y chwe sector.

We will also reduce bureaucracy in public sector procurement. There will be changes to the way in which we deliver planning regulation, and we will look to see whether building regulations can be improved to be more responsive to the needs of business. We need to be ahead of the game in Wales, but we must also be sensitive to the needs of businesses, particularly at a time of recession.

Skills will be central to our new vision, and we will work with business to broaden and deepen the base of skills in Wales, including the STEM subjects, and the apprenticeship programmes will be extended.

Increasing Wales's share of research and development funding is crucial to the economy. We will seek to increase investment in this area and work with universities and businesses to make sure that research and development is commercialised and contributes to economic development.

There will be changes in the way that my department operates. A new infrastructure group will be created, and the department as a whole will be restructured in line with the new priorities to include the six sector teams. The work of the regional teams will be refocused to reflect the new priorities, and I want all changes in my department to be in place by the end of this year.

We are being realistic; we know that the programme will not yield immediate results. Therefore, what we are saying is that a longer-term approach will take precedence over short-term headlines. It is about creating an excellent team within the department that can attract investment and create an environment for strong and sustainable economic growth.

We are embarking on a new direction. I am pleased that the response so far from the business community and other stakeholders has been extremely positive, and I look forward to hearing what Assembly Members make of the document that was published yesterday.

3.20 p.m.

Byddwn hefyd yn lleihau biwrocratiaeth yn nhrefniadau caffael y sector cyhoeddus. Byddwn yn newid y ffordd y rheoleiddir cynllunio, a byddwn yn ystyried a oes modd gwella rheoliadau adeiladu er mwyn iddynt ymateb yn well i anghenion byd busnes. Mae angen inni fod ar y blaen yng Nghymru, ond rhaid inni hefyd fod yn sensitif i anghenion busnesau, yn enwedig a hithau'n adeg dirwasgiad.

Bydd sgiliau'n elfen ganolog o'n gweledigaeth newydd, a byddwn yn gweithio gyda busnesau i ehangu a dyfnhau'r sylfaen sgiliau yng Nghymru, gan gynnwys pynciau STEM, ac estynnir y rhaglenni prentisiaethau.

Mae cynyddu cyfran Cymru o arian ymchwil a datblygu'n hollbwysig i'r economi. Byddwn yn awyddus i gynyddu'r buddsoddi yn y maes hwn ac i weithio gyda phrifysgolion a busnesau i sicrhau bod ymchwil a datblygu'n cael eu masnacheiddio ac yn cyfrannu at ddatblygu'r economi.

Bydd y ffordd y bydd fy adran yn gweithio'n newid. Crëir grŵp seilwaith newydd, a bydd yr adran drwyddi draw'n cael ei had-drefnu yn unol â'r blaenoriaethau newydd i gynnwys y chwe thîm sector. Bydd gwaith y timau rhanbarthol yn canolbwyntio o hyn ymlaen ar y blaenoriaethau newydd, ac yr wyf am i'r holl newidiadau yn fy adran fod ar waith erbyn diwedd eleni.

Yr ydym yn bod yn realistig; gwyddom na fydd pethau'n newid ar unwaith yn sgil y rhaglen. Felly, yr hyn yr ydym yn ei ddweud yw y bydd ymagwedd tymor hwy'n bwysicach na phenawdau tymor byr. Mae a wnelo hyn â chreu tîm rhagorol yn yr adran sy'n gallu denu buddsoddiadau a chreu amgylchedd ar gyfer twf economaidd cryf a chynaliadwy.

Yr ydym yn cychwyn ar drywydd newydd. Yr wyf yn falch fod yr ymateb gan y gymuned fusnes a rhanddeiliaid eraill hyd yn hyn wedi bod yn eithriadol o gadarnhaol, ac edrychaf ymlaen at glywed ymateb Aelodau'r Cynulliad i'r ddogfen a gyhoeddwyd ddoe.

David Melding: I move the following amendments in the name of Nick Ramsay. Amendment 1: delete point 1 and replace with:

notes the ongoing need to engage the business sector and other key stakeholders to implement an effective economic development strategy.

Amendment 4: add a new point at the end of the motion:

calls on the Welsh Assembly Government to strengthen the role of the business partnership council in the development, monitoring and evaluation of economic policy.

Amendment 5: add a new point at the end of the motion:

believes that the Welsh economy must take greater advantage of global opportunities especially in exports, foreign direct investment and link-ups.

Amendment 6: add a new point at the end of the motion:

believes that the Welsh Assembly Government should make full use of European funding opportunities to help grow the Welsh private sector and to strengthen Welsh economic performance.

I will start by saying that we heard an important speech this afternoon. Unlike the former First Minister, I think that this marks a change of direction. As the Deputy First Minister said in his closing remarks, he has gone back into the garage for a new tool box. Some of the old tools may be in it as he tries to help the Welsh economy, but things are changing. We welcome that change. It is refreshing to hear the Minister in charge of the economy say that we must create broad conditions for enterprise; that is the exact approach that we should be taking. However, why has it taken three years for him to stamp this distinctive mark on the coalition Government? It took him two and a half years to do the same for transport. It has been

David Melding: Cynigiau y gwelliannau canlynol yn enw Nick Ramsay. Gwelliant 1: dileu pwynt 1 a rhoi yn ei le:

yn nodi'r angen parhaus i ymgysylltu â'r sector busnes a rhanddeiliaid allweddol eraill i roi strategaeth datblygu economaidd effeithiol ar waith.

Gwelliant 4: ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i gryfhau swyddogaeth y cyngor partneriaeth busnes o ran datblygu, monitro a gwerthuso polisiau economaidd.

Gwelliant 5: ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn credu y dylai economi Cymru fanteisio fwy ar gyfleoedd byd-eang yn enwedig o ran allforio, buddsoddiad uniongyrchol o dramor, a chysylltu.

Gwelliant 6: ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn credu y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru wneud defnydd llawn o gyfleoedd cyllido Ewropeaidd er mwyn helpu i dyfu'r sector preifat yng Nghymru ac i gryfhau perfformiad economaidd Cymru.

Dechreuaf drwy ddweud inni glywed araith bwysig y prynhawn yma. Yn wahanol i'r cyn Brif Weinidog, credaf fod hyn yn dangos newid cyfeiriad. Fel y dywedodd y Dirprwy Brif Weinidog wrth gloi, mae wedi mynd yn ôl i'r garej i nôl blwch arfau newydd. Efallai bod rhai o'r hen arfau ynddo wrth iddo geisio cynorthwyo economi Cymru, ond mae pethau'n newid. Yr ydym yn croesawu'r newid hwnnw. Mae'n braf clywed y Gweinidog sy'n gyfrifol am yr economi'n dweud ei bod yn rhaid inni greu amgylchiadau eang ar gyfer menter; dyna'r union ymagwedd y dylem fod yn ei harddel. Serch hynny, pam mae tair blynedd wedi mynd heibio cyn iddo osod y stamp unigryw hwn ar glymblaid y Llywodraeth? Cymerodd

a bit slow in coming. However, this is the mark of what can happen in coalition Government—new thinking can come to the fore. We welcome the positive aspects of the programme, though I will be expressing some reservations later in my speech.

I will turn briefly to the amendments. We will not be supporting the Liberal Democrats on amendment 2. We believe that it would undermine our call for a strengthened business partnership council, and we will therefore oppose that amendment. While we think that the amendment on the stock exchange is an interesting idea that needs development and investigation, we do not think that the detail is there yet for such a clear commitment. We will, therefore, abstain on that until we have had further thoughts about it.

I will turn now to my reservations, which relate to a desire for additional detail and a wish to tease out some of the material in these commitments. Regarding broadband, following on from the decision in Northern Ireland, ensuring that our businesses have access to the new super broadband services that they will need is the right decision. The Deputy First Minister definitely has our support on that. However, the timescale is 2016, and I would like to know how quickly we are going to move, whether we will be mopping up towards the end of that period and whether we will see real advance in the next 18 months to two years. That is what we need. We also want to see a commitment to the whole of the country. Many people who are not formal businesspeople are involved in the economy, yet the timeframe for the commitment to the general population is 2020. That seems a long way off. We will look at the detail relating to how much and how quickly the commitment extends to the areas not covered by EU convergence funding. I suspect that the bulk of the investment will come from this source in the early stages.

ddwy flynedd a hanner iddo wneud yr un peth ym maes trafndiaeth. Mae pethau wedi bod yn araf braidd. Serch hynny, mae hyn yn dangos beth sy'n gallu digwydd mewn Llywodraeth glymblaid—gall arwain at ffordd newydd o feddwl. Yr ydym yn croesawu agweddau cadarnhaol y rhaglen, er y byddaf yn sôn am ambell amheuaeth sydd gennyf yn nes ymlaen yn fy araith.

Cyfeiriaf yn gryno at y gwelliannau. Ni fyddwn yn cefnogi gwelliant 2 y Democratiaid Rhyddfrydol. Credwn y byddai'n tanseilio'n galwad am gryfhau'r cyngor partneriaeth busnes, ac felly, byddwn yn gwrthwynebu'r gwelliant hwnnw. Er ein bod yn meddwl bod y gwelliant ynglŷn â'r gyfnewidfa stoc yn syniad diddorol y mae angen ei ddatblygu ac angen ymchwilio iddo, ni chredwn fod y manylion yno eto i gyfiawnhau ymrwymiad mor glir. Felly, byddwn yn atal ein pleidlais ar hynny nes inni feddwl rhagor amdano.

Trof yn awr at fy amheuon, ac mae a wnelo'r rheini ag awydd am gael rhagor o fanylion a chael gwybod mwy am rywfaint o'r deunydd sydd yn yr ymrwymadau hyn. O ran band eang, ar ôl y penderfyniad yng Ngogledd Iwerddon, sicrhau y bydd ein busnesau'n gallu manteisio ar y gwasanaethau band eang cyflym iawn newydd yw'r penderfyniad iawn. Yn sicr, yr ydym yn cefnogi'r Dirprwy Brif Weinidog o ran hynny. Fodd bynnag, 2016 yw'r amserlen a hoffwn wybod pa mor gyflym yr ydym yn bwriadu symud, a fyddwn yn tynnu pethau i ben tua diwedd y cyfnod hwnnw ac a welwn gynnydd go iawn yn y 18 mis i'r ddwy flynedd nesaf. Dyna'r hyn y mae ei angen arnom. Yr ydym hefyd am weld ymrwymiad i bob rhan o'r wlad. Mae llawer o bobl yn ymwneud â'r economi er nad ydynt yn bobl fusnes ffurfiol, eto i gyd 2020 yw'r amserlen ar gyfer yr ymrwymiad i'r boblogaeth yn gyffredinol. Mae hynny'n ymddangos yn bell iawn. Byddwn yn edrych ar y manylion sy'n sôn am i ba raddau y mae'r ymrwymiad yn cynnwys yr ardaloedd nad ydynt yn gymwys i gael arian cydgyfeirio'r Undeb Ewropeaidd a pha mor gyflym y gwireddir yr ymrwymiad hwnnw. Yr wyf yn amau mai o'r ffynhonnell hon y daw'r rhan fwyaf o'r buddsoddi yn ystod y camau cyntaf.

However, the Deputy First Minister is moving in the right direction. We need a definition of 'super broadband'. Basically, there is a minimum standard but, beyond that, a decision needs to be made on how ambitious this is going to be. Any infrastructure development needs to be able to be updated frequently in the future. We know that new technology does not stop. Therefore, it is a case of 'two cheers', but we need more detail on this.

As far as small and medium-sized enterprises are concerned, they will need to be reassured that the move away from the grants culture will increase the velocity of what the Government can do in terms of giving loans. We need to move more loans around the business community so that they can generate as much enterprise as possible. We are disappointed that the Deputy First Minister's commitment to increasing the general mood for enterprise does not extend to a more ambitious business rates scheme. That really would be a positive signal to the SME sector. We also think that the voice of business, in terms of the business partnership council, where we have made some formal proposals, needs to be stronger. In fairness to the Deputy First Minister, I note in this regard the remarks made by the Confederation of British Industry and the Federation of Small Businesses.

I turn now to a few things that we would call for that have not been properly addressed in this new strategy, as far as I can work out. The business partnership council is an important development. After all, it came in with devolution and was an important advance in terms of how we did business. It is more of a continental model; I may be extending my own ideological readout in putting it that way. We believe that there is a role for the business partnership council to be involved in earlier stages of policy formulation and the monitoring of policy as it is implemented. It is the implementation that is really going to be important. A more demand-led skills system is needed. At the moment, we have a woolly commitment to update the action plan on 'Skills That Work for Wales'. We need quicker action on that,

Fodd bynnag, mae'r Dirprwy Brif Weinidog, yn symud i'r cyfeiriad iawn. Mae angen inni gael diffiniad o 'fand eang cyflym iawn'. Yn y bôn, ceir safon sylfaenol, ond y tu hwnt i hynny, mae angen penderfyniad ynglŷn â pha mor uchelgeisiol fydd hyn. Rhaid sicrhau bod modd diweddarau unrhyw ddatblygu ar y seilwaith yn aml yn y dyfodol. Gwyddom na fydd technoleg newydd yn sefyll yn ei hunfan. Felly, rhoddaf 'ddwy floedd' ichi, ond mae angen rhagor o fanylion ynglŷn â hyn.

O ran busnesau bach a chanolig, bydd angen iddynt fod yn dawl eu meddwl y bydd symud oddi wrth y diwylliant grantiau'n golygu y gall y Llywodraeth wneud pethau'n gyflymach o ran rhoi benthyciadau. Mae angen inni symud mwy o fenthyciadau o gwmpas y gymuned fusnes er mwyn iddynt allu sbarduno cymaint o fenter ag y bo modd. Yr ydym yn siomedig nad yw ymrwymiad y Dirprwy Brif Weinidog i gryfhau'r naws gyffredinol er mwyn sbarduno menter yn ymestyn i gynllun ardrethi busnes mwy uchelgeisiol. Byddai hynny'n wir yn arwydd cadarnhaol i'r sector busnesau bach a chanolig. Credwn hefyd fod angen i fyd busnes gael llais cryfach drwy'r cyngor partneriaeth busnes, ac yr ydym wedi cyflwyno nifer o gynigion ffurfiol ynglŷn â hyn. A bod yn deg â'r Dirprwy Brif Weinidog, nodaf yn y cyswllt hwn sylwadau Cydffederasiwn Diwydiant Prydain a'r Ffederasiwn Busnesau Bach.

Yr wyf am droi yn awr at ambell beth y byddem yn galw amdanynt nad ydynt wedi cael sylw priodol yn y strategaeth newydd hon, hyd y gwelaf fi. Mae'r cyngor partneriaeth busnes yn ddatblygiad pwysig. Wedi'r cyfan, daeth yn sgil datganoli ac yr oedd yn gam pwysig ymlaen o ran ein ffordd o wneud busnes. Mae'n fodel tebycach i'r model a geir ar y cyfandir; efallai fy mod yn cynnig fy nehongliad ideolegol fy hun wrth ei gyfleu felly. Credwn fod rôl i'r cyngor partneriaeth busnes ymwneud â'r broses yn ystod camau cynharach llunio polisiau ac â monitro polisiau wrth eu rhoi ar waith. Y gweithredu hwnnw yw'r hyn a fydd yn wirioneddol bwysig. Mae angen system sgiliau sy'n cael ei thywys mwy gan y galw. Ar hyn o bryd, mae gennym ymrwymiad niwlog i ddiweddarau'r cynllun gweithredu ar

in our view. In respect of marketing, Wales needs a big brand; whatever you do, that is what you have to produce. When people are flying around the United States or the continent, they will see an advert saying 'Come to Wales; this is what we offer'.

Finally, on private sector growth, I must say that you are trying. On page 19, you torturously tackle health procurement, but it is still a bit half-hearted and, until you bury the ghosts of what you said on the NHS in this coalition Government's agreement, despite your insistence, I am not sure that the private sector will take that commitment as a full and proper one.

Jenny Randerson: I move the following amendments in the name of Peter Black. Amendment 2: insert as new sub-point (a) and re-number accordingly:

a central role in policy making, but with service delivery carried out through arm's-length bodies.

Amendment 3: insert new sub point at end of point 3:

development of a Welsh stock exchange, to ensure businesses have access to new forms of capital, without the costs of a London listing.

Amendment 7: add a new point at the end of the motion:

regrets that it has taken the Welsh Assembly Government three years to develop its economic strategy.

Amendment 8: add a new point at the end of the motion:

notes that there are wide differences in economic competitiveness between the regions of Wales and calls on the Welsh Assembly Government to ensure a strong role for local authorities in economic development and that local variations are

'Sgiliau Sy'n Gweithio i Gymru'. Yn ein barn ni, mae angen gweithredu'n gyflymach ar hynny. O ran marchnata, mae angen brand mawr ar Gymru; beth bynnag a wnewch, rhaid ichi sicrhau hynny. Pan fydd pobl yn hedfan o gwmpas yr Unol Daleithiau neu'r cyfandir, byddant yn gweld hysbyseb yn dweud 'Dewch i Gymru; dyma'r hyn sydd gennym i'w gynnig'.

I gloi, o ran twf y sector preifat, rhaid imi gyfaddef eich bod yn gwneud ymdrech. Ar dudalen 19, yr ydych yn eich gorfodi'ch hun i fynd i'r afael â chaffael ym maes iechyd, ond nid yw'ch holl galon ynddo, ac, nes ichi gladdu bwganod yr hyn a ddywedasocho am y GIG yng nghytundeb y Llywodraeth glymblaid hon, er ichi fynnu fel arall, nid wyf yn siŵr y bydd y sector preifat yn derbyn bod yr ymrwymiad hwnnw'n ymrwymiad llawn a dilys.

Jenny Randerson: Cynigiau y gwelliannau canlynol yn enw Peter Black. Gwelliant 2: cynnwys is-bwynt (a) newydd ac ail-rifo'r pwyntiau sy'n dilyn:

datblygu rôl ganolog mewn llunio polisi, ond bod gwasanaethau'n cael eu cyflenwi drwy gyrff lled braich.

Gwelliant 3: cynnwys is-bwynt newydd ar ddiwedd pwynt 3:

datblygu cyfnewidfa stoc Cymru, er mwyn sicrhau bod gan fusnes fynediad at fathau newydd o gyfalaf heb orfod talu costau rhestru Llundain.

Gwelliant 7: ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn gresynu bod Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi cymryd tair blynedd i ddatblygu ei strategaeth economaidd.

Gwelliant 8: ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn nodi bod gwahaniaethau eang mewn cystadleurwydd economaidd rhwng rhanbarthau Cymru ac yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau swyddogaeth gref i awdurdodau lleol ym maes datblygu economaidd ac y rhoddir

accounted for in policy formulation.

To start, there is no doubt that a new approach to the Welsh economy is long overdue. I join in the general approval of this document. It is strongly welcomed because it is clear that the approach that has existed for 10 years has not been working. A focus on expenditure rather than outcomes has meant that we have been allowed to reach the peculiar position of spending more money per head on economic development, £107, compared with £97 in north-east England, for example, while lagging further and further behind. We have fallen back; we are now the poorest region of the UK at just 74 per cent of the UK average. The competitiveness index recently classed us as the least competitive part of the UK. Those facts have been repeated endlessly in the Chamber; therefore, I am very glad to see so many of the ideas that Kirsty Williams and I, and also my Conservative colleagues, have been putting forward appearing in this document. There is a tremendous amount of consensus across the business sector that these are the sorts of measures that we should be taking.

I will talk about two main areas today—infrastructure and skills. There is no doubt that our infrastructure is poor. The Institute of Civil Engineers rates our infrastructure as grade C, which means that it requires attention, and I think that the subtext is that it could do much better. It talks about the need for improvement on transport and energy infrastructure in particular. I welcome the heavy emphasis on infrastructure in this programme, and I am pleased that, instead of EU money being used in the way that it has in the past, it will be used to develop infrastructure. It is essential that we make the most of the remaining convergence funding.

I emphasise the importance of broadband. Its use is emphasised in this document. The importance lies in the definition of ‘next generation broadband for businesses’. I noticed at the launch yesterday that the Deputy First Minister said that, where the market would not provide, Government

cyfrif am amrywiadau lleol wrth lunio polisiau.

I ddechrau, nid oes amheuaeth nad yw'n hen bryd cael ymagwedd newydd at economi Cymru. Ymunaf i gymeradwyo'r ddogfen hon yn gyffredinol. Yr wyf yn rhoi croeso cynnes iddi oherwydd mae'n amlwg nad yw'r ymagwedd sydd wedi'i harddel ers 10 mlynedd wedi bod yn gweithio. Drwy ganolbwyntio ar wario yn hytrach nag ar ganlyniadau, yr ydym wedi cyrraedd y sefyllfa ryfedd lle'r ydym yn gwario mwy o arian y pen ar ddatblygu economaidd, £107 o'i gymharu â £97 yng ngogledd-ddwyrain Lloegr, er enghraifft, ac eto'n llusgo ymhellach ac ymhellach ar ei hôl hi. Mae pethau wedi gwaethygu arnom; erbyn hyn, ni yw rhanbarth tlotaf y Deyrnas Unedig, ar ddim ond 74 y cant o gyfartaledd y deyrnas honno. Yn ôl y mynegai cystadleurwydd, ni oedd rhan leiaf cystadleuol y Deyrnas Unedig. Mae'r ffeithiau hynny wedi'u hailadrodd dro ar ôl tro yn y Siambr; felly, yr wyf yn falch o weld cynifer o'r syniadau y mae Kirsty Williams a minnau, a hefyd fy nghyd-Aelodau Ceidwadol, wedi bod yn eu cynnig yn ymddangos yn y ddogfen hon. Mae llawer iawn o gonsensws drwy'r sector busnes mai dyma'r math o gamau y dylem fod yn eu cymryd.

Soniaf am ddau brif faes heddiw—seilwaith a sgiliau. Nid oes amheuaeth nad yw ein seilwaith yn wael. Rhydd Sefydliad y Peirianwyr Sifil radd C i'n seilwaith, sy'n golygu bod angen rhoi sylw iddo, a chredaf mai'r isdestun yw y gallai wneud yn well o lawer. Mae'n sôn bod angen gwella'r seilwaith trafndiaeth ac ynni'n benodol. Croesawaf y pwyslais mawr ar seilwaith yn y rhaglen hon ac yr wyf yn falch y bydd arian yr Undeb Ewropeaidd yn cael ei ddefnyddio i ddatblygu seilwaith yn hytrach na'i ddefnyddio yn y ffordd y'i defnyddiwyd yn y gorffennol. Mae'n hollbwysig inni fanteisio i'r eithaf ar yr arian cydgyfeirio sy'n weddill.

Yr wyf am bwysleisio pwysigrwydd band eang. Pwysleisir ei ddefnydd yn y ddogfen hon. Yr elfen bwysig yw sut y diffinnir ‘band eang y genhedlaeth nesaf i fusnesau’. Sylwais yn y lansio ddoe i'r Dirprwy Brif Weinidog ddweud y byddai'r Llywodraeth yn darparu yn y manau hynny lle na fyddai'r farchnad

would provide. I would be interested in the detail of exactly how he will test that. We are currently in a situation in which, I am told by the provider of the lines, it is not viable from a commercial perspective to provide the infrastructure in parts of our capital city. If it is not viable to provide the infrastructure in our capital city, what on earth will happen in rural areas? However, it is important that we know the detail, and that is where the problem will be, for the devil will be in the detail. This Government, over many years, has talked big about the development of broadband and we have not had the roll-out that we would have hoped. However, and the Deputy First Minister was correct in this, it is essential to our further progress.

I also want to emphasise the importance of amendment 3, our amendment on the stock exchange. I am disappointed that the Conservatives will not support it. This was an idea that I put forward a year or so ago. I had tremendous support for it from the business community.

3.30 p.m.

The suggestions were that the cost would be relatively low, and that it would simply need some pump-priming, rather than being run by the Assembly Government. As the First Minister has mentioned it a few times recently, as Government policy and plans, I hope that he can tell us what progress has been made on this, because it is not mentioned in the document. It would provide valuable additional capital to business; it would also promote Wales internationally as a business destination, and the importance of the Wales brand is core to that promotion. It also fits in with the Government's new philosophy of stimulating the economy, rather than trying to micromanage individual businesses, as put forward by the Minister.

Finally, I wish to turn briefly to the issue of skills. The document goes on, in some detail, about the importance of post-16 skills in STEM subjects. However, I note the absence

yn gwneud hynny. Byddai'n dda gennyf glywed sut yn union y bydd yn profi hynny. Y sefyllfa ar hyn o bryd, yn ôl yr hyn a ddywedir wrthyf gan y cwmni sy'n darparu'r llinellau, yw nad yw'n fasnachol hyfyw iddo ddarparu'r seilwaith mewn rhannau o'n prifddinas. Os nad yw'n hyfyw iddo ddarparu'r seilwaith yn ein prifddinas, beth ar y ddaear a wnaiff ddigwydd mewn ardaloedd gwledig? Serch hynny, mae'n bwysig inni gael y manylion, a dyna lle y bydd y broblem, oherwydd efallai mai yn y manylion y bydd y diafol. Mae'r Llywodraeth hon wedi brolio llawer ers blynyddoedd am ddatblygu band eang ac nid ydym wedi gweld y lledaenu y byddem wedi gobeithio'i weld. Fodd bynnag, ac yr oedd y Dirprwy Brif Weinidog yn iawn yn hyn o beth, mae'n hanfodol er mwyn inni gamu ymlaen.

Yr wyf am bwysleisio hefyd bwysigrwydd gwelliant 3, ein gwelliant am y gyfnewidfa stoc. Yr wyf yn siomedig na wnaiff y Ceidwadwyr ei gefnogi. Syniad a gynigiais flwyddyn neu ddwy yn ôl oedd hwn. Yr oedd y gymuned fusnes yn arbennig o frwd o'i blaid.

Awgrymwyd y byddai'r gost yn gymharol isel, ac mai'r cyfan y byddai ei angen fyddai rhywfaint o arian sbarduno, yn hytrach na bod Llywodraeth y Cynulliad yn ei gynnal. Gan fod y Prif Weinidog wedi cyfeirio ato ambell waith yn ddiweddar, gan awgrymu ei fod yn rhan o bolisi a chynlluniau'r Llywodraeth, yr wyf yn gobeithio y gall ddweud wrthym pa gynnydd sydd wedi'i wneud yn y cyswllt hwn, oherwydd nid oes sôn amdano yn y ddogfen. Byddai'n cynnig cyfalaf ychwanegol gwerthfawr i fusnesau; byddai hefyd yn hyrwyddo Cymru'n rhyngwladol fel cyrchfan fusnes, ac mae pwysigrwydd brand Cymru'n elfen greiddiol o'r hyrwyddo hwnnw. Mae'n cydweddu hefyd ag athroniaeth newydd y Llywodraeth, sef ysgogi'r economi yn hytrach na cheisio meicroreoli busnesau unigol, fel y'i cyflwynwyd gan y Gweinidog.

Yn olaf, hoffwn droi'n gyflym at sgiliau. Mae'r ddogfen yn mynd rhagddi i sôn yn fanwl am bwysigrwydd sgiliau ôl-16 mewn pynciau STEM. Serch hynny, sylwaf nad oes

of anything about the pre-16 phase. It is in school that people develop knowledge and aptitude and interest in STEM subjects; post-16, it is often too late to develop that. Therefore, what is the Government doing to develop that increased capacity in our schools?

Andrew Davies: I thank the Deputy First Minister for his statement. I also thank him for extending me the courtesy of meeting me recently to discuss some of my concerns and his proposals.

The broad direction of travel in the document has been this Government's policy for some time. For example, just before the last Assembly elections, two major reports were published. One was by the ministerial advisory group, chaired by Richard Parry-Jones, and the other was the commercialisation of knowledge report, produced by a working group chaired by Simon Gibson. Both reports gave a clear steer on how Government and state intervention should occur, but neither has been implemented.

An internal report showed that the technium incubator centre project had substantially failed to achieve its outcomes, and that there was a record of poor management going back 10 years. Earlier this year, Professor Ian Hargreaves reviewed the creative industries strategy. I thank the Minister at the time for making a statement on that, together with Alun Ffred Jones, the current Minister for Heritage. Professor Hargreaves said that, basically, the creative industries strategy was excellent or very good, but that implementation was very poor.

Let us turn to account management systems. I do not know whether other Members are in the same position as I am, but I am frequently approached by companies in my constituency and elsewhere asking whether we as a public sector, or someone in Government, can help. My first response is to ask, 'Have you been in touch with your account manager?' The reply is, 'What account manager?', or, 'We never see him or her'.

sôn am y cyfnod cyn-16. Yn yr ysgol y bydd pobl yn meithrin gwybodaeth a dawn a diddordeb mewn pynciau STEM; ar ôl iddynt gyrraedd 16 oed, mae'n aml yn rhy hwyr ichi feithrin hynny. Felly, beth mae'r Llywodraeth yn ei wneud i feithrin y cynnydd hwnnw o ran capasiti yn ein hysgolion?

Andrew Davies: Diolch i'r Dirprwy Brif Weinidog am ei ddatganiad. Diolch iddo hefyd am fod mor garedig â chyfarfod â mi'n ddiweddar i drafod rhai o'r pethau a oedd yn fy mhoeni a'i gynigion.

Y cyfeiriad cyffredinol a ddilynir yn y ddogfen yw'r trywydd polisi y mae'r Llywodraeth hon wedi bod yn ei ddilyn ers tro. Er enghraifft, ychydig cyn etholiadau diwethaf y Cynulliad, cyhoeddwyd dau brif adroddiad. Yr oedd un gan grŵp cynghori'r gweinidogion, o dan gadeiryddiaeth Richard Parry-Jones, a'r llall oedd yr adroddiad am fasnacheiddio gwybodaeth a gyhoeddwyd gan weithgor o dan gadeiryddiaeth Simon Gibson. Yr oedd y ddau adroddiad yn dangos yn glir sut y dylai Llywodraeth a'r wladwriaeth ymyrryd, ond nid yw'r naill na'r llall wedi'i roi ar waith.

Dangosodd adroddiad mewnlod fod prosiect canolfannau deor technium wedi methu'n sylweddol â chyflawni ei ganlyniadau, a bod hanes o reolaeth wael ynddynt ers 10 mlynedd. Yn gynharach eleni, adolygwyd y strategaeth diwydiannau creadigol gan yr Athro Ian Hargreaves. Diolch i'r Gweinidog ar y pryd am roi datganiad am hynny, a hefyd i Alun Ffred Jones, y Gweinidog presennol dros Dreftadaeth. Dywedodd yr Athro Hargreaves fod y strategaeth ar gyfer y diwydiannau creadigol yn rhagorol neu'n dda iawn yn ei hanfod, ond mai gwael iawn fu'r broses o'i rhoi ar waith.

Gadewch inni droi at systemau rheoli cyfrifon. Ni wn a yw Aelodau eraill yn yr un sefyllfa ag yr wyf fi, ond bydd cwmnïau yn fy etholaeth ac mewn mannau eraill yn dod ataf yn aml yn gofyn a allwn ni yn y sector cyhoeddus, neu a all rhywun yn y Llywodraeth eu cynorthwyo. Fy ymateb cyntaf yw gofyn, 'Ydych chi wedi cysylltu â'ch rheolwr cyfrif?'. Yr ymateb yw, 'Pa reolwr cyfrif?', neu, 'Fyddwn ni byth yn ei

weld neu ei gweld’.

The Minister talks about an investment culture. I agree with him absolutely, and that has been the direction of travel for many years. However, I talk to large and small companies, and to companies such as PricewaterhouseCoopers and others, which work with inward investors, and they ask, ‘What investment culture?’ Companies go to the Department for Economy and Transport and they are told that it is too complicated to put together an investment package, but that they can still have regional selective assistance or whatever.

Therefore, you will not be surprised at what I am going to say next, Minister. There has been a significant failure of management in the department at senior civil service level. There has been an inability and an unwillingness to make clear strategic decisions, there is an inability and an unwillingness to implement Government strategies, and, just as importantly, there has been an inability and an unwillingness to monitor and evaluate performance against Government strategies. I applaud this document and your policy, which builds substantially on existing Government policy, but how will success be measured? What will success look like? Fundamentally, how will you ensure that people have the right experience and skills in those six key sectors? I am afraid that, too often in the public sector, we try to put round pegs into square holes. I have some more specific questions, following on from the former First Minister’s question about the toolkit. Clearly, one of Wales’s competitive advantages is that two thirds of Wales is within an assisted area and is therefore eligible for the highest level of state intervention in terms of grant and financial support. To echo the former First Minister, I assume that grants would still be available if, for example, a company the size and stature of Ford or IBM, or, indeed, a Welsh-based company, still needed a straight grant.

Repayable loans have been in the system for a long time. I started that policy many years ago. Unfortunately, many companies were

Mae’r Gweinidog yn sôn am ddiwylliant buddsoddi. Yr wyf yn cytuno’n llwyr ag ef, ac yr ydym wedi bod yn dilyn y trywydd hwnnw ers blynyddoedd. Fodd bynnag, byddaf yn siarad â chwmnïau mawr a bach, ac â chwmnïau megis PricewaterhouseCoopers ac eraill, sy’n gweithio gyda mewnfuddsoddwyr, a byddant hwy’n gofyn, ‘Pa ddiwylliant buddsoddi?’ Bydd cwmnïau’n mynd at Adran yr Economi a Thrafnidiaeth a dywedir wrthynt fod rhoi pecyn buddsoddi at ei gilydd yn rhy gymhleth, ond y gallant ddal i gael cymorth dewisol rhanbarthol neu beth bynnag.

Felly, ni fyddwch yn synnu o glywed yr hyn yr wyf am ei ddweud nesaf, Weinidog. Mae rheolwyr yr adran ar lefel uwch y gwasanaeth sifil wedi methu’n sylweddol. Mae anallu ac amharodrwydd wedi bod i wneud penderfyniadau strategol clir, mae anallu ac amharodrwydd i roi strategaethau’r Llywodraeth ar waith, ac, yr un mor bwysig, mae anallu ac amharodrwydd wedi bod i fonitro a gwerthuso’r perfformiad o’i gymharu â strategaethau’r Llywodraeth. Cymeradwyaf y ddogfen hon a’ch polisi, sy’n adeiladu i raddau helaeth ar y polisiau sydd gan y Llywodraeth hon eisoes, ond sut y mesurir llwyddiant? Sut y byddwn yn adnabod llwyddiant? Yn ei hanfod, sut y gwnewch sicrhau bod gan bobl y profiad a’r sgiliau iawn yn y chwe sector allweddol hynny? Mae arnaf ofn ein bod yn ceisio gwrthio pegiau crwn i dyllau sgwâr yn rhy aml o lawer yn y sector cyhoeddus. Mae gennyf nifer o gwestiynau mwy penodol, yn dilyn cwestiwn y cyn Brif Weinidog am y blwch arfau. Mae’n amlwg mai un o fanteision cystadleuol Cymru yw bod dwy ran o dair ohoni o fewn ardal sy’n derbyn cymorth a’i bod felly’n gymwys ar gyfer ymyrraeth gan y wladwriaeth ar y lefel uchaf o ran grantiau a chymorth ariannol. Gan adleisio’r cyn Brif Weinidog, yr wyf yn tybio y byddai grantiau’n dal ar gael petai angen grant uniongyrchol ar gwmni o faint a statws Ford neu IBM, dyweder, neu, yn wir, ar gwmni a’i ganolfan yng Nghymru.

Mae benthyciadau i’w had-dalu wedi bod yn rhan o’r system ers talwm. Dechreuais i’r polisi hwnnw flynyddoedd lawer yn ôl. Yn

not interested, preferring straight grants. I have another technical question on broadband. I know that this area is fraught with legal difficulties with regard to state intervention in the market. So, to what extent will you be able to deliver on your outcomes, given the existing European Union state aid rules? My last and major question is this: how can you and we be confident that the senior management team in the civil service, and particularly in the Department for Economy and Transport, which has mismanaged the department for so long, be relied upon to deliver this policy and strategy successfully?

Mark Isherwood: I have to say that this Welsh Government debate smacks of *Groundhog Day*. As the chairman of media group Tinopolis commented when the Welsh Government announced that Wales needed an economic renewal programme:

‘I sense that we are on the brink of one of those dispiriting “something must be done” moments in Welsh history...to avoid facing up to the failure of all previous strategies our Welsh Government has declared this to be year zero.’

Research by Professor Huggins of the University of Wales Institute, Cardiff and Dr Upton of the Institute of Welsh Affairs found that Wales is bottom of the UK economic league table, despite Welsh Government spending per head of population on economic development being the highest in the UK, and that the gaps in the economic expertise of the Welsh Government have made having an autonomous agency essential if Wales is to move forward. As they said:

‘It was vital that the private sector shaped a more coherent approach to business support’

and that

‘at the current rate we are in danger of ending up with an economic renewal programme that

anffodus, yr oedd llawer o gwmnïau nad oedd ganddynt ddiddordeb. Yr oedd yn well ganddynt grantiau uniongyrchol. Mae gennyf gwestiwn technegol arall am fand eang. Gwn fod y maes hwn yn llawn anawsterau cyfreithiol o ran ymyrraeth y wladwriaeth yn y farchnad. Felly, i ba raddau y byddwch yn gallu cyflawni’ch canlyniadau, ac ystyried rheolau presennol yr Undeb Ewropeaidd ynglŷn â chymorth gan y wladwriaeth? Dyma fy nghwestiwn olaf a’r un mwyaf: sut y gallwch chi a ninnau fod yn ffyddiog y gellir dibynnu ar yr uwch dîm rheoli yn y gwasanaeth sifil, ac yn benodol yn Adran yr Economi a Thrafnidiaeth, sydd wedi camreoli’r adran gyhyd, i wireddu’r polisi hwn a’r strategaeth hon yn llwyddiannus?

Mark Isherwood: Rhaid imi ddweud bod y ddadl hon gan Lywodraeth y Cynulliad yn atgoffa rhywun o *Groundhog Day*. Fel y dywedodd cadeirydd y grŵp cyfryngau Tinopolis pan gyhoeddodd Llywodraeth Cymru fod angen rhaglen adnewyddu’r economi ar Gymru:

‘Yr wyf yn synhwyro ein bod ar erchwyn un o’r eiliadau “rhaid gwneud rhywbeth” torcalonnus hynny yn hanes Cymru...er mwyn osgoi wynebu methiant pob strategaeth flaenorol arall, mae ein Llywodraeth yng Nghymru wedi penderfynu mai eleni yw’r flwyddyn sero.’

Canfu gwaith ymchwil gan yr Athro Huggins o Athrofa Prifysgol Cymru, Caerdydd a’r Dr Upton o’r Sefydliad Materion Cymreig fod Cymru ar waelod tabl cynghrair economaidd y Deyrnas Unedig er gwaethaf y ffaith bod Llywodraeth Cymru’n gwario mwy y pen o’r boblogaeth na neb yn y Deyrnas Unedig ar ddatblygu economaidd, a bod y bylchau yn arbenigedd economaidd Llywodraeth Cymru yn golygu ei bod yn hanfodol cael asiantaeth annibynnol er mwyn i Gymru symud ymlaen. Fel y dywedasant:

Yr oedd yn hollbwysig i’r sector preifat lunio ymagwedd fwy cydlynol at gymorth i fusnesau

a’n bod

fel y mae pethau ar hyn o bryd, mewn perygl o gael rhaglen adnewyddu’r economi yn y

lacks innovation precisely where it is needed’.

Despite the billions of pounds spent, Wales has the highest levels of unemployment in the UK, one in three working age people are not in work, Wales has the lowest level of goods and services produced per person among the UK 12 nations and regions, and youth unemployment is at the highest level since records began.

EU money was supposed to close the economic performance gap between Wales and the rest of the EU, but it has got worse. The former North Wales Economic Forum chair and former WDA deputy chair said:

‘Wales led the UK out of the last recession—but this is not the case now’.

UWIC researchers found that the Welsh economy is the least competitive in the UK and that Wales is becoming ‘increasingly detached’. CBI Wales said:

‘we must pursue public sector reform and culture change’

and stated that growing the private sector was

‘too big a job just to be left to the Department for the Economy’.

Therefore, the CBI is encouraged by the whole-Government response announced now, but it qualifies this with the health warning that delivery, as ever, is everything.

UK nations and regions most dependent on the public sector, such as Wales, are falling further behind economically compared to those with greater private sector activity. The Welsh Government’s real failure has been in protecting private sector jobs, which declined by 45,000 between June 2008 and September 2009, as public sector jobs increased. Many high potential Welsh companies need funding for further growth. The UK coalition

pen draw sy’n dangos diffyg arloesi yn union yn y manau lle mae angen hynny.

Er gwario biliynau o bunnoedd, mae cyfraddau diweithdra Cymru’n uwch nag mewn unrhyw ran arall o’r Deyrnas Unedig. Mae un o bob tri o oedran gweithio’n segur. Yng Nghymru y cynhyrchir y nifer lleiaf o nwyddau a gwasanaethau y pen o blith 12 gwlad a rhanbarth y Deyrnas Unedig ac mae diweithdra ymhlith pobl ifanc yn uwch nag y bu ers dechrau cadw cofnodion.

Yr oedd arian yr Undeb Ewropeaidd i fod i gau’r bwll rhwng perfformiad economaidd Cymru a pherfformiad gweddill yr Undeb Ewropeaidd, ond mae wedi gwaethygu. Dywedodd cyn gadeirydd Fforwm Economaidd Gogledd Cymru a chyn ddirprwy gadeirydd Awdurdod Datblygu Cymru:

Arweiniodd Cymru’r Deyrnas Unedig allan o’r dirwasgiad diwethaf—ond nid yw hynny’n wir y tro hwn.

Canfu ymchwilwyr UWIC mai economi Cymru yw economi leiaf cystadleuol y Deyrnas unedig a bod Cymru’n cael ei datgysylltu fwyfwy. Dywedodd CBI Cymru:

rhaid inni fynd ar drywydd diwygio’r sector cyhoeddus a newid diwylliant

a dywedodd fod tyfu’r sector cyhoeddus yn

ormod o dasg i’w gadael i Adran yr Economi.

Felly mae’r ymateb Llywodraeth gyfan a gyhoeddir yn awr yn calonogi’r CBI, ond mae’n ychwanegu’r rhybudd mai’r hyn sydd bob tro’n cyfrif yw’r hyn sy’n digwydd mewn gwirionedd.

Mae economi’r gwledydd a’r rhanbarthau yn y Deyrnas Unedig sy’n dibynnu fwyaf ar y sector cyhoeddus, megis Cymru, yn llusgo fwyfwy ar ei hôl hi o’i chymharu ag economi’r rheini lle mae mwy o weithgarwch yn y sector preifat. Methiant Llywodraeth Cymru i warchod swyddi yn y sector preifat yw ei gwir fethiant. Gostyngodd nifer y swyddi hynny gan 45,000 rhwng mis Mehefin 2008 a mis Medi 2009, wrth i nifer y

government has announced a move towards superfast broadband. The Welsh Government now commits itself to next generation broadband reaching every Welsh business by 2016. To achieve this will require grown-up cross-border government and a technology-neutral approach.

swyddi yn y sector cyhoeddus gynyddu. Mae angen arian ar lawer o gwmnïau uchel eu potensial yng Nghymru er mwyn iddynt dyfu'n fwy. Mae llywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig wedi cyhoeddi y bydd yn symud at fand eang cyflym iawn. Mae Llywodraeth Cymru yn awr yn ymrwymo i sicrhau bod band eang y genhedlaeth nesaf yn cyrraedd pob busnes yng Nghymru erbyn 2016. Bydd angen llywodraeth drawsffiniol aeddfed er mwyn cyflawni hyn ac ymagwedd sy'n dechnoleg niwtral.

3.40 p.m.

The Minister states that International Business Wales will cease to exist as a separate function within his department. However, we need to strengthen inward investment activities, potentially making Wales the primary destination for overseas companies, as in the 1980s. When the Conservatives left office in 1997 the UK received the second highest global inward investment and Wales received more of this investment than any other UK nation or region.

Dywed y Gweinidog y bydd Busnes Rhyngwladol Cymru yn dod i ben fel swyddogaeth ar wahân yn ei adran. Fodd bynnag, mae angen inni gryfhau gweithgareddau mewnfuddsoddi, gan y gallai hynny wneud Cymru yn brif gyrchfan i gwmnïau tramor, fel yr oedd yn yr 1980au. Pan ddaeth cyfnod y Ceidwadwyr mewn grym i ben yn 1997, y Deyrnas Unedig oedd yr ail uchaf yn y byd o ran denu mewnfuddsoddiadau, a chafodd Cymru fwy o'r buddsoddiad hwn na'r un wlad na rhanbarth arall yn y Deyrnas Unedig.

The Minister talks of broadening and deepening the skills base in Wales, but student numbers in Welsh further education colleges have been cut for years, and college budgets have been cut again this year. The Minister talks of working with universities to commercialise research and development, but academics not so far from where he lives have told me that if we really want the new innovations that will lead to economic advantage we need basic research, taking the best new ideas out of universities and onto the market.

Mae'r Gweinidog yn sôn am ehangu a dyfnhau'r sylfaen sgiliau yng Nghymru ond mae nifer myfyrwyr colegau addysg bellach Cymru wedi cael eu tocio ers blyneddodded ac mae cyllidebau colegau wedi'u torri eto eleni. Mae'r Gweinidog yn sôn am gydweithio â phrifysgolion i fasnacheiddio ymchwil a datblygu, ond mae academwyr nid nepell oddi wrth ei gartref wedi dweud wrthym fod angen ymchwil sylfaenol arnom er mwyn sicrhau'r arloesi newydd a fydd yn arwain at fanteision economaidd, gan fynd â'r syniadau newydd gorau allan o'r prifysgolion i'r farchnad.

The earnings gap between Wales and the rest of the UK increased under Labour. Welsh manufacturing output and Wales's share of the economy rose under the last UK Conservative administration after 1992, but shrunk under Labour. Wales needs to take advantage of the measures developed by the UK coalition Government to boost the wealth-creating capacity of the business sector and to create employment in the private sector as public sector jobs are

Lledodd y bwlch cyflogau rhwng Cymru a gweddill y Deyrnas Unedig o dan Lafur. Cynyddodd allbwn gweithgynhyrchu Cymru a chyfran Cymru o'r economi o dan weinyddiaeth Geidwadol ddiwethaf y Deyrnas Unedig ar ôl 1992, ond crebachodd o dan Lafur. Mae angen i Gymru fanteisio ar y mesurau a ddatblygir gan Lywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig i hybu gallu'r sector busnes i greu cyfoeth ac i greu gwaith yn y sector preifat wrth i nifer y swyddi

reduced. The choice for Wales is simple. The Welsh Government can either continue to do its own thing and complain from the sidelines and become increasingly marginalised, or it can grasp and build upon the measures developed by the UK coalition Government to boost the wealth-creating capacity of the business community.

Brian Gibbons: The challenge facing us with regard to this economic renewal strategy is to put in place sustainable well-paid jobs in Wales. It is a formidable challenge, not because of the limitations of what we have heard from the Deputy First Minister, but because of the wider macroeconomic environment in which the Assembly Government will operate. We know that the Westminster Government expects employment to go up over the next five to six years, that unemployment will go down over the next five years, and that, proportionately, this will be achieved by the private sector delivering around 75,000 additional jobs in Wales. However, even with this economic renewal strategy, how realistic is that? We know that over 100,000 new jobs were created in Wales between 2001 and 2007—over six years—with 43,000 of those jobs being in the private sector. The question is whether or not, even with this new economic strategy, we will see the private sector in Wales create jobs at a rate that is 75 per cent to 80 per cent better than was the case in the pre-recessionary period up to 2008. Quite frankly, I feel that that simply will not happen. The scale of the challenge that we face is formidable, and while we, as an Assembly, working with the Assembly Government, must do everything that we can, we need to recognise that we are operating with a ball and chain around our leg because of the wider Westminster economic strategy.

There is much to commend the strategy, particularly its emphasis on infrastructure, developing the most modern, state-of-the-art ICT, improving the skills base, improving the relative performance of research and development, particularly at higher education level, and also on moving towards a more sustainable low-carbon economy. All of these things are mentioned in the motion, which we

brinhau yn y sector cyhoeddus. Mae'r dewis i Gymru'n syml. Gall Llywodraeth Cymru naill ai barhau i ddilyn ei chŵys ei hun a chwyno oddi ar yr ystlys a chael ei gwthio fwyfwy i'r cyrion, neu gall fachu ar y mesurau a ddatblygir gan Lywodraeth glymblaid y Deyrnas Unedig ac adeiladu ar eu sail er mwyn hybu gallu'r gymuned fusnes i greu cyfoeth.

Brian Gibbons: Yr her sy'n ein hwynebu o ran y strategaeth hon i adnewyddu'r economi yw creu swyddi cynaliadwy sy'n talu'n dda yng Nghymru. Mae'n her enfawr, nid oherwydd cyfyngiadau yr hyn yr ydym wedi'i glywed gan y Dirprwy Brif Weinidog, ond oherwydd yr amgylchedd macroeconomaidd ehangach y bydd Llywodraeth y Cynulliad yn gweithredu ynddo. Gwyddom fod Llywodraeth San Steffan yn disgwyl i gyflogaeth gynyddu dros y pum neu'r chwe blynedd nesaf, y bydd diweithdra'n gostwng dros y pum neu'r chwe blynedd nesaf ac y sicrhair hyn, o safbwynt cyfrannol, wrth i'r sector preifat ddarparu oddeutu 75,000 o swyddi ychwanegol yng Nghymru. Fodd bynnag, hyd yn oed gyda'r strategaeth hon i adnewyddu'r economi, pa mor realistig yw hynny? Gwyddom fod dros 100,000 o swyddi newydd wedi'u creu yng Nghymru rhwng 2001 a 2007—dros chwe blynedd—a bod 43,000 o'r swyddi hynny yn y sector preifat. Y cwestiwn yw, a welwn y sector preifat yng Nghymru'n creu swyddi ar gyfradd sydd rhwng 75 ac 80 y cant yn well na'r gyfradd a welwyd yn y cyfnod cyn y dirwasgiad hyd at 2008? A bod yn blwmp ac yn blaen, credaf na wnaiff hynny ddigwydd. Mae maint yr her yr ydym yn ei hwynebu'n enfawr, ac er ei bod yn rhaid i ni'r Cynulliad, gan gydweithio â Llywodraeth y Cynulliad, wneud popeth yn ein gallu, mae angen inni sylweddoli ein bod wedi'n llyffetheirio gan strategaeth economaidd ehangach San Steffan.

Mae llawer i'w gymeradwyo yn y strategaeth, yn enwedig ei phwyslais ar seilwaith, datblygu'r TGCh fwyaf modern, ddiweddaraf, gwella'r sylfaen sgiliau, gwella perfformiad cymharol ymchwil a datblygu, yn enwedig ar lefel addysg uwch, a hefyd ar symud tuag at economi rad ar garbon sy'n fwy cynaliadwy. Mae'r rhain i gyd yn bethau y gallwn eu cefnogi a grybwyllir yn y cynnig.

can support. However, there are some areas where further consideration is required.

We have identified key areas for growth, where Wales can potentially develop a competitive advantage. It is right to say that we need to develop indigenous industry, but we also need to recognise that, in the short and medium term, that will have limited job-creating potential. If we are to play in the global league in the areas that we have identified, then we need to demonstrate how we will engage with the big global players. I saw very little in the strategy to show how that would take place, and how we would show those global players that Wales is an excellent place to invest. At a time when we know that the banks are not providing finance, except to those they have identified as certain winners, there will be a financial shortfall for both small and inward-investing companies. It worried me that the headline messages from this economic renewal strategy were mixed in providing assurance of extra funding for such organisations. As Andrew Davies said in his contribution, we have a unique competitive advantage in our assisted area status—one of the most significant tools in delivering competitive advantage—but it seems that this document underestimates that competitive advantage, and is downsizing it.

I also recognise the importance of developing the key sector approach, but we need to recognise that one of the reasons for economic underperformance in Wales is that we have too many people who are economically inactive and not engaging in the labour market. For example, 25 per cent of people in my local authority area are economically inactive. In that context, every job is a good job, and we should be asking the Assembly Government to promote that. Whether those jobs are within the designated sector or not, we need to be on the front foot in attracting inward investors such as Amazon and Intertissue to Wales. It is only by putting our people into work that we will boost the economy. People have criticised inward investors, saying that they do not last the course, but we need to remember that, among business starting from scratch in

Serch hynny, mae angen meddwl rhagor am rai meysydd.

Yr ydym wedi nodi meysydd allweddol ar gyfer twf, lle y gall Cymru o bosibl feithrin mantais gystadleuol. Mae'n iawn dweud bod angen inni ddatblygu diwydiant cynhenid, ond mae angen inni sylweddoli mai prin y bydd y potensial i greu swyddi yn y tymor byr a'r tymor canolig. Er mwyn inni chwarae yn y gynghrair fyd-eang yn y meysydd yr ydym wedi'u nodi, yna, mae angen inni ddangos sut y byddwn yn ymwneud â'r chwaraewyr mawr yn y byd. Ychydig iawn a welais yn y strategaeth sy'n dangos sut y byddai hynny'n digwydd, a sut y byddem yn dangos i'r chwaraewyr byd-eang hynny fod Cymru'n lle rhagorol iddynt fuddsoddi. A ninnau'n gwybod nad yw'r banciau'n darparu cyllid ar hyn o bryd, ac eithrio i'r rheini y maent yn eu hystyried yn enillwyr sicr, bydd cwmnïau bychain a chwmnïau sy'n mewnfuddsoddi'n wynebu diffyg ariannol. Yr oeddwn yn poeni bod penawdau'r strategaeth hon i adnewyddu'r economi'n cyfleu neges gymysg o ran rhoi sicrwydd ynglŷn ag arian ychwanegol i gyrff o'r fath. Fel y dywedodd Andrew Davies yn ei gyfraniad, mae gennym fantais gystadleuol unigryw sef, statws ardal sy'n derbyn cymorth—un o'r arfau pwysicaf sy'n sicrhau mantais gystadleuol—ond mae'n ymddangos bod y ddogfen hon yn tanamcangyfrif y fantais gystadleuol honno ac yn ei chrebachu.

Yr wyf yn cydnabod hefyd bwysigrwydd datblygu ymagwedd y sectorau allweddol, ond mae angen inni gydnabod mai un o'r rhesymau pam mae Cymru yn tanberfformio'n economaidd yw bod gennym ormod o bobol sy'n economaidd anweithgar ac nad ydynt yn ymwneud â'r farchnad lafur. Er enghraifft, mae 25 y cant o'r bobl yn ardal fy awdurdod lleol yn economaidd anweithgar. Yn y cyd-destun hwnnw, mae pob swydd yn swydd dda, a dylem fod yn gofyn i Lywodraeth y Cynulliad hyrwyddo hynny. Ni waeth a yw'r swyddi hynny yn y sector dynodedig ai peidio, mae angen inni fod ar y droed flaen o ran denu mewnfuddsoddwyr megis Amazon ac Intertissue i Gymru. Dim ond drwy gael swyddi i'n pobl y rhown hwb i'r economi. Mae pobl wedi beirniadu mewnfuddsoddwyr, gan ddweud nad ydynt yn para tan ddiwedd y

Wales, some 45 per cent do not last a full five-year period. Most of the inward-investing companies that provide good jobs in Wales last much longer.

Kirsty Williams: I begin by thanking the Minister for his opening speech this afternoon. There is a great deal in the document that I welcome very much. It is obvious that, by continuing to do the same old thing, it was impossible to expect different results—and over the last 11 years, the results have shown us too often at the bottom of league tables when it comes to economic performance.

There are three issues that I would like to concentrate on. The first is to pick up where Jenny Randerson left off with the issue of skills. The document pays a great deal of attention, as she said, to post-16 skills and utilising the intellectual capacity of our higher education institutions. However, I would like to focus on the other end of the scale. What has dogged the Welsh economy for so long is the large number of people in the workforce who lack basic skills. Some quarter of the working-age population of Wales has below average levels of literacy. Many thousands of people struggle with basic numeracy, and that is a real barrier, both for themselves as individuals and for companies looking to employ people in Wales. I acknowledge that the Government says in this document that it will provide funding to help to address some issues relating to the lack of basic skills within the workforce. It is necessary to intervene at this stage, given the level of skills in the workforce at present, but we are in danger of paying twice, as a country, for low levels of skills. No-one should leave our education system at 16 without the ability to read and write, and without basic numeracy.

3.50 p.m.

Therefore, I am looking for the Minister in his answers this afternoon to talk about the synergy that will exist between his department and the education department in ensuring that his department does not have to

daith, ond rhaid inni gofio nad yw rhyw 45 y cant o fusnesau sy'n dechrau o'r dechrau yng Nghymru'n para pum mlynedd. Mae'r rhan fwyaf o'r cwmnïau mewnfuddsoddi sy'n darparu swyddi da yng Nghymru'n para'n hwy o lawer.

Kirsty Williams: Dechreuaf drwy ddiolch i'r Gweinidog am ei araith agoriadol y prynhawn yma. Mae llawer iawn yn y ddogfen yr wyf yn ei groesawu'n fawr iawn. Mae'n amlwg ei bod yn amhosibl disgwyl canlyniadau gwahanol drwy barhau i wneud yr un peth—ac yn ystod yr 11 mlynedd diwethaf, mae'r canlyniadau wedi dangos ein bod yn rhy aml ar waelod y tablau cynghrair o ran perfformiad economaidd.

Mae tri pheth yr hoffwn ganolbwyntio arnynt. Mae'r cyntaf yn cychwyn lle y gorffennodd Jenny Randerson drwy sôn am sgiliau. Mae'r ddogfen yn rhoi llawer iawn o sylw i sgiliau ôl-16, fel y dywedodd, a defnyddio gallu deallusol ein sefydliadau addysg uwch. Serch hynny, hoffwn ganolbwyntio ar ben arall y raddfa. Yr hyn sydd wedi llesteirio economi Cymru gyhyd yw'r nifer fawr o bobl yn y gweithlu sy'n brin o sgiliau sylfaenol. Mae lefelau llythrennedd oddeutu chwarter y boblogaeth o oedran gweithio yng Nghymru yn is na'r cyfartaledd. Mae miloedd o bobl yn straffaglu â rhifedd sylfaenol, ac mae hynny'n rhwystr go iawn, iddynt hwy eu hunain fel unigolion ac i gwmnïau sy'n awyddus i gyflogi pobl yng Nghymru. Yr wyf yn cydnabod bod y Llywodraeth yn dweud yn y ddogfen y bydd yn darparu arian i gynorthwyo i fynd i'r afael â rhai materion sy'n ymwneud â'r diffyg sgiliau sylfaenol yn y gweithlu. Mae angen ymyrryd yn awr, ac ystyried lefel sgiliau'r gweithlu ar hyn o bryd, ond mae perygl inni dalu dwywaith, fel gwlad am lefelau isel ein sgiliau. Ni ddylai neb ymadael â'n system addysg yn 16 oed heb allu darllen ac ysgrifennu, a heb sgiliau rhifedd sylfaenol.

Felly, yr wyf yn gofyn i'r Gweinidog sôn, wrth iddo ymateb y prynhawn yma, am y cydweithio a fydd rhwng ei adran ef a'r adran addysg er mwyn sicrhau nad oes yn rhaid i'w adran dalu cyflogwyr i godi'r darnau ar gyfer

pay employers to pick up the pieces for those who have fallen through the education net. We saw this morning in the press the Government's own report highlighting the fact that Welsh children's performance is better than their English counterparts when they start their education, but, by the time they become teenagers, they have fallen behind. That demonstrates that there is more that we need to do within our schools to get our school leavers skilled to the appropriate level that will see them fit for the workplace.

My second point relates to regionalism within Wales. We spend a lot of time talking about how Wales lags behind the rest of the UK, but within Wales itself, there is a huge disparity between, for instance, Cardiff and the Vale of Glamorgan versus the Valleys, and rural areas versus urban areas. I am interested to hear from the Deputy First Minister about how the differing needs of Wales will be addressed within his programme.

Finally, I want to turn to the issue raised by the former Minister for economic development, which is delivery. The road to this document is littered with strategies, implementation plans and a plethora of documents. Many of those received the goodwill and good wishes of Members across the Chamber, but have faltered on implementation. We have seen significant spend by the department that has not got us very far. We had the swankiest offices in New York, which have failed to draw investment into this country. The Welsh Development Agency was brought into the Welsh Assembly Government, because it was seen to be doing its own thing and not responding to the political will of the National Assembly for Wales and the Welsh Assembly Government, yet we have not seen any significant change in delivery.

I was approached last week by a business in my constituency that started the process of applying for an Assembly grant over a year ago. The Assembly Government spent thousands of pounds giving it a business adviser, and helped it to fill in the plethora of forms and documentation. However, 18 months down the line, it was told by the Welsh Assembly Government that its project

y rheini sydd wedi disgyn drwy'r rhwyd addysg. Gwelsom y bore yma yn y wasg adroddiad y Llywodraeth ei hun yn tynnu sylw at y ffaith bod perfformiad plant Cymru'n well na pherfformiad eu cyfoedion yn Lloegr pan fyddant yn dechrau ar eu haddysg, ond erbyn iddynt gyrraedd eu harddegau, eu bod wedi llithro ar ei hôl hi. Mae hynny'n dangos bod angen inni wneud rhagor yn ein hysgolion i roi'r sgiliau priodol i'n pobl ifanc sy'n ymadael â'r ysgol a fydd yn eu gwneud yn addas ar gyfer y gweithle.

Mae a wnelo fy ail bwynt â rhanbarthiaeth yng Nghymru. Byddwn yn treulio llawer o amser yn sôn am sut mae Cymru'n llusgo ar ôl gweddill y Deyrnas Unedig, ond yng Nghymru ei hun, mae bwlc enfawr rhwng Caerdydd a Bro Morgannwg, er enghraifft, a'r Cymoedd, a rhwng yr ardaloedd gwledig a'r ardaloedd trefol. Byddai'n dda gennyf glywed gan y Dirprwy Brif Weinidog sut yr eir i'r afael â gwahanol anghenion Cymru yn ei raglen.

Yn olaf, yr wyf am droi at y mater a godwyd gan y cyn Weinidog dros ddatblygu economaidd, sef cyflawni. Mae strategaethau di-ri'n britho'r llwybr at y ddogfen hon—cynlluniau gweithredu a llu o ddogfennau. Cafodd llawer o'r rheini ymateb cefnogol a dymuniadau da gan yr Aelodau ym mhob rhan o'r Siambr, ond maent wedi cloffi wrth eu rhoi ar waith. Yr ydym wedi gweld gwario sylweddol gan yr adran heb inni fynd ymhell iawn. Cawsom y swyddfeydd crandiaf yn Efrog Newydd, sydd wedi methu â denu buddsoddiadau i'r wlad hon. Unwyd Awdurdod Datblygu Cymru â Llywodraeth y Cynulliad, oherwydd y farn oedd ei fod yn dilyn ei gŵys ei hun heb ymateb i ewyllys gwleidyddol Cymru a Llywodraeth y Cynulliad. Eto i gyd, nid ydym wedi gweld fawr o newid o ran cyflawni pethau.

Wythnos diwethaf, daeth busnes yn fy etholaeth ataf a ddechreuodd ar broses ymgeisio am grant gan y Cynulliad dros flwyddyn yn ôl. Gwariodd Llywodraeth y Cynulliad filoedd o bunnoedd yn rhoi cynghorydd busnes iddo, ac fe'i cynorthwywyd i lenwi tomen o ffurflenni a dogfennau. Serch hynny, 18 mis yn ddiweddarach, dywedodd Llywodraeth y

was not eligible for funding in the first place. It has taken 18 months for that particular case manager to identify that fact. If that is happening for one business, I dare say it is happening for many others. Therefore, the issue is how we ensure that this plan does not fail in the same way that so many of the others have, and that it is implemented correctly and diligently. I understand that it is the Deputy First Minister's intention to bring forward a goals document to signify what success will look like later in the autumn. However, why was it necessary to delay publishing that document and why could it not have been published alongside the initial strategy?

Gareth Jones: Diolchaf i'r Dirprwy Brif Weinidog am y cyhoeddiad. Hoffwn ddweud cymaint yr wyf yn croesawu'r cyhoeddiad ar adnewyddu'r economi. Mae'n ddatganiad hynod gyffrous a phellgyrhaeddol, yn wir tybiaf ei fod gyda'r mwyaf cyffrous sydd wedi'i gyflwyno i'r Cynulliad ers ei fodolaeth. Bwriad y cyfeiriad newydd hwn yw creu twf economaidd cynaliadwy, sy'n rhywbeth y mae degawdau o Lywodraethau blaenorol wedi methu â'i gyflawni. Fodd bynnag, ni chredaf y gallwn roi'r bai i gyd ar y gweision sifil am hynny.

Dyma weledigaeth a chynllun gweithredu economaidd y dylem i gyd ar draws y pleidiau eu cefnogi. Mae nifer o amcanion y cyfeiriad newydd yn deillio o sawl dadl a thrafodaeth a gafwyd yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Menter a Dysgu, ac mae'n glod i bawb—i'r tystion ac i aelodau'r pwyllgor, a hefyd i chi, Ddirprwy Brif Weinidog am ymateb mor bositif i nifer o'r argymhellion a gafwyd mewn sawl adroddiad. Mae'r cyfeiriad at y cydweithrediad pellach ag addysg uwch, adeiladu ar y capasiti i gydweithio â busnesau yn y sectorau allweddol, ac ehangu a gwella sylfaen sgiliau yng Nghymru yn faterion a drafododd y pwyllgor yn helaeth. Ar hyn o bryd, yr ydym yn llunio adroddiad ar yr hyn y gellir ei wneud i ddenu pobl yn ôl i waith neu hyfforddiant. Eto, mae hyn yn rhywbeth yr ydych yn rhoi sylw iddo. Mae'r ymrwymiad i sicrhau bod pob busnes yng Nghymru yn cael mynediad at fand eang y genhedlaeth nesaf

Cynulliad wrtho nad oedd ei brosiect yn gymwys i gael arian yn y lle cyntaf. Mae wedi cymryd 18 mis i'r rheolwr achos penodol hwnnw ddeall y ffaith honno. Os yw hynny'n digwydd i un busnes, hyderaf ddweud ei fod yn digwydd i lawer un arall. Felly, hanfod y peth yw sut mae sicrhau nad yw'r cynllun hwn yn methu yn yr un ffordd ag y mae cynifer o gynlluniau eraill, a'i fod yn cael ei roi ar waith yn gywir ac yn ddiwyd. Caf ar ddeall mai bwriad y Dirprwy Brif Weinidog yw cyflwyno dogfen nodau yn ddiweddarach yn yr hydref a fydd yn gymorth inni adnabod llwyddiant. Fodd bynnag, pam mae angen gohirio cyhoeddi'r ddogfen honno a pham nad oedd modd ei chyhoeddi ochr yn ochr â'r strategaeth wreiddiol?

Gareth Jones: I thank the Deputy First Minister for the announcement. I want to say how much I welcome the announcement on economic renewal. It is a very exciting and far-reaching statement, indeed I suspect that it is among the most exciting that has been presented to the Assembly since its inception. This new direction is intended to create sustainable economic growth, which is something that previous Governments over past decades have failed to achieve. However, I do not think that we can put all of the blame for that on civil servants.

This is an economic vision and action plan that should be supported by all Members, across the parties. Many of the objectives of the new direction stem from many of the debates and discussions of the Enterprise and Learning Committee, and it is a credit to everyone—the witnesses and committee members, and also to you, Deputy First Minister for responding so positively to a number of recommendations. The reference to the further co-operation with higher education, building the capacity to work with businesses in key sectors, and expanding and improving the skills base in Wales are matters that the committee discussed at length. We are currently producing a report on what can be done to attract people back into work or training. Again, this is something that you are looking at. The commitment to ensure that every business in Wales has access to next generation of broadband by the middle of 2016 is to be

erbyn canol 2016 i'w groesawu'n fawr iawn. Mae'r ymrwymiad hwn yn anfon neges glir at y byd busnes bod y Llywodraeth hon o ddifrif am greu amgylchedd busnes yng Nghymru sydd ymysg y gorau yn y byd.

Hoffwn hefyd ddiolch ichi am eich ymrwymiad i ostwng biwrocratiaeth caffael yn y sector cyhoeddus er mwyn galluogi busnesau o bob maint i wneud cais am gontractau sector cyhoeddus a hwyluso'r system. Bydd hyn yn hwb enfawr i fusnesau bychain yng Nghymru ac yn rhoi cyfle go iawn iddynt fanteisio ar y cyfleoedd i ddarparu gwasanaethau a chynnyrch i'r sector cyhoeddus.

Hoffwn ofyn dau gwestiwn ichi: byddaf yn eu gadael gyda chi er mwyn ichi gyfeirio atynt ar y diwedd. Yr ydych yn sôn am beidio â chynnal lefel o gefnogaeth i fusnesau ar ôl y cyfnod cychwynnol. Beth yw'r cyfnod hwnnw? A benderfynwyd ar amser? Yr wyf yn teimlo y byddai'n gamgymeriad tynnu'r gefnogaeth honno yn ôl pan fydd cwmni neu fusnes yn dechrau llwyddo. Hefyd, pan ydych yn sôn am y prif sectorau, pa rôl fydd yn y datblygiadau hynny i'r sector adeiladu, sy'n rhan annatod ac allweddol bwysig o economi Cymru?

Within months of taking office, the Deputy First Minister was faced with a deep and far-reaching financial crisis that led to a recession. A promise was made to help Welsh families and businesses to weather the financial storm and the decisive action of the Deputy First Minister was warmly applauded across all sectors. Let us be in absolutely no doubt that Plaid Cymru in Government has made a real difference in protecting jobs and businesses during this most testing of times. I would like to conclude by saying that the economic renewal programme signifies an all-Wales approach to economic policy. We, as a party, called for this in opposition and we are now delivering this in Government. Every part of Wales—in rural, urban or coastal areas, or in the Valleys—will be conducive to business and will have a firm basis on which to flourish. One or two Members have questioned delivery, saying that commitment is one thing, and they are right to ask about delivery. However, we need the all-party approach to this. We

warmly welcomed. This commitment sends a clear message to the business world that this Government is serious about creating a business environment in Wales that is among the best in the world.

I would also like to thank you for your commitment to reduce the bureaucracy surrounding procurement in the public sector in order to enable businesses of all sizes to bid for public sector contracts and to reform the system. This will give small companies in Wales a substantial boost and give them a real chance to take advantage of the opportunities to provide services and produce to the public sector.

I would like to ask you two questions: I will leave them with you so you can refer to them at the end. You talk about not sustaining the support for businesses after the initial period. What is that period? Has a timeframe been decided upon? I feel that it would be a mistake to pull back that support when a company or business starts to succeed. Also, when you talk about the main sectors, what role will there be in those developments for the construction sector, which is an integral and vital part of the Welsh economy?

Ychydig fisoedd yr oedd y Dirprwy Weinidog wedi bod yn ei swydd ac yr oedd yn wynebu argyfwng ariannol dwfn a phellgyrhaeddol a arweiniodd at ddirwasgiad. Addawyd cynorthwyo teuluoedd a busnesau Cymru i wynebu'r storm ariannol a chymeradwywyd y camau pendant a gymerwyd gan y Dirprwy Brif Weinidog yn gynnes ym mhob sector. Gadewch inni fod yn gwbl glir bod Plaid Cymru yn y Llywodraeth wedi gwneud gwahaniaeth go iawn o ran gwarchod swyddi a busnesau yn ystod y cyfnod mwyaf anodd hwn. Hoffwn gloi drwy ddweud bod rhaglen adnewyddu'r economi'n arwydd o ymagwedd Cymru gyfan at bolisi economaidd. Galwodd Plaid Cymru am hynny pan oeddem yn wrthblaid ac yr ydym yn gwireddu hyn yn awr yn y Llywodraeth. Bydd pob rhan o Gymru—yn ardaloedd gwledig, yn ardaloedd trefol neu'n ardaloedd ar yr arfordir, neu yn y Cymoedd—ar agor i fusnes a bydd sylfaen gadarn iddynt ffynnu. Mae un neu ddau o'r Aelodau wedi amau lwyddir i wireddu hyn,

cannot fail; we must not fail. Sustainable businesses mean sustainable communities and all political parties, I suppose, would support that objective.

Mohammad Asghar: Thank you for the opportunity to contribute to this hugely important debate. I welcome the Welsh Assembly Government's review of economic development and hope that it delivers important improvements, which are desperately needed in Wales. It has been concerning to hear business leaders speaking negatively about the Welsh Assembly Government's approach to the development of the Welsh economy. As this side of the Chamber has been highlighting for some time, a change of strategy is necessary. Therefore, the fresh approach promised by the renewal programme is to be welcomed. We must now hope that the Deputy First Minister's announcement this week will ultimately lead to better economic results for Wales.

A pledge has been made to create the right environment for businesses to succeed in Wales, including a commitment to shifting resources away from a direct grant culture. Assembly Ministers have promoted similar rhetoric in the past. In 2007, the Minister Andrew Davies highlighted how Wales needed to move away from a grant-supported culture to an investment culture. However, hopefully this announcement will be followed by real action and will provide stimulus for real change in Wales.

4.00 p.m.

Since 2001, around £5 billion has been invested in economic development in Wales. Despite that, Wales could be set, yet again, to benefit from European Union funding, which is a sad indication of the nation's economic position. It is essential that any such funds are used to give the economy a new lease of life and to create conditions in which business and the private sector can thrive to help ensure that, in the future, Wales is no

gan ddweud mai un peth yw ymrwymiad, ac maent yn iawn i holi. Serch hynny, wrth fynd i'r afael â hyn, mae angen cefnogaeth pob plaid. Ni allwn fethu; rhaid inni beidio â methu. Mae busnesau cynaliadwy'n golygu cymunedau cynaliadwy a byddai pob plaid wleidyddol, am wn i, yn cefnogi'r amcan hwnnw.

Mohammad Asghar: Diolch ichi am y cyfle i gyfrannu at y ddatl bwysig iawn hon. Yr wyf yn croesawu adolygiad Llywodraeth y Cynulliad o ddatblygu economaidd ac yn gobeithio y bydd yn sicrhau gwelliannau pwysig, mawr eu hangen yng Nghymru. Mae wedi bod yn destun pryder clywed arweinwyr busnes yn beirniadu ymagwedd Llywodraeth y Cynulliad at ddatblygu economi Cymru. Mae'r ochr hon i'r Siambr wedi bod yn dweud ers tro bod angen newid strategaeth. Felly, mae'r ymagwedd newydd a addewir gan y rhaglen adnewyddu i'w chroesawu. Rhaid inni obeithio yn awr y bydd cyhoeddiad y Dirprwy Brif Weinidog yr wythnos hon yn arwain maes o law at well canlyniadau economaidd i Gymru.

Cafwyd addewid i greu'r amgylchedd iawn i fusnesau lwyddo yng Nghymru, gan gynnwys ymrwymiad i symud adnoddau oddi wrth ddiwylliant grantiau uniongyrchol. Mae Gweinidogion y Cynulliad wedi ymroi i rethreg debyg yn y gorffennol. Yn 2007, dywedodd y Gweinidog Andrew Davies fod angen i Gymru symud oddi wrth ddiwylliant sy'n dibynnu ar grantiau i ddiwylliant sy'n dibynnu ar fuddsoddi. Serch hynny, gobeithio y bydd y cyhoeddiad hwn yn arwain at weithredu go iawn ac y bydd yn ysgogi newid go iawn yng Nghymru.

Ers 2001 mae oddeutu £5 biliwn wedi'i fuddsoddi mewn datblygu economaidd yng Nghymru. Er hynny, gallai Cymru unwaith eto, fod yn gymwys i elwa o arian yr Undeb Ewropeaidd. Mae hynny'n arwydd trist o sefyllfa economaidd y genedl. Mae'n hanfodol defnyddio unrhyw arian o'r fath i chwistrellu bywyd newydd i'r economi a chreu amodau lle y gall byd busnes a'r sector preifat ffynnu er mwyn cynorthwyo i sicrhau

longer alongside the EU's poorest regions.

Home-grown entrepreneurship must be encouraged. Only last week, I highlighted the problem in South Wales East of disengagement as young people move through the education system. Educational institutions have a key role to play in promoting innovation and industry. This is testimony to how all Government departments, not just the Department for the Economy and Transport, have a major role to play in aiding Wales's economic development. Wales must be a business-friendly nation to ensure that businesses want to start up and invest here in the long term.

Additionally, for our full economic potential to be realised, it is clear that Wales must sell itself to the world and reach out to global markets, generating key international economic links. This has been highlighted by the Chartered Institute of Marketing. However, a global enterprise survey from the institute recently found that Wales was again lagging behind the other UK regions. Wales was said to be less globally engaged and we all know our export values have dropped by more than £1.7 billion over the last year.

I would also like to focus on the role that the business partnership council can play in the Welsh economy. The Welsh Assembly Government must fully utilise the expertise that the business partnership council can offer when evaluating its approach to economic development in this country. There is a tremendous case for reforming the council to allow it to play a more central role in Welsh affairs, as surely every effort must be made to react and listen to the voice of business in this country. It has been very worrying to hear business groups accuse the Welsh Assembly Government of being unduly concerned with processes rather than outcomes. The new economic renewal programme must be judged on its results.

na fydd Cymru, yn y dyfodol, ymhlith rhanbarthau tlotaf yr Undeb Ewropeaidd rhagor.

Rhaid annog entrepreneuriaeth gartref. Prin wythnos yn ôl, soniais am broblem ymddieithrio yn Nwyrain De Cymru wrth i bobl ifanc symud drwy'r system addysg. Mae gan sefydliadau addysg rôl allweddol i'w chwarae o ran hyrwyddo arloesi a diwydiant. Mae hyn yn dangos sut mae gan bob un o adrannau'r Llywodraeth, nid dim ond Adran yr Economi a Thrafnidiaeth, rôl fawr i'w chwarae wrth hybu datblygu economaidd yng Nghymru. Rhaid i Gymru fod yn genedl gyfeillgar wrth fyd busnes er mwyn sicrhau bod busnesau am gychwyn a buddsoddi yma yn y tymor hir.

Yn ogystal â hynny, er mwyn inni wireddu ein potensial economaidd yn llawn, mae'n amlwg ei bod yn rhaid i Gymru werthu ei hun i'r byd ac estyn allan i farchnadoedd byd-eang, gan greu cysylltiadau economaidd rhyngwladol allweddol. Mae'r Sefydliad Marchnata Siartredig wedi tynnu sylw at hyn. Fodd bynnag, canfu arolwg menter byd-eang gan y sefydliad yn ddiweddar fod Cymru unwaith eto'n llusgo ar ôl rhanbarthau eraill y Deyrnas Unedig. Dywedwyd bod Cymru yn ymgysylltu llai â gweddill y byd a gwyddom i gyd fod gwerth ein hallforion wedi gostwng fwy nag £1.7 biliwn dros y flwyddyn diwethaf.

Hoffwn ganolbwyntio hefyd ar y rôl y gall y cyngor partneriaeth busnes ei chwarae yn economi Cymru. Rhaid i Lywodraeth y Cynulliad ddefnyddio i'r eithaf yr arbenigedd y gall y cyngor partneriaeth busnes ei gynnig wrth iddi werthuso'i hymagwedd at ddatblygu economaidd yn y wlad hon. Mae dadl gref iawn o blaid diwygio'r cyngor i ganiatáu iddo chwarae rôl fwy canolog ym materion Cymru, oherwydd siawns na ddylid gwneud pob ymdrech i wrando ar lais byd busnes yn y wlad hon ac ymateb iddo. Mae wedi bod yn destun pryder mawr clywed grwpiau busnes yn cyhuddo Llywodraeth y Cynulliad o fod yn poeni gormod am brosesau yn hytrach nag am ganlyniadau. Rhaid barnu'r rhaglen newydd i adnewyddu'r economi yn ôl ei ffrwythau.

Monday's announcement saw the Deputy First Minister highlight a radical transformation in the way the Welsh Assembly Government approaches economic development and business support. As we await the necessary changes to be put into practice, we must now hope for a radical transformation in terms of outcomes. Considerable challenges lie ahead such as boosting productivity, unleashing life into the private sector, making Wales a more attractive place for investment and making necessary improvements to infrastructure. The Welsh Assembly Government must now tackle these challenges and stimulate performance. Wales must stop lagging behind its competitors economically and become the prosperous and successful nation it can be.

Jeff Cuthbert: I am grateful for the opportunity to contribute to this important debate. I very much welcome the unveiling of the Welsh Assembly Government's economic renewal programme and I support this motion. It will not come as any surprise when I say that I particularly intend to focus my contribution on how the programme relates to the skills agenda in Wales as well as the role that European structural funds play in boosting our economic performance.

First, I welcome the renewal programme's commitment to broadening and deepening the skills base. As the strategy recognises, particularly in section 5, an educated and skilled workforce is the bedrock of a successful economy. We have already come a long way in terms of putting the mechanisms in place to boost our skills performance. Both the Leitch and Webb reviews called for stronger links between learning providers, employers and the Welsh Assembly Government as we seek to provide the workforce of tomorrow with the appropriate skills that are required by the modern, increasingly high-tech economy. To that end, our 'Skills That Work for Wales' strategy and the resulting Learning and Skills (Wales) Measure 2009 has laid out our ambition for a highly educated, highly skilled, and high-employment Wales. As our traditional industries have declined, we can no longer compete with emerging labour markets in

Yn ei gyhoeddiad ddydd llun, soniodd y Dirprwy Brif Weinidog am weddnewid yn radical ymagwedd Llywodraeth y Cynulliad at ddatblygu economaidd a chymorth i fusnesau. Wrth inni ddisgwyl i'r newidiadau angenrheidiol gael eu rhoi ar waith, rhaid inni obeithio yn awr am weddnewid radical o ran canlyniadau. Mae heriau sylweddol o'n blaenau megis hybu cynhyrchaeth, chwistrellu bywyd i'r sector preifat, gwneud Cymru'n fan mwy deniadol i bobl fuddsoddi ynddo a gwneud y newidiadau angenrheidiol i'r seilwaith. Rhaid i Lywodraeth y Cynulliad fynd i'r afael â'r heriau hyn yn awr ac ysgogi perfformiad. Rhaid i Gymru roi'r gorau i lusgo ar ôl y rhai sy'n cystadlu â hi'n economaidd a rhaid iddi wireddu ei photensial drwy ddod yn wlad sy'n ffynnu ac yn llwyddo.

Jeff Cuthbert: Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gyfrannu at y ddatl bwysig hon. Yr wyf yn croesawu'n fawr iawn ddadlennu rhaglen adnewyddu'r economi gan Lywodraeth y Cynulliad ac yn cefnogi'r cynnig. Ni fydd neb yn synnu pan ddywedaf fy mod yn bwriadu canolbwyntio fy nghyfraniad yn benodol ar sut mae'r rhaglen yn ymwneud â'r agenda sgiliau yng Nghymru yn ogystal ag ar rôl cronfeydd strwythurol Ewrop o ran hybu ein perfformiad economaidd.

I ddechrau, croesawaf ymrwymiad y rhaglen adnewyddu i ehangu a dyfnhau'r sylfaen sgiliau. Fel y mae'r strategaeth yn cydnabod, yn enwedig yn adran 5, gweithlu addysgiedig a medrus yw conglaen economi lwyddiannus. Yr ydym eisoes wedi gwneud camau breision o ran sefydlu'r mecanweithiau i hybu'n perfformiad ym maes sgiliau. Yr oedd adolygiad Leitch ac adolygiad Webb yn galw am gysylltiadau cryfach rhwng darparwyr dysgu, cyflogwyr a Llywodraeth y Cynulliad wrth inni geisio rhoi i weithlu yfory y sgiliau y mae eu hangen ar yr economi fodern sy'n dibynnu fwyfwy ar uwch-dechnoleg. I'r perwyl hwnnw, mae ein strategaeth 'Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru' a'r Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 a ddeilliodd ohoni wedi disgrifio'n huchelgais, sef Cymru hynod addysgiedig a hynod fedrus lle mae cyflogaeth yn uchel. Wrth i'n diwydiannau traddodiadol ddirywio, ni allwn gystadlu

Asia and eastern Europe in terms of cost. We must, therefore, be able to offer a workforce that boasts adaptability, brainpower and quality.

It is important that we balance the need of employers to get the right mix of skills to develop their businesses with the rights of individuals to pursue their own career development. Of course, I expect there to be a role for the trade unions in that process, to work together to get the best deal for Wales. We need to focus on a culture of workplace learning, and I welcome the renewal programme's commitment to extending our apprenticeship programme. All this will require a holistic approach to economic renewal, as we aim to include all stakeholders in our efforts.

Minister, I would also like to mention the role played by structural funds. In many ways, these are related to our skills agenda and to economic renewal. European funds have made key schemes such as JEREMIE, ProAct and ReAct available, and these have been supporting businesses and workers in getting through the economic downturn and in preparing for the future. ProAct and ReAct in particular have helped to improve the skills and training of workers who have been facing the threat of redundancy, and have helped to protect apprentices, ensuring that the economic downturn has not derailed our attempts to develop a better-skilled workforce to the best of our ability. This is in addition to the Pathways to Apprenticeships and young recruits programmes, which will ensure that young people, on leaving school or college, can access quality training. Meanwhile, JEREMIE will support more than 800 businesses and create up to 15,000 jobs across Wales, leaving an investment legacy that will outlast the current structural funds programme. Today, I was pleased to attend the launch in Bridgend of a booklet on reaching for the stars, which offers further assistance to people who are seeking to return to work.

I must admit that I am slightly mystified by amendment 6, which has been tabled by the

rhagor â'r marchnadoedd llafur sy'n egino yn Asia ac yn nwyrain Ewrop o ran cost. Felly, rhaid inni allu cynnig gweithlu o safon sy'n ystwyth ac yn ymenyddol alluog.

Mae'n bwysig inni gadw'r ddysgl yn wastad rhwng angen cyflogwyr i sicrhau'r amrywiaeth iawn o sgiliau i ddatblygu eu busnes a hawliau unigolion i fynd ar drywydd datblygu eu gyrfa hwy eu hunain. Wrth gwrs, disgwyliaf weld rôl i'r undebau llafur yn y broses honno, gan gydweithio er mwyn sicrhau'r fargen orau i Gymru. Mae angen inni ganolbwyntio ar ddiwylliant dysgu yn y gweithle ac yr wyf yn croesawu ymrwymiad y rhaglen adnewyddu i ehangu ein rhaglen prentisiaethau. Er mwyn gwneud hyn oll, bydd angen ymagwedd gyfannol at adnewyddu'r economi, wrth inni gynnwys pob rhanddeiliad yn ein hymdrechion.

Weinidog, hoffwn sôn hefyd am rôl y cronfeydd strwythurol. Mewn llawer ffordd, mae perthynas rhwng y rhain â'n agenda sgiliau ac ag adnewyddu'r economi. Mae cronfeydd Ewrop wedi darparu cynlluniau allweddol megis JEREMIE, ProAct a ReAct ac mae'r rhain wedi bod yn cynorthwyo busnesau a gweithwyr i ymdopi â'r dirywiad economaidd wrth baratoi at y dyfodol. Mae ProAct a ReAct yn benodol wedi bod o gymorth i wella sgiliau ac i hyfforddi gweithwyr a hwythau'n wynebu bygythiad colli eu gwaith, ac maent wedi cynorthwyo i warchod prentisiaethau, gan sicrhau nad yw'r dirywiad economaidd wedi tansilio'n hymdrechion i ddatblygu gystal ag y gallwn weithlu mwy medrus. At hynny, ceir y Llwybrau at Brentisiaethau a'r rhaglenni recriwtiaid ifanc, a fydd yn sicrhau bod pobl ifanc, wrth iddynt ymadael â'r ysgol neu â'r coleg, yn gallu cael gafael ar hyfforddiant o safon. Yn y cyfamser, bydd JEREMIE yn cefnogi dros 800 o fusnesau ac yn creu hyd at 15,000 o swyddi ledled Cymru, gan adael gwaddol buddsoddi a fydd yn para y tu hwnt i'r rhaglen cronfeydd strwythurol bresennol. Heddiw, yr oeddwn yn falch o fynd i lansio llyfryn ym Mhen-y-bont ar Ogwr ynglŷn ag estyn am y sêr. Mae hwnnw'n cynnig rhagor o gymorth i bobl sy'n gobeithio dychwelyd i'r gwaith.

Rhaid imi gyfaddef fod gwelliant 6 yn fy syfrdanu braidd. Fe'i cyflwynwyd gan y

Welsh Conservatives, as it seems to suggest that the Welsh Assembly Government has not so far sought to use European funds to help boost Wales's private sector and strengthen our economic performance. We know that the private sector in Wales is still too small, but we have been laying the foundation stones to ensure that it grows. European funds have played a big part in this through initiatives that I have already mentioned, and the renewal programme will no doubt seek to build on that. Furthermore, the role that the funds played in helping us to stave off the worst effects of the recession is evident. While these funds will not cure our economic ills, they will be of assistance to us as we seek to realign our economic development strategy. I am, however, prepared to be generous to the Welsh Conservatives in this regard, and I assume that amendment 6 refers to all future use of European funds that may come our way, such as transitional funding.

In conclusion, Deputy First Minister, I reiterate my support for the renewal programme, and I seek assurances that the role of skills development and the use of structural funds are fully integrated into its implementation. As I hope that I have argued in my contribution, a skilled workforce is the bedrock of a growing and productive economy. We need to ensure that we work with all stakeholders—employers, learners, learning providers and the trade unions—so that the workforce of tomorrow enters the labour market with the requisite skills to take us forward.

The Presiding Officer: I call Alun Davies. Sorry, I thought that you had finished. You have three minutes more.

Jeff Cuthbert: Three minutes?

The Presiding Officer: Three seconds.

Jeff Cuthbert: Oh. [*Laughter.*] I hope you all support it.

Alun Davies: Like others this afternoon, I welcome today's debate and the statement that the Government made yesterday. It is fair

Ceidwadwyr Cymreig ac, i bob golwg, mae'n awgrymu nad yw Llywodraeth y Cynulliad hyd yn hyn wedi ceisio defnyddio cronfeydd Ewrop i gynorthwyo i hybu'r sector preifat yng Nghymru a chryfhau ein perfformiad economaidd. Gwyddom fod y sector preifat yng Nghymru'n rhy fach o hyd, ond yr ydym wedi bod yn gosod y cerrig sylfaen er mwyn sicrhau ei fod yn tyfu. Mae cronfeydd Ewrop wedi chwarae rhan fawr yn hyn drwy gynlluniau yr wyf wedi sôn amdanynt eisoes, a bydd y rhaglen adnewyddu'n ddiamau'n ceisio adeiladu ar hynny. Yn ogystal â hynny, mae'n amlwg bod y cronfeydd wedi'n cynorthwyo i gadw effeithiau gwaethaf y dirwasgiad draw. Er na wnaiff y cronfeydd hyn wella'n hafiechyd economaidd, byddant o gymorth inni wrth inni geisio ailgyfeirio'n strategaeth datblygu economaidd. Fodd bynnag, yr wyf yn barod i fod yn hael wrth y Ceidwadwyr Cymreig yn y cyswllt hwn, gan dybio bod gwelliant 6 yn cyfeirio at ddefnyddio'r holl gronfeydd o Ewrop a all ddod inni yn y dyfodol, megis arian pontio.

I gloi, Ddirprwy Brif Weinidog, dywedaf eto fy mod yn cefnogi'r rhaglen adnewyddu, gan geisio sicrwydd bod rôl datblygu sgiliau a defnyddio cronfeydd strwythurol yn cael eu hintegreiddio'n llwyr wrth ei rhoi ar waith. Yr wyf yn gobeithio fy mod wedi dadlau yn fy nghyfraniad mai gweithlu medrus yw congllfaen economi gynhyrchiol sy'n tyfu. Mae angen inni sicrhau ein bod yn gweithio gyda phob rhanddeiliad—yn gyflogwyr, yn ddysgwyr, yn ddarparwyr dysgu ac yn undebau llafur—er mwyn i weithlu yfory ymuno â'r farchnad lafur wedi'i arfogi â'r sgiliau angenrheidiol inni gamu ymlaen.

Y Llywydd: Galwaf ar Alun Davies. Mae'n ddrwg gennyf, yr oeddwn yn meddwl eich bod wedi gorffen. Mae gennych dri munud arall.

Jeff Cuthbert: Tri munud?

Y Llywydd: Tair eiliad.

Jeff Cuthbert: Oh [*Chwerthin.*] Gobeithio eich bod i gyd yn ei gefnogi.

Alun Davies: Yr wyf finnau, fel pobl eraill y prynhawn yma, yn croesawu'r ddadl heddiw a datganiad y Llywodraeth ddoe. Mae'n deg

to say that it is nearly two years since the financial crisis came across the Atlantic like a hurricane and created an intense storm in the markets and economies of Europe. It is two years since we debated how the Government should respond to that economic crisis. We saw how the Government became an activist Government, taking action and seeking out opportunities to intervene to protect jobs and to protect prosperity in this country. In many ways, what we see now is an economic strategy that builds on the basis that was laid by those interventions over the last few years.

dweud bod dwy flynedd bron ers i'r argyfwng ariannol groesi Môr Iwerydd fel corwynt a chreu storm ffyrnig ym marchnadoedd ac economïau Ewrop. Mae'n ddwy flynedd ers inni ddadlau sut y dylai'r Llywodraeth ymateb i'r argyfwng economaidd hwnnw. Gwelsom sut y daeth y Llywodraeth yn Llywodraeth weithredol, yn cymryd camau ac yn chwilio am gyfleoedd i ymyrryd er mwyn gwarchod swyddi a gwarchod ffyniant yn y wlad hon. Ar sawl cyfrif, yr hyn yr ydym yn ei weld yn awr yw strategaeth economaidd sy'n adeiladu ar y sylfaen a osodwyd drwy'r ymyriadau hynny dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf.

4.10 p.m.

One of the issues that concern me at present is the context in which this economic renewal programme has to operate. The budget of two weeks ago will have an enormous impact on Wales. We know about the impact that the value added tax bombshell will have on Wales because the Liberals told us all about it before the general election. We also recognise that public sector cuts will have an enormous impact on the Welsh economy.

Un o'r pethau sy'n fy mhoeni ar hyn o bryd yw'r cyd-destun y mae'n rhaid i'r rhaglen hon i adnewyddu'r economi weithio ynddo. Caiff y gyllideb a gyhoeddwyd bythefnos yn ôl effaith aruthrol ar Gymru. Gwyddom am yr effaith a gaiff taranfollt y dreth ar werth ar Gymru oherwydd dywedodd y Rhyddfrydwyr bopeth wrthym ynglŷn â hynny cyn yr etholiad cyffredinol. Rhaid inni sylweddoli hefyd y caiff toriadau yn y sector cyhoeddus effaith aruthrol ar economi Cymru.

Compare the different approaches of the two Governments. The Welsh Assembly Government used public sector investment as an economic lever, investing £470 million in the Welsh economy up until the end of the current financial year. This supported and generated economic activity at a time when the global financial crisis was at its most intense. The loss of this fiscal stimulus will have a disproportionate impact on Wales, the Welsh private sector, and the ability of businesses and companies to generate wealth and employment. No wonder the Institute for Fiscal Studies described this budget as regressive; for the Welsh economy, it is nothing short of a disaster.

Cymharwch ymagwedd wahanol y ddwy Lywodraeth. Defnyddiodd Llywodraeth y Cynulliad fuddsoddi yn y sector cyhoeddus i hybu'r economi, gan fuddsoddi £470 miliwn ynddi hyd at ddiwedd y flwyddyn ariannol bresennol. Bu hyn yn fodd o gefnogi a chreu gweithgarwch economaidd ar adeg pan oedd yr argyfwng ariannol byd-eang ar ei ddwysaf. Bydd colli'r ysgogiad ariannol hwn yn effeithio'n waeth ar Gymru nag a wnaiff ar fannau eraill, ac effaith waeth ar y sector preifat yng Nghymru, ac ar allu busnesau a chwmnïau i greu cyfoeth a chyflogaeth. Nid yw'n syndod i'r Sefydliad Astudiaethau Ariannol ddweud mai cyllideb atchweliadol oedd hon; i economi Cymru, mae'n drychineb.

The budget was driven not by the needs of the economy, and not even by the demands of the market, but ideology. If you look at the markets over the last couple of weeks, they declined after the budget, not before.

Nid anghenion yr economi a sbardunodd y gyllideb, ac nid hyd yn oed ofynion y farchnad, ond ideoleg. Os edrychwch ar y marchnadoedd dros yr ychydig wythnosau diwethaf, ar ôl ac nid cyn y gyllideb y gwelwyd y dirywiad.

Andrew R.T. Davies: I fail to see how you can say that the budget has not been warmly welcomed by the markets. You have not offered an alternative proposal for what your party would have done in Government; in fact, your party had the same cuts in mind as our Government has put forward.

Alun Davies: I made the statement as a statement of fact: the markets have declined since the budget, whatever you might have seen written in press releases, Andrew. All you have to do is to read about what is happening, but perhaps you do not understand it.

It was a budget driven by ideology; it hits the most vulnerable in Wales and it is the Welsh economy that will pay the price for that. When we look at the Welsh Assembly Government's economic renewal programme, it is important that we recognise what it seeks to do and how it seeks to work. We face an economic crisis and the threat of a double-dip recession is real in Wales today. We know that unemployment will increase due to public spending cuts and we recognise that output is below potential and that private spending is weak, but the budget is more likely to create stagnation and deflation than it is to stimulate economic activity and growth.

I agree with what was said yesterday by the Deputy First Minister and with what has been said by speakers in this debate. I agree with the emphasis on prioritising skills, infrastructure and investment in research and development. Look again at how members of the Welsh Government are operating in tandem. Compare the way in which the Assembly's Minister for education made statements on the future of higher education in Wales, as he works with the Deputy First Minister, with what happened on the other side of Offa's Dyke in England, which has seen one of the most dramatic attacks on the higher education sector in recent history. However, we must ensure that we not only invest in research and development, but that we are also able to focus on the commercialisation of research and

Andrew R.T. Davies: Ni allaf weld sut y gallwch ddweud nad yw'r marchnadoedd wedi rhoi croeso cynnes i'r gyllideb. Nid ydych wedi dweud beth y byddai eich plaid chi wedi'i wneud yn wahanol petaech yn Llywodraethu; a dweud y gwir, yr un toriadau oedd gan eich plaid chi mewn golwg â'r rhai y mae ein Llywodraeth ni wedi'u cynnig.

Alun Davies: Datganiad o ffaith oedd fy natganiad; mae'r marchnadoedd wedi dirywio ers y gyllideb, beth bynnag yr ydych wedi'i weld yn y datganiadau i'r wasg, Andrew. Y cyfan y mae'n rhaid ichi ei wneud yw darllen beth sy'n digwydd, ond efallai nad ydych yn ei ddeall.

Cyllideb a sbardunwyd gan ideoleg oedd hon; mae'n taro'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru ac economi Cymru a fydd yn talu'r pris am hynny. Wrth inni edrych ar raglen Llywodraeth y Cynulliad i adnewyddu'r economi, mae'n bwysig inni ddeall yr hyn mae'n ceisio'i wneud a sut mae'n ceisio gweithio. Yr ydym yn wynebu argyfwng economaidd ac mae bygythiad dirwasgiad deugafn yn fygythiad go iawn yng Nghymru heddiw. Gwyddom y bydd diweithdra'n cynyddu oherwydd toriadau ar wario cyhoeddus a bod ein hallbwn yn is nag y gallai fod a gwario preifat yn wan, ond mae'r gyllideb yn fwy tebygol o greu marchnad lonydd a datchwyddiant nag o ysgogi gweithgarwch economaidd a thwf.

Yr wyf yn cytuno â'r hyn a ddywedwyd gan y Dirprwy Brif Weinidog ddoe ac â'r hyn y mae siaradwyr wedi'i ddweud yn y ddatl hon. Yr wyf yn cytuno â'r pwyslais ar flaenoriaethu sgiliau, y seilwaith a buddsoddi mewn ymchwil a datblygu. Edrychwch eto ar sut mae aelodau Llywodraeth Cymru yn cydweithio. Cymharwch y ffordd y gwnaeth Gweinidog y Cynulliad dros addysg ddatganiadau am ddyfodol addysg uwch yng Nghymru, wrth iddo gydweithio â'r Dirprwy Brif Weinidog, â'r hyn a ddigwyddodd ar ochr arall Clawdd Offa yn Lloegr, lle y gwelwyd un o'r ymosodiadau mwyaf dramatig ar y sector addysg uwch mewn hanes diweddar. Fodd bynnag, rhaid inni sicrhau ein bod nid yn unig yn buddsoddi mewn ymchwil a datblygu, ond ein bod hefyd yn gallu canolbwyntio ar fasnacheiddio

development to ensure that we are able to generate economic value from the sector, and not simply invest in it for other reasons.

I welcome the focus on the six sectors that the Government has announced it will prioritise. In his response to the debate, I hope that the Deputy First Minister will emphasise the priority on transport infrastructure—he has already discussed broadband provision, which I welcome. I also wish to see an emphasis on how we will work with major businesses to generate further economic activity, and to ensure that we have an all-Wales approach. It is important that we ensure that economic growth also exists outside places such as the M4 corridor, and that the west Wales and the Valleys region benefits from the economic renewal programme as well.

Deputy First Minister, I hope that you will see the Government as an enabler of growth through the targeted and intelligent investment that has been announced. It is at variance with the approach of the UK Government, but I believe that it is needed by the Welsh economy today.

Y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth (Ieuan Wyn Jones): Diolch i bawb sydd wedi cymryd rhan yn y drafodaeth a diolch yn gynnes am y gefnogaeth eang i'r ddogfen a'r newid polisi radical a amlinellwyd gennym. Yr oeddwn yn falch o glywed y gefnogaeth i'r newid cyfeiriad. Gofynnwyd un neu ddau o gwestiynau, a cheisiaf ymdrin â hwy yn awr. Os nad oes gennyf amser i ateb pob un, byddaf yn ysgrifennu at yr Aelodau hynny.

I welcome what David Melding said in his remarks, although he started off by asking why this had taken three years. If that is the only criticism that he has, I will take it. Nevertheless, I will just say that we had it in mind to introduce some of these changes before, but the economic recession made it very difficult for us to do so, as we had to batten down the hatches and work with industry to work through the worst of it.

ymchwil a datblygu er mwyn sicrhau ein bod yn gallu creu gwerth economaidd drwy'r sector, ac nid dim ond buddsoddi ynddo am resymau eraill.

Yr wyf yn croesawu'r canolbwyntio ar y chwe sector y mae'r Llywodraeth wedi cyhoeddi eu bod yn flaenoriaeth. Yn ei ymateb i'r ddadl, yr wyf yn gobeithio y bydd y Dirprwy Brif Weinidog yn pwysleisio'r flaenoriaeth ar y seilwaith trafndiaeth—mae wedi trafod y ddarpariaeth band eang eisoes, a chrosawaf hynny. Yr wyf hefyd am weld pwyslais ar sut y byddwn yn gweithio gyda busnesau mawr i greu rhagor o weithgarwch economaidd, ac i sicrhau ein bod yn mynd ati ar lefel Cymru gyfan. Mae'n bwysig inni yn ogystal â hynny sicrhau bod twf economaidd yn digwydd y tu allan i fannau megis coridor yr M4, a bod gorllewin Cymru a'r Cymoedd yn elwa o raglen adnewyddu'r economi hefyd.

Ddirprwy Brif Weinidog, yr wyf yn gobeithio y byddwch yn ystyried y Llywodraeth yn gorff sy'n galluogi twf drwy'r buddsoddi deallus a gyhoeddwyd a hwnnw'n fuddsoddi sydd wedi'i dargedu. Mae'n groes i ymagwedd Llywodraeth y Deyrnas Unedig, ond credaf mai dyma'r ymagwedd y mae ei hangen ar economi Cymru heddiw.

The Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport (Ieuan Wyn Jones): Thanks to everyone who has participated in the discussion and many thanks for the widespread support for the document and the radical policy change that we outlined. I was glad to hear of the support for the change of direction. One or two questions were asked, and I will try to deal with them now. If I do not have time to answer every one, I will write to those Members.

Yr wyf yn croesawu'r hyn a ddywedodd David Melding yn ei sylwadau, er iddo ddechrau drwy holi pam yr oedd hyn wedi cymryd tair blynedd. Os mai dyna'i unig feirniadaeth, fe'i derbynaf. Serch hynny, hoffwn ddweud mai ein bwriad oedd cyflwyno rhai o'r newidiadau hyn cyn hyn, ond bod y dirwasgiad economaidd wedi'i gwneud yn anodd iawn inni wneud hynny, oherwydd inni orfod cau'r hatsys a gweithio

However, when we could see some light at the end of the tunnel, we felt that the time was right to be moving on with this programme.

David Melding: Your department and your senior management team have obviously worked very hard on the economic summits and with the economic crisis that we have gone through. A former Minister for the economy, Andrew Davies, made some serious remarks about the quality of the senior management team in your department. Could you give us an assurance this afternoon that you have full confidence in your senior management team's ability to deliver and implement the economic renewal programme that you have put before the Assembly today?

The Deputy First Minister: Yes, I can, David. I can tell you that I have been working very hard with the team over the last nine months to move from the position where we were to the where we are now, with the economic renewal programme. We did it by setting up an economic renewal team, led by a director. The team has been working extremely hard, engaging with stakeholders and making it clear that the policy that the Government wanted to introduce needed the support of the wider community. We recognised that the inevitable question would be whether we were satisfied that we could deliver the programme of change once we had published the document. We recognised that that would be an issue, and so we have already taken steps to set up an implementation team in the department, again led by a director, which will be dedicated to making sure that this programme is delivered. There will be a need for restructuring in the department, focusing on key sectors and looking at anchor companies and inward investment and so on. Following the announcement, I will be having my first meeting with the implementation team to make sure that we proceed with it.

Nerys Evans: Mae pryder ynghylch y newidiadau i'r gefnogaeth a gynigir i'r sector twristiaeth yn eich rhaglen. A allwch chi amlinellu'r newidiadau hynny, ac

gyda diwydiant i weithio drwy'r gwaethaf. Serch hynny, pan oedd ychydig o oleuni i'w weld ym mhen draw'r twnnel, yr oeddem yn teimlo mai dyna'r adeg iawn inni fwrw ymlaen â'r rhaglen hon.

David Melding: Mae'n amlwg bod eich adran a'ch tîm uwchreoli wedi gweithio'n galed iawn ar yr uwchgynadleddau economaidd a'r argyfwng economaidd yr ydym wedi bod drwyddo. Gwnaeth y cyn Weinidog dros yr economi, Andrew Davies, nifer o sylwadau difrifol am ansawdd tîm uwchreoli eich adran. A allech roi sicrwydd inni y prynhawn yma eich bod yn gwbl hyderus yng ngallu eich tîm uwchreoli i wireddu'r rhaglen adnewyddu'r economi yr ydych wedi'i rhoi gerbron y Cynulliad heddiw ac i'w rhoi ar waith?

Y Dirprwy Brif Weinidog: Gallaf, David. Gallaf ddweud wrthy'ch fy mod wedi bod yn gweithio'n galed iawn gyda'r tîm dros y naw mis diwethaf i symud o'r sefyllfa yr oeddem ynddi i'r sefyllfa yr ydym ynddi heddiw o ran rhaglen adnewyddu'r economi. Gwnaethom hynny drwy sefydlu tîm adnewyddu'r economi, o dan arweiniad cyfarwyddwr. Mae'r tîm wedi bod yn gweithio'n eithriadol o galed, yn ymgysylltu â rhanddeiliaid ac yn ei gwneud yn glir bod angen cefnogaeth y gymuned ehangach i'r polisi yr oedd y Llywodraeth am ei gyflwyno. Yr oeddem yn sylweddoli mai'r cwestiwn anochel fyddai a oeddem yn fodlon y gallem wireddu'r rhaglen newid ar ôl inni gyhoeddi'r ddogfen. Yr oeddem yn sylweddoli y byddai'r cwestiwn hwnnw'n codi, ac felly, yr ydym eisoes wedi cymryd camau i sefydlu tîm gweithredu yn yr adran, unwaith eto o dan arweiniad cyfarwyddwr, a gwaith penodol y tîm hwnnw fydd sicrhau bod y rhaglen hon yn cael ei gwireddu. Bydd angen ad-drefnu'r adran, gan ganolbwyntio ar sectorau allweddol ac edrych ar gwmnïau angor a mewnfuddsoddi ac ati. Ar ôl y cyhoeddiad, byddaf yn cynnal fy nghyfarfod cyntaf â'r tîm gweithredu er mwyn sicrhau ein bod yn bwrw ymlaen ag ef.

Nerys Evans: There is concern about the changes to the support to be offered to the tourism sector in your programme. Can you outline those changes for us, and reinforce

atgyfnerthu'r ffaith bod y diwydiant twristiaeth yn bwysig i'r economi yng Nghymru?

the fact that the tourism industry is important to the economy of Wales?

Y Dirprwy Brif Weinidog: Yr ydych wedi codi mater pwysig. Er nad ydym wedi cyfeirio at y diwydiant twristiaeth yn y chwe sector, yr ydym wedi dweud ein bod eisiau gweld twristiaeth yn chwarae rhan bwysig yn yr economi yng Nghymru. Yr ydym wedi sicrhau bod y gyriant polisi yn dod o fewn adran y Gweinidog dros Dreftadaeth, a hefyd fod yr holl broses o weinyddu grantiau yn cael ei throsglwyddo i'r adran honno, er mwyn sicrhau ei bod wedi'i hintegreiddio yn yr adran. Gobeithiaf y bydd y sector twristiaeth yn sylweddoli pwysigrwydd y penderfyniad a wnaed gennym.

The Deputy First Minister: You have raised an important issue. Although we have not made reference to the tourism industry in the six sectors, we have said that we want to see tourism playing an important role in the Welsh economy. We have ensured that the policy driver comes from within the department of the Minister for Heritage, and also that the whole process of administering the grants is transferred to that department, to ensure that it is integrated in the department. I hope that the tourism sector understands the importance of the decision that we have made in that regard.

I will now move on to the issue of broadband, which was raised by a number of Members. We are starting quickly on the programme, and we will be taking this to the market within the year. The pace obviously depends on how the market responds. Other Members have asked how we would address market failure. That has to be tested, because the European Commission will have to be satisfied that we can do it. Therefore, we will eventually go to the European Commission with a programme to clarify any issues around state aid. I appreciate the point that Andrew Davies made on that, and we recognise that it needs to be dealt with properly. Our definition of 'super-fast broadband' is the European Union's definition, namely 30 Mbps in rural areas and 100 Mbps in urban areas.

Trof yn awr at fand eang, sy'n bwnc a godwyd gan nifer o'r Aelodau. Gyda'r rhaglen hon, yr ydym yn rhoi tân dani ar unwaith, a byddwn yn ei chyflwyno i'r farchnad o fewn y flwyddyn. Bydd cyflymder y rhaglen wedyn yn amlwg yn dibynnu ar ymateb y farchnad. Mae Aelodau eraill wedi gofyn sut y byddem yn ymateb i fethiant yn y farchnad. Mae'n rhaid profi hynny, gan y bydd yn rhaid i'r Comisiwn Ewropeaidd fod yn fodlon y gallwn lwyddo. Felly, bydd yn rhaid inni gyflwyno rhaglen i'r Comisiwn Ewropeaidd yn y pen draw er mwyn bod yn sicr ynghylch unrhyw faterion sy'n ymwneud â chymorth gan y wladwriaeth. Deallaf bwynt Andrew Davies ynghylch hynny, ac yr ydym yn cydnabod ei bod yn rhaid mynd ati yn y ffordd iawn. Yr un yw ein diffiniad o 'fand eang cyflym iawn' â diffiniad Ewrop, sef 30 Mbps mewn ardaloedd gwledig a 100 Mbps mewn ardaloedd trefol.

4.20 p.m.

Andrew Davies also made some comments on the Gibson report and the report of the ministerial advisory group led by Richard Parry-Jones. I want to say how much I welcomed both those reports. He mentioned the issue of the support that the department is able to give to businesses. Part of the problem, as is recognised in the report, is that we have a rather generic approach to business support. However, under the new direction, we will have a specific sector-led approach that will be far more focused and specialised.

Gwnaeth Andrew Davies sylwadau hefyd am adroddiad Gibson ac adroddiad grŵp cynghori'r gweinidog o dan arweiniad Richard Parry-Jones. Hoffwn ddweud imi groesawu'r adroddiadau hyn yn fawr. Cyfeiriodd at y gefnogaeth y mae modd i'r adran ei rhoi i fusnesau. Rhan o'r broblem, fel y cydnabyddir yn yr adroddiad, yw bod gennym ddull eithaf generig o fynd ati i roi cymorth i fusnesau. Fodd bynnag, o dan y cyfeiriad newydd, bydd gennym ddull wedi'i seilio ar sectorau penodol, a hwnnw'n ddull

One thing that we will want to do is have private sector involvement in developing those six sectors. There is fantastic expertise out there. People such as Liz Davies, Gerald Davies and Dyfrig John have supported our engagement with business, and a number of people like that, such as Chris Rowlands, will want to get involved in the sector-led approach.

Andrew Davies: I applaud his willingness to engage with the private sector, but people such as Dyfrig John and others, who have great expertise and experience in their sectors, will not be able to do the intensive day-to-day account management work that is needed by a sector. That is the big challenge. How will you ensure that you have people with the right skills dealing with the account management structure and support?

The Deputy First Minister: I have indicated that, in the sector-led approach, there will be specialist teams for the sectors, and they will be involved in business support and in support right across the spectrum, from start-ups to business growth, from indigenous companies to inward investment. Those sector teams will now become specialists in their areas. The more generic business support will no longer be in place, in that sense, except in those areas in which we believe that the introduction of a more participative approach to the economy, which I think Brian Gibbons mentioned, will be necessary. However, the driver will now be growth in the economy through the sector-led approach. I understand the challenges that exist and, incidentally, we will review the Technium programme, and I hope to be able to make an announcement once that review is concluded.

Jenny Randerson welcomed the new approach. She referred to the issue of expenditure and outcomes, with more money per head being spent on economic development in Wales than in other parts of the United Kingdom, in other countries and regions. We want to ensure that the money that we use will now have a far more

mwy arbenigol o lawer ac sy'n canolbwyntio'n fwy pendant arnynt. Un o'r pethau y byddwn yn awyddus i'w gwneud fydd sicrhau bod y sector preifat yn cyfrannu at ddatblygu'r chwe sector dan sylw. Mae gan y sector preifat arbenigedd ardderchog. Mae pobl fel Liz Davies, Gerald Davies a Dyfrig John wedi'n cynorthwyo wrth inni weithio gyda busnesau, a bydd llawer o bobl o'r fath, megis Chris Rowlands, yn awyddus i fod yn rhan o'r dull hwn sydd wedi'i seilio ar sectorau.

Andrew Davies: Yr wyf yn ei gymeradwyo am ei barodrwydd i ymwneud â'r sector preifat, ond ni fydd modd i bobl fel Dyfrig John ac eraill, sydd â chryn arbenigedd a phrofiad yn eu sectorau, gyflawni'r gwaith beunyddiol trwm y mae ei angen ar sector o ran rheoli cyfrifon. Dyna'r her fawr. Sut y byddwch yn sicrhau bod gennych y bobl â'r sgiliau iawn i ymdrin â'r strwythur rheoli cyfrifon a'i gefnogi?

Y Dirprwy Brif Weinidog: Drwy ddilyn y dull sydd wedi'i seilio ar sectorau, yr wyf wedi dweud y bydd timau arbenigol ar gyfer y sectorau, a byddant yn rhan o'r gwaith o roi cymorth i fusnesau a chymorth ar draws y sbectrwm, o ddechrau busnesau i ddatblygu busnesau, o gwmnïau cynhenid i fewnffuddsoddi. Bydd y timau hynny yn y sectorau yn awr yn dod yn arbenigwyr yn eu maes. Ni fydd y cymorth busnes mwy generig bellach ar gael, yn hynny o beth, ac eithrio yn y meysydd lle y credwn y bydd cyflwyno dull mwy cyfranogol yn yr economi yn angenrheidiol, a chredaf i Brian Gibbons sôn am hynny. Fodd bynnag, yr hyn fydd yn gyrru pethau yn eu blaenau bellach fydd twf yn yr economi drwy'r dull sydd wedi'i seilio ar sectorau. Deallaf yr heriau sy'n bodoli. Fel mae'n digwydd, byddwn yn adolygu'r rhaglen Technium, a gobeithiaf allu gwneud cyhoeddiad pan fydd yr adolygiad hwnnw wedi dod i ben.

Croesawodd Jenny Raderson y dull newydd. Cyfeiriodd at wariant a chanlyniadau, a bod mwy o arian yn cael ei wario y pen ar ddatblygu economaidd yng Nghymru nag mewn rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig a gwledydd a rhanbarthau eraill. Yr ydym am sicrhau bod yr arian a ddefnyddiwn bellach yn fwy galluogol o lawer er mwyn inni

enabling capacity so that we can deliver infrastructure, research and development skills and so on, so that every company will benefit. I understand her point about the need for good infrastructure, improving the transport and energy infrastructure, and how we will use European Union funding to support that. I have dealt with the issue of testing market failure.

I understand her point about the stock exchange, but we cannot accept amendment 3 in its current form. That is not to say that we do not believe that further work needs to be done in this area, but we believe that a Welsh stock market should be developed by the private sector rather than being approached here. That would give the impression that it should be for the Government to set it up. That may be a point of detail, but I am sure that Jenny will be encouraged by the fact that we will take some of that work forward.

She raised the issue of pre-16 skills, but it is difficult to cover everything in the report, and so we tried to concentrate on post-16 skills. However, based on my discussions with him, I can assure her that the Minister for education is also aware of the need for us to have a much more focused approach to developing skills at a much earlier age.

I also want to assure Brian Gibbons about the Government's approach to this. The point that David Melding made was that we must have a recognisable big Welsh brand. The problem is that the Welsh brand is currently fragmented, and that has been its history, unfortunately. We need a good Welsh brand, which would be of tremendous assistance to us in attracting the kind of inward investment that Brian mentioned. In addition, that will be a different form of inward investment. We must recognise that the days of attracting low-cost, low-value, end-of-the-supply-chain inward investment are over. We are no longer in that market. That is going to other parts of the world. I well remember being in a room with a global player—although I will not mention the country that he came from—who told me that Wales is in the market for investment with Hungary and Turkey. I knew that I could not compete with Hungary and Turkey any more on low costs and low wages, and nor should I be. We should be

ddarparu seilwaith, gwaith ymchwil a sgiliau datblygu ac yn y blaen, a phob cwmni'n elwa. Deallaf ei phwynt ynglŷn â bod angen seilwaith da, bod angen gwella seilwaith trafniadaeth ac ynni, ac ynglŷn â sut y byddwn yn defnyddio arian gan yr Undeb Ewropeaidd yn gefn i hynny. Yr wyf wedi sôn eisoes am brofi methiant yn y farchnad.

Deallaf ei phwynt am y gyfnewidfa stoc, ond ni allwn dderbyn gwelliant 3 ar ei ffurf bresennol. Nid yw hynny'n golygu nad ydym yn credu bod angen gwneud rhagor o waith yn y maes hwn, ond credwn mai'r sector preifat, yn hytrach na ni, a ddylai ddatblygu marchnad stoc yng Nghymru. Byddai hynny'n rhoi'r argraff mai'r Llywodraeth a ddylai ei sefydlu. Efallai mai manylyn yw hynny, ond yr wyf yn sicr y bydd y ffaith y byddwn yn bwrw ymlaen â rhywfaint o'r gwaith hwnnw yn codi calon Jenny.

Cyfeiriodd at sgiliau cyn-16, ond mae'n anodd sôn am bopeth yn yr adroddiad, ac felly ceisiwyd canolbwyntio ar sgiliau ôl-16. Fodd bynnag, ar sail fy nhrfodaethau ag ef, gallaf sicrhau Jenny bod y Gweinidog dros addysg hefyd yn ymwybodol bod angen inni ganolbwyntio mwy ar ddatblygu sgiliau'n gynharach o lawer.

Hoffwn roi sicrwydd i Brian Gibbons hefyd ynghylch dull y Llywodraeth o fwrw ati gyda'r gwaith hwn. Y pwynt a wnaeth David Melding oedd y dylem gael brand cyfarwydd mawr i Gymru. Y broblem yw bod brand Cymru ar hyn o bryd yn ddarniog ac mae hynny, gwaetha'r modd, wedi bod yn wir erioed. Mae angen brand da arnom i Gymru, a fyddai o gymorth mawr wrth ddenu'r math o fewnfuddsoddi y cyfeiriodd Brian ato. At hynny, bydd hwnnw'n fath gwahanol o fewnfuddsoddi. Rhaid inni gydnabod bod dyddiau denu mewnfuddsoddi cost isel, gwerth isel, ar ddiwedd y gadwyn cyflenwi ar ben. Nid ydym yn y farchnad honno bellach. Mae honno'n mynd i rannau eraill o'r byd. Cofiaf yn dda fod mewn ystafell gyda chynrychiolydd o un o gwmmniau mawr y byd—er na chrybwyllaf o ba wlad y deuai. Dywedodd wrthyf fod Cymru yn cystadlu yn y farchnad am fuddsoddiadau gyda Hwngari a Thwrci. Gwyddwn na allwn gystadlu gyda Hwngari a Thwrci bellach o ran costau isel a

driving up the value in the Welsh economy, driving up value in the supply chain, and ensuring that the Welsh economy is much more resilient and sustainable. Therefore, we will be looking for investments, but they will not be the same sort of investments that were successful in the past, although they will be successful in future. Of course, it is no accident that yesterday's announcement was made in Panasonic, which is the kind of company that Wales wants not only to attract, but to see develop and grow.

Kirsty welcomed the approach. She mentioned three issues with regard to skills, which I think I have addressed. On the regional approach, I accept that we need a different approach in different parts of Wales. Where there are gaps in provision and where the market is failing, the Government will be ready to step in where there is a demonstrable market failure. She also mentioned some of the bureaucracy of filling in application forms for grants. That will change. We will be much more responsive to the needs of business. Of course, I have made clear that the department will need to be restructured.

There is also a question of how we measure success. We will be publishing a framework for measuring success in autumn. That was part of our consultation exercise; we actively sought people's views on how we measure success. We will be in a position to announce that once we have completed that work.

I welcome the other contributions that have been made, particularly on the issue of skills. I understand the point that Jeff made about the integration of skills and European funding and structural funds. Lesley has been undertaking a review of research and development, skills and our needs, and that has informed our approach to the whole issue.

Yn dilyn pwynt Gareth am y sectorau, mae'r sector adeiladu yn bwysig, a sylweddolwn hynny. Dyna pam yr ydym yn meddwl bod angen newid y system gaffael i'w gwneud yn

chyflogau isel, ac na ddylwn wneud hynny ychwaith. Dylem fod yn cynyddu gwerth economi Cymru, yn cynyddu gwerth y gadwyn cyflenwi, ac yn sicrhau bod economi Cymru yn fwy gwydn a chynaliadwy o lawer. Felly, byddwn yn chwilio am fuddsoddiadau, ond nid am y math o fuddsoddiadau a oedd yn llwyddiannus yn y gorffennol, er y byddant yn llwyddiannus yn y dyfodol. Wrth gwrs, nid ar hap a damwain y cafwyd y cyhoeddiad ddoe yn Panasonic, sef y math o gwmni y mae Cymru am ei ddenu, yn ogystal â'i weld yn datblygu a thyfu.

Croesawodd Kirsty yr ymagwedd hon. Cyfeiriodd at dri mater sy'n ymwneud â sgiliau, a chredaf fy mod wedi rhoi sylw i'r rheini. O ran yr ymagwedd ranbarthol, derbyniaf fod angen mynd ati mewn ffordd wahanol mewn gwahanol rannau o Gymru. Lle bydd bylchau yn y ddarpariaeth a lle bydd y farchnad yn methu, bydd y Llywodraeth yn barod i gamu i'r adwy os yw'n amlwg bod y farchnad yn methu. Cyfeiriodd hefyd at rywfaent o'r fiwrocratiaeth sydd ynghlwm wrth lenwi ffurflenni cais am grantiau. Bydd hynny'n newid. Byddwn yn ymateb yn well o lawer i anghenion busnesau. Wrth gwrs, yr wyf wedi egluro y bydd angen ailstrwythuro'r adran.

Cwestiwn arall yw sut y byddwn yn mesur llwyddiant. Byddwn yn cyhoeddi fframwaith ar gyfer mesur llwyddiant yn ystod yr hydref. Yr oedd hynny'n rhan o'n gwaith ymgynghori; gofynnwyd yn benodol am farn pobl ynghylch sut y byddwn yn mesur llwyddiant. Byddwn mewn sefyllfa i gyhoeddi hynny pan fyddwn wedi cwblhau'r gwaith hwnnw.

Croesawaf y cyfraniadau eraill a gafwyd, yn enwedig ynghylch sgiliau. Deallaf bwynt Jeff am integreiddio sgiliau a chyllid Ewropeaidd a chronfeydd strwythurol. Mae Lesley wedi bod yn cynnal adolygiad a fu'n edrych ar ymchwil a datblygu, ar sgiliau ac ar ein hanghenion, ac mae'r adolygiad hwnnw wedi bod yn sail i'n holl waith ar hyn.

On Gareth's point about the sectors, the construction sector is important, and we realise that. That is why we think that we need to change the procurement system to

fwy ymatebol i fusnesau yng Nghymru, fel y gallant wneud cais am gytundebau caffael o dan y rhaglenni y byddwn yn eu cyhoeddi yn y dyfodol.

I think that I have dealt with most people's concerns. If I have not, I will write to you. I thank the Presiding Officer for his indulgence in allowing me to do that. I wish to say to the Assembly that this is just the start of the discussion. There will be a number of further announcements in future. I thank everyone for their contributions. It has been a very positive debate, and I look forward to continuing it in the not too distant future.

Y Llywydd: Y cynnig yw bod y gwelliant 1 yn cael ei dderbyn. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, gohiriwn y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 4.28 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 4.28 p.m.*

Y Papur Ymgynghori ar y Strategaeth Fwyd The Food Strategy Consultation Paper

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Nick Ramsay.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Cynigiad fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn nodi'r ymgynghoriad ar y strategaeth fwyd ar gyfer Cymru—'Bwyd i Gymru, Bwyd o Gymru'. (NDM4506)

Mae bwyd wedi dod yn fater canolog ym maes polisi cyhoeddus, ac mae'n bleser gennyf gyflwyno'r strategaeth fwyd ddrfft i'r Cynulliad heddiw. Mae'r cyfeiriad newydd a osodir gan y strategaeth ddrfft yn amlwg o'i theitl: 'Bwyd i Gymru, Bwyd o Gymru'. Byddwch wedi fy nghlywed i'n pwysleisio ar sawl achlysur yn y Siambr bwysigrwydd cael sector bwyd ffyniannus i Gymru, un a chanddo sylfaen amaethyddol gref a chwmnïau bwyd a diod llwyddiannus ym mhob rhan o'r gadwyn gyflenwi ac, wrth

make it far more responsive to businesses in Wales, so that they can bid for procurement contracts under the programmes that we will announce in future.

Credaf fy mod wedi ymateb i bryderon y rhan fwyaf o bobl. Os nad wyf wedi gwneud hynny, ysgrifennaf atoch. Diolch i'r Llywydd am adael imi wneud hynny. Hoffwn ddweud wrth y Cynulliad mai dim ond dechrau'r drafodaeth yw hyn. Bydd nifer o ddatganiadau eraill yn y dyfodol. Diolchaf i bawb am eu cyfraniadau. Bu'n ddadl gadarnhaol iawn, ac edrychaf ymlaen at barhau â hi cyn bo hir.

The Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Are there any objections? I see that there are. Therefore, I defer all votes until voting time.

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): I move that

the National Assembly for Wales notes the consultation on the food strategy for Wales—'Food for Wales, Food from Wales'. (NDM4506)

Food has become a central issue for public policy, and I am pleased to present for debate the draft food strategy to the Assembly today. The new direction that the draft strategy sets is made clear in the title: 'Food for Wales, Food from Wales'. You will have heard me emphasising on several occasions in the Chamber the importance of having a vibrant food sector in Wales, one that has a strong agricultural base and successful food and drink companies throughout the supply chain and, of course, that is an important element of

reswm, mae hon yn elfen bwysig o'r strategaeth. Fodd bynnag, byddwch yn llai cyfarwydd â fy nghlywed i'n sôn am bwysigrwydd cael cyfeiriad strategol eglur ar fwyd i Gymru, a chysylltu'r ddau. Y strategaeth hon yw'r tro cyntaf i Lywodraeth yng Nghymru weithio gyda'r diwydiant, cymdeithas sifil a chyrrff cyhoeddus i ddarparu cyfeiriad clir i'r system fwyd gyfan, o'r cam cynhyrchu hyd at ei fwyta.

4.30 p.m.

Cyn imi amlinellu cefndir y strategaeth a'r cyfeiriad a nodir ynddo, hoffwn ymdrin â gwelliant y Ceidwadwyr. Fel y gwyddoch eisoes, yr wyf o blaid darparu gwell labeli bwyd i gwsmeriaid a chreu ombwdsmon archfarchnadoedd. Bydd hynny'n sicrhau bod gennym gysylltiadau teg ledled y gadwyn gyflenwi a bod buddiannau cwsmeriaid yn cael eu diogelu yn y pen draw. Serch hynny, byddaf yn gwrthwynebu'r gwelliant heddiw.

Cytunaf â'r agwedd ynglŷn â labeli mwy cynhwysfawr ar fwyd, ond o ran yr ombwdsmon archfarchnadoedd, mae fy marn i'n wahanol i farn Llywodraeth y Torïaid a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn San Steffan. Bwriad Edward Davey, sydd yn Weinidog yn y Llywodraeth honno, yw cael swyddfa ombwdsmon o fewn y Swyddfa Masnachu Teg. Yr wyf bob amser wedi argymhell y dylai'r ombwdsmon archfarchnadoedd fod yn gwbl annibynnol, felly yr wyf yn gwrthwynebu'r gwelliant a gyflwynir heddiw gan y Torïaid ar y sail honno.

O droi'n ôl at y strategaeth, erbyn hyn mae'n system fwyd yn gweithredu mewn cyd-destun cenedlaethol a byd-eang gwahanol iawn i'r hyn a welwyd 20 mlynedd yn ôl. Mae'n rhaid inni fod yn barod felly ar gyfer y cymhlethdodau newydd a ddaw i'n rhan yn ystod y degawd nesaf. Mae adroddiad diweddar gan Fanc y Byd yn awgrymu y bydd y twf ym mhoblogaeth y byd dros yr 20 neu'r 30 mlynedd nesaf yn galw am ddyblu'r cyflenwad bwyd. Bydd hynny'n heriol tu hwnt, yn arbennig wrth geisio cynnal yr amgylchedd naturiol iach sydd yn hanfodol i gynhyrchu bwyd.

Mae'n amlwg bod gan fwyd ran hollbwysig i'w chwarae wrth ateb llawer o'r heriau a'r

the strategy. However, you will be less familiar with hearing me set out the importance of taking a clear strategic direction on food for Wales, and linking the two. This strategy represents the first time that Government in Wales has worked with industry, civil society and public bodies to provide a clear direction for the whole of our food system, from production right through to consumption.

Before I outline the background and direction set out in the strategy, I will address the Conservative amendment. You will know that I am a strong supporter of better food labelling for consumers and of a supermarket ombudsman. That will ensure that we have fair relationships throughout the supply chain and that, ultimately, consumer interests are protected. Nevertheless, I will be opposing the amendment today.

I agree with a more comprehensive approach to food labels, but, on the supermarket ombudsman, my views are different to those of the Tory and Liberal Democrat Government in Westminster. Edward Davey, the Minister in that Government, intends for there to be an ombudsman's office within the Office of Fair Trading. I have always recommended that the supermarket ombudsman should be completely independent, so I oppose the amendment presented today by the Tories on that basis.

Returning to the strategy, our food system operates in a very different national and global context now to that seen 20 years ago. We need to be prepared for the new complexities that the coming decade will bring. A recent report from the World Bank suggests that growth in world population over the next 20 to 30 years will demand a doubling in food supply. It will be hugely challenging to achieve this while maintaining the healthy natural environment that is vital for food production.

It is clear that food has an important contribution to make in meeting many of the

cyfleoedd y mae cymdeithas yn eu hwynebu. Mae'r rhain yn cynnwys ein hiechyd a'n lles, ein heconomi, mynediad teg at adnoddau sylfaenol, ymdopi â'r newid yn yr hinsawdd, ein hamgylchedd naturiol a'n rôl ryngwladol. Mae'n amlwg nad yw'r pwyslais blaenorol ar ddarparu llwyth mawr o fwyd safonol am bris rhad yn ddigon i ateb yr holl heriau hyn. Mae arnom angen dull gweithredu newydd os yw ein system fwyd i chwarae ei rhan yn y meysydd polisi cyhoeddus pwysig hyn. Dyna pam y gofynnais y llynedd i Dr Haydn Edwards, cadeirydd y Bartneriaeth Cyngori ar Fwyd a Diod, roi cyngor imi ar strategaeth fwyd drosfwaol newydd i Gymru. Hefyd, comisiynais Canolfan Cysylltiadau Busnes, Atebolrwydd, Cynaliadwyedd a Chymdeithas Prifysgol Caerdydd—a fydd yn fwy cyfarwydd i rai ohonoch fel BRASS—i hwyluso'r broses o ddatblygu'r strategaeth fwyd hon i Gymru. Hoffwn ddiolch i'r ddau sefydliad a'r unigolion am eu holl waith caled.

Mae cydweithredu ac adeiladu cysylltiadau cryfach yn un o themâu canolog y strategaeth. Yn hynny o beth, yr wyf yn falch bod swyddogion fy adran i nid yn unig wedi bod yn cydweithio ag ystod o bartneriaid allanol, ond hefyd ar draws holl adrannau perthnasol y Llywodraeth. Ffrwyth y gwaith hwn yw'r strategaeth ddrafft ac iddi un nod eglur sylfaenol, sef creu system fwyd gynaliadwy a gwydn sydd yn cwmpasu sector bwyd sydd yn cynnwys busnesau cystadleuol a phroffidiol. Mae cael busnesau cystadleuol a phroffidiol ar draws y sector bwyd yn hanfodol i greu system fwyd gref. Ni all y Llywodraeth wneud hyn ar ran busnesau, ac ni fyddwn am wneud hynny. Serch hynny, gallwn wneud mwy i ganiatáu i fusnesau fod yn arloesol, i'w cynorthwyo i ychwanegu gwerth at eu cynnyrch a datblygu rhai newydd, i wneud y defnydd gorau posibl o dechnolegau newydd, ac i gyrraedd marchnadoedd newydd. Mae hyn yr un mor wir yn achos cwmnïau cydweithredol ag yn achos modelau busnes eraill.

Mae'r diwydiant bwyd a diod yn parhau'n bwysig i'n heconomi, ac mae mewn sefyllfa dda i ymateb yn gadarnhaol i gyfeiriad y strategaeth hon. Diolch i'n cynhyrchwyr bwyd, ein daearyddiaeth unigryw, ein hinsawdd a safon uchel ein harferion ffermio,

challenges and opportunities that society faces. These include our health and wellbeing, our economy, fair access to basic resources, coping with climate change, our natural environment and our international role. It is clear that past emphasis on providing bulk quality foods at a reasonable price is not sufficient to meet these challenges. If our food system is to play its part in these important areas of public policy, we need a new approach. That is why, last year, I asked Dr Haydn Edwards, as Chair of the Food and Drink Advisory Partnership, to advise on a new overarching food strategy for Wales. The Centre for Business Responsibility, Accountability, Sustainability and Society—or, as some of you will know of it, BRASS—in Cardiff University was commissioned to act as a facilitator to develop this draft food strategy. I would like to thank both organisations and individuals for their work.

Collaboration and building stronger connections is a central theme in the strategy. I am pleased that officials in my department have not only been working with a range of external partners, but across all the relevant Government departments in its development. The result of this work is a draft strategy that has at its core a clear goal—a sustainable and resilient food system that encompasses a food sector composed of competitive and profitable businesses. Competitive and profitable businesses throughout the food sector are vital for a strong food system. Government cannot do this for business, and we would not want to do so. However, we can provide an environment that does more to enable businesses to be innovative, to add value to products as well as to develop new ones, to make the best use of new technologies and to reach new markets. This is as true for co-operatives, mutuals and community enterprises as it is for other business models.

The food and drink industry continues to be important to our economy and is well placed to respond positively to the direction of this strategy. Thanks to our producers, our unique geography and climate and the high standards of our farming practices, Wales can boast of

gall Cymru frolio amrywiaeth o fwydydd o safon uchel, o'n cig oen a chig eidion eiconig i gawsiau a bwyd y môr. Dyma sylfaen gref ar gyfer marchnata. Mawr hyderaf y gallwn adeiladu ar y llwyddiant a gafwyd hyd yn hyn i greu diwydiant ffyniannus a chynaliadwy. Yr wyf hefyd yn hyderus y gallwn barhau i gryfhau'r gadwyn gyflenwi i sicrhau y darperir yr holl fwyd iach y mae arnom ei angen.

Mae arnom angen fframwaith sydd yn sicrhau hefyd bod cadernid wedi'i ymgorffori yn ein system fwyd. Mae ein cymdeithas fyd-eang yn golygu y gallwn fyw mewn ffordd sydd yn dibynnu ar adnoddau o bob rhan o'r byd—ac o ben draw'r byd—ond mae peryglon pan fydd y cyflenwadau a'r adnoddau hyn o dan fygythiad. Mae'n rhaid inni gynllunio system fwyd a all wrthsefyll yr ansicrwydd byd-eang cynyddol, yn ogystal â'r bygythiadau a ddaw yn sgîl y newid yn yr hinsawdd. Mae cynnal prosesau cynhyrchu bwyd yng Nghymru, datblygu economïau lleol, annog sylfaen amaethyddol fwy amrywiol, gan gynnwys garddwriaeth a dulliau cynhyrchu bwyd cymunedol a threfol, oll yn rhan o ddatblygu'r system fwyd gadarn hon.

Mae cynaliadwyedd yn un o brif egwyddorion holl waith Llywodraeth Cymru'n Un. Mae hefyd yn un o nodau craidd ein gwaith mewn perthynas â bwyd. Rhaid i'n system fwyd ddarparu bwyd sy'n iach, yn ddiogel ac yn fforddiadwy. Yr ydym am weld economi fwyd gref yn sylfaen iddi, a rhaid inni gyflawni hyn oll wrth leihau ein hôl troed amgylcheddol a'n hallyriadau carbon.

Mae'r ymgynghoriad ar y strategaeth yn dechrau heddiw ac yn ceisio sylwadau o bob rhan o Gymru, gan ystod eang o bobl a chanddynt fuddiant yn y mater. Yr ydym wedi trefnu cyfarfodydd un-i-un â rhanddeiliaid allweddol, yn ogystal â chyfres ehangach o gyfarfodydd ledled Cymru. Fy mwriad yw lansio'r strategaeth derfynol ddiwedd y flwyddyn, pan fo'r holl ymatebion wedi'u hystyried. Yr wyf yn edrych ymlaen yn fawr at wrando ar sylwadau Aelodau heddiw, a bydd hynny, wrth gwrs, yn bwydo i mewn i'r ymgynghoriad helaethach.

a range of high-quality foods, from our iconic Welsh lamb and beef, to cheeses and seafood. This is a strong base for marketing. I have every confidence that we can build on the success achieved so far to ensure a thriving and sustainable industry. I am confident too that we can continue to strengthen the supply chain to ensure provision of the healthy food that we need.

We also need a framework that builds resilience into our food system. Our global society means that we are able to enjoy lifestyles that depend on the supply of different resources from across the world—and from the other side of the world—but there are also dangers when these supplies are threatened. We need to plan for a food system that is resilient to increasing global uncertainties as well as the threats that climate change brings. Maintaining food production in Wales, developing local economies, encouraging a more diverse agricultural base, including horticulture and community and urban food production, is all part of developing this resilient food system.

Sustainability is a guiding principle of all the work of the One Wales Government. It is also a core goal of our work on food. We need our food system to provide food that is healthy, safe and affordable. We want to see a strong food economy at its centre and we must achieve all of this while reducing our environmental footprint and our carbon emissions.

The consultation on the strategy begins today and seeks views from across Wales, from a wide range of people with an interest. Meetings are planned with key stakeholders on a one-to-one basis as well as a series of wider meetings to be held across Wales. My intention is to launch the final strategy at the end of the year, when all responses have been considered. I look forward to hearing Members' views today, and that will, of course, feed in to the wider consultation.

Brynle Williams: I move amendment 1 in the name of Nick Ramsay. Add a new point at the end of the motion:

recognises the benefits to the Welsh food industry of the UK Government's commitments to honest food labelling and a supermarket ombudsman.

I thank the Minister for her statement, and for presenting such a comprehensive strategy, although I appreciate that it is still in draft form, and is open to consultation today, as she just indicated. I agree from the outset with many of the points in the strategy and I welcome that the Assembly Government wants to address the whole range of issues affecting the Welsh food industry.

With regard to the big picture, the draft strategy emphasises the importance of global food supply, which has been raised in the Chamber on a number of occasions. However, the decades ahead are going to see major changes in global demand, from growing populations and more affluent diets, and Wales has every opportunity to thrive in this world, if given the opportunity. The strategy is right to emphasise that Wales also has moral responsibilities to the rest of the world, so serious questions need to be asked about how sustainable it is to be importing such enormous amounts of water by air from developing countries, where there are drought situations, simply to feed our hunger for fruit, flowers and vegetables from as far away as South Africa. The huge quantities of meat and soya from South America also come at the price of vast areas of rainforest being slashed and burned.

However, to move a little closer to home, the draft strategy also considers the industry on a small scale, and I was particularly encouraged to see the repeated references to the importance of smaller producers and processors. I am aware of three of these smaller companies in north Wales that regularly travel to London to distribute their produce and goods, and with co-operation, and through regional distribution hubs, I hope that the costs of doing that could be brought down for many smaller companies that have problems reaching the market. That would make it easier for businesses to enter the

Brynle Williams: Cynigiau welliant 1 yn enw Nick Ramsay. Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

yn cydnabod y manteision i'r diwydiant bwyd yng Nghymru yn sgil ymrwymadau Llywodraeth y DU i labelu bwyd yn onest ac i sefydlu ombwdsmon archfarchnadoedd.

Diolch i'r Gweinidog am ei datganiad, ac am gyflwyno strategaeth mor gynhwysfawr, er fy mod yn gwerthfawrogi mai ar ffurf ddrafft y mae o hyd, a bod modd ymgynghori arni o heddiw ymlaen, fel y dywedodd gynnau. Cytunaf ar y dechrau â llawer o bwyntiau yn y strategaeth a chroesawaf fod Llywodraeth y Cynulliad am roi sylw i'r holl faterion sy'n effeithio ar ddiwydiant bwyd Cymru.

O ran y darlun mawr, mae'r strategaeth ddrafft yn pwysleisio pwysigrwydd cyflenwad bwyd byd-eang. Codwyd hyn yn y Siambr ar sawl achlysur. Fodd bynnag, bydd newidiadau mawr yn y galw byd-eang yn y degawdau sydd o'n blaenau, yn sgil poblogaethau sy'n cynyddu a dietau brasach, ac mae gan Gymru bob cyfle i ffynnu yn y byd hwn, pe câi'r cyfle. Mae'r strategaeth yn iawn i bwysleisio bod gan Gymru hefyd gyfrifoldebau moesol at weddill y byd, ac felly, mae angen holi o ddifrif pa mor gynaliadwy yw mewnfario cymaint o ddŵr drwy'r awyr o wledydd sy'n datblygu, a'r rheini'n wynebu sychder, dim ond i fwydo'n hawydd am ffrwythau, blodau a llysiau o lefydd mor bell â De Affrica. Mae'r cyflenwadau enfawr o gig a soia sy'n dod o Dde America hefyd yn dod ar draul llorio a llosgi ardaloedd enfawr o'r coedwigoedd glaw.

Fodd bynnag, a throi'n nes at adref, mae'r strategaeth ddrafft hefyd yn ystyried y diwydiant ar raddfa fechan, a chefais fy nghalonogi'n benodol o weld cyfeiriadau cyson at bwysigrwydd cynhyrchwyr a phroseswyr llai eu maint. Yr wyf yn ymwybodol bod tri o'r cwmnïau llai hyn yn y gogledd yn teithio'n rheolaidd i Lundain i ddosbarthu eu cynnyrch a'u nwyddau. Drwy gydweithredu, a thrwy ganolfannau dosbarthu rhanbarthol, yr wyf yn gobeithio y gellir lleihau costau gwneud hynny i nifer o'r cwmnïau llai sy'n cael trafferthion wrth geisio cyrraedd y farchnad. Byddai hynny'n

market, and for the small niche companies to grow and provide jobs. I hope that you will take that on board. Regional hubs could transform the prospects for smaller Welsh producers, by letting them compete, jointly, for the big contracts. I welcome the recognition that they receive, as well as the recent moves by local authorities that have been effective in breaking up some of these contracts so that small producers can tender. On a bigger scale, by using one of these regional hubs, as I mentioned before, Nottingham University Hospital NHS Trust recently announced that it saved £6 million by using local suppliers that produce food that has not travelled hundreds of miles, once again shattering the myth that local food is dearer than imports.

ei gwneud yn haws i fusnesau ymuno â'r farchnad, ac i gwmnïau arbenigol dyfu a chreu swyddi. Gobeithiaf y rhowch sylw i hynny. Gallai canolfannau rhanbarthol weddnewid rhagolygon cynhyrchwyr llai eu maint yng Nghymru, drwy roi cyfle iddynt gystadlu, ar y cyd, am y contractau mawr. Croesawaf y ffaith eu bod yn cael cydnabyddiaeth, ynghyd â'r camau a gymerwyd yn ddiweddar gan awdurdodau lleol sydd wedi llwyddo wrth rannu rhai o'r contractau hyn er mwyn i gynhyrchwyr llai allu tendro amdanynt. Ar raddfa fwy, drwy ddefnyddio un o'r canolfannau rhanbarthol hyn, fel y dywedais eisoes, mae Ymddiriedolaeth GIG Ysbyty'r Brifysgol Nottingham wedi cyhoeddi'n ddiweddar iddi arbed £6 miliwn drwy ddefnyddio cyflenwyr lleol sy'n cynhyrchu bwyd nad yw wedi teithio cannoedd o filltiroedd. Dyna ddryllio eto'r gred gyffredin bod bwyd lleol yn ddrutach na bwyd a fewnforir.

4.40 p.m.

On the issue of public food procurement, I would hope that the Minister would also welcome moves by the new Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs to ensure that food purchased by the public sector meets the red tractor standard. What plans does she have to follow suit in Wales?

O ran caffael bwyd yn y sector cyhoeddus, byddwn yn gobeithio y bydd y Gweinidog hefyd yn croesawu camau gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig i sicrhau bod bwyd sy'n cael ei brynu gan y sector cyhoeddus yn cyrraedd safon y tractor coch. Pa gynlluniau sydd ganddi i wneud yr un peth yng Nghymru?

The draft strategy also looks at the issue of provenance, and I would hope that all Members would support our amendment, recognising the benefits of honest food labelling. You have already indicated, Minister, that we are travelling in the same direction on this. That would allow consumers to buy Welsh or British produce if they want to, which I believe is truly essential.

Mae'r strategaeth ddrafft hefyd yn edrych ar darddiad bwyd, a byddwn yn gobeithio y byddai'r holl Aelodau yn cefnogi'n gwelliant, gan gydnabod manteision labelu bwyd yn onest. Yr ydych eisoes wedi dweud, Weinidog, ein bod yn symud i'r cyfeiriad iawn yn hyn o beth. Byddai hynny'n gadael i ddefnyddwyr brynu cynnyrch Cymru neu Brydain os mai dyna yw eu dymuniad, a chredaf fod hynny'n hanfodol.

As the Minister is aware, there will be a challenge in keeping the smaller abattoirs viable, and allowing animals to be processed locally, thereby addressing welfare issues. On a larger scale, Wales already loses out on over £1 million pounds in red meat levy under the current arrangements. Could the Minister provide a progress update on her attempts to reach an agreement over the fair

Fel y gŵyr y Gweinidog, bydd cadw lladdai bychain yn hyfyw yn her, a her hefyd fydd galluogi prosesu anifeiliaid yn lleol, gan roi sylw ar yr un pryd i les anifeiliaid. Ar raddfa fwy, mae Cymru'n colli dros £1 miliwn yn sgil yr ardoll ar gig coch o dan y trefniadau presennol. A all y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am y cynnydd o ran ei hymdrechion i sicrhau cytundeb ynglŷn

distribution of this money? The issue of where the animals are finished obviously has implications for the use of EU protected food names.

The Deputy Presiding Officer: Order. Could you wind up, please?

Brynle Williams: I would hope that the strategy would address the need to get protected designation of origin status for Welsh beef, dairy products and fish, as we already have on Welsh lamb.

Val Lloyd: One of the main rationales for introducing a Welsh food strategy seems to me to be focused on food security issues. The countries that Wales currently relies upon for food supplies could in the future be in danger of failing to meet our ever-increasing demands, and Wales will need to be prepared for such a shortfall. Allied to that, climate change can be seen as another reason to introduce a comprehensive food strategy. By 2050, scientists tell us that the temperature in Wales and elsewhere will have risen by 1.7 degrees C to 2.4 degrees C. That is likely to have a huge impact on our agriculture system, and thus on the availability of food. Furthermore, changes to our climate could affect the kind of food that we can produce in Wales. One industry that could be hit by destructive weather patterns is hill farming, although I hesitate to elaborate further on an issue on which the Minister's knowledge is far greater than mine. However, I will venture to say that temperature increases in Wales could benefit wine production. To sum up, patterns of food production will change, and we will be affected in Wales.

Over the next few decades, as the population continues to grow and migration increases, the global food system will come under mounting pressure. An integrated and clear Welsh food strategy will not only produce a number of benefits to the food industry in Wales, but will allow us to plan ahead and combat any pressures that Wales may face in food security and specific food shortages. I read with great interest the recommendations

â ffordd deg o ddsbarthu'r arian hwn? Mae lleoliad yr anifeiliaid ar ddiwedd y broses yn amlwg yn arwain at oblygiadau wrth ddefnyddio enwau bwyd sy'n cael eu gwarchod gan yr Undeb Ewropeaidd.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. A wnewch ddirwyn i ben, os gwelwch yn dda?

Brynle Williams: Byddwn yn gobeithio y byddai'r strategaeth yn rhoi sylw i'r angen i gael enw tarddiad gwarchodedig i gig eidion, cynnyrch llaeth a physgod o Gymru, fel sydd gennym eisoes ar gyfer cig oen o Gymru.

Val Lloyd: Mae'n ymddangos i mi mae un o'r prif resymau dros gyflwyno strategaeth ar gyfer bwyd Cymru yw materion sy'n ymwneud â diogelu cyflenwadau bwyd. Yn y dyfodol, mae perygl y gallai'r gwledydd y mae Cymru yn dibynnu arnynt ar gyfer ei chyflenwadau bwyd fethu ag ateb ein galw cynyddol, a bydd angen i Gymru fod yn barod am brinder o'r fath. Law yn llaw â hynny, gellir gweld newid yn yr hinsawdd yn rheswm arall dros gyflwyno strategaeth fwyd gynhwysfawr. Dywed gwyddonwyr wrthym y bydd y tymheredd yng Nghymru ac mewn mannau eraill wedi codi rhwng 1.7 gradd C a 2.4 gradd C erbyn 2050. Mae hynny'n debygol o gael effaith anferth ar ein system amaethyddol, ac yn sgil hynny ar y bwyd sydd ar gael. Hefyd, gallai newidiadau i'n hinsawdd effeithio ar y bwyd y gallwn ei gynhyrchu yng Nghymru. Un diwydiant y gallai patrymau tywydd niweidiol amharu arno yw ffermio mynydd, er fy mod yn betrus o ymhelaethu ar fater y mae'r Gweinidog yn llawer mwy gwybodus yn ei gylch nag wyf fi. Serch hynny, mentraf ddweud y gallai cynnydd yn y tymheredd yng Nghymru fod o fudd i gynhyrchu gwin. I grynhoi, bydd patrymau cynhyrchu bwyd yn newid, a bydd hynny'n effeithio arnom yng Nghymru.

Dros y degawdau nesaf, wrth i'r boblogaeth barhau i gynyddu ac wrth i fwy o bobl fudo, bydd y system fwyd fyd-eang yn dod o dan bwysau cynyddol. Nid yn unig y bydd strategaeth fwyd integredig a chlir yng Nghymru yn dwyn nifer o fanteision i'r diwydiant bwyd yng Nghymru, bydd hefyd yn ein galluogi i gynllunio at y dyfodol ac ymateb i unrhyw bwysau y gallai Cymru ei wynebu o ran diogelu cyflenwadau bwyd a

in the food strategy consultation paper. One that particularly intrigued me was on the integration factor, which highlights the need for the Welsh food strategy to be coherent and consistent, and to work across all levels of Government, including local government. A local food strategy plan is already happening on a small scale in Swansea, thanks to the Swansea rural development partnership, which will receive over £81,000 of funding from the European Union and the Assembly Government. It has recently been working on a local food for local markets strategy project, something that we would all agree has much to commend it. The project aims to identify available capacity and encourage demand for local food from local producers. It works to support the diversification of the rural economy as well as enhancing the identity of local produce. The project is significant in using community consultation and implementation. I believe that that development partnership and the local food for local markets project are excellent examples of local community integration and participation, and demonstrate a successful local food strategy in action that could be extended into a wider national strategy.

The partnership has informed me that there are plans to create a post of food officer to co-ordinate food policy, manage demand and capacity and to deal with any concerns and issues raised by suppliers and the community. Therefore, we can move forward on both fronts. Despite the recent proposals to cut funding for public services, I hope that the proposal to create a post of food officer goes ahead to further benefit the development partnership and the Swansea community.

Andrew R.T. Davies: I welcome the opportunity to speak in this debate. As someone who, before coming to the Assembly, earned a living from the land—and still does, in fact—I have a great interest in anything that promotes produce from the land and adds value for the countryside. I very much hope that people will engage in

phrinder bwydydd penodol. Darllenais gyda chryn ddiddordeb yr argymhellion yn y ddogfen ymgynghori ar y strategaeth fwyd. Un argymhelliad a ddenodd fy sylw oedd hwnnw'n ymwneud ag integreiddio, sy'n pwysleisio bod angen i'r strategaeth fwyd yng Nghymru fod yn gydlynol ac yn gyson, ac iddi weithio ar draws pob lefel yn y Llywodraeth, gan gynnwys llywodraeth leol. Mae cynllun ar gyfer strategaeth fwyd leol eisoes ar y gweill yn Abertawe, diolch i bartneriaeth datblygu gwledig Abertawe, a gaiff dros £81,000 gan yr Undeb Ewropeaidd a Llywodraeth y Cynulliad. Bu'r bartneriaeth yn gweithio'n ddiweddar ar brosiect strategol i ddarparu bwyd lleol ar gyfer marchnadoedd lleol, a byddem i gyd yn cytuno bod llawer i'w gymeradwyo yn hynny. Mae'r prosiect yn ceisio canfod faint o gapasiti sydd ar gael ac yn ceisio sbarduno'r galw am fwyd lleol gan gynhyrchwyr lleol. Mae'n gweithio i gefnogi arallgyfeirio yn yr economi wledig ac i roi delwedd amlycach i gynnyrch lleol. Mae'r prosiect yn un arwyddocaol gan ei fod yn ymgynghori â'r gymuned a'i fod yn cael ei roi ar waith yn y gymuned. Credaf fod y bartneriaeth datblygu honno a'r prosiect i gynnig bwyd lleol mewn marchnadoedd lleol yn enghreifftiau gwych o annog integreiddio yn y gymuned leol a'i hannog i gymryd rhan, ac mae'n dangos sut y gellid ymestyn strategaeth fwyd leol lwyddiannus yn strategaeth genedlaethol ehangach.

Yr wyf wedi cael gwybod gan y bartneriaeth bod cynlluniau ar y gweill i greu swydd swyddog bwyd i gydlynu'r polisi bwyd, i reoli'r galw a'r capasiti ac i ymdrin ag unrhyw bryderon neu faterion a godir gan y cyflenwyr a'r gymuned. Felly, gallwn symud yn ein blaenau ar y ddwy ochr. Er gwaethaf y cynigion diweddar i gwtogi'r gwariant ar wasanaethau cyhoeddus, yr wyf yn gobeithio yr aiff y bwriad o greu swydd swyddog bwyd rhagddo er mwyn i'r bartneriaeth datblygu a chymuned Abertawe elwa rhagor.

Andrew R.T. Davies: Croesawaf y cyfle i siarad yn y ddadl hon. A minnau, cyn dod i'r Cynulliad, yn ennill fy mara menyn o'r tir—ac yn dal i wneud hynny, mewn gwirionedd—mae gennyf gryn ddiddordeb mewn unrhyw beth sy'n hyrwyddo cynnyrch y tir ac yn ychwanegu at werth cefn gwlad. Yr wyf yn gobeithio'n fawr y bydd pobl yn

the consultation. I took part in a consultation or two before entering politics, and I can vividly remember the various initiatives that were brought forward in the early 2000s to add value, some of which were successful and some of which were not. Many people in the food processing sector and the agri-environment sector are perhaps 'consulted out', and would welcome a degree of stability in the proposals that are put forward. I can vividly recall the promotion of the red tractor logo in the early 2000s. The success of that branding in informing the public and the consumer about the provenance of the goods that they are buying is an example of how we can inform the public about the high quality of Welsh and British produce without mystifying them. I welcome the aspect of this consultation that seeks to encourage clear labelling about provenance so that the producer and the consumer have confidence that the product that is being sold is what it says it is on the packet. I welcome the initiatives that have been brought forward to date.

I also welcome the points in the consultation document that touch on food security and climate change, as they are vital issues for the future. The 10 billionth individual is likely to be born within the next 20 or 25 years, and that growth in population will create pressures across the world, irrespective of the size of the country, on the commodities and the food that we can produce. Furthermore, issues with water in many parts of the world will make it less viable for many areas to produce the foods that are currently produced and therefore Wales, the United Kingdom and the European Union will play a more important role in providing food to feed the population.

I hope that the Minister, when she engages with interested parties, will learn the lessons from the unfortunate experiences of many co-operatives, such as Dairy Farmers of Britain. The Farmers Meat Company and Dairy Farmers of Britain are examples, sadly, of how co-operatives, despite all their good intentions, have had unfortunate

cyfrannu at yr ymgynghoriad. Cyfrannais at ymgynghoriad neu ddau cyn dod i fyd gwleidyddiaeth, a gallaf gofio'n glir y gwahanol gynlluniau a gyflwynwyd ddechrau'r 2000au i ychwanegu gwerth. Bu rhai'n llwyddiannus, ond nid felly rai eraill. Efallai fod llawer o bobl yn y sector cynhyrchu bwyd a'r sector amaeth-amgylchedd wedi cael llond bol ar ymgynghoriadau, ac efallai y byddent yn croesawu rhywfaint o sefydlogrwydd yn y cynigion sy'n cael eu cyflwyno. Gallaf gofio'n glir y gwaith i hyrwyddo logo'r tractor coch ddechrau'r 2000au. Mae llwyddiant y brand hwnnw o ran rhoi gwybod i'r cyhoedd a'r defnyddwyr ynghylch tarddiad y nwyddau y maent yn eu prynu yn enghraifft o'r modd y gallwn roi gwybod i'r cyhoedd am ansawdd da cynnyrch Cymru a Phrydain, a hynny heb eu drysu. Croesawaf yr agwedd ar yr ymgynghoriad hwn sy'n ceisio annog labelu tarddiad bwydydd yn glir er mwyn i'r cynhyrchwr a'r defnyddiwr fod yn hyderus mai'r cynnyrch sy'n cael ei werthu yw hwnnw a nodir ar y pecyn. Croesawaf y camau sydd wedi'u cyflwyno hyd yma.

Croesawaf hefyd y pwyntiau yn y ddogfen ymgynghori sy'n sôn am ddiogelwch bwyd a newid yn yr hinsawdd, gan eu bod yn faterion o bwys allweddol at y dyfodol. Mae'n debygol y bydd poblogaeth y byd yn cyrraedd 10 biliwn yn yr 20 neu'r 25 mlynedd nesaf, a bydd y twf hwnnw yn y boblogaeth yn creu galw mawr ledled y byd, ni waeth beth yw maint y wlad, am y nwyddau a'r bwyd y gallwn eu cynhyrchu. At hynny, bydd problemau yn sgil diffyg dŵr mewn sawl rhan o'r byd yn ei gwneud yn anos i sawl ardal gynhyrchu'r bwydydd a gynhyrchir ar hyn o bryd. Oherwydd hynny, bydd gan Gymru, y Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd gyfraniad pwysicach i'w wneud wrth ddarparu bwyd i fwydo'r boblogaeth.

Wrth iddi ymwneud â'r gwahanol bobl y mae ganddynt ddiddordeb yn yr ymgynghoriad, gobeithiaf y bydd y Gweinidog yn dysgu'r gwersi a ddysgodd nifer o'r cwmnïau cydweithredol anffodus, megis Dairy Farmers of Britain. Gwaetha'r modd, mae The Farmers Meat Company a Dairy Farmers of Britain yn enghreifftiau o'r anffawd a

consequences for those who have bought into them. That should not detract from the vital work that co-operatives can do in adding muscle to the individual producer. Many producers now sell to a very small market of four or five major retailers. To think that a producer can stand up to the might of the supermarkets is, frankly, farcical. We must ensure that, because of those hits from Dairy Farmers of Britain, for example, producers who wish to enter into a co-operative and become bigger sellers in the marketplace do not lose confidence about doing so. I do not share in some people's knocking of the supermarkets. Supermarkets offer a product and a service to consumers, and consumers across Wales, the United Kingdom, and, indeed, the world, purchase the bulk of their commodities from them. Therefore, there is little or no point in standing outside and ranting against them. We have to work with the whole chain to ensure that the shelf price is distributed backwards fairly. To that end, I endorse the Minister's comments about a supermarket ombudsman and establishing as independent an operation as possible to offer that scrutiny. That can be good for both parties—for the processor and the producer as well as for the retailer, if that transparency can be delivered. I hope that when we look at the consultation responses, we will see that people have faith in the proposals that have been put forward to give them confidence.

4.50 p.m.

A key point is ensuring succession in farming businesses and, indeed, rural businesses, because the rural economy relies on there being a sustainable model of housing that young people can access, for example. I hope that the Minister for Environment, Sustainability and Housing will shortly make an announcement on TAN 6; I have a letter in which she indicates that that announcement will be made in the summer and that is welcomed by many in the rural community. If young people cannot be confident that their future can be secured in the countryside, they

gafodd y rheini a fuddsoddodd mewn cwmnïau cydweithredol, serch eu holl fwrïadau da. Ni ddylai hynny amharu ar y gwaith hanfodol y gall cwmnïau cydweithredol ei wneud i roi mwy o fôn braich i gynhyrchwyr unigol. Mae nifer o gynhyrchwyr bellach yn gwerthu i farchnad fechan o bedwar neu bum manwerthwr mawr. A bod yn blwmp ac yn blaen, mae credu y gall cynhyrchydd wrthsefyll grym yr archfarchnadoedd yn hurt. Oherwydd yr hyn a ddigwyddodd i Dairy Farmers of Britain, er enghraifft, rhaid inni sicrhau nad yw cynhyrchwyr sy'n dymuno bod yn rhan o gwmmi cydweithredol a gwerthu'n dda yn y farchnad yn colli'r hyder i wneud hynny. Nid wyf yn cydweld â'r bobl hynny sy'n ymosod ar yr archfarchnadoedd. Mae'r archfarchnadeodd yn cynnig cynnyrch a gwasanaeth i ddefnyddwyr, ac mae'r defnyddwyr hynny yng Nghymru, y Deyrnas Unedig, ac, yn wir, drwy'r byd, yn prynu'r rhan fwyaf o'u nwyddau ganddynt. Felly, prin fod diben sefyll ar y tu allan a phregethu yn eu herbyn. Rhaid inni weithio gyda phob dolen yn y gadwyn i sicrhau bod pris y nwyddau ar y silff yn cael ei rannu'n ôl yn deg. I'r perwyl hwnnw, yr wyf yn cytuno â sylwadau'r Gweinidog am ombwdsmon archfarchnadoedd ac am sefydlu swyddfa mor annibynnol â phosibl i wneud y gwaith craffu hwnnw. Gall hynny fod yn dda i'r ddwy ochr—i'r prosesydd ac i'r cynhyrchydd, yn ogystal ag i'r manwerthwr, os oes modd bod yn gwbl agored. Wrth inni edrych ar yr ymatebion i'r ymgynghoriad, yr wyf yn gobeithio y gwelwn fod gan bobl ffydd yn y cynigion sydd wedi'u rhoi ger eu bron er mwyn iddynt fagu hyder.

Peth allweddol yw sicrhau olyniaeth mewn busnesau ffermio ac, yn wir, mewn busnesau gwledig, oherwydd mae'r economi wledig yn dibynnu ar gael model tai cynaliadwy y gall pobl ifanc fanteisio arno, er enghraifft. Yr wyf yn gobeithio y bydd y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai yn gwneud datganiad am TAN 6 cyn bo hir; mae gennyf lythyr ac ynddo mae'n dweud y gwneir datganiad yn yr haf. Croesewir hynny gan lawer yn y gymuned wledig. Oni all pobl ifanc deimlo'n ffyddiog bod dyfodol iddynt yng nghefn gwlad, byddant yn symud, ac

will relocate, and depopulation is a key problem faced in many rural communities. Therefore, I welcome the opportunities provided by this consultation, but we must ensure that we are not 'consulted out' and that we move forward with hard policies that will, in turn, drive prosperity forward.

Leanne Wood: I welcome the Welsh Assembly Government's recognition of the importance of developing a food strategy. I also welcome the strategy's emphasis on food quality, the strengthening of a healthy food culture and the creation of a more diverse Welsh food market. The strategy rightly outlines the impact that we can expect the effects of climate change to have on food production. However, it omits to mention the other looming crisis, namely the prediction of peak oil.

When peak oil is reached, that is, when we reach the maximum rate of global production of oil, we are likely to see oil price shocks, which will have a knock-on effect on the price of food. We depend heavily on oil for food production and distribution. Big price hikes in oil will result in big price hikes in food unless we can end our dependency on oil and break the link between oil and food. Few people expect the price of oil to come down significantly in future, so does it not make sense, therefore, to put in place a strategy to ensure that people in Wales will not go hungry when peak oil hits?

There are plenty of examples from all over the world of where resilience is being built up so that communities can survive beyond oil. There is the 'organoponico' movement in Cuba, the Tom Thumb project in New York and, closer to home, there is Todmorden, a small town in the Pennines. Todmorden's aim is to become entirely self-sufficient in food by 2018. In Todmorden, one third of the population grow their own fruit and vegetables and seven out of 10 people now regularly buy local produce and 15 times as many people now keep chickens. Such projects perform another important function, and that is awareness-raising. People are

mae diboblogi'n broblem fawr sy'n wynebu sawl cymuned wledig. Felly, croesawaf y cyfleoedd a gynigir gan yr ymgynghoriad hwn, ond rhaid inni sicrhau nad ydym yn ymgynghori gymaint nes bod pobl yn cael llond bol. Rhaid sicrhau ein bod yn symud yn ein blaen gyda pholisïau pendant a fydd, yn eu tro, yn creu ffyniant.

Leanne Wood: Croesawaf y ffaith bod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydnabod pwysigrwydd datblygu strategaeth fwyd. Croesawaf hefyd bwyslais y strategaeth ar ansawdd bwyd, ar gryfhau diwylliant bwyd iach ac ar greu marchnad fwyd fwy amrywiol yng Nghymru. Mae'r strategaeth yn sôn am effaith debygol newid yn yr hinsawdd ar gynhyrchu bwyd, ac iawn yw hynny. Fodd bynnag, nid yw'n crybwyll argyfwng arall sydd ar y gorwel, sef y rhagolygon ynglŷn â phenllanw olew.

Pan gyrhaeddwn yr hyn a elwir yn benllanw olew brig, sef pan fyddwn yn cynhyrchu cymaint o olew ag sy'n bosibl drwy'r byd i gyd, yr ydym yn debygol o weld prisiau olew'n cynyddu'n ddychrynlyd. Yn sgil hynny, effeithir ar bris bwyd. Yr ydym yn dibynnu'n drwm ar olew i gynhyrchu a dosbarthu bwyd. Bydd cynnydd mawr ym mhris olew yn arwain ar gynnydd mawr ym mhris bwyd oni allwn roi diwedd ar ein dibyniaeth ar olew a thorri'r cysylltiad rhwng olew a bwyd. Prin yw'r bobl hynny sy'n disgwyl i bris olew ostwng yn sylweddol yn y dyfodol, ac felly onid yw'n gall inni lunio strategaeth a fydd yn sicrhau na fydd pobl yng Nghymru'n llwgu pan na fydd modd cynhyrchu rhagor o olew?

Mae digon o enghreifftiau o bob cwr o'r byd lle mae cymunedau'n ymbaratoi er mwyn iddynt allu goroesi pan na fydd rhagor o olew ar gael. Dyna ichi'r mudiad 'organoponico' yn Cuba, prosiect Tom Thumb yn Efrog Newydd, ac yn nes atom ni, Todmorden, sef tref fechan yn ardal y Pennines. Nod Todmorden yw bod yn gwbl hunangynhaliol o ran bwyd erbyn 2018. Yn Todmorden, mae un o bob tri o'r boblogaeth yn tyfu ei ffrwythau a'i lysiau ei hun ac mae saith o bob 10 bellach yn prynu cynnyrch lleol yn rheolaidd. Mae 15 gwaith yn fwy o bobl yn cadw ieir. Mae prosiectau o'r fath yn cyflawni rhywbeth pwysig arall, sef codi

being connected back to nature, and are learning skills that previous generations took for granted but present generations have largely lost.

We are also all aware that collectively we waste too much food. UK edible food waste is estimated to be around £250 per year, per household. So creating opportunities for people to reconnect with nature and to have a full understanding of where food comes from also has the knock-on effect of raising awareness about food waste. If people put a lot of effort into growing their own food, they are much less likely to waste it and reduced food waste means less money wasted and fewer carbon emissions.

The Minister will be aware that the Sustainability Committee recently conducted an inquiry into allotment provision. As a committee, we are keen to ensure that everyone who shows an interest in growing their own food is given every encouragement and support to do so. I hope that Members of this Assembly, and particularly Ministers, will give careful consideration to the recommendations in that report, when it is published, as their implementation will help to achieve some of the aims of this food strategy.

To conclude, climate change and peak oil necessitate planning and preparing for food price hikes and food shortages. In Wales, we have fantastic natural resources and so are in a good position to build up the resilience of our communities to withstand these crises. We need to upskill people and raise their awareness of these issues, and the need to change our attitude and the way that we relate to food, nature, and waste is long overdue.

I welcome the publication of this strategy, but I think that we should all recognise that it is the start of the process of building up community resilience; the real hard work will be making it happen.

Eleanor Burnham: Yr wyf innau'n croesawu'r cyfle i wneud cyfraniad byr ar y

ymwybyddiaeth. Mae pobl yn ail feithrin cysylltiad â byd natur, ac yn dysgu sgiliau a oedd yn ail natur i genedlaethau'r gorffennol ond y mae cenedlaethau heddiw, i raddau helaeth, wedi'u colli.

Yr ydym hefyd yn ymwybodol ein bod i gyd, gyda'n gilydd, yn gwastraffu gormod o fwyd. Amcangyfrifir ein bod yn gwastraffu gwerth tua £250 y flwyddyn o fwyd bwydadwy ym mhob cartref yn y Deyrnas Unedig. Felly, yn sgil creu cyfleoedd i bobl ymwneud eto â byd natur a deall yn iawn o le y mae bwyd yn dod byddant yn fwy ymwybodol o wastraffu bwyd. Os bydd pobl yn gwneud ymdrech i dyfu'u bwydydd eu hunain, maent yn llawer llai tebygol o'i wastraffu ac mae llai o wastraff bwyd yn golygu llai o wastraffu arian a llai o allyriadau carbon.

Bydd y Gweinidog yn gwybod bod y Pwyllgor Cynaliadwyedd yn ddiweddar wedi cynnal ymchwiliad i ddarparu rhandiroedd. Mae'r pwyllgor yn awyddus i sicrhau bod pawb sy'n dangos diddordeb mewn tyfu'i fwyd ei hun yn cael pob anogaeth a chefnogaeth i wneud hynny. Yr wyf yn gobeithio y bydd Aelodau'r Cynulliad hwn, a Gweinidogion yn enwedig, yn ystyried argymhellion yr adroddiad hwnnw'n ofalus, pan gaiff ei gyhoeddi, gan y bydd rhoi'r rheini ar waith yn cyflawni rhai o amcanion y strategaeth fwyd hon.

I gloi, mae newid yn yr hinsawdd a chyrraedd penllanw olew yn gofyn am gynllunio a pharatoi at gyfnod pan fydd prisiau bwyd yn cynyddu a bwyd yn prinhaus. Mae gennym adnoddau naturiol rhagorol yng Nghymru ac felly yr ydym mewn sefyllfa dda i greu cymunedau gwydn a all wrthsefyll yr argyfyngau hyn. Mae'n rhaid gwella sgiliau pobl a chodi eu hymwybyddiaeth o'r materion hyn, ac mae'n hen bryd inni newid ein hagweddau at y ffordd y byddwn yn ymwneud â bwyd, byd natur a gwastraff.

Yr wyf yn croesawu cyhoeddi'r strategaeth hon, ond credaf y dylem oll gydnabod mai dim ond dechrau'r broses ydyw o greu cymunedau gwydn; y gwaith caled go iawn fydd gwireddu hynny.

Eleanor Burnham: I also welcome the opportunity to make a brief contribution on

mater pwysig hwn. Croesawaf y strategaeth, sydd yn holl bwysig.

Mae'r ystadegau'n dangos pa mor bwysig yw cefn gwlad ac amaethyddiaeth yn gyffredinol.

Beef, lamb, and dairy products continue to dominate Welsh food production, accounting for 75 per cent of all Welsh agricultural output. There is a huge issue that I hope the Minister will be able to address as part of the strategy, and that is the decline in the number of farmers over the past 15 years and the continuing increase in their average age. Also, there has been a decline in the number of abattoirs, from 60 to 27 in the past 10 years, and that has had a huge impact on the industry's ability to add value to local food and to keep food as local as possible. There are 23,000 people employed in food processing and manufacturing in Wales. As far as I am aware, there are 56,600 farmers at present.

As others have mentioned, the issue of food miles has become increasingly important, and not only because of our overdependence on global oil—events in the Bay of Mexico have highlighted the importance of getting away from a dependence on oil, as has been previously mentioned. We are fortunate that we have locally sourced, excellent quality food, and it is becoming increasingly popular. I take note of the fact that locality-branded foods will be developed and promoted to meet the demand in the market in Wales—that is vital. During the summer, we see so much interest in that when people come to stay in our localities. There is not enough time to mention the huge variety of quality food available in my region of north Wales. It is phenomenal. When you see people who have come from over the border taste it and take some home with them, it is brilliant.

Local farmers' markets are an effective way for farmers to sell their produce to local customers. We all get involved; we go to have a look and we buy. One in four of the people who buy locally produced food do so from one of 46 markets in Wales. I am pleased to see that this is part of the whole strategy.

this important matter. I welcome the strategy, which is crucial.

The statistics demonstrate how important the countryside and agriculture in general are.

Cig eidion, cig oen a chynnyrch llaeth yw elfennau cryfaf cynhyrchu bwyd yng Nghymru, a dyna yw 75 y cant o'r holl gynnyrch amaethyddol yng Nghymru. Mae un mater hollbwysig y gobeithiaf y bydd y Gweinidog yn gallu rhoi sylw iddo fel rhan o'r strategaeth, sef y dirywiad yn nifer y ffermwyr dros y 15 mlynedd diwethaf a'r ffaith eu bod, ar gyfartaledd, yn mynd yn hŷn. Hefyd, bu dirywiad yn nifer y lladd-dai, o 60 i 27 yn y 10 mlynedd ddiwethaf, ac mae hynny wedi cael effaith anferth ar allu'r diwydiant i ychwanegu gwerth at fwyd lleol a chadw bwyd mor lleol â phosibl. Cyflogir 23,000 o bobl yn y diwydiant prosesu bwyd a gweithgynhyrchu yng Nghymru. Hyd y gwn i, ceir 56,600 o ffermwyr ar hyn o bryd.

Fel y mae Aelodau eraill wedi sôn, mae milltiroedd bwyd wedi dod yn gynyddol bwysig, ac nid yn unig oherwydd ein gorddibyniaeth ar olew byd eang—mae'r digwyddiadau ym Mae Mecsico wedi pwysleisio pwysigrwydd peidio â dibynnu ar olew, fel y dywedwyd eisoes. Yr ydym yn ffodus bod gennym fwyd lleol, o ansawdd rhagorol, a hwnnw'n dod yn fwyfwy poblogaidd. Sylwaf y bydd bwydydd sydd wedi'u brandio'n lleol yn cael eu datblygu a'u hyrwyddo i ateb y galw yn y farchnad yng Nghymru—mae hynny'n hanfodol. Yn ystod yr haf, gwelwn gymaint o ddiddordeb yn hynny pan ddaw pobl i aros yn ein hardaloedd lleol. Nid oes digon o amser i grybwyll yr amrywiaeth enfawr o fwyd o ansawdd da sydd ar gael yn fy rhanbarth yn y gogledd. Mae'n anhygoel. Pan welwch bobl sydd wedi croesi'r ffin i'w flasu a'i brynu, mae'n beth gwych.

Mae marchnadoedd ffermwyr lleol yn ffordd effeithiol i ffermwyr werthu eu cynnyrch i gwsmeriaid lleol. Yr ydym i gyd yn rhan o hynny; awn i gael golwg a phrynu. Mae un ym mhob pedwar person sy'n prynu bwyd a gynhyrchwyd yn lleol yn gwneud hynny yn un o'r 46 marchnad yng Nghymru. Yr wyf yn falch o weld bod hyn yn rhan o'r holl strategaeth.

The existing rural strategy was only established last year, and we wish the Minister all the best with that, because there are some extremely important points that she will be raising and discussing during this consultation. We would be interested in hearing how the Minister thinks the various strategies will work together. How will she assess and monitor success? What criteria will she use to inform her to move the issue forward?

In essence, we welcome this strategy, and wish it all the very best. As many others have said, future confidence in our food and our agricultural industry is vital. One issue that has been mentioned is that of greater transparency in the food chain. I agree with Andrew R.T. Davies that we should not be working against the supermarkets, but there is not a level playing field. I know some producers—there is one who produces herbs in Worcestershire, and she was explaining to me how difficult it is to be competitive for the supermarkets with a product as fragile as herbs, in that a supermarket may suddenly decide to pull the rug from under the grower's feet and say that they do not want the produce. It is important that we are able to be as robust as possible. We wish the consultation well; we hope that it will be positive, and we hope that the Minister can put all the recommendations to good effect so that we can continue to develop and strengthen and fully support agriculture and food production in Wales.

5.00 p.m.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Diolch i bawb a gyfrannodd sylwadau i'r strategaeth hon ar gychwyn yr ymgynghoriad gan y Llywodraeth. Mae nifer o agweddau manwl wedi cael eu codi gan nifer o siaradwyr. Cyfeiriodd Brynle at sawl agwedd fanwl, a chanolbwyntiodd ar faes mae'r Llywodraeth a'r sector cyhoeddus yn gallu dylanwadu arno yn fwy uniongyrchol na bron unrhyw faes arall yn hyn o beth, sef caffael cyhoeddus a phrynu bwydydd i'r sector gyhoeddus. Mae gennym gynllun gweithredu ar gyflenwi'n lleol sydd yn

Dim ond y llynedd y sefydlwyd y strategaeth wledig bresennol, a dymunwn yn dda i'r Gweinidog gyda'r strategaeth honno, oherwydd mae pwyntiau hynod o bwysig y bydd hi'n eu codi ac yn eu trafod yn ystod yr ymgynghoriad hwn. Byddai'n dda gennym glywed sut y mae'r Gweinidog yn rhagweld y bydd yr amryw strategaethau'n gweithio gyda'i gilydd. Sut y bydd yn asesu ac yn monitro llwyddiant? Pa feini prawf y bydd yn eu defnyddio yn sail i fwrw ymlaen?

Yn ei hanfod, croesawaf y strategaeth hon, a dymuno'r gorau iddi. Fel y dywedodd sawl un arall, mae meithrin hyder at y dyfodol yn ein diwydiant bwyd a'n diwydiant amaethyddol yn hanfodol. Un peth sydd wedi'i grybwyll yw gwneud y gadwyn fwyd yn un fwy agored. Cytunaf ag Andrew R.T. Davies na ddylem fod yn gweithio yn erbyn yr archfarchnadoedd, ond nid yw'r amodau'n deg i bawb. Gwn fod rhai cynhyrchwyr—un sy'n cynhyrchu perlyisiau yn Swydd Gaerwrangon, ac yr oedd yn esbonio wrthyf pa mor anodd yw bod yn gystadleuol ar gyfer yr archfarchnadoedd gyda chynnyrch mor ansicr â pherlyisiau, gan y gall yr archfarchnad benderfynu'n ddirybudd nad yw am brynu'r cynnyrch gan y tyfwr mwyach. Mae'n bwysig ein bod yn gallu bod mewn sefyllfa mor gadarn â phosibl. Yr ydym yn dymuno'n dda i'r ymgynghoriad; gobeithiwn y bydd yn un cadarnhaol, a gobeithiwn y bydd y Gweinidog yn gallu defnyddio'r holl argymhellion er lles fel y gallwn barhau i ddatblygu a chryfhau a llwyr gefnogi amaethyddiaeth a chynhyrchu bwyd yng Nghymru.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): I thank everyone who contributed comments to this strategy at the start of the consultation by the Government. A number of detailed aspects have been raised by many speakers. Brynle referred to many aspects in detail, and he focused on an area that the Government and the public sector can influence more directly than almost any other area in this regard, namely public procurement and the purchase of food for the public sector. We have an action plan relating to local delivery that includes aspects of the

cynnwys agweddau ar waith yr ydym yn ei gynnal i wella ar gaffael cyhoeddus o fwydydd lleol. Fodd bynnag, mae camau ar ôl i'w cymryd ar yr angen i ddiffinio bwydydd a diodydd mewn ffordd sy'n sicrhau bod y bwyd a diod a brynir gan y sector cyhoeddus yn dod o ffynonellau cynaliadwy. Gwnaethoch gyfeirio at gyhoeddiad Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol ar gaffael cyhoeddus a logo'r tractor coch. Nid wyf wedi gweld y cyhoeddiad hwnnw eto, ond ystyriaf hynny pan welaf ef.

Gwnaeth Brynle bwynt am bwysigrwydd cwmnïau yn cydweithio yn y sector hwn i weld sut y gallant gyrraedd y farchnad mewn ffordd fwy effeithlon. Cyfeiriodd Brynle yn benodol at *regional hubs*. Nid rôl y Llywodraeth yw creu a rhedeg y *regional hubs* hyn. Mae'n rhaid i'r sector busnes a busnesau unigol gyflwyno'r syniadau a chreu'r strwythurau hynny eu hunain. Mae rôl gan y Llywodraeth i hwyluso a chefnogi hynny, ond mae rhai o'r syniadau hyn yn gwneud gymaint o synnwyr o ran cynnaladwyedd y busnesau hyn, fel bod lle inni roi cefnogaeth iddynt.

Yr ydym yn cytuno fod angen gwell labelu ar fwydydd sydd yn sicrhau fod cwsmeriaid yn gallu bod yn hyderus o ran lle daeth y bwydydd maent yn eu prynu yn y lle cyntaf, ac edrychaf ymlaen at weld pa gamau y bydd Llywodraeth newydd San Steffan yn eu cymryd ar hyn. Fodd bynnag, gwelaf fod rhywfaint o wahaniaeth rhwng ein diffiniad ni o ombwdsmon archfarchnad a diffiniad Edward Davey yn San Steffan. Ar sail hynny, nid wyf yn gallu cefnogi'r gwelliant.

Cyfeiriodd pob siaradwr at ddiogelwch bwyd a'r angen i gryfhau gwytnwch y broses o gynhyrchu bwyd a'r sector fwyd yng Nghymru yng nghyd-destun newid yn yr hinsawdd. Cyfeiriodd Leanne yn benodol at olew brig. Nid oes amheuaeth fod newidiadau a chynnydd sylweddol mewn argaeledd olew neu bris olew yn cael dylanwad uniongyrchol ar bris bwydydd a chynhyrchu bwydydd yng Nghymru. Mae angen inni baratoi'r ffordd ar gyfer cryfhau a gwneud ein sector cynhyrchu bwyd yn fwy gwydn. Un o'r pethau i'w gwneud o ran hynny yw cynyddu amrywiaeth y sector fwyd. Ar hyn o bryd, yr ydym yn cynhyrchu

work that we are undertaking to improve the public procurement of local foods. However, there are still steps to be taken on the need to define foods and drinks in a way that ensures that the food and drink purchased by the public sector comes from sustainable sources. You made reference to the announcement by the United Kingdom Government on public procurement and the red tractor logo. I have not seen that announcement yet, but I will consider it when I have seen it.

Brynle made a point about the importance of companies working together in this sector to see how they can access the market in a more efficient way. Brynle referred specifically to regional hubs. It is not the role of Government to create and run these regional hubs. The business sector and individual businesses must present ideas and create those structures themselves. The Government has a role to facilitate and support that, but some of these ideas make so much sense in terms of the sustainability of these businesses that there is room for us to support them.

We agree that better labelling of foods is needed to ensure that customers can be confident of the origin of the foods that they purchase, and I look forward to seeing what action the new Government in Westminster will take on this. However, I see some differences between our definition of a supermarket ombudsman and that of Edward Davey in Westminster. On that basis, I cannot support the amendment.

All speakers referred to food security and the need to strengthen the resilience of food production and the food sector in Wales in the context of climate change. Leanne referred in particular to peak oil. There is no doubt that changes and a significant increase in oil availability or the price of oil has a direct influence on the price of foodstuffs and food production in Wales. We need to pave the way in order to strengthen our food production sector and make it more resilient. One of the things to do in that regard is to increase diversity in the food sector. Currently, we produce a lot of lamb, and I want to see us continue to do so as a country.

dipyn o gig oen, ac yr wyf am ein gweld fel gwlad yn parhau i wneud hynny. Fodd bynnag, yr wyf hefyd am ein gweld yn cynhyrchu tatws, mwy o lysiau, a gwinoedd, fel y dywedodd Val Lloyd. Mae gennym adnoddau pwysig yn ein gwlad ar hyn o bryd, a bydd gennym adnoddau pwysig yn y dyfodol. Bydd dŵr yn un o'r adnoddau pwysicaf sydd yn ein gwneud yn wlad bydd yn gallu cynhyrchu ystod ehangach o fwydydd yn y dyfodol. Mae angen inni adeiladu ar rai o'r cryfderau hynny.

Yn olaf, cyfeiriodd Andrew R.T. Davies at y modelau o fusnesau sy'n gweithio o fewn y gadwyn cyflenwi bwyd, a chyfeiriodd at Dairy Farmers of Britain fel model cydweithredol a fethodd y llynedd. Mae busnesau o sawl model gwahanol yn methu o bryd i'w gilydd. Yr wyf o'r farn nad y model cydweithredol oedd ar fai yn nirywiad Dairy Farmers of Britain. Mae'r model hwnnw yn un pwysig a chryf dros ben. Yn wir, fel Andrew R.T. Davies, hoffwn weld fwy o gydweithio ymysg ffermwyr; mae ffermwyr a chynhyrchwyr bwyd unigol yn wan iawn mewn marchnad sydd ag ychydig iawn o brynwyr mawr. Mae angen, felly, i'r cynhyrchwyr gydweithio'n fwy, ac mae gan y Llywodraeth le i hwyluso a hyrwyddo'r broses honno. Yn sicr, bydd bwydydd o Gymru yn cael eu gwerthu mewn archfarchnadoedd. Hoffwn weld mwy o'r bwydydd hyn yn cael eu gwerthu ar silffoedd mewn archfarchnadoedd yng Nghymru a thu hwnt. Hoffwn weld pobl o Gymru yn prynu mwy o fwyd o Gymru, yn ogystal â gweld y bwyd hynny'n cael ei werthu y tu allan i Gymru, a hynny mewn amrywiaeth o farchnadoedd: archfarchnadoedd, marchnadoedd ffermwyr—fel dywedodd Eleanor—a dros y rhyngwyd. Hoffwn weld Cymru, fel gwlad, yn edrych i'w phobl a'i chymunedau i gynhyrchu'r ystod o fwydydd sydd eu hangen. Yna, byddwn yn cyrraedd ein potensial yn y sector bwysig hon.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, all voting will be deferred until voting time.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

However, I also want us to produce potatoes, more vegetables, and wines, as Val Lloyd has said. We have important resources in our country at the moment, and will have important resources in the future. Water will be one of the most important resources that will make us a country that is able to produce a wider range of foods in the future. We need to build on some of those strengths.

Finally, Andrew R.T. Davies referred to the business models that work within the food supply chain, and he referred to the Dairy Farmers of Britain as a collaborative model that failed last year. Businesses from many different models fail occasionally. I believe that it was not the collaborative model that was at fault in the decline of Dairy Farmers of Britain. That model is an extremely strong and important one. Indeed, like Andrew R.T. Davies, I would like to see greater collaboration between farmers; individual farmers and food producers are very weak in a market that has few large buyers. Therefore, producers need to work together more, and the Government has a role in facilitating and promoting that process. Certainly, foods from Wales will be sold in supermarkets. I would like to see more of these foods being sold on shelves in supermarkets in Wales and beyond. I would like to see people of Wales buying more food from Wales, as well as seeing that food being sold outside Wales in a variety of markets: supermarkets, farmers' markets—as Eleanor said—and over the internet. I would like to see Wales, as a country, looking to its people and communities to produce the range of foods that are needed. Then, we will reach our potential in this important sector.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno ar welliant 1. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, gohiriwn bob pleidlais tan y cyfnod pleidleisio.

**Cynnig i Gymeradwyo Egwyddorion Cyffredinol y Mesur Arfaethedig ynghylch
Gwastraff (Cymru)**

**Motion to Approve the General Principles of the Proposed Waste (Wales)
Measure**

The Minister for Environment, Sustainability and Housing (Jane Davidson): I move that

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai (Jane Davidson): Cynigiad fod

the National Assembly for Wales in accordance with Standing Order No. 23.24:

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 23.24:

agrees to the general principles of the Proposed Waste (Wales) Measure. (NDM4507)

yn cytuno ar egwyddorion cyffredinol y Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru). (NDM4507)

I am delighted to open this debate on the general principles of the Proposed Waste (Wales) Measure. The proposed Measure will help to reduce the amount of waste and litter, and will contribute to the development of more effective and sustainable waste management arrangements in Wales. The proposed Measure is just one part of a package of interventions to help us to deliver our progressive and challenging agenda for managing and reducing waste, as set out in the Assembly Government's new overarching waste strategy for Wales, 'Towards Zero Waste'. The adoption of more sustainable waste management will also play an important part in reducing Wales's ecological and carbon footprints, in line with the Assembly Government's sustainable development scheme.

As I explained when the proposed Measure was first introduced in February, this legislation covers four main areas. The first relates to single-use carrier bags; the second covers statutory waste targets; the third area relates to landfill bans or restrictions; and the final area covers site waste management plans. Following its introduction to the Assembly on 23 February 2010, the proposed Measure was scrutinised by Legislation Committee No. 4, the Constitutional Affairs Committee and the Finance Committee, as part of Stage 1 consideration. I am grateful to the Chairs, Members and staff of these committees for their work and contributions, and, in particular, the detailed, constructive work undertaken by Legislation Committee

Mae'n bleser agor y ddadl hon am egwyddorion cyffredinol y Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru). Bydd y Mesur arfaethedig yn gymorth i leihau'r gwastraff a'r sbwriel, ac yn cyfrannu at ddatblygu trefniadau rheoli gwastraff mwy effeithiol a chynaliadwy yng Nghymru. Dim ond un rhan o gyfres o gamau i'n cynorthwyo i gyflawni ein hagenda flaengar a heriol i reoli a lleihau gwastraff yw'r Mesur arfaethedig, a hynny'n unol â strategaeth gyffredinol newydd Llywodraeth y Cynulliad ar gyfer gwastraff, 'Tuag at Ddyfodol Diwastraff'. Bydd mabwysiadu dull mwy cynaliadwy o reoli gwastraff hefyd yn cyfrannu'n sylweddol at leihau ôl-troed carbon ac ôl-troed ecolegol Cymru, yn unol â chynllun datblygu cynaliadwy Llywodraeth y Cynulliad.

Fel yr eglurais pan gyflwynwyd y Mesur arfaethedig gyntaf ym mis Chwefror, mae'r ddeddfwriaeth hon yn ymwneud â phedwar prif faes. Mae'r cyntaf yn ymwneud â bagiau siopa untro; mae'r ail yn ymwneud â thargedau gwastraff statudol; mae'r trydydd yn ymwneud â gwaharddiadau neu gyfyngiadau ar dirlenwi; ac mae'r maes olaf yn ymwneud â chynlluniau rheoli gwastraff safle. Ar ôl cyflwyno'r Mesur arfaethedig gerbron y Cynulliad ar 23 Chwefror 2010, bu Pwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4, y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a'r Pwyllgor Cyllid yn craffu arno fel rhan o ystyriaeth Cyfnod 1. Yr wyf yn ddiolchgar i Gadeiryddion, Aelodau a staff y pwyllgorau hyn am eu gwaith a'u cyfraniadau ac, yn benodol, am y

No. 4.

I am delighted that Stage 1 scrutiny has resulted in support for the general principles of the proposed Measure, as noted in the reports of Legislation Committee No. 4 and the Constitutional Affairs Committee. I also believe that the proposed Measure provides an appropriate balance between the detail on the face of the proposed Measure and what is left to regulations, and I very much welcome the fact that the Constitutional Affairs Committee shares this view. There are a number of recommendations and conclusions in the reports, most of which I have noted and these will be taken into account in the further development of waste policy. In particular, I welcome the legislation committee's support for a number of key policies within the proposed Measure, including the development of a voluntary agreement on the distribution of the net proceeds from a charge on single-use carrier bags, the power to establish fees and a charging scheme in relation to site waste management plans and the introduction of financial penalties on local authorities for non-compliance with the statutory recycling targets. A number of the other recommendations are already being taken forward, either in relation to the proposed Measure or wider policy work, and many of the legislation committee's suggestions will help to inform the implementation of the proposed Measure.

I would like to comment on a number of specific recommendations. I can confirm that I am happy to amend the proposed Measure to require Welsh Ministers to consult on any guidance in relation to waste targets elements of the proposed Measure, as suggested by the Constitutional Affairs Committee. I will therefore bring forward a Government amendment at Stage 2. I also note the view of the Constitutional Affairs Committee and the legislation committee that we should ensure that there is no ambiguity surrounding the level of penalty that may be applied for breaches of site waste management plan regulations. I will therefore bring forward a Government amendment at Stage 2 to clarify that the usual restriction on criminal penalties under the Government of Wales Act 2006 will not apply in this instance.

gwaith manwl ac adeiladol a gyflawnwyd gan Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4.

Yr wyf yn falch iawn bod y gwaith craffu yng Nghyfnod 1 wedi arwain at gefnogi egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig, fel y nodwyd yn adroddiadau Pwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4 a'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol. Credaf hefyd fod y Mesur arfaethedig yn cynnig cydbwysedd priodol rhwng y manylion sydd yn y Mesur ei hun a'r hyn a adewir i'w bennu gan reoliadau, a chroesawaf yn fawr fod y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol yn cydweld â hyn. Ceir nifer o argymhellion a chasgliadau yn yr adroddiadau. Yr wyf wedi nodi'r rhan fwyaf ohonynt a byddant yn cael sylw wrth ddatblygu rhagor ar bolisiau gwastraff. Yn benodol, croesawaf gefnogaeth y pwyllgor deddfwriaeth i nifer o'r prif bolisiau yn y Mesur arfaethedig, gan gynnwys datblygu cytundeb gwirfoddol ynghylch dosbarthu'r enillion net o godi tâl am fagiâu siopa untro, y pŵer i sefydlu ffioedd a chynllun codi tâl yng nghyswllt cynlluniau rheoli gwastraff safle, a rhoi cosbau ariannol i awdurdodau lleol am beidio â chydymffurfio â thargedau ailgylchu statudol. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar nifer o'r argymhellion eraill, naill ai yng nghyswllt y Mesur arfaethedig neu waith polisi ehangach, a bydd llawer o awgrymiadau'r pwyllgor deddfwriaeth yn gymorth i fod yn sail i roi'r Mesur arfaethedig ar waith.

Hoffwn wneud sylwadau am nifer o argymhellion penodol. Gallaf gadarnhau fy mod yn barod i ddiwygio'r Mesur arfaethedig er mwyn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori ynghylch unrhyw ganllawiau ynddo ynglŷn â thargedau gwastraff, fel yr awgrymodd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol. Byddaf felly yn cyflwyno gwelliant gan y Llywodraeth yng Nghyfnod 2. Nodaf hefyd farn y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a'r pwyllgor deddfwriaeth y dylem sicrhau nad oes amwysedd ynghylch lefel y gosb a allai fod yn berthnasol am weithredu'n groes i reoliadau cynlluniau rheoli gwastraff safle. Byddaf felly yn cyflwyno gwelliant gan y Llywodraeth yng Nghyfnod 2 i'w gwneud yn glir na fydd y cyfyngiad arferol ar gosbau troseddol o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru

2006, yn berthnasol yn yr achos hwn.

5.10 p.m.

A further recommendation by the legislation committee was to take account of the concerns expressed in relation to WasteDataFlow. While I am satisfied that the WasteDataFlow system will adequately monitor local authority performance against statutory waste targets, I am aware that some inaccuracies can occur due to the collection methods employed by certain authorities. We are therefore in the process of reviewing certain aspects of WasteDataFlow to ensure accurate and robust reporting, which will be particularly important in the context of statutory waste targets.

Un o argymhellion eraill y pwyllgor deddfwriaeth oedd y dylid rhoi sylw i bryderon a fynegwyd ynghylch WasteDataFlow. Er fy mod yn fodlon y bydd y system WasteDataFlow yn monitro perfformiad awdurdodau lleol o'i gymharu â'r targedau gwastraff statudol, yr wyf yn sylweddoli y gall rhai canlyniadau anghywir ddeillio o'r dulliau casglu data sy'n cael eu defnyddio gan rai awdurdodau. Felly, yr ydym wrthi'n adolygu elfennau penodol o WasteDataFlow er mwyn sicrhau ein bod yn cael adroddiadau cywir a chadarn, a bydd hynny'n arbennig o bwysig yng nghydestun y targedau gwastraff statudol.

There are a few areas on which I differ slightly from the legislation committee. The legislation committee recommended that a criterion for measuring the success of the voluntary agreement with retailers should be a significant reduction in the number of single-use carrier bags in Wales. I absolutely agree that that reduction would be an appropriate measure of success for the policy on single-use carrier bags generally, but I would be interested to know why the legislation committee suggested that as a particular measure of success for the voluntary agreement.

Mae fy marn i am ambell beth fymryn yn wahanol i farn y pwyllgor deddfwriaeth. Argymhellodd y pwyllgor deddfwriaeth y dylid defnyddio gostyngiad sylweddol yn nifer y bagiau siopa untro a ddefnyddir yng Nghymru yn un o'r meini prawf ar gyfer mesur llwyddiant y cytundeb gwirfoddol gyda manwerthwyr. Cytunaf yn llwyr y byddai'r gostyngiad hwnnw'n llinyn mesur addas i fesur llwyddiant y polisi ar fagiau siopa untro yn gyffredinol, ond hoffwn wybod pam yr awgrymodd y pwyllgor deddfwriaeth hynny'n llinyn i fesur llwyddiant y cytundeb gwirfoddol yn benodol.

On waste targets, the legislation committee recommended that the proposed Measure be amended to allow local authorities to pool their statutory waste targets. Although I support and actively encourage collaborative working between local authorities, for example, through the waste procurement programme, I do not favour the pooling of targets. Every local authority needs to achieve higher recycling rates and there needs to be individual accountability for performance. It would not be appropriate for a group of local authorities to be liable to financial penalties if only one local authority failed to meet its targets.

O ran targedau gwastraff, argymhellodd y pwyllgor deddfwriaeth y dylid diwygio'r Mesur arfaethedig er mwyn caniatáu i awdurdodau lleol gael targedau gwastraff statudol ar y cyd. Er fy mod yn cefnogi ac yn annog yn frwd gydweithio rhwng awdurdodau lleol ar bob cyfrif, er enghraifft, drwy'r rhaglen caffael gwastraff, nid wyf o blaid cael targedau ar y cyd. Mae angen i bob awdurdod lleol gyrraedd cyfraddau ailgylchu uwch ac mae angen atebolrwydd unigol am berfformiad. Ni fyddai'n briodol i grŵp o awdurdodau lleol fod yn atebol am dalu cosbau ariannol os mai dim ond un awdurdod lleol a fethodd â chyrraedd ei targedau.

I want to comment on the Finance Committee's report. I am grateful for the committee's work in scrutinising the

Hoffwn sôn am adroddiad y Pwyllgor Cyllid. Yr wyf yn ddiolchgar i'r pwyllgor am ei waith yn craffu ar y Mesur arfaethedig. Mae

proposed Measure. Legislation is often complicated and it is clear from reading the committee's report on the single-use carrier bags element of the proposed Measure that it has found the relationship between the proposed Measure, the Climate Change Act 2008 and the voluntary agreement to be a difficult one. The extent to which Assembly committees consider the inter-relationship between different pieces of legislation as part of the scrutiny process is, of course, a matter for the Assembly.

For three areas of the proposed Measure, namely single-use carrier bags, waste targets and site waste management plans, we have conducted detailed regulatory impact assessments. These will be supplemented, in due course, by further regulatory impact assessments to accompany any regulations that would be developed under the relevant provisions in the proposed Measure. Once our policy on landfill bans or restrictions is clear, following the recent joint consultation with the UK Government, we have already committed to undertake a detailed regulatory impact assessment to accompany any specific proposals to introduce landfill bans or restrictions.

To conclude, the proposed Measure will enable us to deliver more sustainable waste management arrangements and will support our progressive agenda on waste. The Stage 1 scrutiny has endorsed the general principles of this proposed Measure and has highlighted a number of issues for us to consider further. I will be happy to respond to any further points that Members make during this debate.

Jenny Randerson: As Chair of Legislation Committee No. 4, I am pleased to be able to contribute to today's Stage 1 debate on the Proposed Waste (Wales) Measure. Before I go on to outline the work undertaken by our committee and summarise some of our conclusions, I would like to thank members of the committee for their hard work and their overwhelmingly consensual approach. I would also like to extend the committee's thanks to all those who gave evidence. Their contributions to our work have been

deddfwriaeth yn aml yn gymhleth ac mae'n amlwg, o ddarllen adroddiad y pwyllgor am yr elfen sy'n ymwneud â bagiau siopa untro yn y Mesur arfaethedig, ei fod yn credu bod y berthynas rhwng y Mesur arfaethedig, Deddf Newid yn yr Hinsawdd 2008 a'r cytundeb gwirfoddol yn un anodd ei dirnad. Wrth gwrs, mater i'r Cynulliad yw i ba raddau y mae pwyllgorau'r Cynulliad yn ystyried y gydberthynas rhwng gwahanol ddarnau o ddeddfwriaeth yn rhan o'r broses graffu.

O ran tair elfen o'r Mesur arfaethedig, sef bagiau siopa untro, targedau gwastraff a chynlluniau rheoli gwastraff safle, yr ydym wedi cynnal asesiadau effaith rheoleiddiol manwl. Bydd y rhain yn cael eu hategu maes o law gan ragor o asesiadau effaith rheoleiddiol i gyd-fynd ag unrhyw reoliadau y byddem yn eu datblygu o dan y darpariaethau perthnasol yn y Mesur arfaethedig. Unwaith y bydd ein polisi ar waharddiadau neu gyfyngiadau tirlenwi'n eglur, ar ôl yr ymgynghoriad diweddar ar y cyd â Llywodraeth y Deyrnas Unedig, yr ydym eisoes wedi ymrwymo i gynnal asesiad effaith rheoleiddiol i gyd-fynd ag unrhyw gynigion penodol i gyflwyno gwaharddiadau neu gyfyngiadau ar dirlenwi.

I gloi, bydd y Mesur arfaethedig yn ein galluogi i gyflwyno trefniadau rheoli gwastraff mwy cynaliadwy a bydd yn cyd-fynd â'n agenda flaengar ar gyfer gwastraff. Mae'r gwaith craffu yng Nghyfnod 1 wedi ategu egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig hwn ac wedi tynnu ein sylw at nifer o faterion i'w hystyried ymhellach. Byddaf yn barod i ymateb i unrhyw bwyntiau eraill y mae'r Aelodau am eu gwneud yn ystod y ddadl hon.

Jenny Randerson: A minnau'n Gadeirydd ar Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4, yr wyf yn falch o allu cyfrannu at ddadl Cyfnod 1 heddiw ynglŷn â'r Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru). Cyn imi droi at amlinellu'r gwaith a wnaeth ein pwyllgor a chrynhoi rhai o'n hargymhellion, hoffwn ddiolch i aelodau'r pwyllgor am eu gwaith caled ac am fod mor barod i geisio consensws. Hoffwn hefyd ar ran y pwyllgor ddiolch i bawb a roddodd dystiolaeth. Mae eu cyfraniadau at ein gwaith wedi bod yn

invaluable. I want to say a special ‘thank you’ to our clerking staff, our legal adviser and our researcher, whose hard work and guidance have been invaluable to us. Finally, I thank the Minister and her officials for giving evidence to us on two occasions, and for providing us with additional written information, because the proposed Measure is complex and time was tight.

The proposed Measure is diverse, covering a range of policy areas, as the Minister has outlined, from single-use carrier bags to site waste management plans. While we support the general principles of the proposed Measure, our report highlights a number of areas in which we think that the legislation could be improved, either through the provision of greater clarity or by the strengthening of certain provisions in the proposed Measure. I will briefly outline some of our main conclusions and recommendations.

First, on the general principles of the proposed Measure, and based on the evidence that we received, we are content to recommend that the Assembly agrees the general principles, insofar as the proposed Measure provides a framework within which the Government will implement its strategy on waste. However, we agree with the evidence from consultees that much of the policy detail of the proposed Measure, as well as key operational detail, is to be set out in future regulations, made under a combination of the proposed Measure and the Climate Change Act 2008. We believe that the framework nature of the proposed Measure and the lack of developed policy proposals, particularly in relation to carrier bags and landfill, has resulted in the Government not being able to provide detailed cost estimates for all policy areas. In particular, we believe that the regulatory impact assessment may well underestimate the costs of monitoring the schemes relating to single-use carrier bags and site waste management plans.

We are concerned that the Minister has introduced a proposed Measure for which so much policy detail has yet to be formulated.

amhrisiadwy. Hoffwn ddiolch yn arbennig i’n staff clerccio, ein cynghorydd cyfreithiol a’n hymchwilydd. Bu eu gwaith caled a’u harweiniad yn amhrisiadwy inni. Yn olaf, diolch i’r Gweinidog a’i swyddogion a fu gyda hi’n rhoi tystiolaeth inni ar ddau achlysur, a diolch iddynt hefyd am roi gwybodaeth ysgrifenedig ychwanegol inni, oherwydd mae’r Mesur arfaethedig yn un cymhleth ac yr oedd amser yn brin.

Mae’r Mesur arfaethedig yn un amrywiol sy’n rhoi sylw i amrywiaeth o feysydd polisi, fel y dywedodd y Gweinidog, o fagiâu siopa untro i gynlluniau rheoli gwastraff safle. Er ein bod yn cefnogi egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig, mae ein hadroddiad yn tynnu sylw at nifer o feysydd lle y teimlwn y gellid gwella’r ddeddfwriaeth, naill ai drwy roi rhagor o eglurder neu drwy gryfhau darpariaethau penodol yn y Mesur arfaethedig. Soniaf yn fras am rai o’n prif gasgliadau ac argymhellion.

Yn gyntaf, o ran egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig, ac ar sail y dystiolaeth a ddaeth i law, yr ydym yn fodlon argymhell bod y Cynulliad yn cytuno ar yr egwyddorion cyffredinol, i’r graddau y mae’r Mesur arfaethedig yn darparu fframwaith a fydd yn galluogi’r Llywodraeth i roi ei strategaeth ar gyfer gwastraff ar waith. Fodd bynnag, cytunwn â’r dystiolaeth gan y rheini yr ymgynghorwyd â hwy bod llawer o fanylion polisi’r Mesur arfaethedig, ynghyd â’r manylion gweithdrefnol allweddol, i’w cynnwys mewn rheoliadau a wneir yn y dyfodol o dan gyfuniad o’r Mesur arfaethedig a Deddf Newid yn yr Hinsawdd 2008. Credwn fod natur fframwaith y Mesur arfaethedig a’r diffyg cynigion polisi datblygedig, yn enwedig o ran bagiau siopa a thirlenwi, yn golygu nad yw’r Llywodraeth wedi gallu llunio amcangyfrifon manwl o’r costau ar gyfer pob maes polisi. Yn benodol, credwn fod amcangyfrif yr asesiad effaith rheoleiddiol o bosibl yn rhy isel o lawer o ran costau monitro’r cynlluniau sy’n ymwneud â bagiau siopa untro a chynlluniau rheoli gwastraff safle.

Yr ydym yn poeni bod y Gweinidog wedi cyflwyno Mesur arfaethedig er bod cynifer o fanylion polisi heb eu llunio eto. Er ein bod

Although we note the Minister's evidence that much of this policy will be determined in forthcoming consultation, we consider it would have been better and more appropriate for this work to have been undertaken in advance of the introduction of the proposed Measure, in order that we could have had a more complete legislative proposal.

Turning to the early sections of the proposed Measure, which deal with single-use carrier bags, we note the Minister's reasons for developing a voluntary agreement with large retailers for the disposal of net proceeds. However, we consider that the main burden of the legislation in relation to carrier bags will be imposed by provisions under the Climate Change Act, under which retailers will be required to charge for carrier bags and keep records about the uses to which the proceeds have been put. We consider that this burden will be as significant for small and medium-sized retailers as it will be for large ones. On that basis, we recommend that the Minister encourages all retailers, not just large ones, to participate in the voluntary agreement.

In relation to the monitoring of both the voluntary agreement and any mandatory scheme that may follow, there was support among consultees for the principle of independent monitoring to ensure the continuing effectiveness of the arrangements. The proposed Measure makes no specific provision for monitoring arrangements, and although the Minister has told us that she plans to consult on the matter, we are concerned that so much of the policy detail in this area is to be a matter for future regulations. As a result, it has been difficult to judge the appropriateness and effectiveness of monitoring arrangements. We recommend that the Minister clarifies her intentions in relation to the voluntary agreement and the mandatory scheme.

We also recommend that the Minister clarifies her intentions in relation to the timing of the review of the voluntary agreement because, again, very little detail has been provided on this. Furthermore, we believe that it would be beneficial if the Minister clarified her intentions in relation to measuring the success of the voluntary

yn nodi tystiolaeth y Gweinidog y caiff llawer o'r polisi hwn ei bennu yn ystod yr ymgynghoriad sydd i ddod, credwn y buasai'n well ac yn fwy priodol pe bai'r gwaith hwn wedi'i gyflawni cyn cyflwyno'r Mesur arfaethedig. Yna, gallasai'r cynnig deddfwriaethol sydd gennym fod yn fwy cyflawn.

Gan droi at rannau cyntaf y Mesur arfaethedig, sy'n ymwneud â bagiau siopa untro, nodwn resymau'r Gweinidog dros ddatblygu cytundeb gwirfoddol gyda'r manwerthwyr mawr ar gyfer dosbarthu enillion net. Fodd bynnag, credwn y daw prif faich y deddfwriaeth o ran bagiau siopa yn sgil darpariaethau o dan y Ddeddf Newid yn yr Hinsawdd, lle bydd gofyn i fanwerthwyr godi tâl am fagiau siopa a chadw cofnodion ynghylch sut y defnyddiwyd yr enillion. Credwn y bydd y baich hwn yr un mor sylweddol i fanwerthwyr bychan a chanolig eu maint ag y bydd i fanwerthwyr mawr. Oherwydd hynny, argymhellwn fod y Gweinidog yn annog pob manwerthwr, ac nid y rhai mawr yn unig, i fod yn rhan o'r cytundeb gwirfoddol.

O ran monitro'r cytundeb gwirfoddol ac unrhyw gynllun gorfodol a allai ddod yn ei sgil, yr oedd y rheini yr ymgynghorwyd â hwy yn cefnogi'r egwyddor o fonitro annibynnol er mwyn sicrhau bod y trefniadau'n parhau'n rhai effeithiol. Nid yw'r Mesur arfaethedig yn gwneud unrhyw ddarpariaeth benodol ar gyfer trefniadau monitro, ac, er bod y Gweinidog wedi dweud wrthym ei bod yn bwriadu ymgynghori ynghylch y mater, yr ydym yn poeni mai mater i reoliadau yn y dyfodol fydd llawer o'r manylion polisi yn y maes hwn. Oherwydd hynny, bu'n anodd barnu pa mor briodol ac effeithiol yw'r trefniadau monitro. Argymhellwn fod y Gweinidog yn egluro'i bwriadau o ran y cytundeb gwirfoddol a'r cynllun gorfodol.

Argymhellwn hefyd fod y Gweinidog yn egluro'i bwriadau o ran amseru adolygu'r cytundeb gwirfoddol oherwydd, unwaith eto, prin iawn yw'r manylion a roddwyd ynglŷn â hyn. At hynny, credwn y byddai'n fuddiol pe bai'r Gweinidog yn egluro'i bwriadau o ran mesur llwyddiant y cytundeb gwirfoddol. Mae'r Gweinidog newydd grybwyll y maen

agreement. The Minister has just mentioned the key criterion that we picked up on, and we did that because we clearly felt that to be the core of this because, in her evidence, the Minister said that reducing the number of carrier bags used was the purpose of the whole scheme.

In relation to the scope of the mandatory scheme, we note the evidence from consultees that any retailers that had co-operated with the voluntary agreement should be able to continue to do so in the event of the introduction of a mandatory scheme. We support that view and believe that such an arrangement would act as an incentive for greater numbers of retailers to co-operate with the voluntary agreement. Further to this, we see considerable benefits in allowing the net proceeds from a charge on single-use carrier bags to be drawn into a central fund, managed by a voluntary sector body, from which grants and loans to environmental projects could be given.

5.20 p.m.

On the second policy area of the proposed Measure, on the setting of statutory waste targets, we support the principle and, in view of the strength of evidence in relation to the importance of waste minimisation, we recommend that the Minister considers setting separate targets for waste minimisation in order to balance any distorting effect on the statutory recycling targets in the waste hierarchy.

I note what you say, Minister, about local authorities working collaboratively but having to set their targets independently; however, we believe that it is important and logical for local authorities to work together and to meet their targets together. In relation to the monitoring and auditing of compliance by local authorities, we believe that it is important that the Environment Agency Wales has expressed its concerns about the shortcomings of the WasteDataFlow scheme. I am delighted that you are taking that point on board.

Finally, I wish to deal with the proposed Measure in relation to landfill.

prawf allweddol y cyfeiriasom ato, a gwnaethom hynny gan ein bod yn amlwg yn teimlo bod hynny'n greiddiol i'r mater hwn oherwydd i'r Gweinidog ddweud yn ei thystiolaeth mai diben yr holl gynllun oedd sicrhau gostyngiad yn nifer y bagiau siopa a ddefnyddir.

O ran hyd a lled y cynllun gorfodol, nodwn o'r dystiolaeth gan y rheini yr ymgynghorwyd â hwy y dylai unrhyw fanwerthwyr sy'n ymrwymo i'r cytundeb gwirfoddol allu parhau i wneud hynny pe cyflwynid cynllun gorfodol. Cefnogwn y safbwynt hwnnw a chredwn y byddai trefniant o'r fath yn cymell rhagor o fanwerthwyr i gydweithredu â'r cytundeb gwirfoddol. At hynny, gwelwn lawer o fanteision o ganiatáu rhoi'r enillion net o'r tâl am fagiau siopa untro mewn cronfa ganolog, a honno'n cael ei rheoli gan gorff yn y sector gwirfoddol a allai rhoi grantiau a benthyciadau i brosiectau amgylcheddol.

O ran yr ail faes polisi yn y Mesur arfaethedig, sef pennu targedau gwastraff statudol, cefnogwn yr egwyddor ac, yn sgil cryfder y dystiolaeth ynglŷn â phwysigrwydd lleihau gwastraff gymaint ag y bo modd, argymhellwn fod y Gweinidog yn ystyried pennu targedau ar wahân ar gyfer lleihau gwastraff er mwyn gwneud iawn am unrhyw lurgunio ar y targedau ailgylchu statudol yn y system gwastraff.

Nodaf yr hyn a ddywedwch, Weinidog, am awdurdodau lleol yn cydweithio ond y dylai eu targedau fod yn annibynnol ar ei gilydd. Fodd bynnag, credwn ei bod yn bwysig ac yn rhesymegol i awdurdodau lleol gydweithio a chyrraedd targedau ar y cyd. O ran monitro ac archwilio i ba raddau y mae awdurdodau lleol yn cydymffurfio, credwn ei bod yn bwysig bod Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru wedi mynegi pryderon am ddiffygion y cynllun WasteDataFlow. Yr wyf yn falch iawn eich bod yn barod i gnoi cil ar y pwynt hwnnw.

Yn olaf, hoffwn roi sylw i'r rhan o'r Mesur arfaethedig sy'n ymwneud â thirlenwi.

The Deputy Presiding Officer: Order. You are out of time.

Jenny Randerson: We agree with this, in principle, but we are concerned about cross-border issues and potential perverse outcomes, such as the dumping of waste over the border. We hope that the Minister will take that into consideration.

It is a very long and complex proposed Measure, Deputy Presiding Officer, and there are some aspects of it that I have not had time to deal with. However, I am sure that my colleagues on the committee will deal with those in due course.

Angela Burns: The Finance Committee has examined the financial aspects of the Proposed Waste (Wales) Measure. It was very grateful to Jane Davidson, as the Minister responsible for the proposed Measure, and her officials, for giving of their time to provide evidence to us. We were also grateful to Clifford Parish, operational manager for waste management and cleansing at the Vale of Glamorgan Council, who gave evidence to the committee on behalf of local authorities. As ever, I tender my thanks to our excellent clerking and research teams.

The Finance Committee has found it very difficult to assess the financial implications of this proposed Measure. As has already been said, it covers four policy areas, namely single-use carrier bags, municipal waste targets, banning certain substances from landfill, and the development of site waste management plans in the construction and demolition industry.

In relation to single-use carrier bags, the Assembly finds itself in an odd situation because the powers to impose charges for the supply of these bags do not come from the proposed Measure but from the Climate Change Act 2008. Therefore, these costs fall outside the proposed Measure, but it is about this that I, and many other Members, have received a considerable amount of representation. Only a small part of the cost in relation to single-use carrier bags comes within this proposed Measure, and these are the costs of forwarding the revenue collected

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Mae eich amser wedi dod i ben.

Jenny Randerson: Cytunwn â hyn, mewn egwyddor, ond yr ydym yn poeni ynglŷn â materion trawsffiniol a chanlyniadau annymunol posibl, megis gwaredu gwastraff dros y ffin. Gobeithiwn y bydd y Gweinidog yn rhoi sylw i hynny.

Mae'n Fesur arfaethedig hir a chymhleth iawn, Ddirprwy Lywydd, ac mae rhai elfennau ohono nad wyf wedi cael amser i'w trafod. Fodd bynnag, yr wyf yn sicr y bydd rhai o'm cyd-Aelodau ar y pwyllgor yn trafod y rheini maes o law.

Angela Burns: Bu'r Pwyllgor Cyllid yn edrych ar yr elfennau ariannol sy'n gysylltiedig â'r Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru). Yr oedd y pwyllgor yn ddiolchgar iawn i Jane Davidson, a hithau'n gyfrifol am y Mesur arfaethedig, a'i swyddogion, am roi o'u hamser i gyflwyno tystiolaeth inni. Yr oeddem yn ddiolchgar hefyd i Clifford Parish, rheolwr gweithredol dros reoli gwastraff a glanhau yng Nghyngor Bro Morgannwg, a roddodd dystiolaeth i'r pwyllgor ar ran yr awdurdodau lleol. Unwaith eto, diolchaf i'n timau clericio ac ymchwil rhagorol.

Yr oedd yn dalcen caled iawn i'r Pwyllgor Cyllid asesu goblygiadau ariannol y Mesur arfaethedig hwn. Fel y dywedwyd eisoes, mae'n ymwneud â phedwar maes polisi, sef bagiau siopa untro, targedau gwastraff trefol, gwahardd anfon sylweddau penodol i safleoedd tirlenwi, a datblygu cynlluniau rheoli gwastraff safle yn y diwydiant adeiladu a dymchwel adeiladau.

O ran bagiau siopa untro, mae'r Cynulliad mewn sefyllfa ryfedd gan nad yw'r pwerau i godi tâl am gyflenwi'r bagiau hyn yn deillio o'r Mesur arfaethedig ond yn hytrach o Ddeddf Newid yn yr Hinsawdd 2008. Felly, nid yw'r costau hyn yn codi yn sgil y Mesur arfaethedig, er mai am y mater hwn yr wyf fi, a llawer Aelod arall wedi cael sylwadau. Dim ond rhan fechan o'r gost sy'n gysylltiedig â bagiau siopa untro sy'n perthyn i'r Mesur arfaethedig hwn, a'r costau hynny yw costau anfon y refeniw a gesglir ymlaen at yr elusen neu'r prosiect perthnasol. Mae'r Gweinidog

to the relevant charity or project. The Minister has suggested figures of £15 per return for large retailers and £30 for small ones, which is based on the approach adopted in Scotland.

These costs can be offset against the moneys collected from the sale of these bags, but according to the explanatory memorandum, the charge for this is undecided. However, a few weeks ago, on 4 June, the Minister launched a consultation on the proposed levy of 7p per bag. The committee is of the opinion that it would be more useful if the consultation document could have been presented earlier so that we could have examined it in detail. It is the role of the committee to ensure rigorous scrutiny of proposed Measures and, in this instance, and given the constraints of the legislative timetable and the paucity of so much of the financial information that accompanied this proposed Measure, being able to bring the consultation document into our analysis would have been of benefit.

There is also a wider issue, namely the impact of the proposed Measure on the 8,500 retailers collecting the charge, the vast majority of whom—some 8,250—will be small or medium-sized enterprises. We have questions about the extent to which the increase in turnover that would result from the levy might push some retailers to a level at which they would be forced to register for VAT, which would bring significant costs with no increase in business. We are not aware of any evidence that this issue has been considered.

The next part of this proposed Measure relates to municipal waste targets. The proposed Measure sets out statutory targets for local authorities to recycle, prepare for reuse or compost municipal waste. These targets would increase from 52 per cent in 2012 to 70 per cent in 2025. The cost of complying with these targets would fall to local authorities, but, again, the committee found the analysis of how much that would impact on the cost base of local authorities to be unclear. The committee did note the concerns of local authorities that delivery against these targets depends crucially on the appropriate infrastructure being in place. The

wedi awgrymu ffigurau o £15 punt am bob casgliad gan y manwerthwyr mawr, a £30 am bob casgliad gan y manwerthwyr bychain. Mae hyn yn seiliedig ar y dull a fabwysiadwyd yn yr Alban.

Gellir gwrthbwysu'r costau hyn gyda'r arian a gesglir drwy werthu'r bagiau, ond, yn ôl y memorandwm esboniadol, nid yw'r pris wedi'i bennu hyd yma. Fodd bynnag, rai wythnosau yn ôl, ar 4 Mehefin, lansiodd y Gweinidog ymgynghoriad ar ardoll arfaethedig o 7c y bag. Mae'r pwyllgor yn teimlo y byddai wedi bod yn fwy defnyddiol pe bai'r ddogfen ymgynghori wedi cael ei chyflwyno'n gynharach er mwyn inni edrych arni'n fanwl. Gwaith y pwyllgor yw sicrhau ein bod yn craffu'n drylwyr ar Fesurau arfaethedig. Yn yr achos hwn, a chan ystyried cyfyngiadau'r amserlen deddfu a pha mor brin oedd yr wybodaeth ariannol a ddaeth gyda'r Mesur hwn, buasai'n fuddiol gallu edrych ar y ddogfen ymgynghori wrth ddadansoddi.

Mae mater ehangach i'w ystyried hefyd, sef effaith y Mesur arfaethedig ar yr 8,500 o fanwerthwyr a fydd yn casglu'r tâl, y mwyafrif llethol ohonynt—tua 8,250—yn gwmnïau bychain neu ganolig eu maint. Mae gennym gwestiynau ynghylch i ba raddau y byddai cynnydd mewn trosiant yn sgil yr ardoll yn golygu y byddai rhai manwerthwyr yn gorfod cofrestru i dalu TAW, gan arwain at gostau sylweddol heb unrhyw gynnydd mewn busnes. Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw dystiolaeth sy'n dangos bod y mater hwn wedi'i ystyried.

Mae'r rhan nesaf o'r Mesur arfaethedig yn ymwneud â thargedau gwastraff trefol. Mae'r Mesur yn pennu'r targedau statudol i awdurdodau lleol ar gyfer ailgylchu, paratoi i ailddefnyddio neu gompostio gwastraff trefol. Byddai'r targedau hyn yn cynyddu o 52 y cant yn 2012 i 70 y cant yn 2025. Awdurdodau lleol fyddai'n gorfod talu costau cydymffurfio â'r targedau hyn, ond, unwaith eto, canfu'r pwyllgor mai aneglur oedd y dadansoddiadau o effaith hyn ar sylfaen costau awdurdodau lleol. Nododd y pwyllgor fod awdurdodau lleol yn poeni bod cyrraedd y targedau hyn yn dibynnu'n llwyr ar gael y seilwaith briodol yn y lle cyntaf. Nododd y

Finance Committee also noted local authorities' concerns about the prospect of unknown financial penalties for failing to meet these targets. However, as there is no clarity about any of the details of these possible financial penalties, the Finance Committee was unable to come to a view on the financial implications of this part of the proposed Measure.

The third part of the proposed Measure will give Welsh Ministers the power to introduce regulations to restrict or prohibit the deposit of certain wastes in landfill. I regret to say that, once again, the Finance Committee was unable to report on these proposed powers because the Government had not provided any meaningful financial information on how it intends to use them. In this case, it does not itself have the information because, as the explanatory memorandum indicates, this will not be available until the conclusion of a public consultation by the Department for Environment, Food and Rural Affairs and the Assembly Government. After the consultation, the Government will then undertake further work on the costs. Until all this work has been completed, it is simply illogical to ask the Finance Committee to scrutinise the financial aspects of this part of the proposed Measure and to put forward credible commentary.

Finally, in relation to site waste management plans and the making of fees and charging schemes, the proposed Measure restates the existing powers of Welsh Ministers to make regulations requiring site waste management plans. However, again, it says that the Government is going to undertake a consultation at the end of the year—that is, 2010—and that it is currently conducting a cost-benefit analysis on options, although the mechanism for cost recovery has not yet been set, and work on a fees and charges scheme has not been finalised.

I doubt that you will be surprised to hear that the Finance Committee has had a great deal of difficulty in examining the financial implications of this proposed Measure because so many of the provisions are simply enabling, with very little detail on their likely

Pwyllgor Cyllid hefyd fod awdurdodau lleol yn poeni nad oedd gwybodaeth ar gael am y cosbau ariannol am fethu â chyrraedd y targedau hyn. Fodd bynnag, gan nad oes unrhyw eglurder ynghylch unrhyw un o'r manylion am y cosbau ariannol posibl hyn, nid oedd modd i'r Pwyllgor Ariannol gynnig barn am oblygiadau ariannol y rhan hon o'r Mesur arfaethedig.

Bydd y drydedd ran o'r Mesur arfaethedig yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru gyflwyno rheoliadau i gyfyngu ar ollwng mathau penodol o wastraff mewn safleoedd tirlenwi neu i wahardd hynny. Gresyn yw dweud, unwaith eto, nad oedd modd i'r Pwyllgor Cyllid gyflwyno adroddiad am y pwerau arfaethedig hyn gan nad oedd y Llywodraeth wedi darparu unrhyw wybodaeth ariannol ystyrlon ynghylch sut y mae'n bwriadu eu defnyddio. Yn y cyswllt hwn, nid yw'r wybodaeth ganddi oherwydd, fel y dywedir yn y memorandwm esboniadol, ni fydd ar gael nes i ymgynghoriad cyhoeddus Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig a Llywodraeth y Cynulliad ddod i ben. Ar ôl cwblhau'r ymgynghoriad, bydd y Llywodraeth yn mynd ati i wneud rhagor o waith ar y costau. Nes bod yr holl waith hwn wedi'i gwblhau, mae'n gwbl afresymegol gofyn i'r Pwyllgor Cyllid graffu ar elfennau ariannol y rhan hon o'r Mesur arfaethedig a rhoi unrhyw sylwadau o sylwedd.

Yn olaf, o ran y cynlluniau rheoli gwastraff safle a chreu cynlluniau ffioedd a chodi taliadau, mae'r Mesur arfaethedig yn ailddatgan pwerau presennol Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n gofyn am gynlluniau rheoli gwastraff safle. Fodd bynnag, unwaith eto, dywedir bod y Llywodraeth yn mynd i gynnal ymgynghoriad ddiwedd y flwyddyn—hynny yw, 2010—a'i bod ar hyn o bryd yn dadansoddi'r opsiynau o ran cost a budd, er nad yw'r dull ar gyfer adfer costau wedi'i bennu eto, ac er nad yw'r gwaith ar gynllun ffioedd a thaliadau wedi'i gwblhau.

Go brin y byddwch yn synnu o glywed bod y Pwyllgor Cyllid wedi'i chael yn hynod o anodd edrych ar oblygiadau ariannol y Mesur arfaethedig hwn, gan mai natur galluogi sydd i gynifer o'r darpariaethau, a phrin iawn yw'r manylion am eu heffaith debygol neu eu

effect or their possible financial impact on both the public and private sectors. Although the committee accepts that there is a role for enabling legislation, we are concerned that the Government has not got the balance right in this proposed Measure.

In conclusion, the Finance Committee believes that, in this instance, it cannot fulfil its primary duty to scrutinise the financial implications of this legislation, and therefore it is impossible to comment on the overall financial impact of this proposed Measure. This was obviously of grave concern to the committee.

Janet Ryder: Under Standing Order No. 15.6(ii), the Constitutional Affairs Committee can consider and report on

‘the appropriateness of provisions in proposed Assembly Measures...that grant powers to make subordinate legislation to the Welsh Ministers’.

The committee considered the proposed Measure on 20 May and received written and oral evidence from the Minister for Environment, Sustainability and Housing, Jane Davidson, and her officials. Our report was laid on 24 June and is available as a supporting document for this debate.

My remarks today will be relatively brief. The committee sees no reason why the National Assembly should not agree the general principles of the proposed Measure. We are content that the balance between the powers on the face of the proposed Measure and those to be exercised through regulations is broadly correct. We have, however, made two specific recommendations, which I will explain, and to which the Minister has already referred.

Firstly, sections 3 to 6 of the proposed Measure give Ministers wide powers to set targets for local authorities to recycle and dispose of waste, to specify arrangements for ensuring compliance with those targets and penalties for non-compliance. Taken together, these powers are likely to have a significant impact on local authority service delivery. The committee was broadly content

heffaith ariannol bosibl ar y sector cyhoeddus a'r sector preifat fel ei gilydd. Er bod y pwyllgor yn derbyn bod lle i ddeddfwriaeth galluogi, yr ydym yn poeni nad yw'r Llywodraeth wedi sicrhau'r cydbwysedd cywir yn y Mesur arfaethedig hwn.

I gloi, yn y cyswllt hwn, cred y Pwyllgor Cyllid nad yw'n gallu cyflawni ei brif ddyletswydd, sef craffu ar oblygiadau ariannol y ddeddfwriaeth hon, ac felly mae'n amhosibl rhoi sylwadau am oblygiadau ariannol cyffredinol y Mesur arfaethedig. Yr oedd hyn, wrth reswm, yn poeni'r pwyllgor yn arw.

Janer Ryder: O dan Reol Sefydlog Rhif 15.6(ii), gall y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol ystyried a chyhoeddi adroddiadau ar

‘pa mor briodol yw darpariaethau mewn Mesurau Cynulliad arfaethedig...sy'n rhoi pwerau i wneud is-ddeddfwriaeth i Weinidogion Cymru’.

Bu'r pwyllgor yn trafod y Mesur arfaethedig ar 20 Mai a chafwyd tystiolaeth ysgrifenedig a llafar gan y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai, Jane Davidson, a'i swyddogion. Gosodwyd ein hadroddiad ar 24 Mehefin ac mae hwnnw ar gael fel dogfen ategol ar gyfer y ddadl hon.

Bydd fy sylwadau heddiw'n gymharol gryno. Nid yw'r pwyllgor yn gweld unrhyw reswm pam na ddylai'r Cynulliad Cenedlaethol gytuno ar egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig. Ar y cyfan, yr ydym yn fodlon bod y cydbwysedd yn iawn rhwng y pwerau yn y Mesur arfaethedig ei hun a'r rheini sydd i'w cyflwyno drwy reoliadau. Fodd bynnag, yr ydym wedi gwneud dau argymhellad penodol. Byddaf yn esbonio'r rhain, ac mae'r Gweinidog eisoes wedi cyfeirio atynt.

Yn gyntaf, mae adrannau 3 i 6 o'r Mesur arfaethedig yn rhoi pwerau eang i Weinidogion bennu targedau i awdurdodau lleol ar gyfer ailgylchu a chael gwared ar wastraff, i bennu trefniadau ar gyfer sicrhau y cydymffurfir â'r targedau hynny, ac i bennu cosbau am beidio â chydymffurfio. At ei gilydd, mae'r pwerau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar y gwasanaethau a

with the approach outlined in the proposed Measure, and with how the various subordinate legislation powers would be exercised. However, given the potential impact on local authority service delivery, we have recommended that section 8 of the proposed Measure be amended to include a clear requirement to consult local authorities on the development of guidance on sections 3 to 6. We very much welcome the Minister's statement today on that issue.

Our other recommendation is in relation to sections 12 and 13. Section 12 provides Ministers with the power to make regulations about site waste management plans. These plans will require companies involved in construction and demolition to ensure that the waste they create is managed in a way that improves recycling, and ensures that as little waste as possible ends up in landfill. Section 13 gives Ministers the power to make regulations about offences and penalties for breaching the requirements established under section 12.

We are content that these powers, significant as they are, should be exercised using the negative resolution procedure, as they essentially restate current law as found in the Clean Neighbourhoods and Environment Act 2005, which also specifies the negative procedure. We do, however, have one concern. The Government of Wales Act 2006 contains a general restriction on the level of penalty that the National Assembly is able to impose through subordinate legislation.

5.30 p.m.

However, in this proposed Measure, the power to impose penalties for breach of the regulations is unrestricted. We understand that, because this is an unmodified restatement of existing law, the general restriction on the imposition of penalties in the Government of Wales Act 2006 does not apply. Nevertheless, we need to make the level of penalty that could be imposed as

ddarperir gan awdurdodau lleol. Ar y cyfan, yr oedd y pwyllgor yn fodlon ar y dull a geir yn y Mesur arfaethedig, ac yn fodlon hefyd ar y modd y byddai'r amrywiol bwerau i wneud is-ddeddfwriaeth yn cael eu defnyddio. Fodd bynnag, ac ystyried yr effaith bosibl ar y gwasanaethau a ddarperir gan awdurdodau lleol, yr ydym wedi argymhell bod adran 8 o'r Mesur arfaethedig yn cael ei diwygio i gynnwys gofyniad clir i ymgynghori ag awdurdodau lleol ynghylch datblygu canllawiau ar gyfer adrannau 3 i 6. Byddem yn croesawu'n fawr ddatganiad gan y Gweinidog am hynny heddiw.

Mae ein hargymhelliad arall yn ymwneud ag adrannau 12 ac 13. Mae adran 12 yn rhoi'r pŵer i Weinidogion wneud rheoliadau ynghylch cynlluniau rheoli gwastraff safle. Bydd y cynlluniau hyn yn ei gwneud yn ofynnol i'r cwmnïau sy'n ymwneud ag adeiladau a dymchwel adeiladau sicrhau bod y gwastraff y maent yn ei greu yn cael ei reoli mewn ffordd sy'n gwella ailgylchu, ynghyd â sicrhau bod cyn lleied o wastraff â phosibl yn mynd i safleoedd tirlenwi. Mae adran 13 yn rhoi pŵer i Weinidogion wneud rheoliadau ynghylch y tramgwyddau a'r cosbau am weithredu'n groes i ofynion adran 12.

Yr ydym yn fodlon y dylai'r pwerau hyn, er eu bod yn rhai sylweddol, gael eu cyflwyno drwy'r weithdrefn penderfyniad negyddol, gan eu bod i bob pwrpas yn ailddatgan y gyfraith bresennol a geir yn Neddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005, sydd hefyd yn pennu mai'r weithdrefn negyddol y dylid ei dilyn. Fodd bynnag, mae un peth yn ein poeni. Mae Deddf Llywodraeth Cymru 2006 yn cynnwys cyfyngiad cyffredinol ar lefel y gosb y gall y Cynulliad Cenedlaethol ei rhoi drwy is-ddeddfwriaeth.

Fodd bynnag, yn y Mesur arfaethedig hwn, nid oes cyfyngiad ar y pŵer i bennu cosbau am weithredu'n groes i'r rheoliadau. Gan mai ailddatgan y gyfraith bresennol heb ei newid a wneir, deallwn nad yw'r cyfyngiad cyffredinol ar bennu cosbau yn Neddf Llywodraeth Cymru 2006 yn berthnasol. Serch hynny, mae angen i lefel y gosb y gellir ei phennu fod mor eglur â phosibl i'r rheini y

clear as possible to those who will be subject to these regulations and those who will enforce them. I welcome the Minister's comments today on bringing forward further clarity on that issue. We have, therefore, recommended that the Minister brings those forward and, given the statements made by her this afternoon, we will be pleased to support the proposed Measure.

Brian Gibbons: These are fairly hefty pieces of legislation, and I have the double-decker privilege of having to respond to them times two because I was a member of the Finance Committee and of Legislation Committee No. 4. I guess that the Minister still knows more about this than I do, but not many people have been in that situation. The responses from the Chairs of the Finance Committee and the Legislation Committee highlight the difficulty. From having brought forward legislation myself on two instances, I know that it is tempting, as a Minister, to give to your elbow more or less all the power that you might possibly want from now until the end of time. However, being on the scrutiny side of the equation brought into sharp focus the process issues involved. Those process issues, as the Minister said, are for the National Assembly and how we set about doing it. Therefore, we must look seriously at our processes to ensure that we deliver effective and efficient scrutiny.

There are questions for the Assembly Government. In bringing forward legislation, there is a case to be more modest in one's ambitions, notwithstanding a complaint from the Environment Agency at one stage that the proposed Measure was not comprehensive enough—I dread to think what it would have looked like had we tried to meet its standards. The fact that there were four strands in this legislation, derived from many differing previous pieces of parent legislation, made the scrutiny very difficult, not just for us as Assembly Members, but clearly for the stakeholders, too, who were quite confused and found it difficult to get to grips with what was involved. They wanted it to address issues such as the ramifications of the Climate Change Act 2008. It is incumbent on the Assembly Government to look at how it presents its legislation, and to present it in a way that is manageable, but also timely.

bydd y rheoliadau'n berthnasol iddynt, ynghyd ag i'r rheini a fydd yn gorfodi'r rheoliadau. Croesawaf fod y Gweinidog wedi dweud heddiw y bydd yn rhoi eglurhad pellach ynglŷn â hyn. Felly, yr ydym wedi argymhell bod y Gweinidog yn gwneud hynny, a chan ystyried ei datganiadau y prynhawn yma, byddwn yn falch o gefnogi'r Mesur arfaethedig.

Brian Gibbons: Mae'r rhain yn ddarnau o ddeddfwriaeth eithaf swmpus, a rhoddyd imi'r fraint ddeublyg o ymateb iddynt ddwywaith oherwydd yr oeddwn yn aelod o'r Pwyllgor Cyllid ac o Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4. Yr wyf yn tybio bod y Gweinidog yn dal i wybod mwy am y pwnc nag yr wyf i, ond nid oes llawer o bobl wedi bod yn y sefyllfa honno. Mae ymatebion Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid a Chadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth wedi amlygu'r anhawster. Ar ôl cyflwyno deddfwriaeth fy hun ar ddau achlysur, gwn ei bod yn demtasiwn i Weinidog geisio sicrhau'r holl fôn braich y bydd ei angen arnoch o'r awr hon hyd byth. Fodd bynnag, mae bod ar yr ochr graffu wedi dangos yn glir y materion sy'n ymwneud â'r broses sy'n rhan o hyn. Fel y dywedodd y Gweinidog, y Cynulliad Cenedlaethol sydd i benderfynu ynglŷn â'r materion hynny a sut y byddwn yn bwrw ati. Felly, rhaid inni edrych o ddifrif ar ein prosesau i sicrhau ein bod yn craffu mewn ffordd effeithiol ac effeithlon.

Mae cwestiynau i'w gofyn i Lywodraeth y Cynulliad. Wrth gyflwyno deddfwriaeth, mae lle i fod yn llai uchelgeisiol, er gwaethaf cwyn gan Asiantaeth yr Amgylchedd ar un adeg nad oedd y Mesur arfaethedig yn ddigon cynhwysfawr—yr wyf yn arswydo o feddwl sut ddeddfwriaeth fyddai hon pe baem wedi ceisio cyrraedd ei safonau hithau. Yr oedd y ffaith bod pedair elfen i'r ddeddfwriaeth hon, a'r rheini'n deillio o sawl darn gwahanol o ddeddfwriaeth uwch, yn golygu bod craffu'n anodd iawn, nid yn unig i ni, Aelodau'r Cynulliad, ond i'r rhanddeiliaid hefyd, a oedd wedi drysu braidd ac yn ei chael yn anodd dirnad yr hyn a oedd dan sylw. Yr oeddent am i'r ddeddfwriaeth roi sylw i faterion megis goblygiadau Deddf Newid yn yr Hinsawdd 2008. Dylai Llywodraeth y Cynulliad edrych ar sut y mae'n cyflwyno'i deddfwriaeth, a'i chyflwyno mewn ffordd hwylus ond amserol hefyd.

We have heard in a number of areas that the proposals that are going to cost money have yet to be developed formally, and will only be developed as part of the regulation process. It was clear that many stakeholders, particularly in business, did not know the end-to-end cost of the policy that was underpinning this legislative process, but that is what the key stakeholders who will be affected by the legislation want to know. At the end of the day, what is the end-to-end cost to them as they go about their business? The Assembly Government needs to reflect on the experience of these pieces of legislation and be self-critical of how they address that challenge with processes in the future.

I have a few points to make before I finish, in response to a number of points that the Minister made. The Minister indicated that she was not totally satisfied that the case had been made strongly enough at this stage in respect of a number of the recommendations. I hope that she will be disposed to take a further look at the possibility of setting up an endowment fund to underpin the levy that may be raised. The funding streams that will flow from the levy will be time limited and, if the proposed Measure is successful, will fade into non-existence. Setting up an endowment fund would allow an evergreen element of a funding stream to be in place for further environmental purposes.

On the point about compliant businesses being able to continue with the voluntary scheme, that would be welcomed by business, even if the Minister had to implement a mandatory scheme. I am disappointed that the Minister cannot agree to collective targets for collaborating local authorities. To me, that seems to be at the heart of the collaborative Beecham agenda. While there are opportunities, there are also responsibilities. Nobody is saying that collaboration should be a mandatory requirement, but if local authorities agree to work together on a voluntary basis and to share the risk, neither the Assembly Government nor the National Assembly for Wales should stand in their way.

Jonathan Morgan: As another member of

Mewn nifer o feysydd, clywsom nad yw'r cynigion sy'n mynd i gostio arian wedi cael eu datblygu'n ffurfiol eto, ac mai dim ond fel rhan o'r broses reoleiddio y bydd hynny'n digwydd. Yr oedd yn amlwg nad oedd nifer o randdeiliaid, a busnesau'n enwedig, yn gwybod faint yn union fyddai cost y polisi a oedd yn sail i'r broses ddeddfwriaethol, ond dyna y mae'r prif randdeiliaid y bydd y ddeddfwriaeth yn effeithio arnynt am ei wybod. Yn y pen draw, beth yn union y bydd hyn yn ei gostio iddynt wrth iddynt redeg eu busnesau? Mae angen i Lywodraeth y Cynulliad feddwl am y profiad a gafwyd gyda'r darnau hyn o ddeddfwriaeth a bod yn hunanfeirniadol wrth iddi roi sylw i'r her honno gyda phrosesau yn y dyfodol.

Mae gennyf ambell bwynt cyn imi orffen, gan ymateb i nifer o bwyntiau a wnaeth y Gweinidog. Dywedodd y Gweinidog nad oedd yn gwbl fodlon bod y ddadl yn ddigon cryf ar hyn o bryd yng nghyswllt nifer o'r argymhellion. Gobeithiaf y bydd modd iddi edrych eto ar y posibilrwydd o greu cronfa waddol yn sail i'r ardoll y gellid ei chodi. Bydd cyfyngiad amser ar y ffrydiau ariannu a fydd yn deillio o'r ardoll, ac os bydd y Mesur arfaethedig yn llwyddiant, byddant yn dirwyn i ben. Byddai sefydlu cronfa waddol yn golygu y byddai modd cael ffrwd ariannu fytholwyrdd at ddibenion amgylcheddol eraill.

O ran gallu'r busnesau a fyddai'n cydymffurfio i barhau i fod yn rhan o'r cynllun gwirfoddol, byddai busnesau'n croesawu hynny, hyd yn oed pe bai'r Gweinidog yn gorfod rhoi cynllun gorfodol ar waith. Yr wyf yn siomedig na all y Gweinidog gytuno i dargedau ar y cyd ar gyfer awdurdodau lleol sy'n cydweithio. I mi, mae'n ymddangos bod hynny'n elfen ganolog o agenda gydweithredol Beecham. Daw cyfrifoldeb yn sgil cyfle. Nid oes neb yn dweud y dylai cydweithio fod yn ofyniad gorfodol, ond, os yw awdurdodau lleol yn cytuno i gydweithio ar sail wirfoddol a rhannu'r risg, ni ddylai Llywodraeth y Cynulliad na Chynulliad Cenedlaethol Cymru eu rhwystro.

Jonathan Morgan: A minnau'n aelod arall o

Legislation Committee No. 4, I must say how much I have enjoyed scrutinising this piece of legislation. I remind Members that, although different opinions have been expressed by the Chair of the Finance Committee in respect of the regulatory impact assessment, the members of the legislation committee on the recommendations, and by the Minister, this is an exceptionally weighty piece of work. We spent a huge amount of time considering the evidence, including that from the Government and the witnesses. We spent a lot of time thinking long and hard about what our recommendations should be and how the general principles of the proposed Measure could be taken forward. I congratulate Jenny Randerson and the officials on the huge amount of work that they did, because this was a significant piece of legislation for us to digest. It required effort on our part and a great degree of guidance and skill on theirs. I am therefore grateful to Jenny and our officials for the work that they undertook.

Turning to the sections on single-use carrier bags, I want to see a voluntary scheme work, and the best position would be for us to have a voluntary scheme that operates well, which businesses are signed up to, where the charge is being levied, reported and recorded, and which, over time, results in a reduction in the reliance on single-use carrier bags. That is where we need to be, as quickly as possible, and I believe that that would achieve a long-term reduction in the use of carrier bags. We need to be convinced of the need for a mandatory scheme, and informed about when and how it would be introduced. I am supportive of the view that is expressed in the committee's report that businesses that participate in the voluntary scheme should be able to continue to direct the profit from the sale of their carrier bags to an organisation of their choice, even if a mandatory scheme is introduced. I do not see why we should use a sledgehammer to crack a nut. Some businesses are participating well in the voluntary scheme and are directing that charge towards the scheme of their choice, and the fact that some organisations are not participating should not mean that the introduction of a mandatory scheme should hit everyone. We ought to recognise those

Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4, rhaid imi ddweud gymaint yr wyf wedi mwynhau craffu ar y darn hwn o ddeddfwriaeth. Atgoffaf yr Aelodau, er bod Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid wedi mynegi gwahanol safbwyntiau ynglŷn â'r asesiad effaith rheoleiddiol, ac aelodau'r pwyllgor deddfwriaeth a'r Gweinidog ynglŷn â'r argymhellion, mae'r darn hwn o waith yn eithriadol o swmpus. Treuliwyd llawer iawn o amser gennym yn ystyried y dystiolaeth, gan gynnwys tystiolaeth gan y Llywodraeth a'r tystion. Treuliwyd llawer o amser yn meddwl yn hir ac yn ofalus am yr hyn y dylem ei argymell a sut y dylid bwrw ymlaen ag egwyddorion cyffredinol y Mesur arfaethedig. Llongyfarchaf Jenny Randerson a'r swyddogion ar y gwaith enfawr a wnaethant, oherwydd yr oedd y darn hwn o ddeddfwriaeth yn un sylweddol inni ei dreulio. Yr oedd angen ymdrech ar ein rhan a llawer iawn o arweiniad a medrusrwydd ar eu rhan hwythau. Yr wyf felly'n ddiolchgar i Jenny ac i'n swyddogion am y gwaith a wnaethant.

A throi at yr adrannau sy'n ymwneud â bagiau siopa untro, yr wyf am weld cynllun gwirfoddol yn gweithio, a'r sefyllfa orau i ni fyddai cael cynllun gwirfoddol sy'n gweithio'n dda, y mae busnesau'n ei gefnogi, lle y codir y tâl, cyflwyno adroddiadau yn ei gylch a'i gofnodi, ac a fydd, gyda threigl amser, yn golygu llai o ddibyniaeth ar fagiâu siopa untro. Cyrraedd y fan honno cyn gynted ag y bo modd yw'r nod, a chredaf y byddai hynny'n sicrhau llai o ddefnydd ar fagiâu untro yn y tymor hir. Mae angen inni gael ein hargyhoeddi bod angen cynllun gorfodol, a chael gwybod sut y byddai'n cael ei gyflwyno. Yr wyf yn cefnogi'r farn a fynegir yn adroddiad y pwyllgor y dylai busnesau sy'n cymryd rhan yn y cynllun gwirfoddol allu parhau i gyfeirio'r elw o werthu eu bagiau siopa at fudiad o'u dewis, hyd yn oed os cyflwynir cynllun gorfodol. Ni welaf pam fod angen gordd i agor cneuen. Mae rhai busnesau'n cymryd rhan yn dda yn y cynllun gwirfoddol ac maent yn cyfrannu'r tâl at gynllun o'u dewis. Ni ddylai'r ffaith nad yw rhai sefydliadau'n cymryd rhan olygu y dylem daro pawb wrth gyflwyno cynllun gorfodol. Dylem gydnabod y sefydliadau hynny sydd yn cymryd rhan yn dda. Serch hynny, os mai prif amcan polisi'r cynllun yw

organisations that are participating well. However, if the main policy objective of the scheme is to reduce the use of single-use carrier bags, using the reduction as the criterion for judging whether the voluntary scheme is working seems to be sensible. I urge the Minister and her colleagues to revisit this issue, because the committee was unanimous in its view that using that as a measurement seems to be a sensible thing for the Government to do.

On landfill, I agree with the Chair of the committee that we need to be concerned about cross-border issues. There could be a perverse outcome whereby organisations would simply dump their rubbish in England. We will need assurances from the Government that local authorities that already have legally binding contracts for the disposal of waste outside Wales will be considered by the Government as the provisions in the proposed Measure and in regulations go forward. Some local authorities will already have legally binding contracts in place.

5.40 p.m.

We also gave a great deal of thought to the issue of waste targets and how local authorities could achieve them. We were resolute and unanimous in our view that local authorities should be able to work collaboratively on meeting those targets. I urge the Government to reconsider its view on that recommendation. It was a recommendation that the Government should amend the proposed Measure; it was not simply a matter of asking it to go back and think about it again. We recommended that the Government amend the proposed Measure to facilitate that.

I am concerned about the practical implications of how site waste management plans will work. In the Minister's evidence, she said that she would look at a threshold of around £300,000, but we know that it is a large number of smaller contractors that probably commit the largest number of offences, given the easy way in which rubbish and junk from demolition and construction sites can be dumped in back lanes and fields or left on roadsides. The

sicrhau llai o ddefnydd ar fagiau siopa untro, mae'n gall defnyddio'r gostyngiad hwnnw'n faen prawf i farnu a yw'r cynllun gwirfoddol yn gweithio. Pwysaf ar y Gweinidog a'i chyfeillion i ailystyried y mater hwn, oherwydd yr oedd y pwyllgor yn unfryd ei farn bod defnyddio hynny'n fesur i bob golwg yn beth call i'r Llywodraeth ei wneud.

O ran tirlenwi, yr wyf yn cytuno â Chadeirydd y pwyllgor bod angen inni boeni am faterion trawsffiniol. Gallem wynebu'r canlyniad annymunol lle byddai sefydliadau'n taflu eu sbwriel yn Lloegr. Bydd angen i'r Llywodraeth ein sicrhau y bydd awdurdodau lleol y mae ganddynt eisoes gontractau rhwymol i waredu gwastraff y tu allan i Gymru yn cael eu hystyried gan y Llywodraeth wrth i ddarpariaethau'r Mesur arfaethedig a'r rheoliadau fynd rhagddynt. Bydd gan rai awdurdodau lleol gontractau ar waith eisoes sy'n eu rhwymo'n gyfreithiol.

Meddyliwyd yn ofalus iawn hefyd am dargedau gwastraff a sut y gallai awdurdodau lleol eu cyrraedd. Yr oeddem yn benderfynol ac yn unfryd ein barn y dylai awdurdodau lleol allu cydweithredu er mwyn cyrraedd y targedau hynny. Pwysaf ar y Llywodraeth i ailystyried ei safbwynt ynglŷn â'r argymhelliad hwnnw. Argymhelliad oedd y dylai'r Llywodraeth ddiwygio'r Mesur arfaethedig; yn hytrach na dim ond gofyn iddi fynd yn ôl meddwl eto. Argymhellwyd y dylai'r Llywodraeth ddiwygio'r Mesur arfaethedig i hwyluso hynny.

Yr wyf yn poeni am oblygiadau ymarferol sut y bydd cynlluniau rheoli gwastraff safle yn gweithio. Yn nhystiolaeth y Gweinidog, dywedodd y byddai'n ystyried trothwy o oddeutu £300,000, ond gwyddom mai nifer fawr o gontractwyr llai o faint, mae'n debyg, sy'n cyflawni'r nifer fwyaf o droseddau, oherwydd ei bod yn hawdd gwaredu sbwriel a llanastr safleoedd dymchwel ac adeiladu mewn lonydd cefn ac ar gaeau neu eu gadael ar fin y ffordd. Gan amlaf, bydd gan y

larger organisations, construction sites and companies are most likely to have a site waste management plan, and it is the smaller organisations that are more difficult to reach. I am not entirely sure how they will be a part of this, how they will be monitored, or how they will sign up to this, because they are the ones that we need to try to reach. Ultimately, I am happy to support the general principles but I agree with the committee Chair and my colleagues that there is a clear need for amendment.

Bethan Jenkins: I thank the committee Chair and the clerking team who have undertaken exceptional work to make this proposed Measure what it is, putting a wealth of information into it. Many people have already spoken about it, and I would like to mirror some of their recommendations. It is fair to say that there was quite a lot of confusion or even scepticism about the fact that different regulations and policies would be coming into play at the same time. I appreciate the Minister's response that this is a normal process, but the costing has proven difficult when we have been talking about putting things into practice and looking at the outcomes of certain schemes. For example, it would be good to see the effect of monitoring the voluntary agreement and how the trigger mechanism would work with the mandatory scheme. I was probably in a minority in the committee, although this was not reflected in the proposed Measure, as I would have preferred a mandatory scheme from the outset so that everyone was included. It seems to me that when we talk about recycling and waste targets, we always do so in a punitive way. Rather than rewarding people for recycling or reaching targets, we say that because they have not reached A, B or C, they will be forced into a certain scheme. Therefore, I would probably lean more towards Cylch's views in that regard, although I recognise that the rest of the committee had different opinions.

I would say that if there is a mandatory scheme, it is important that Wales can benefit from the moneys accumulated from the levy. We heard from the Co-operative, for example, that different schemes would help places across the world. That is all well and good, but we need to focus on Wales, and if

cwmnïau, y safleoedd adeiladu a'r cwmnïau mwy o faint gynllun rheoli gwastraff safle, a'r cwmnïau llai yw'r rhai anos eu cyrraedd. Nid wyf yn gwbl sicr sut y byddant yn rhan o hyn, sut y cânt eu monitro, na sut y byddant yn ymwneud â hyn, oherwydd hwy yw'r rhai y mae angen inni geisio'u cyrraedd. Yn y pen draw, yr wyf yn hapus i gefnogi'r egwyddorion cyffredinol, ond yr wyf yn cytuno â Chadeirydd y pwyllgor ac â'm cyd-Aelodau ei bod yn amlwg bod angen diwygio.

Bethan Jenkins: Diolch i Gadeirydd y pwyllgor ac i dîm y clerod sydd wedi gwneud gwaith eithriadol yn llunio'r Mesur arfaethedig hwn, gan fwydo cyfoeth o wybodaeth iddo. Mae llawer o bobl wedi sôn amdano eisoes, a hoffwn ategu rhai o'u hargymhellion. Mae'n deg dweud bod eithaf tipyn o ddryswch neu hyd yn oed amheuaeth ynglŷn â'r ffaith y byddai gwahanol reoliadau a pholisïau'n cael eu rhoi ar waith ar yr un pryd. Yr wyf yn derbyn ymateb y Gweinidog bod hyn yn broses arferol, ond mae'r costio wedi bod yn anodd wrth inni sôn am roi pethau ar waith ac edrych ar ganlyniadau cynlluniau penodol. Er enghraifft, byddai'n dda gweld effaith monitro'r cynllun gwirfoddol a sut y byddai'r mecanwaith sbarduno'n gweithio gyda'r cynllun gorfodol. Mae'n siŵr fy mod mewn lleiafrif yn y pwyllgor, er nad adlewyrchwyd hyn yn y Mesur arfaethedig, oherwydd buasai'n well gennyf weld cynllun gorfodol o'r cychwyn er mwyn i bawb gael ei gynnwys. Mae'n ymddangos i mi, pan fyddwn yn sôn am dargedau ailgylchu a gwastraff, ein bod bob tro'n gwneud hynny o safbwynt cosbi. Yn hytrach na gwobrwyo pobl am ailgylchu neu gyrraedd targedau, byddwn yn dweud oherwydd nad ydynt wedi cyrraedd A, B neu C, y cânt eu gorfodi i ymuno â rhyw gynllun penodol. Felly, byddwn i, mae'n debyg, yn pwysu mwy i gyfeiriad safbwynt Cylch yn y cyswllt hwnnw, er fy mod yn sylweddoli bod barn gweddill y pwyllgor yn wahanol.

Byddwn yn dweud, os cyflwynir cynllun gorfodol, ei bod yn bwysig i Gymru allu elwa o'r arian a gesglir drwy'r ardoll. Clywsom gan y Co-operative, er enghraifft, y byddai gwahanol gynlluniau'n gymorth i fannau ledled y byd. Popeth yn iawn, ond mae angen inni ganolbwyntio ar Gymru, ac os cesglir

any moneys are accumulated, we need to put them back into environmental processes in Wales.

I agree with Brian Gibbons that we should be looking at the endowment fund. I know that the purpose of the exercise is not to raise money, but if smaller charities can benefit from putting moneys together and receiving the benefit in the form of a loan, we should support that all the way.

On the waste targets, I think that Cylch said that the targets should be extended to electronic equipment. However, in line with that, there needs to be much more capacity in Wales to take things out of landfill and to know that there is a sector that can cope with that. The Enfys Foundation, in my region, wants to create a training course on how to dispose of white goods, so that it can divert them from landfill. It has spoken to the Welsh Government but this needs to come as part of the proposed Measure so that it can happen in train.

To return to the levy quickly, I was disappointed that big companies such as Tesco and Boots commented on the levy only. They hardly commented at all on waste management or on the targets. It is quite irresponsible of them as multinational corporations to have only one thing on their minds when they should be discussing a raft of issues. They are concerned about the financial penalties that businesses will face, but they need to take their responsibilities much more seriously with regard to the environment and, of course, plastic bags go to landfill, so they should have had an interest in that issue.

To finish, we need to reiterate, on cross-border issues and targets, that the agenda now, in this era of cutbacks, must be for collaboration. I see no reason why individual authorities cannot pool targets. If they are to work collaboratively, it seems a bit odd for them not to share their targets, if, for example, they are all pooling their resources and focusing their time and efforts on the same target. So, I reiterate the issue raised in committee. Again, I thank those who helped

unrhyw arian, mae angen inni ei ailgyflwyno i brosesau amgylcheddol yng Nghymru.

Yr wyf yn cytuno â Brian Gibbons y dylem fod yn ystyried y gronfa waddol. Gwn nad diben yr ymarfer yw codi arian, ond os gall elusennau llai elwa o roi arian at ei gilydd a chael y budd ar ffurf benthyciad, dylem gefnogi hynny i'r carn.

O ran y targedau gwastraff, credaf i Cylch ddweud y dylid estyn y targedau i offer electronig. Fodd bynnag, yn unol â hynny, mae angen sicrhau mwy o gapasiti o lawer yng Nghymru i dynnu pethau o'r safleoedd tirlenwi a gwybod bod sector ar gael sy'n medru ymdopi â hynny. Mae Sefydliad Enfys, yn fy rhanbarth i, am greu cwrs hyfforddi ar sut mae cael gwared ar nwyddau gwyn, er mwyn eu cyfeirio oddi wrth safleoedd tirlenwi. Mae wedi siarad â Llywodraeth Cymru ond mae angen i hyn ddod yn rhan o'r Mesur arfaethedig a digwydd ar yr un pryd.

A dychwelyd yn gyflym at yr ardoll, yr oeddwn yn siomedig mai'r unig sylw a gafwyd gan gwmnïau mawr megis Tesco a Boots oedd ynglŷn â'r ardoll. Ni soniwyd braidd dim am reoli gwastraff nac am y targedau. Mae'n eithaf anghyfrifol, a hwythau'n gorfforaethau amlwladol, mai dim ond un peth sydd ganddynt ar eu meddwl pan ddylent fod yn trafod cyfres o faterion. Maent yn poeni am y cosbau ariannol y bydd busnesau'n eu hwynebu, ond mae angen iddynt ysgwyddo'u cyfrifoldebau'n fwy difrifol o lawer o ran yr amgylchedd ac, wrth gwrs, bydd bagiau plastig yn mynd i safleoedd tirlenwi, felly dylent fod wedi dangos diddordeb yn hynny.

I gloi, mae angen inni ailadrodd, o ran materion trawsffiniol a thargedau, mai'r agenda yn awr, yn yr oes hon o doriadau, o reidrwydd fydd cydweithredu. Ni welaf pam na all awdurdodau unigol gronni eu targedau. Os mai'r bwriad yw eu bod yn cydweithio, mae'n rhyfedd braidd nad ydynt yn rhannu eu targedau, os, er enghraifft, byddant yn cronni eu hadnoddau ac yn canolbwyntio'u hamser a'u hymdrechion ar yr un targed. Felly, ategaf yr hyn a godwyd yn y pwyllgor.

us draft this proposed Measure.

Kirsty Williams: I thank the Chair of Legislation Committee No. 4 and the Chair of the Finance Committee because, like Brian, I have the pleasure of sitting on both. Therefore, I have had a double helping of this proposed Measure. I thank the staff associated with both committees.

The significant problem that I have with the proposed Measure is that it is an example of what I think is a worrying trend in how the Welsh Assembly Government feels about legislation for our nation. The issues contained in this proposed Measure are also being discovered in other proposed Measures coming to the Assembly. That points to over-reliance on drafting that says that we should not worry about the detail because all that will come out later in regulations, that, as a National Assembly, we will have a say on some of the regulations and the legislation will be subject to an affirmative procedure, which means that it will have to be approved by the Assembly. Some other regulations will be subject to other processes, which means that unless they are prayed against, we will have no further say. The other issue is that, because the detail is in the regulation, it is impossible for us to give an accurate account of how much any of this will cost.

So, the reality of the situation that we, as Assembly Members, are being placed in today is that we are being asked to vote on legislation that could potentially impact on every single citizen, on every single local authority, on a variety of monitoring bodies and on businesses in Wales. We are doing so not knowing exactly who will be affected, how they will be affected or who will monitor the effectiveness and the compliance with this legislation. Perhaps what is most important, at a time of severe financial pressure, is the fact that we do not know how much any of this will cost those who are affected or who will have to deliver it. This approach to legislation by the Welsh Assembly Government does not give the National Assembly the opportunity to do its legitimate statutory duty, namely to scrutinise legislation and to scrutinise the financial

Unwaith eto, diolch i'r rheini a fu'n gymorth inni ddrafftio'r Mesur arfaethedig hwn.

Kirsty Williams: Diolch i Gadeirydd Pwyllgor Deddfwriaeth Rhif 4 a Chadeirydd y Pwyllgor Cyllid oherwydd, fel Brian, caf y pleser o fod yn aelod o'r ddau. Felly, yr wyf wedi cael dau lond plât o'r Mesur arfaethedig hwn. Diolch i'r staff a fu'n ymwneud â'r ddau bwyllgor.

Y broblem fawr i mi gyda'r Mesur arfaethedig yw ei bod yn enghraifft o ymagwedd Llywodraeth y Cynulliad at ddeddfu ar gyfer ein cenedl, ac mae'n duedd sy'n peri pryder imi. Mae'r materion sy'n codi yn y Mesur arfaethedig hwn i'w gweld hefyd mewn Mesurau arfaethedig eraill sy'n dod gerbron y Cynulliad. Mae'n awgrymu gorddibyniaeth ar ddrafftio sy'n dweud na ddylem boeni am y manylion oherwydd yr ymdrinnir â hynny i gyd yn ddiweddarach mewn rheoliadau, ac y cawn ni, y Cynulliad Cenedlaethol, ddweud ein dweud ynglŷn â rhai o'r rheoliadau ac y bydd y ddeddfwriaeth yn destun gweithdrefn gadarnhaol sy'n golygu y bydd yn rhaid ei chymeradwyo gan y Cynulliad. Bydd rhai rheoliadau eraill yn dilyn prosesau eraill, sy'n golygu, oni fydd gwrthwynebiad iddynt, na chawn ragor o lais yn y peth. Y mater arall yw, oherwydd mai yn y rheoliadau y mae'r manylion, ei bod yn amhosibl inni ddweud yn union faint y bydd hyn i gyd yn ei gostio.

Felly, realiti'r sefyllfa yr ydym ni, Aelodau'r Cynulliad ynddi heddiw, yw bod gofyn inni bleidleisio ar ddeddfwriaeth a allai effeithio ar bob dinesydd unigol, ar bob awdurdod lleol unigol, ar amrywiaeth o gyrff monitro ac ar fusnesau yng Nghymru. Yr ydym yn gwneud hynny heb wybod yn union ar bwy yr effeithir, sut yr effeithir arnynt na phwy a fydd yn monitro effeithiolrwydd y ddeddfwriaeth hon a'r cydymffurfio â hi. Y peth pwysicaf, efallai, a ninnau o dan bwysau ariannol difrifol, yw'r ffaith na wyddom faint y bydd hyn i gyd yn ei gostio i'r sawl yr effeithir arnynt na phwy a fydd yn gorfod ei roi ar waith. Drwy fynd ati i ddeddfu fel hyn, nid yw Llywodraeth y Cynulliad yn rhoi cyfle i'r Cynulliad Cenedlaethol wneud ei ddyletswydd statudol gyfreithlon, sef craffu ar ddeddfwriaeth a chraffu ar effaith ariannol y ddeddfwriaeth honno.

impact of that legislation.

When the legislation initially came before the committee, we had no idea what the levy on single-use carrier bags would be. We are still not clear about who will be asked to monitor it and we have just heard that we will not be able to move to a statutory scheme on the basis of whether the use of carrier bags is reduced or not. However, that is the policy objective—single-use carrier bags are a problem to our environment, therefore we need to charge for them so that people use them less. However, for the Minister to turn around this afternoon and say that the number of carrier bags used is not a legitimate way of seeing whether that voluntary scheme has succeeded or not is simply ridiculous.

On waste, I welcome the Minister's announcement on data flow scheme issues, but again, I am amazed at the attitude taken towards local authorities working together. In recent weeks, we have heard the Minister for Business and Budget and the Minister for Social Justice and Local Government tell local authorities that the name of the game is collaboration and cross-border working in order to save money. However, the Government is trying to put barriers in the place of that happening by saying, 'We are not going to judge you collectively; we insist that we judge you individually'.

Landfill plans are another area where there is a distinct lack of detail and it is, therefore, impossible to judge what the impact will be. It is impossible to judge—as Bethan just mentioned—whether there is a market for the materials that will be banned and what will happen to those. The Minister is banking on the fact that the ban will lead to a market being developed. I hope that she is right, but we have no evidence to suggest whether she is right or wrong.

5.50 p.m.

Finally, the Minister already has powers to introduce site waste management licences. The eventual Measure would just allow her to charge for the monitoring and enforcement of such waste management licences. Again, we

Pan ddaeth y ddeddfwriaeth gerbron y pwyllgor yn y lle cyntaf, nid oedd gennym glem faint fyddai'r ardoll ar fapiau siopau untro. Nid wyddom yn iawn eto pwy fydd yn monitro hyn ac yr ydym newydd glywed na fyddwn yn gallu symud at gynllun statudol ar sail a oes gostyngiad yn nifer y bagiau untro a ddefnyddir neu beidio. Serch hynny, dyna amcan y polisi—mae bagiau siopa untro'n broblem i'n hamgylchedd, felly mae angen inni godi tâl amdanynt er mwyn i bobl ddefnyddio llai arnynt. Serch hynny, mae gweld y Gweinidog yn dweud y prynhawn yma nad yw cyfrif nifer y bagiau untro a ddefnyddir yn ffordd ddilys o weld a yw'r cynllun gwirfoddol hwnnw wedi llwyddo yn gwbl hurt.

O ran gwastraff, yr wyf yn croesawu cyhoeddiad y Gweinidog ynglŷn â'r cynllun llif data ond, unwaith eto, yr wyf yn rhyfeddu at yr agwedd at awdurdodau lleol yn cydweithio. Yn ystod yr wythnosau diwethaf, yr ydym wedi clywed y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb a'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol yn dweud wrth awdurdodau lleol mai cydweithredu a gwaith trawsffiniol yw'r nod er mwyn arbed arian. Serch hynny, mae'r Llywodraeth yn ceisio rhwystro hynny rhag digwydd drwy ddweud, 'Nid ydym yn bwriadu'ch barnu ar y cyd; yr ydym yn mynnu eich barnu fesul un'.

Maes arall lle mae'r manylion yn eithriadol o brin yw'r cynlluniau tirlenwi ac felly, mae'n amhosibl barnu beth fydd yr effaith. Mae'n amhosibl barnu—fel y dywedodd Bethan gynnu—a oes marchnad i'r deunyddiau a waherddir a beth a fydd yn digwydd i'r rheini. Mae'r Gweinidog yn dibynnu ar y ffaith y bydd y gwaharddiad yn arwain at ddatblygu marchnad. Yr wyf yn gobeithio ei bod yn iawn, ond nid oes gennym dystiolaeth o gwbl i awgrymu a yw'n iawn neu beidio.

I gloi, mae gan y Gweinidog bwerau eisoes i gyflwyno trwyddedau rheoli gwastraff safle. Yr unig beth y byddai'r Mesur yn y pen draw'n caniatáu iddi wneud fyddai codi am fonitro a gorfodi trwyddedau rheoli gwastraff

have no idea who will be affected by this. There is the suggestion that it will only be large-scale developers of over £300,000, but in the Minister's own evidence, it is not the large-scale builders and developers who cause the problem, but the smaller-scale ones. So, is the Minister really suggesting that every time one of us has a kitchen removed or a bathroom redone, the individual builder employed to do the job—one man and a van—will have to submit to site waste management licence conditions? We simply do not know, because the Minister does not know. There is a fundamental problem with how the Government deals with legislation. If we are to go to the people of Wales and ask for more powers, we need to get to grips with this, because at the moment, we are being asked to vote blind without the detail that we need to do our job as scrutinisers.

Joyce Watson: I will focus my contribution, more or less, on the introduction of a charge for issuing single-use carrier bags, as I believe that this is a significant step forward in demonstrating to other nations that Wales takes seriously its responsibility to live within its means and protect its environment. I represent a rural region, and it is disheartening to see carrier bags, which have become the symbol of our throwaway society, blighting the beautiful countryside. Clearly, I do not believe that a reduction in the use of such bags will bring about an instant and dramatic change in the drive to reach our ambitious sustainability calls. However, I do think that it will make people think again before they dispose of waste.

The reason why we have such ambitious recycling targets is because so much of what we throw away can be recycled. For too long, we have thoughtlessly thrown out food, plastic, cardboard and other types of rubbish without giving a moment's consideration to the effect of our actions on the environment. Charging for plastic carrier bags is a natural progression of the sustainability agenda that this Government is pursuing. It is a strategy that includes a commitment to maximising benefits from renewable energy sources, the home energy efficiency scheme and the

o'r fath. Unwaith eto, nid oes gennym glem pwy yr effeithir arnynt yn sgil hyn. Awgrymir mai dim ond ar ddatblygwyr ar raddfa fawr, dros £300,000 yr effeithir, ond yn nhystiolaeth y Gweinidog ei hun, nid yr adeiladwyr a'r datblygwyr mawr sy'n achosi'r broblem ond y rhai llai. Felly, a yw'r Gweinidog o ddifrif yn awgrymu bob tro y caiff un ohonom dynnu cegin neu ail-wneud ystafell ymolchi y bydd yn rhaid i'r adeiladwr unigol a gyflogwyd i wneud y gwaith—un dyn a'i fan—gydymffurfio ag amodau trwydded rheoli gwastraff safle? Nid ydym yn gwybod, oherwydd nid yw'r Gweinidog yn gwybod. Mae problem sylfaenol ynghlwm wrth y ffordd y mae'r Llywodraeth yn ymdrin â deddfwriaeth. Os ydym am fynd at bobl Cymru a gofyn am ragor o bwerau, mae angen inni fynd i'r afael â hyn oherwydd ar hyn o bryd, mae gofyn inni bleidleisio'n ddall heb y manylion y mae eu hangen arnom i wneud ein gwaith craffu.

Joyce Watson: Bwriadaf ganolbwyntio fy nghyfraniad, fwy neu lai, ar gyflwyno tâl am fapiau siopa untro, oherwydd credaf fod hyn yn gam sylweddol ymlaen o ran dangos i wledydd eraill bod Cymru o ddifrif ynglŷn â'i chyfrifoldeb i fyw o fewn ei modd ac i warchod ei hamgylchedd. Yr wyf yn cynrychioli rhanbarth gwledig ac mae'n dorcalonnus gweld bagiau siopa, sydd wedi dod yn symbol o'n cymdeithas taflu-i-ffwrdd, yn bla ar harddwch cefn gwlad. Mae'n amlwg nad wyf yn credu y bydd defnyddio llai ar fapiau o'r fath yn creu newid dramatig ar unwaith yn ein hymgyrch i gyrraedd ein nod uchelgeisiol o ran cynaliadwyedd. Serch hynny, yr wyf yn credu y bydd yn gwneud i bobl feddwl dwywaith cyn cael gwared ar wastraff.

Y rheswm dros gael targedau ailgylchu mor uchelgeisiol yw oherwydd bod modd ailgylchu cymaint o'r hyn y byddwn yn ei daflu. Ers yn rhy hir, yr ydym wedi taflu bwyd, plastig, cardfwrdd a mathau eraill o sbwriel yn ddifeddwl heb ystyried am funud yr effaith a gaiff yr hyn a wnawn ar yr amgylchedd. Mae codi tâl am fapiau siopau plastig yn gam naturiol ymlaen yn yr agenda cynaliadwyedd y mae'r Llywodraeth hon ar ei thrywydd. Mae'n strategaeth sy'n cynnwys ymrwymiad i sicrhau'r budd mwyaf o ffynonellau ynni adnewyddadwy, y cynllun

recycling scheme already mentioned. I am glad that the Government has placed sustainability matters at the heart of its agenda, as it is an area in which we can lead, and it will be of great importance on the international stage in the decades to come. We would all be proud if countries were to look to Wales as an example of how a throwaway nation can be transformed into one that lives within its means.

I am also delighted that local people have taken it upon themselves, with an entrepreneurial spirit, to collect and recycle waste. Cwm Harry Land Trust is a local food waste collection company that has been contracted by Powys County Council to serve 10,000 households, commercial businesses and local schools in Newtown, Welshpool, and some of the larger villages of Montgomeryshire. The waste that it collects is composted, thereby reducing the amount sent to landfill. It is encouraging to see that, when local authorities decide to contract out the role of collecting food waste, it invests in the local economy as well as helping to achieve recycling targets.

If a mandatory scheme is implemented, I would appreciate clarification of whether the charge will be channelled towards increasing biodiversity, which has been affected severely and adversely by our careless disregard for the environment. It is only in recent years, following the discovery of the Gaia theory, which revealed the precarious equilibrium on which the natural world depends, that humans have challenged the conviction that the natural world exists to serve and fulfil their needs. I urge the Government to lead in this area, too, in investing in revitalising the health of biodiversity in Wales with funds that could be raised by charging for carrier bags.

The Minister for Environment, Sustainability and Housing (Jane Davidson): I thank Members for their contributions. What has been interesting in this debate is that it demonstrates the complex relationship between the legislation that comes through from the Climate Change Act 2008, which in the context of single-use

effeithlonrwydd ynni cartref a'r cynllun ailgylchu a grybwyllwyd eisoes. Yr wyf yn falch bod y Llywodraeth wedi gosod cynaliadwyedd wrth wraidd ei hagenda, oherwydd ei bod yn faes y gallwn arwain ynddo, a bydd o bwys mawr ar y llwyfan rhyngwladol yn y degawdau nesaf. Byddem i gyd yn falch petai gwledydd yn ystyried Cymru'n esiampl o sut mae gweddnewid cenedl taflu-i-ffwrdd a'i throi'n genedl sy'n byw o fewn ei modd.

Yr wyf hefyd wrth fy modd bod pobl leol wedi ysgwyddo'r cyfrifoldeb eu hunain, mewn ysbryd entrepreneuriaidd, i gasglu ac ailgylchu gwastraff. Cwmni caglu gwastraff bwyd lleol yw Ymddiriedolaeth Tir Cwm Harry. Mae Cyngor Sir Powys wedi rhoi contract iddo wasanaethu 10,000 o aelwydydd, busnesau masnachol ac ysgolion lleol yn y Drenewydd, Trallwng a rhai o bentrefi mwyaf sir Drefaldwyn. Mae'r gwastraff a gesglir ganddo'n cael ei droi'n gompost, felly bydd llai'n cael ei anfon i safleoedd tirlenwi. Mae'n galonogol gweld bod awdurdodau'n buddsoddi yn yr economi leol wrth benderfynu gosod gwaith casglu gwastraff bwyd ar gontract, yn ogystal â'i fod o gymorth i gyrraedd targedau ailgylchu.

Os rhoddir cynllun gorfodol ar waith, byddwn yn falch o gael eglurhad ynglŷn ag a gaiff y tâl ei sianelu at gynyddu bioamrywiaeth. Mae ein hagwedd ddiotal, esgeulus at ein hamgylchedd wedi amharu'n ddifrifol ar y fioamrywiaeth honno. Dim ond yn y blynyddoedd diwethaf, ar ôl darganfod theori Gaia, a ddatgelodd y cydbwysedd bregus y mae'r byd naturiol yn dibynnu arno, y mae dynion wedi herio'r argyhoeddiad mai diben y byd naturiol yw gwasanaethu a bodloni eu hanghenion. Pwysaf ar y Llywodraeth i arwain yn y maes hwn hefyd, gan fuddsoddi arian y gellid ei godi drwy godi tâl am fagiau untro er mwyn adfywio iechyd bioamrywiaeth yng Nghymru

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai (Jane Davidson): Diolch i'r Aelodau am eu cyfraniadau. Yr hyn sydd wedi bod yn ddiddorol yn y ddadl hon yw ei bod yn dangos y berthynas gymhleth rhwng y ddeddfwriaeth sy'n dod drwodd yn sgil Deddf Newid yn yr Hinsawdd 2008, sef, yng nghyd-destun bagiau siopa

carrier bags, is the legislation that leads to the mandatory charge. The primary element by which the mandatory charge will be monitored is the reduction in the number of single-use carrier bags in Wales. The voluntary agreement that we will introduce in policy terms—where the proposed Measure provides a back-up to make such agreement mandatory in the future—is not about the reduction in the number of bags; it is about what happens to the proceeds of the charge. In monitoring what happens to the proceeds of the charge, we need to look at where it goes, whether it is collected successfully, and whether it is delivering on the environmental projects that Members want to see. Therefore, we will put our primary efforts into monitoring the voluntary agreement, namely what happens to the proceeds of the charge that retailers voluntarily agree to deliver.

A number of Members mentioned the pooling of targets. We wish for local authorities to work together even more effectively than they are doing at the moment in the context of issues around waste. The proposition of pooling targets was made to me early in discussions with local authorities about the 70 per cent statutory target on waste. However, at no point did any local authority say to me that they were prepared to accept a financial penalty on the basis of another local authority not meeting its target. Since statutory targets have financial penalties, as has been outlined throughout this process, it means that there would be the same kind of penalties as would operate under the landfill allowance scheme. Unless local authorities collectively agree to share the risk and are prepared to accept financial penalties individually for what is caused by other authorities not meeting their targets, we cannot enable the pooling of targets. Despite many discussions, local authorities were not prepared to share the risk—they were prepared to share the opportunity, but not the risk. The point about statutory targets is that it has to be about individual accountability—that is where the statutory element comes in.

In terms of site waste management plans, they bring in yet another piece of legislation. With the Clean Neighbourhoods and Environment Act 2005, all that we are doing

untro, y ddeddfwriaeth sy'n arwain at y tâl gorfodol. Y brif elfen a ddefnyddir i fonitro'r tâl gorfodol fydd y gostyngiad yn nifer y bagiau siopa untro a ddefnyddir yng Nghymru. Nid oes a wnelo'r cytundeb gwirfoddol a gyflwynir gennym o ran polisi—lle bydd y Mesur arfaethedig yno wrth gefn er mwyn gwneud cytundeb o'r fath yn orfodol yn y dyfodol—â lleihau nifer y bagiau; mae a wnelo â'r hyn sy'n digwydd i'r arian a godir yn sgil y tâl. Wrth fonitro'r hyn sy'n digwydd i'r arian a godir, bydd angen inni edrych i ble mae'n mynd, a yw'n cael ei gasglu'n llwyddiannus, ac a yw'n cyflawni pethau o ran y prosiectau amgylcheddol y mae'r Aelodau am eu gweld. Felly, byddwn yn canolbwyntio'n prif ymdrechion ar fonitro'r cytundeb gwirfoddol, sef beth sy'n digwydd i'r arian a godir yn sgil y tâl y bydd manwerthwyr yn cytuno i'w roi ar waith yn wirfoddol.

Soniodd nifer o Aelodau am Gronni targedau. Yr ydym yn awyddus i awdurdodau lleol gydweithio'n fwy effeithiol hyd yn oed nag y maent ar hyn o bryd o ran gwastraff. Cynigiwyd yn fuan yn y trafodaethau gyda'r awdurdodau lleol y dylid cyfuno targedau yng nghyswllt y targed 70 y cant statudol ar gyfer wastraff. Serch hynny, ni ddywedodd yr un awdurdod lleol wrthyf ar unrhyw adeg ei fod yn barod i dderbyn cosb ariannol am fod awdurdod lleol arall heb gyrraedd ei darged yntau. Gan fod cosbau ariannol ynghlwm wrth dargedau statudol, fel y dangoswyd drwy gydol y broses hon, mae'n golygu y byddai'r un math o gosbau ag a fyddai ar waith o dan y cynllun lwfans tirlenwi. Oni fydd awdurdodau lleol yn cytuno i rannu'r risg ar y cyd a'u bod yn barod i dderbyn cosbau ariannol unigol petai awdurdodau eraill yn methu â chyrraedd eu targedau hwythau, ni allwn alluogi cyfuno targedau. Er gwaethaf llawer o drafodaethau, nid oedd awdurdodau lleol yn barod i rannu'r risg—yr oeddent yn barod i rannu'r cyfle, ond nid y risg. Y pwynt am dargedau statudol yw ei bod yn rhaid iddynt ddibynnu ar atebolrwydd unigol—dyna holl bwrpas yr elfen statudol.

O ran cynlluniau rheoli gwastraff safle, bydd y rhain yn cyflwyno darn arall o ddeddfwriaeth eto. O dan Ddeddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005, y

is transferring the powers that already exist to the proposed Measure so that all of these issues are in one place. However, to those of you who are concerned about what the thresholds will be, they will be properly considered as part of the consultation.

I realise that some Members, such as Kirsty and Brian, who have been on two committees in relation to this issue, have put in a huge amount of effort. Members have helped the Government's understanding of how we will take forward a number of these issues, not least in terms of explaining the complexity of the inter-relationships. However, I hope that Members will support the overall policy, which is a reduction in waste and greater reuse and recycling; the proposed Measure will help us to deliver on that. I thank Members for their contributions and I will look at the Record carefully as we move to the next stage of the process.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Are there any objections? I see that there are none. Therefore, the motion is agreed, in accordance with Standing Order No. 7.35.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

6.00 p.m.

Penderfyniad Ariannol ynghylch y Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru) Financial Resolution for the Proposed Waste (Wales) Measure

The Minister for Environment, Sustainability and Housing (Jane Davidson): I move that

the National Assembly for Wales, for the purposes of any provisions resulting from the Proposed Waste (Wales) Measure:

(a) agrees to any increase in expenditure of a kind referred to in Standing Order No. 23.80(ii)(b); and

(b) agrees to any charge, increase or payment of a kind referred to in Standing Order No. 23.81;

cyfan yr ydym yn ei wneud yw trosglwyddo'r pwerau sy'n bodoli eisoes i'r Mesur arfaethedig er mwyn i'r materion hynny i gyd fod yn yr un lle. Serch hynny, i'r rheini ohonoch sy'n poeni am y trothwyon, ystyrir y rheini'n fanwl wrth ymgynghori.

Sylweddolaf fod rhai Aelodau, megis Kirsty a Brian, sydd wedi bod ar ddau bwyllgor yn trafod y mater hwn, wedi gwneud ymdrech enfawr. Mae'r Aelodau wedi cynorthwyo'r Llywodraeth i ddeall sut mae bwrw ymlaen â nifer o'r materion hyn, yn anad dim o ran esbonio cymhlethdod cydberthnasau. Serch hynny, yr wyf yn gobeithio y gwnaiff yr Aelodau gefnogi'r polisi cyffredinol, sef lleihau gwastraff ac aildddefnyddio ac ailgylchu rhagor; bydd y Mesur arfaethedig yn gymorth inni wireddu hynny. Yr wyf am ddiolch i'r Aelodau am eu cyfraniadau ac edrychaf yn ofalus ar y Cofnod wrth inni symud at gam nesaf y broses.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn y cynnig. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly, derbynnir y cynnig, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35.

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai (Jane Davidson): Cynigiad fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, at ddibenion unrhyw ddarpariaethau sy'n deillio o'r Mesur Arfaethedig ynghylch Gwastraff (Cymru):

(a) yn cytuno i unrhyw gynnydd mewn gwariant o'r math y cyfeiriwyd ato yn Rheol Sefydlog Rhif 23.80(ii)(b); a

(b) yn cytuno i unrhyw ffi, cynnydd neu daliad o'r math y cyfeiriwyd ato yn Rheol Sefydlog Rhif 23.81;

arising in consequence of the Measure. sy'n codi o ganlyniad i'r Mesur. (NDM4508)
(NDM4508)

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Is there any objection? I see that there is. Therefore, the vote will be deferred until voting time. It is now past 5 p.m., so we will move straight on to the votes.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn y cynnig. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, gohiriwn y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio. Mae wedi troi 5 o'r gloch, felly, symudwn yn syth i bleidleisio.

Gohiriwyd y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio.
Vote deferred until voting time.

Cyfnod Pleidleisio **Voting Time**

Gwelliant 1 i NDM4512: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 33.
Amendment 1 to NDM4512: For 18, Abstain 0, Against 33.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

*Gwelliant 2 i NDM4512: O blaid 6, Ymatal 0, Yn erbyn 45.
Amendment 2 to NDM4512: For 6, Abstain 0, Against 45.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Bates, Mick
Black, Peter
Burnham, Eleanor
German, Veronica
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Asghar, Mohammad
Barrett, Lorraine
Bourne, Nick
Burns, Angela
Cairns, Alun
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Melding, David
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Rhodri
Ramsay, Nick
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Williams, Brynle

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4512: O blaid 6, Ymatal 12, Yn erbyn 33.
Amendment 3 to NDM4512: For 6, Abstain 12, Against 33.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Bates, Mick
Black, Peter
Burnham, Eleanor
German, Veronica

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff

Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Williams, Brynle

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4512: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 33.
Amendment 4 to NDM4512: For 18, Abstain 0, Against 33.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice

Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 5 i NDM4512: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 33.
 Amendment 5 to NDM4512: For 18, Abstain 0, Against 33.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Bates, Mick
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Cairns, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 German, Veronica
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davidson, Jane
 Davies, Alun
 Davies, Andrew
 Davies, Jocelyn
 Evans, Nerys
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 6 i NDM4512: O blaid 49, Ymatal 0, Yn erbyn 2.
Amendment 6 to NDM4512: For 49, Abstain 0, Against 2.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Asghar, Mohammad
Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Evans, Nerys
German, Veronica
Gibbons, Brian
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Melding, David
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Rhodri
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Davies, Andrew
James, Irene

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 7 i NDM4512: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 33.
Amendment 7 to NDM4512: For 18, Abstain 0, Against 33.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 8 i NDM4512: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 32.
Amendment 8 to NDM4512: For 18, Abstain 0, Against 32.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Sinclair, Karen
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth

Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

Cynnig NDM4512 fel y'i diwygiwyd: bod

Motion NDM4512 as amended: that

Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

the National Assembly for Wales:

1. yn croesawu'r ymgysylltu agored a thryloyw gan Lywodraeth Cynulliad Cymru â nifer o randdeiliaid ynghylch ei ffordd o fynd ati i weithio ar ddatblygu economaidd yn awr ac yn y dyfodol;

1. welcomes the open and transparent engagement undertaken by the Welsh Assembly Government with a wide range of stakeholders on its current and future approach to economic development;

2. yn credu mewn gweledigaeth ynghylch economi Cymru sy'n ei gwneud yn lle da i fyw a gweithio ynddo, yn hyderus, yn greadigol ac yn uchelgeisiol ac yn seiliedig ar gryfderau a sgiliau ei phobl;

2. believes in a vision of the Welsh economy which makes it a great place to live and work, confident, creative and ambitious and built upon the strengths and skills of its people;

3. yn credu y dylai Llywodraeth y Cynulliad fynd ati'n weithredol i:

3. believes the Assembly Government should actively pursue:

(a) buddsoddi mewn seilwaith cynaliadwy o safon uchel, gan gynnwys band eang a theleffoni symudol;

(a) investing in high quality and sustainable infrastructure, including broadband and mobile telephony;

(b) gwneud Cymru yn lle mwy deniadol i wneud busnes;

(b) making Wales a more attractive place to do business;

(c) ehangu a dyfnhau'r sylfaen sgiliau;

(c) broadening and deepening the skills base;

(d) annog arloesi a masnacheiddio drwy ymchwil a datblygu;

(d) encouraging innovation and commercialisation through research and development;

(e) targedu'r cymorth busnes sydd ar gael;

(e) targeting the business support that is offered;

*4. yn galw ar Lywodraeth y Cynulliad i fynd ati i weithio ar lefel Llywodraeth gyfan ar ddatblygu economaidd sy'n adeiladu ar y partneriaethau a luniwyd drwy'r uwchgynadleddau economaidd Cymru gyfan;
 a*

4. calls on the Assembly Government to pursue a whole-Government approach to economic development that builds on the partnerships forged through the all-Wales economic summits; and

5. yn credu y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru wneud defnydd llawn o gyfleoedd cyllido Ewropeaidd er mwyn helpu i dyfu'r sector preifat yng Nghymru ac i gryfhau perfformiad economaidd Cymru.

5. believes that the Welsh Assembly Government should make full use of European funding opportunities to help grow the Welsh private sector and to strengthen Welsh economic performance.

*Cynnig NDM4512 fel y'i diwygiwyd: O blaid 39, Ymatal 0, Yn erbyn 12.
Motion NDM4512 as amended: For 39, Abstain 0, Against 12.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Burnham, Eleanor
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
German, Veronica
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Randerson, Jenny
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Williams, Brynle

*Derbyniwyd cynnig NDM4512 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM4512 as amended agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4506: O blaid 19, Ymatal 0, Yn erbyn 31.
Amendment 1 to NDM4506: For 19, Abstain 0, Against 31.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton

Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Sinclair, Karen
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Evans, Nerys
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4506: O blaid 51, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Motion NDM4506: For 51, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Asghar, Mohammad
Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Evans, Nerys
German, Veronica
Gibbons, Brian
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane

Isherwood, Mark
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Melding, David
 Mewies, Sandy
 Millar, Darren
 Morgan, Rhodri
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig.
 Motion agreed.*

*Cynnig NDM4508: O blaid 33, Ymatal 0, Yn erbyn 18.
 Motion NDM4508: For 33, Abstain 0, Against 18.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davidson, Jane
 Davies, Alun
 Davies, Andrew
 Davies, Jocelyn
 Evans, Nerys
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
 Bates, Mick
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Cairns, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 German, Veronica
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That brings **Y Dirprwy Lywydd:** Dyna ddiwedd ein
today's proceedings to a close. trafodion am heddiw.

*Daeth y cyfarfod i ben am 6.04 p.m.
The meeting ended at 6.04 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Barrett, Lorraine (Llafur – Labour)
Bates, Mick (Democratiaid Rhyddfrydol Annibynnol – Independent Liberal Democrat)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Bourne, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Burnham, Eleanor (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Cairns, Alun (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davidson, Jane (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)
Davies, Andrew (Llafur – Labour)
Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Elis-Thomas, Dafydd (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Evans, Nerys (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Franks, Chris (Plaid Cymru – The Party of Wales)
German, Veronica (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Gregory, Janice (Llafur – Labour)
Griffiths, John (Llafur – Labour)
Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
Gibbons, Brian (Llafur – Labour)
Hart, Edwina (Llafur – Labour)
Hutt, Jane (Llafur – Labour)
Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
James, Irene (Llafur – Labour)
Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ann (Llafur – Labour)
Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Gareth (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Helen Mary (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Law, Trish (Annibynnol – Independent)
Lewis, Huw (Llafur – Labour)
Lloyd, David (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Lloyd, Val (Llafur – Labour)
Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Jonathan (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Rhodri (Llafur – Labour)
Neagle, Lynne (Llafur – Labour)

Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Randerson, Jenny (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Ryder, Janet (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
Sinclair, Karen (Llafur – Labour)
Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Watson, Joyce (Llafur – Labour)
Williams, Brynle (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)